

WIE WAT BEWAART, DIE HÉÉFT WAT

Dit boek is tot stand gekomen in opdracht van de N.V. Bergkwartier. Oorspronkelijk was het de bedoeling de geschiedenis van de N.V. in beeld te brengen, maar in feite is dat mislukt. Het is namelijk veel meer geworden: Het vertelt het verhaal van Deventer, van toen naar nu . . . Het gaat over de geschiedenis, hoe de stad er vroeger uitzag, als basis van dat wat het nu is. Het gaat over de naoorlogse situatie, toen Deventer half in puin lag, zwaar gewond door de oorlog. Het gaat ook over de jaren zestig, toen een groep Deventenaren zich teweer stelde tegen woeste plannen om dwars door de stad een snelweg aan te leggen. Dat verzet groeide uiteindelijk uit tot de N.V. Bergkwartier, met eigenwijze mannen die met liefde voor de stad aan de restauratie van het Bergkwartier begonnen. Het is ook het verhaal van de kritische Deventenaar, die niet zo maar alle plannen tot stadsontwikkeling voor zoete koek slikt, die protesteert, die mee wil denken en zelf inbreng wil leveren.

Het boek is ook een hommage aan de mannen van de N.V. Bergkwartier, die er nu nog zijn, om hùn verhalen te vertellen, hùn visies, hùn overwinningen en frustraties, hùn wensen en dromen. Het is een bundeling van interviews die Karel van de Graaf maakte met Marc-Jan Ahne, Fons Asselbergs, Bernard Assink, Henk van Baalen, Jo Coenen, Jos Debeij, Peter Dullaert, Gerrit Eggink, Andries Heidema, Clemens Hogenstijn, Martin Kleine Schaars, Hein te Riele, Jan Strik en mijzelf.

Het geheel is vorm gegeven door Henk van Mierlo, de veelvuldig gelauwerde cineast en fotograaf, een kunstenaar die het boek heeft verrijkt met prachtige foto's, uit verleden en heden. Hij heeft het verhaal ook verfilmd, welke film als DVD in dit boek is opgenomen.

Wij dragen dit boek op aan de stadshervormers en aan de bevolking van Deventer, als monument voor hen die met al hun inspanningen onze stad gemaakt hebben tot wat het nu is: een prachtige en trotse stad, met zijn Bergkwartier, zijn IJsselhotel en . . . met straks zijn eigentijdse bibliotheek, aan de Stromarkt.

Evert-Jan Eggink
Directeur N.V. Bergkwartier

WIE WAT BEWAART, DIE HÉÉFT WAT N.V. BERGKWARTIER DEVENTER

N.V. BERGKWARTIER
Maatschappij tot Stadsherstel

DEVENTER

WIE WAT BEWAART, DIE HÉÉFT WAT
Samenstelling, fotografie en vormgeving Henk van Mierlo, interviews Karel van de Graaf

Inleiding Karel van de Graaf	2
Gerrit Eggink	4
Clemens Hogenstijn	20
Peter Dullaert	36
Jan Strik	52
Andries Heidema	64
Marc-Jan Ahne	78
Jo Coenen	90
Fons Asselbergs	102
Martin Kleine Schaars	110
Jos Debeij	120
Henk van Baalen	130
Bernard Assink	138
Hein te Riele	148
Evert-Jan Eggink	164

INHOUDSOPGAVE

Karel van de Graaf Interviewer-presentator

Een woord vooraf

In het begin van de jaren zestig van de vorige eeuw werd Deventer ook wel het Moskou aan de IJssel genoemd. Er was een sterke en bloedrode meerderheid in de gemeenteraad en dat was te merken ook. Vermogende burgers die plannen hadden voor een mooi en eigen huis in de stad werden, min of meer standaard verwezen naar rijke buurgemeenten. Ga daar maar wonen! Dat was nogal opmerkelijk, want Deventer had een beetje extra koopkracht goed kunnen gebruiken in die tijd. De stad had in de oorlog veel te lijden gehad van de bombardementen op de spoorbrug over de IJssel. Die bombardementen hebben de brug nooit getroffen, maar wel verschillende delen van de stad. Van de wijken eromheen was nagenoeg niets overgebleven; de bruggen zijn later door de Duitsers bij hun vlucht opgeblazen. Het was een ravage die door geldgebrek ook in de jaren zestig nog steeds niet helemaal was opgeruimd. Het Bergkwartier was een troosteloos, duister en nagenoeg geheel verlaten gebied. En juist in die dagen ontstond het idee dat Deventer zichzelf beter op de kaart zou moeten zetten. Omringende dorpen zouden meer op Deventer georiënteerd raken, dacht men, als de binnenstad beter bereikbaar zou worden. In de gemeenteraad bestond een meerderheid voor enkele ruim bemeten toegangswegen die vanaf de Wilhelminabrug rechtstreeks tot in het centrum zouden leiden. Dat een groot deel van het Bergkwartier daarvoor zou moeten worden gesloopt, werd niet als bezwaar gezien, in tegendeel. Maar het liep anders. Enkele Deventenaren met een wat bredere kijk en een helder historisch perspectief verzetten zich tegen de plannen en kwamen met een alternatief. De NV Bergkwartier die ze oprichtten, bestaat nog steeds en bezit vandaag de dag ruim 220 monumentale panden, met liefde en zorg gerestaureerd, waarin gewoond en gewerkt wordt. In dit boek wordt teruggekeken op wat er door de NV Bergkwartier tot stand is gebracht. En we kijken hoe de stad en de Deventenaren daarop hebben gereageerd. Onze hoofdrolspelers zijn: een pastor, een directeur en oud-directeur van de NV Bergkwartier, een architect, een

VVV-directeur, een burgemeester, een wethouder, een antiquair, een voorzitter, een stadsgids en -schrijver, een stedenbouwkundige, een stadshistoricus, een bibliothecaris en een oud-directeur van Monumentenzorg. Ze bespreken soms dezelfde onderwerpen maar dat nemen we dan voor lief, omdat daarmee wel allerlei nuances aan het licht komen. Alles bijeen wordt weergegeven wat ze gezamenlijk in ongeveer 18 uur hebben verteld. Het gaat onder meer over Geert Grote (en zijn gestolen schedel), over Thomas a Kempis, over een goudstaaf in de Broederenkerk, over een megalomaan ontwerp voor een nieuw stadhuis dat toch nog goed kwam, over een stationsplein dat niet meer goed kwam, over een nieuwe bibliotheek op de Stromarkt, over de IJssel en de Vikingen, over de Walstraat en over hoe drie ambtenaren in Den Haag in opdracht van de Minister van VROM hun vingers in hun oren moesten stoppen, omdat er in Deventer een plooi moest worden gladgestreken. En als u dat teveel vindt: bekijk dan de DVD die werd gemaakt door een nieuwe Deventenaar: Henk van Mierlo, een gelauwerde en compromisloze regisseur van documentaires, films en commercials. Een man met eindeloos geduld en liefde voor details, die naadloos bij de pioniers van de NV Bergkwartier past.

Karel van de Graaf

Karel van de Graaf, Francis Hoppen en Henk van Mierlo

Mijnheer Eggink, hoe zag het Bergkwartier eruit, zo rond het midden van de jaren zestig?

Het was toen een verlaten boel, in een zeer slechte staat. Al die huisjes stonden er triest bij, sommige met, maar de meeste zonder dak. Er woonde nog maar één mevrouw die vanwege de armoede kostgangers had. De gemeente heeft nog geprobeerd om twee panden te restaureren op het Bergkerkplein, maar ondertussen was er alweer één door brand verwoest.

En de gemeente had toen een fantastisch plan?

Ja, maar dat ging veel te radicaal. Er moest een weg dwars door de Verlengde Kazernestraat komen met een verlenging naar de Brink, dwars door het Bergkwartier. Daar waren velen van ons en zeker ook de Stichting Oud Deventer en de Culturele Raad van Deventer het helemaal niet mee eens. Het 'Rode Boekje' van de gemeente bevatte het plan, waarbij alles moest worden verbreed, inclusief de Korte Bisschopstraat en de Smedenstraat.

Alles om maar met 70 kilometer per uur rechtstreeks naar het centrum van Deventer te kunnen komen?

Maar in dit geval wel een weg midden door het centrum. Toen hebben twee mensen van de Stichting Oud Deventer en de Culturele Raad (Boerboom en Oudemans) gezegd: 'Wij moeten met elkaar om de tafel, want dit kan echt niet'. En daar is een stuurgroep uit voortgekomen, waar Henk Goudappel inzat, de heer Van der Lande als voorzitter, Jan Strik, Arie de Vries, directeur van het Deventer Dagblad, en ikzelf.

*Maar hoe keek u als makelaar naar die wijk?
Zag u toen ook zelf meteen al de noodzaak om te gaan renoveren?*

Eerlijk gezegd niet, want wij makelaars hadden op dat moment een hekel aan alles wat monument was. Je kon zo'n monument namelijk moeilijk verkopen en je kon het niet verbouwen. Je kon er dus eigenlijk niets mee. Ik had een behoorlijke antipathie tegen monumenten maar ik wilde er toch bij zijn. Gaandeweg ben ik gaan inzien wat restaureren

Gerrit Eggink
Oud-directeur
NV Bergkwartier

Menstraat

kon betekenen, hoe je daarmee kon opbouwen. Eerst heb ik geprobeerd via de maatschappij Het Nationaal Grondbezit die hele wijk in een keer aan te pakken: gewoon kaal maken en nieuw bouwen. Men antwoordde toen: ‘Er moet dan tegen de bult opgebouwd worden en dat is kostbaar, dus dat doen we niet’.

Klopt het dat er ook min of meer in het geheim mensen van de gemeente begonnen mee te helpen in die groep?

Inderdaad, de directeur gemeentewerken heeft zich beschikbaar gesteld en nog een paar enthousiaste ambtenaren die vonden dat het een goed idee was. Maar natuurlijk konden ze dat toen alleen buiten Burgemeester en Wethouders om doen.

En waar vergaderden jullie dan?

In de bovenzaal van Hotel Royal. Het heeft met elkaar toch wel een jaar of twee geduurd voordat we een omljnd plan hadden. Dirk Henstra, financieel directeur van Kluwer, heeft toen belangrijke input geleverd.

Een man met een geweldige reputatie?

Ja, met een enorme reputatie. Hij had Nationale Nederlanden geholpen om de zaak bij elkaar te brengen en hij had veel contacten in de verzekeringswereld.

En de directeur van gemeentewerken zat er stiekem bij?

Nou nee, niet echt, want op een gegeven moment hebben we een boekje laten maken: ‘het Herstelplan Bergkwartier’. Daarin stond alles beschreven, zoals wij dachten dat het ongeveer zou moeten worden. We zijn ermee naar mr. Hotke, toenmalig directeur van de Rijksdienst voor Monumenten in Den Haag, gegaan. Hij zou kijken wat hij voor ons kon doen en gaf op een gegeven ogenblik de gemeente Deventer 1,2 miljoen gulden. Dat ging uiteindelijk via minister Marga Klompé. We zouden dat gaan aanwenden voor het Bergkwartier. Er was inmiddels een werkgroep van Monumentenzorg, provincie en gemeente. Ik zat er bij namens de Stichting Werkgroep Bergkwartier. Er was nog geen sprake van de NV Bergkwartier maar we vroegen ons toen al wel af: ‘Hoe gaat het verder als straks de eerste panden gereed zijn?’

Dan moet het toch beheerd worden en u zei: ‘Dat is geen probleem?’

Ik heb een makelaarskantoor, dus ik zou die panden meenemen in mijn portefeuille. De verzekeringsmaatschappijen eisten echter een bewijs van eigen kapitaal in een NV Bergkwartier, maar die hadden we nog niet.

Wie kwam er op het idee om die verzekeraars op dat kapitaal aan te spreken?

De heer Henstra. Samen met hem ben ik naar Delft geweest, waar alle kopstukken van de verzekeringsmaatschappijen bij elkaar kwamen die het bijzonder leuk vonden hem weer te ontmoeten en te spreken.

Maar ze stelden wel eisen.

Natuurlijk. We hadden uitgerekend dat we nog eens een kapitaal van 1,2 miljoen nodig hadden, los van de 1,2 miljoen overheidsbijdrage. En daar hebben zij toen per direct 8 ton aan bijgedragen. Hun eis was wel dat wij 4 ton zelf bij elkaar moesten krijgen. In de leegstaande

Bergkerk hebben we toen een groots opgezette expositie georganiseerd met allerlei kunstenaars, waar we uiteindelijk de aandelen voor die resterende 4 ton hebben verkocht.

Aan de bewoners van Deventer?

Inderdaad, maar ook aan diverse Deventer instellingen, zoals de Gasthuizen, nu Stichting IJssellandschap. In 14 dagen tijd is die resterende 4 ton op tafel gekomen.

Mag ik u iets persoonlijks vragen? Wat had u met die Bergkerk?

In de oorlog, toen ik een jaar of dertien, veertien was, had ik een vrij

sterke drang om naar de kerk te gaan. Ik had gehoord dat de dominee het af en toe over het Koninklijk Huis had en ik vond het hoogst interessant wat ik daar hoorde. Dus ben ik daar verscheidene keren op een zondagmorgen alleen heen geweest.

Zonder vader en moeder?

Ja, zonder vader of moeder. Mijn ouders waren wel kerkelijk, Nederlands Hervormd, maar ik had daar verder niets mee.

Hoe zag die kerk er uit, hoe beleefde u dat als jongetje van twaalf?

Ik vond het erg mooi. Een kerk met banken die aan beide kanten naar voren schuin omhoog liepen, prachtig, indrukwekkend. En dan zag je op zo'n zondagmorgen hoe de zon de kerk binnen scheen, wat op mij als kind een enorme indruk heeft gemaakt, iets om nooit te vergeten. Jaren later stonden we daar dan opeens op het punt van restaureren.

Hoe oud was u toen?

38.

U kwam terug in de kerk en wat trof u aan?

De werkgroep wilde de kerk gaan bekijken. Er kwam echter wel wat geweld bij om de deuren te openen, want alles zat van boven tot beneden dichtgetimmerd. De duiven hadden er hun plekje gevonden. Alles was nog zoals toen, de banken, de psalmboekjes, alles lag nog op z'n plek. Maar die dikke laag stront!

Van de duiven?

Het was een trieste ervaring de kerk zo terug te zien. In die periode heeft de gemeente voor één gulden de Bergkerk overgenomen, met uitzondering van de kroonluchters. Die zijn nog steeds van de Nederlands Hervormde Gemeente. Architect Heineman kreeg de opdracht om de kerk te restaureren.

Heeft uw bezoek aan die kerk, nadat die tientallen jaren dichtgetimmerd is geweest, mèt duivenstront op de psalmboeken, een rol gespeeld in uw motivatie om zo lang en zo fanatiek bezig te blijven met het Deventer erfgoed, wat u later vanuit de NV Bergkwartier heeft voortgezet?

Dat heeft een enorme invloed gehad, vooral nadat we later andere panden hadden opgeknapt. Toen ik het resultaat zag, dacht ik echt: 'Dit is klasse, we zijn echt goed bezig. Dit is ook voor de stad belangrijk, hiermee krijgen we het stadsgevoel weer terug'. Bij de oplevering van een van de eerste panden heeft Prins Claus een plaquette van Sint Nicolaas aan de muur onthuld met symbolisch de zakken met die 1,2 miljoen van de overheid erop, op zijn zachtst gezegd een hele toestand.

Want u had, laten we wel wezen, iets gedaan waar de gemeente helemaal niet op zat te wachten. De gemeente wilde die weg doortrekken, dwars door het Bergkwartier, huizen plat, terwijl jullie daar faliekant op tegen waren.

Uiteindelijk heeft de gemeente wijselijk haar mond gehouden en heeft ook de burgemeester meegewerkt.

Was toch een licht schizofrene situatie voor de burgemeester?

Ja, dat was het zeker. Later heeft hij zich op allerlei manieren positief opgesteld.

En het plan voor die weg is gewoon een stille dood gestorven?

Zeer geleidelijk aan, daar durfde op een gegeven moment niemand meer over te praten, want iedereen was toen al enthousiast over onze plannen.

8 ton van de verzekeraars, 4 ton van de bevolking en nog eens 1,2 miljoen van minister Marga Klompé. Weg met je rondweg.

Van die 1,2 miljoen bleef uiteindelijk 4 ton in aandelen over aan panden die eigendom werden van de Stichting Werkgroep Bergkwartier, en dat zijn ze nog steeds.

Het gerucht ging dat jullie niet altijd precies de letter van de wet volgden als er gerenoveerd moest worden.

Dat kan ik niet ontkennen, want ik ben ervan overtuigd dat er

verschillende panden zijn waarvoor geen officiële bouwvergunning was gegeven. We gingen gewoon aan de gang. Dat deed de gemeente uiteindelijk ook. De directeur van gemeentewerken werd onze adviseur. Ook de provincie en Monumentenzorg brachten een adviseur in.

En waren dat adviseurs, die jullie op de vingers keken? Of moesten die jullie helpen?

Nee, ze moesten ons helpen.

En dat deden ze ook?

Ja, bijvoorbeeld met de architecten die we gevraagd hadden om bepaalde panden te tekenen. Die zaten elke veertien dagen rondom de tafel om te bespreken hoe we verder gingen en ik had als vertegenwoordiger van de Stichting het vetorecht.

En als het u het groene licht gaf, werd er ook begonnen.

Ja, dan werd er meteen begonnen.

Ook wel eens te vroeg?

Ja, en dat pakte niet altijd even goed uit. Ik ben een keer te vroeg begonnen in de Menstraat. Ik had al opdracht gegeven, want alles leek goed doorgesproken. We hadden wel een idee dat we subsidie zouden krijgen, maar wisten niet precies hoeveel. Ik kreeg toen te horen dat dat de bedoeling niet was.

Want eerst de vergunning en dan pas beginnen.

Toen heb ik tegen de burgemeester gezegd: ‘Ik wil nu een gesprek met de minister’.

Want het geld moest uit Den Haag komen.

De burgemeester zou proberen een gesprek aan te vragen. Binnen een week kreeg hij antwoord: we konden direct terecht, de burgemeester, de directeur gemeentewerken en ik.

Met wie had u een gesprek?

Met de heren Vonhof en Bukman. Bukman was staatssecretaris van VROM, die allerlei soorten subsidies verstrekke. Bij binnenkomst wilde de heer Bolkestein een uitgebreid beeld geven van Deventer.

De burgemeester?

Ja, mr. N. Bolkestein was destijds burgemeester van Deventer. Vonhof zei al snel: ‘Sorry burgemeester, maar ik ken Deventer misschien nog wel beter dan u. Ik wil graag horen waarvoor u komt en wat u wilt bespreken’. De burgemeester was van mening dat ik degene was die dat uitstekend kon uitleggen en gaf mij het woord. ‘Meneer Vonhoff, het is heel eenvoudig. Ik ben begonnen met dat project en dat kost met elkaar zo en zoveel. Om dat te realiseren heb ik een miljoen nodig van Monumentenzorg en daarnaast nog 4 ton van VROM.’ Waarop Henk Vonhof antwoordde dat dan alle ambtenaren, die er ook voltallig bijzaten, hun mond dicht moesten houden, en/of hun oren sluiten. Vervolgens zei hij: ‘Piet, kun jij die 4 ton regelen.’ ‘Ja’, zei Bukman, ‘ik kan dat regelen’.

Bergstraat 37-39, gevelsteen naar aanleiding van de subsidie die op 5 december 1967 werd verleend

1.4 miljoen!

1.4 miljoen hadden we op dat moment binnengehaald.

Bent u direct daarna naar huis gegaan of naar een café om het te vieren?

Nee, we zijn direct weer naar huis gegaan, want we zijn zuinig hè. De burgemeester ging apart, waar ik me over verbaasde. Hij leek enigszins gepikeerd.

Waarom?

Nou ja, ik denk dat hij ontstemd was, omdat hij zijn verhaaltje niet heeft mogen en kunnen doen. Maar hoe dan ook, we waren blij met wat we in Den Haag hadden bereikt.

U had de bestuurders niet tegen in Den Haag.

Nee, en ook later niet, zoals met staatssecretaris Jan Schaefer. Uiteindelijk zijn over het Bergkwartier heel veel subsidieregelingen uitgeprobeerd en gehonoreerd en ik vond dat natuurlijk prima.

Zolang er maar geld binnen kwam?

Ja, en dat ging dus een lange tijd goed, tot op een bepaald moment.

Ik moest wéér geld hebben. Schaefer kwam toevallig langs in Deventer, want hij moest in een van de woonwijken zijn, maar wilde daarnaast met mij het Bergkwartier in. We hebben samen zitten praten en hij vroeg me: ‘Wat is er aan de hand?’ Ik moest toen bekennen dat ik te weinig subsidie had, zodat ik het niet kon aanbesteden. Dat zat dus fout. En toe zei hij dat er twee soorten subsidies waren: één voor de aankoop van panden en de andere voor de restauratie van panden. Daar kon je voor kiezen. Maar ik antwoordde: ‘Als je beide bij elkaar doet, dan ben ik er in één keer’. Hij hoefde over dit voorstel niet lang na te denken, en gaf zijn fiat. En dus had ik het weer voor elkaar. Ja, zo kon je toen dingen regelen. Maar ik moet er wel nadrukkelijk bij zeggen, dat ik ook een keer naar Den Haag geweest ben, samen met de jurist van de gemeente, om iets te regelen met staatssecretaris Schaefer en dat hij toen zei: ‘Daar is het gat van de deur’.

Ik heb je één keer gematst en nou is het mooi geweest?

Ja, iets van die strekking.

Goed. Er zijn weinig bedrijven in de wijk.

Ja, er zat vroeger ooit een lompenzaak. Maar voor de rest was er niet veel.

Roggestraat

Interieur Bergkerk

Ligt dat aan u? Of ligt dat aan die bedrijven?

Nou, dat ligt eerlijk gezegd ook wel aan mij.

Wat was daarvan de reden?

Je moet niet vergeten dat de horeca er natuurlijk heel fel op gebrand was om zich er op de een of andere manier te vestigen. Ik heb ook met verschillende belangstellenden gesproken. Maar op een gegeven moment werd ik 's nachts wakker en dacht: 'Als daar nou horeca in zou zitten en het gaat niet goed, of het wordt een nachtkroeg, met alle ellende van dien, veel lawaai en toestanden, en ik zit daarnaast panden te restaureren, dan ben ik helemaal verkeerd bezig. Dat doe ik dus niet'. Ik heb uiteindelijk wel een café in de Roggestraat laten doorgaan. Nette mensen, die ik vertrouw. Maar voor de rest zijn er geen cafés meer, want dat wilde ik echt niet.

Maar het Bergkwartier 30, 40, 50 jaar geleden was een en al bedrijvigheid. Dus u brengt uiteindelijk niet iets terug wat er wel altijd geweest is, zoals cafés, bordelen en ook nog allerlei ambachtslieden. Die worden nu geweerd.

Ja, maar je moet niet vergeten dat we wel leven in het heden en moeten kijken waar vraag naar is. En dat is goed wonen in de binnenstad en daar zijn die panden uitermate geschikt voor.

En in dat plaatje past de bedrijvigheid van allerlei bedrijven niet?

Dat vonden ook de verzekeringsmaatschappijen.

Dus de vestiging van allerlei bedrijfjes was uitgesloten?

Ja, dat zou alleen maar problemen geven. Voor de panden is het belangrijk dat het gewoon normale woonhuizen zijn die je netjes onderhoudt, en zo doen we het ook. Als je er bedrijven in hebt, dan willen ze weer uitbreiden, het pand ernaast erbij betrekken, enzovoort, en dat is echt geen goed plan.

Wat zou de NV Bergkwartier vandaag de dag kunnen bedreigen?

Door de jaren heen zijn er een heleboel dingen veranderd. Er zijn regels opgesteld met de verzekeringsmaatschappijen omtrent de aandelen. Die blijven bij de betrokkenen en worden niet op de markt aangeboden. We hebben het op dit moment erg goed geregeld. Ik zou niet weten wat ons zou kunnen bedreigen.

Oplopende rente?

Een oplopende rente hebben we al eerder meegemaakt. 12 Procent, terwijl we 10 procent bruto moesten halen uit de panden. Anderzijds hebben we ook geleefd van de inflatie, waardoor de waarde van de panden enorm is gestegen. En daar hebben we een hele stille

reserve van in de NV Bergkwartier zitten. Bovendien zullen de verzekeringsmaatschappijen, die ook mede aandeelhouders zijn, het echt niet stuk laten gaan.

U bent Gerrit Eggink senior, destijds de directeur, maar nu is Eggink junior de directeur. Is dat toevallig?

Nee, dat is niet toevallig, maar dat is nog wel een hele strijd geweest.

Tussen wie? U en uw zoon?

Nee, absoluut niet tussen ons. We zijn gelijkgestemd en weten goed wat we aan elkaar hebben. Hij is er ook mee opgegroeid.

Hij is ook makelaar?

Ja, maar hij is alleen makelaar en ik was rentmeester-makelaar. Maar ik vond dat hij voldoende capaciteiten had. Er kwamen geluiden uit de stad dat er ook nog andere mensen voor de directeursstoel in aanmerking zouden kunnen komen. Het is even een strijd geweest, maar gelukkig stond iedereen er uiteindelijk achter en is hij aangesteld. En hij doet het echt voortreffelijk.

Kun je zeggen dat hij wel een beleidswijziging heeft ingezet?

Nou ja, het Bergkwartier is klaar hè? Hij heeft de rest afgemaakt. Maar het gaat nu meer gebiedsgewijs.

Aan gebiedsontwikkeling doen? Je zou kunnen denken: 'Dat is het werk van de gemeente, het aanpakken van hele pleinen.'

Ja, dat is ook gemeentewerk, maar we hebben geen dienst Monumentenzorg meer zoals vroeger. Toen was het een apart bureau, nu is het vooral een kwestie van samenwerking.

Maar dan wel een samenwerking waarbij de NV de drijvende kracht is.

Ja, en dat is natuurlijk een heel verschil met vroeger.

Pandje voor pandje?

Er werd destijds gezegd dat we te elitair werkten: niet voor de kleine man, want die kon daar toch niet wonen vanwege de te hoge huren. We hebben berekend wat de huur per kubieke meter van een pand in het Bergkwartier was en die van een woningwetwoning, en dat bleek gelijk te zijn.

Was die kritiek dus onterecht?

We zijn langs alle fracties van de politieke partijen geweest om het uit te leggen.

Bergstraat, oud en nieuw

Menstraat, huis Zevenaar

Uiteindelijk namen ze de plannen en ideeën van het Bergkwartier serieus en wilden ze eraan deelnemen. En dat is nu ook weer aan de orde, samen met Asselbergs en Coenen. We stellen gezamenlijk nieuwe ideeën aan de gemeente voor. Daar draagt mijn zoon ook aan bij door mee te praten en zijn ideeën te ventileren.

Dus de naam gaat nooit verloren, maar het werkgebied wordt steeds groter, want er wordt nu ook heel hard gewerkt buiten het Bergkwartier en dat is ook goed?

Ja, maar daar was ik trouwens zelf al eerder mee bezig. Ik heb ook in het Deventer Noordenbergkwartier gewerkt en was de eerste die daar met twee panden voor de gemeente aan de slag ging. De gemeente zat ermee in haar maag, want er moest toen echt gerestaureerd worden. Allerlei partijen hebben zich ermee bemoeid, maar uiteindelijk heb ik gezegd: ‘Geef mij die twee panden maar dan ga ik ze restaureren’. En zo is het ook gebeurd. Dat was het zetje dat het gemeentebestuur nodig had om te beginnen.

Hoe denkt het gemeentebestuur over de NV?

Ik denk heel goed en zeer positief. Maar dat is nu, want vroeger vonden ze ons, zoals gezegd, veel te elitair. Maar dat hebben we dus

Achter de rug?

Ja, want alles wat we doen, staat in het teken van het verfraaien van Deventer. Iedere Deventenaar die vrienden of familie op bezoek krijgt, loopt nu eerst zondagsmorgens naar of door het Bergkwartier. Iedereen moet dat gewoon zien, want het is zó mooi.

Ik heb nog een vraag: ‘Wie is Jan Strik?’

Jan Strik is natuurlijk een hele belangrijke initiatiefnemer geweest die er vanaf het begin bij is geweest. Hij heeft op zijn manier een geweldige bijdrage geleverd en de Walstraat helemaal opgeknapt. Ongelooflijk. In zijn eentje! Hij had natuurlijk ook bij de NV Bergkwartier kunnen aankloppen, die had toen ook een pand in de Walstraat opgeknapt. Maar hij heeft het allemaal zelf gerealiseerd, echt formidabel. Ik heb altijd heel veel steun gehad aan Jan Strik, een gewone man, die echter in alle nuchterheid weet wat wel of niet moet gebeuren.

Maar eigenlijk?

Ja, eigenlijk had hij de visie en daadkracht die ook de commissarissen van de verzekeringsmaatschappijen imponeerden.

Kun je zeggen dat Jan Strik de NV Bergkwartier in zijn eentje is?

Ja, want hij had zijn liefde voor de panden in de Walstraat. Hij kende iedereen die daar woonde en kon met ze lezen en schrijven.

Ik heb me daar nooit mee willen bemoeien, behalve met dat ene pand, dat de NV toen gerestaureerd heeft.

Maar wat is uw favoriete pand in Deventer?

Ja, dat is toch het pand met de beeldjes in de Menstraat, dat oorspronkelijk in Zevenaar stond. Het moest daar weg vanwege verkeersmaatregelen. We hebben het in zijn geheel naar Deventer verplaatst. Alles, inclusief de houten gebinten, is meegekomen. We hebben er ook heel veel bij moeten maken, om het pand weer in de oorspronkelijke vorm terug te krijgen. Op de plaats waar we dat huis hebben neergezet was daarvoor alleen een gat, ontstaan in de oorlog. We hebben toen in Deventer, en zeker op het Bergkwartier, veel bombardementen gehad. Monumentenzorg vroeg ons of wij bereid waren om die plek weer in ere te herstellen. We hebben toen tekeningen van dat huis uit Zevenaar erbij gepakt en die op tafel gelegd. Eerst leek het niet te passen, maar een van de architecten ging toch aan de gang. De tekeningen werden gedraaid en, na veel plak- en knipwerk, bleek het toch perfect te passen. Dus toen konden we het hele pand naar Deventer overbrengen. Het is echt prachtig geworden, mèt de zeven beeldjes. Die kopjes heb ik gebruikt in de tentoonstelling in de Bergkerk tijdens de aandelenverkoop. Vervolgens heb ik ze mee naar huis genomen en net zolang gewacht tot de bouw zo ver was gevorderd dat ik ze erin kon terugplaatsen. Dat bleek achteraf helemaal niet de bedoeling, want de burgemeester van Zevenaar vroeg ze weer terug. Ik heb toen gezegd dat dat op geen enkele voorwaarde kon. De beide burgemeesters hebben vervolgens met elkaar contact gehad en samen gedineerd. Toen was alles snel in kannen en kruiken: de zeven beeldjes bleven in Deventer. Later heeft burgemeester Bolkestein er nog gewoond.

Clemens Hogenstijn Stadshistoricus Deventer

Mijnheer Hogenstijn, waarom zijn hier in Deventer, in vergelijking met andere steden, zoveel meer historische panden overgebleven in Nederland?

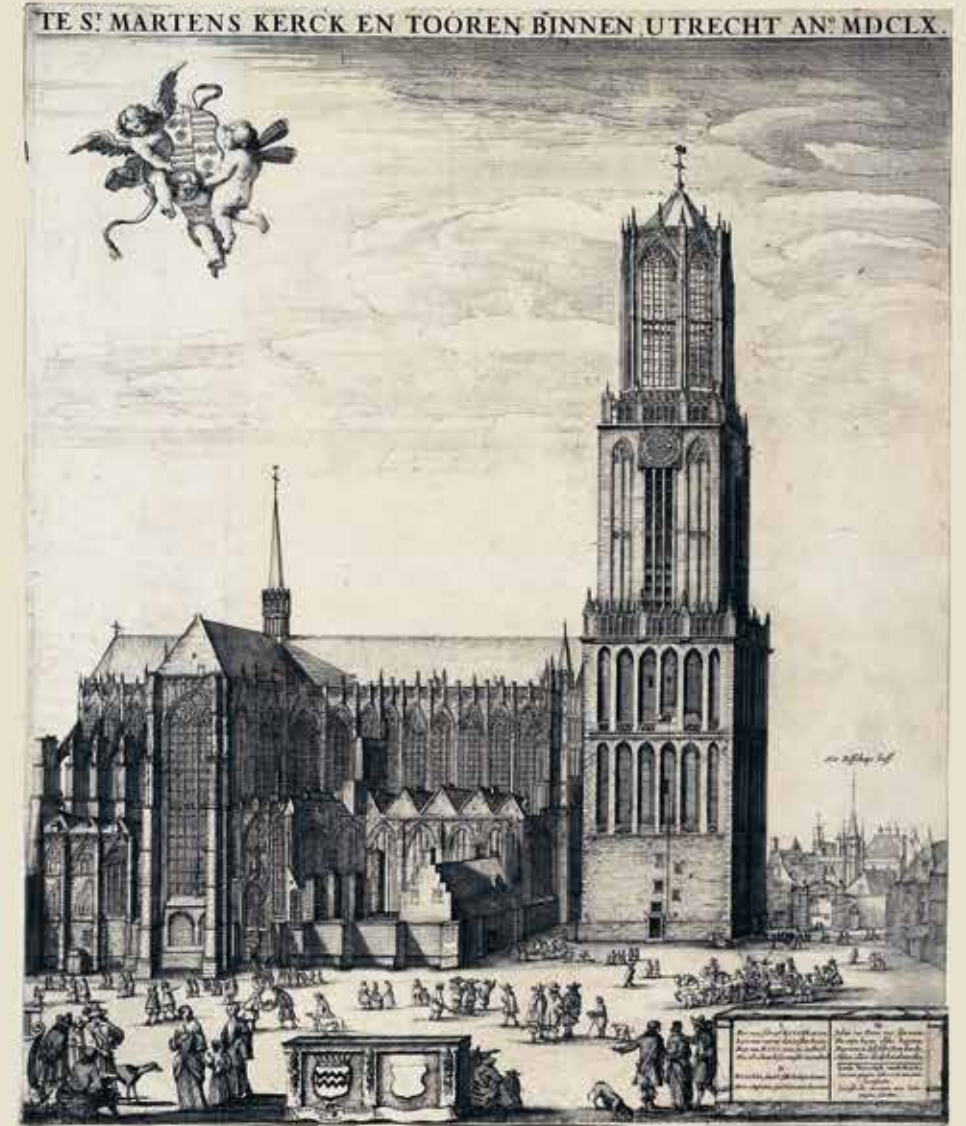
Ik weet niet of er hier zoveel meer panden zijn overgebleven. Het is wel interessant om te zien dat er na de bezettingstijd erg veel ellende was in de stad. Er was veel gebombardeerd tijdens de Tweede Wereldoorlog en de stad heeft in de jaren '50 en '60 eigenlijk geen grote bloeiperiode gekend, waardoor er niet veel geld was. Daardoor zijn een heleboel panden in hun oude staat blijven staan en was er veel te herstellen toen de belangstelling voor stadsherstel vanaf de jaren '60 toenam. Al stond de binnenstad er op dat ogenblik niet goed voor. We danken het dus voor een deel aan de armoede van Deventer van destijds.

Kunt u beschrijven hoe de armste wijken van Deventer er bij lagen na de oorlog?

De armste wijken lagen in de binnenstad. Daar was vòòr de oorlog al een trend ontstaan om daar uit weg te gaan als je het je kon permitteren. Als je daar een bedrijfje had en je kon in een doorzonwoning in een buitenwijk of in een nabijgelegen dorp gaan wonen, dan deed je dat. Panden kwamen dus leeg te staan en woningen werden gedegradeerd tot pakhuis, magazijn of werkplaats. Vervolgens kwam daar een heleboel schade overheen tijdens de Tweede Wereldoorlog, met name door de mislukte pogingen om de brug te bombarderen. Er vielen gaten in het stedelijke weefsel, wat daarna steeds verder achteruit ging. Er groeiden berkenbomen uit daken, vleermuizen nestelden zich op bovenverdiepingen en er zaten ratten in de kelders. Er was een soort algehele neergang gaande in het Bergkwartier en het Noordenbergkwartier. Het was niet weg, maar het was niet om aan te zien. Er woonden toen ook nog heel weinig mensen. Zoals ik al zei, vòòr de Tweede Wereldoorlog vertrokken de mensen die zich dat konden permitteren. Na de oorlog waren er nog meer die weg gingen, noodgedwongen. Er was slechts een enkeling die daar bleef, ofwel uit pure armoede, ofwel omdat men gehecht was aan het huis dat redelijk in stand was gebleven.

Mag je veronderstellen dat de overgrote meerderheid van Deventer het Bergkwartier rijp voor de sloop achtte?

Het is nu moeilijk te speculeren over meerderheden en minderheden in die tijd, maar er was wel een breed idee dat het Bergkwartier, en trouwens ook andere stukjes binnenstad, hun langste tijd gehad hadden. Men vond dat het zover achteruit was gegaan dat het in alle redelijkheid niet meer zinvol was om het nog te herstellen. Dat gaf het idee dat het dan maar gesloopt moest worden. Dat sloot ook prachtig aan bij de ideologieën van toen dat de binnenstad het koopcentrum en niet het wooncentrum moest zijn. Vanuit die visie moest de binnenstad vooral makkelijk bereikbaar zijn met de auto. Je moest zo makkelijk mogelijk met de auto in het hart van de stad kunnen komen en daarvoor moesten er brede doorgaande straten komen, waar ook bussen door konden rijden. En die konden alleen worden aangelegd door eerst flink te slopen.

De Dom in Utrecht

Wie waren de dwarsliggers die destijds in opstand kwamen?

Er waren een paar mensen die zagen dat dit een heilloze weg was. Ik denk al gauw aan Jan Strik, die zelf in de Walstraat ook al een visie had hoe hij daar aan de slag kon gaan. Ik denk aan Henk Goudappel, een van de oprichters van een verkeersbureau en later ook hoogleraar ruimtelijke ordening. Verder waren er een aantal innovatieve mensen bij Kluwer, meneer De Vries van het Deventer Dagblad en we hadden meneer Henstra van de automatiseringsmaatschappij IJsselbrein, en Jozef van de Lande, een telg uit een fabrikantenfamilie met een grote culturele interesse. Dat waren zo ongeveer de mensen die elkaar in hun ideeën steunden. Misschien waren er ook wel die daar zwijgend mee instemden, maar dit waren de spraakmakende mensen die hun nek uit durfden te steken en in durfden te gaan tegen de trend van die tijd.

Hoe hebben ze dat aangepakt?

Het begon natuurlijk met informele contacten.

Een Sarijs handschrift

Deze mensen kwamen elkaar regelmatig tegen en op een gegeven moment is het idee ontstaan om de krachten te bundelen. Er zijn toen twee organisaties geweest die daarmee aan de slag zijn gegaan. De ene was de Stichting Oud Deventer, die na de oorlog was opgericht als waakhond voor de monumenten. De andere was de Culturele Raad, die tevens het bestuur vormde van de Stichting Deventer Culturele Gemeenschap, een overkoepelende organisatie voor een breed cultureel veld. Van beide kringen zijn mensen bij elkaar gekomen. In eerste instantie heel losjes en informeel, in het IJsselhotel. Ze zijn gaan praten over de vraag hoe ze dat aan moesten pakken. Vervolgens hebben ze, zonder dat er veel voorwerk was gedaan, besloten een Werkgroep Stichting Bergkwartier op te richten en daarmee het proces op gang gebracht. Dat deden ze op persoonlijke titel zonder een hele uitvoerige voorstudie en veel uitgebreide rapporten.

Ik geloof dat ze ook intuïtief aanvoelden dat zij iets moesten doen. Ze zijn begonnen met die werkgroep die al heel snel een stichting werd. Daar zaten mensen bij die ideëel bevroegen waren, maar ook mensen met verstand van zaken. Die wisten dat elders in het land soortgelijke initiatieven liepen. Er waren al wel pogingen gedaan door de Stichting Oud Deventer om een pand te kopen en te restaureren. Dat kon, maar het ging buitengewoon moeizaam, omdat er in die stichting wel veel idealisme, maar geen zakelijkheid zat. Die zakelijkheid kwam er in op het moment dat duidelijk werd dat Deventer subsidies kon krijgen op grond van werkgelegenheid. Als het zou lukken één zo'n grote werkgelegenheidssubsidie aan de stichting te geven, dan zouden er misschien 3 of 4 panden van gerestaureerd kunnen worden. De heer Henstra nam Amsterdam als voorbeeld, waar een naamloze vennootschap bestond: NV Stadsherstel. Die NV had niet alleen een kapitaal verworven, maar trok ook aandeelhouders aan. Daarmee kon je niet alleen maar een paar panden restaureren, maar bracht je een soort machine op gang die zichzelf in de loop van de tijd draaiende kon houden. Daarin kon je het kapitaal als het ware laten terugkeren door te investeren, panden te kopen en te restaureren en vervolgens te verhuren waardoor je huuropbrengsten kreeg. Daar kon je subsidiegelden aan toevoegen, zodat je weer een nieuw pand erbij kon pakken. Dat was, kort gezegd, de succesvolle filosofie van die tijd.

Was iedereen het daar mee eens?

Niet direct, maar de mensen die het hadden uitgedacht hebben op dat moment ook een boekje uitgebracht: 'Herstelplan Bergkwartier'. Dat was een prima voorbeeld van marketing. Het was een manier om op een goede wijze naar buiten te treden met een boekje met aansprekende plaatjes. Heineman, een architect uit Velp, maakte mooie ontwerpen zodat de mensen in de stad niet alleen de ruïnes in het Bergkwartier zagen, maar ook de plaatjes die lieten zien hoe het kon worden. Uiteindelijk werd het voor een groot deel natuurlijk helemaal niet zo, maar het riep wel het idee op dat die verpauperde wijk met een heleboel belangrijke rijksmonumenten en met onbelangrijke pandjes, weer mooi gerestaureerd zou kunnen worden. Dat herstelplan is erg belangrijk geweest voor de publieke opinie en de plaatselijke politiek.

Ik vraag het, omdat één van de mannen van het eerste uur, Gerrit Eggink, zei dat hij niet direct enthousiast werd van de restauratie van de panden in het Bergkwartier.

Ik kan me daar voor een man uit de onroerend goed wereld, de zakelijke wereld, best iets bij voorstellen. Toch heeft dat uiteindelijk tot een goede samenwerking geleid, doordat de visie van de Werkgroep Stichting Bergkwartier juist gesterkt werd door de zakelijke aanpak van een aantal financiële mensen. Daarmee hebben ze voldoende draagvlak in de publieke opinie weten te creëren. De werkgroep kon op een gegeven moment ook niet meer genegeerd worden door de gemeente. Aanvankelijk was die erg sceptisch. Het verhaal gaat zelfs dat de initiatiefnemers daarom maar in het IJsselhotel vergaderden, zodat ze

Brink, voormalige Gemeente Spaarbank

een beetje onzichtbaar zouden blijven voor de stad. De gemeente was dus aanvankelijk sceptisch, maar is vrij snel overstag gegaan toen duidelijk werd dat dit plan echt tot resultaten zou leiden en dat het ook zakelijk verantwoord was. Het plan droeg natuurlijk ook bij aan de uitstraling van de stad, want daar zijn politici wel gevoelig voor. Het plan voor de sloop van een deel van de stad en de aanleg van een grote verkeersweg stierf toen dan ook een stille dood. Ook de plannen om straten te verbreden zijn op een gegeven moment van tafel gegaan, omdat de publieke opinie en de politiek inzagen dat dat een heilloze weg was. Er is toen dus draagvlak gecreëerd onder de bevolking om een andere kant op te gaan.

We zien hier in Deventer, bijvoorbeeld als we over de Brink lopen, een onvoorstelbare rijkdom aan gevels. U heeft wel eens gezegd: 'Die gevels bedriegen ons.' Waarom?

Ja, soms doen ze dat. We laten ons ook bedriegen, want we vinden het mooi. Kijk, er is inderdaad een rijkdom aan gevels uit vele perioden, maar voor een deel staan die gevels voor oudere huizen. Eigenaren van die huizen hadden namelijk nogal eens de neiging te laten zien dat zij er bij hoorden en bij de tijd waren, dus zetten ze een nieuwe gevel voor een oud pand. Aan de binnenkant bleef de boel hetzelfde, maar aan de buitenkant was het modieus. Je wordt dus geconfronteerd met een gevel uit het tijdsbeeld dat men wilde laten zien. Er zijn ook de nodige situaties geweest waarin mensen twee of drie kleine huisjes verwierven waar wel voldoende ruimte was om te leven, te wonen en soms ook te werken, maar wat er niet uit zag. Vervolgens liet een deftige familie dan een chique voorgevel bouwen als een operettedecor en het was weer helemaal up-to-date. Soms was de entree ook nog mooi, maar als je vervolgens wat verder naar achteren en naar boven ging, dan zag je nog steeds die kleine huisjes uit de 17e eeuw.

Wat zegt uw hart als historicus op het moment dat we zo'n pand zouden restaureren? Moet de later aangebrachte gevel er af worden gesloopt?

Nee. De tijd dat restauratie als doel had terug te gaan naar een specifieke periode ligt een beetje achter ons. De afgelopen decennia hebben we meer oog gekregen voor het feit dat gebouwen een heel leven achter zich hebben en, hopelijk, ook een toekomst voor zich. Dat is dus geen statisch beeld. We vinden het tegenwoordig niet alleen normaal, maar zelfs prettig dat je aan een gebouw eerdere restauraties kunt aflezen, dat je dus zijn gang door de tijd kunt zien, waarbij verschillende perioden hun indruk hebben achtergelaten. Dat kan in de vorm van een nieuwe gevel of van een veranderend interieur zijn. Dat is interessanter dan wanneer je alles wegpoetst en je teruggaat naar een bepaald jaartal.

Kunt u vertellen wat de rooms-katholieke kerk voor Deventer heeft betekend?

Op de allereerste plaats was de stad van oudsher een heel belangrijk centrum voor het kerkelijke leven. We praten dan over de Middeleeuwen, vòòr de Reformatie. Daarbij gaat het er dus over wat de ongedeelde kerk van het westen voor de stad betekende. Om te beginnen was onze baas, onze landsheer, geen graaf of hertog, maar de bisschop van Utrecht. Hij had het ook in wereldlijke zin voor het zeggen. De bisschop van Utrecht had hier in Deventer zijn tweede kerk van het bisdom: de dom van het Oversticht, de Lebuïnuskerk. Hij had hier ook zijn eigen paleis, de Bisschopshof, en een hele groep mensen die voor hem werkten. De kanunniken die samen het kapittel van Lebuïnus vormden, verzorgden niet alleen de eredienst in de Grote Kerk, maar ook het bestuur,

de rechtspraak en het beheer van goederen. Zij hadden twee chefs: de deken, de spirituele man en de proost, de zakelijk leider. Die laatste was ook, als aartsdiaken, rechter. Wij leefden in Deventer dus in belangrijke mate onder de invloed van de kerkelijke wereld, in het bijzonder in het gebied rondom de kerk en het Bisschopshof. Dat was een soort stadje binnenin de stad, waar het kerkelijk recht gold en waar de burgerlijke gemeente niets te zeggen had. Daarnaast ontstond er rondom de kerk een enorme culturele bloei als gevolg van de muziek en de beeldende kunsten die daar werden gediend. Bovendien werd er door de kerk onderwijs gegeven aan de Latijnse School. De steden waren in die tijd zeer autonoom. Ze wilden zelfs het liefst geheel soeverein zijn. Dat was niet het geval, maar het kwam er aardig dicht in de buurt. De stadsregering kon in belangrijke mate haar eigen boontjes doppen, qua rechtspraak, regelgeving en bestuur. Binnenin de stad lag echter een soort Vaticaan zoals dat nu in Rome ligt. Daar had de stadsregering niets te zeggen. Het moet ze geweldig hebben gestoken dat het gebied van de kerk tot vlak voor het stadhuis liep. Daar liep een grote muur voorlangs en daarachter lag de immuniteit van de kerk: het Grote Kerkhof en het gebied rondom de kerk. Daar gold het kerkelijk recht. Er stonden dus twee machten tegenover elkaar. Op het Grote Kerkhof zie je ook nog steeds die aparte posities van die twee machten. Het stadsbestuur probeerde de bisschop natuurlijk zoveel mogelijk buiten de deur te houden. De stadsregeerders waren kooplui van niveau, met een internationaal relatiernetwerk. Zij konden hun eigen boontjes wel doppen. Omgekeerd had de bisschop weinig boodschap aan de kooplui die in het gebied rondom zijn immuniteit zaten. De immuniteit was immers zijn terrein, daar had hij het voor het zeggen.

Waar leefden de bisschop en de kanunniken van?

Ze hadden grote eigen goederencomplexen. Dat was voor het bisdom als geheel zo, maar eigenlijk ook voor het kapittel apart. Die had tientallen boerderijen en zakelijke rechten om bijvoorbeeld belastingen te heffen. Er was dus een ingewikkeld complex van allerlei rechten en belastingen. De proost beheerde vervolgens met zijn mensen dat hele vermogenscomplex.

Hoe waren de bisschop en die kanunniken aanvankelijk aan dat kapitaal en de goederen gekomen?

Dat vermogen hadden ze geleidelijk aan opgebouwd, voor een deel in een periode waarvan we onvoldoende documentatie hebben. Daarvan weten we dus niet alles. Er is ook een fase geweest waarin de keizer van het Heilige Roomse Rijk, de Duitse keizer, goederen aan de bisschop had gegeven. Het was voor de keizer belangrijk om aan de randen van zijn rijk krachtige landsheren te hebben. Hij was er dus op gebrand dat bisschoppen in grote Duitse steden, maar ook de bisschoppen in Utrecht, sterk en krachtig waren. Hij gaf ze goederen, zodat de bisschoppen hun eigen zaken goed konden beheren. Er was een belangrijk verschil met de buurman in Gelderland: de bisschop daar stichtte geen dynastie. De hertog werd opgevolgd door zijn zoon, maar met de overgang van de

bisschopszetel kon de keizer zich bemoeien. Dat was voor de keizer dus aantrekkelijk en dat mocht iets kosten.

Waarom zat de bisschop van Utrecht eigenlijk in Deventer?

Utrecht was wel de belangrijkste vestigingsplaats. Daar had hij zijn paleis en zijn Dom, maar om te beginnen was het in Utrecht politiek gezien erg onaangenaam in de tijd van de Noormannen. In geval van nood kon hij een tijdje uitwijken naar Deventer waar hij veiliger zat. De Noormannen zijn ook wel eens in Deventer geweest, maar er waren ook periodes dat ze wel in Utrecht, maar niet in Deventer kwamen. Er was ook nog iets anders aan de hand. De bisschop had bijna het hele huidige Nederland als kerkelijk bestuursdistrict, maar tegelijkertijd was hij landsheer van het Sticht en het Oversticht. Het Sticht was ongeveer de huidige provincie Utrecht en het Oversticht besloeg Overijssel, Drenthe en nog een aantal stukken daaromheen. Hij had in dat Oversticht ook behoefte aan een hoofdstad, van waaruit het gebied bestuurd en de goederen beheerd konden worden. Deventer lag naar verhouding het dichtst bij Utrecht en was een oude stad op een kruispunt van wegen, waardoor het makkelijk bereikbaar was. Deventer werd op die manier de tweede stad van het bisdom.

Hoe lang heeft de bisschop hier domicilie gehouden?

Hij heeft enkele tientallen jaren in de middeleeuwse periode permanent in Deventer gewoond en daarna functioneerde Deventer als tweede stad van het bisdom, waardoor de bisschop hier ook nog regelmatig kwam. Deventer was in die periode een soort van nevenresidentie.

Wat is er in Deventer over van de behuizing van de bisschop?

Vrijwel niets. Van de Bisschopshof is alleen nog wat over onder de grond. Van de behuizing van zijn personeel: de kanunniken, is nog wel aardig wat over. Er zijn nog een aantal oude kanunnikenhuizen, waaronder het oudste stenen huis van Nederland, de ambtswoning van de proost, de Proosdij aan de Sandrasteeg.

Deventer is na de terugkeer van de bisschop naar Utrecht, de stad geworden van Geert Grote. Wie was hij?

Geert Grote was een jongen uit de maatschappelijke top van de stad. Zijn vader zat eerst in zaken en later ook in de politiek. Zijn vader en moeder waren jong gestorven en zijn oom en tante voedden hem op. Hij kwam bovendien uit een welgestelde familie. Hij was een slimme jongen en ging studeren in Parijs. Dat was in die tijd de dichtstbijzijnde universiteit. Daar heeft hij een aantal jaren een aantal vakken gestudeerd. Tegenwoordig mag dat niet meer van de minister, maar Geert Grote kon breed studeren in verschillende disciplines met het idee om vervolgens een mooie loopbaan te kiezen in het kerkelijke circuit. In die tijd was dat de manier om vooruit te komen. Uiteindelijk is het anders gelopen.

Grote Kerkhof met Grote of Lebuïnuskerk

Voor mensen die tegenwoordig vooruit willen komen is het niet erg logisch dat ze een functie binnen de kerk ambiëren. Alleen al om het feit dat je geen vrouw mag hebben.

Dat klopt, maar in de 14e eeuw lagen die verhoudingen totaal anders. De positie van de kerk lag erg centraal binnen de maatschappij. Veel maatschappelijke verbanden functioneerden ook in een kerkelijk kader. Als je dus binnen de kerk een baan had, waren er tal van mogelijkheden om promotie te maken, maar je kon inderdaad geen vrouw hebben. Er wordt wel gezegd dat Geert Grote daar in zijn studietijd misschien anders mee om is gegaan, maar op een gegeven moment werd hij ziek. Dat is een interessant moment in zijn leven geweest. Er waren theologen die vonden dat er in een man/vrouw relatie zonder meer sprake was van een ongelijke verhouding. Het draaide allemaal om de man, en de vrouw, ach die had je nodig. Dat werd netjes afgedekt in de vorm van een huwelijk. In de maatschappij speelde de vrouw echter geen rol van betekenis. Er bestond toen dus een andere omgangsvorm dan nu. In de tijd van Geert Grote gold zo de formele regel dat iemand in kerkelijke dienst geen vrouw mocht hebben, terwijl daar in de dagelijkse realiteit op grote schaal de hand mee werd gelicht. Juist dat was een van de zaken waarover Geert Grote flink uit zijn slof kon schieten. Hij was namelijk nogal recht in de leer.

Weten we waarom hij zo recht in de leer was?

Het kan iets te maken hebben met het feit dat hij op een gegeven moment ziek is geworden. We kennen het allemaal wel, denk ik, dat je jezelf vragen gaat stellen als je aan je bed bent gekluisterd: ‘Waar kom ik vandaan? Wat doe ik hier? Hoe ga ik mijn leven verder organiseren?’ Hij heeft toen bedacht hoe hij verder wilde. Hij is daarop een tijd gaan logeren in een klooster. Daar is hij uiteindelijk niet gebleven, want hij wilde graag naar buiten treden. Vervolgens is hij gaan preken. Voor zover we het kunnen nagaan, was het een man van uitersten, een radicaal iemand. Hij heeft op een gegeven moment in de periode tijdens of na zijn ziekte een ervaring gehad waardoor hij tot de conclusie kwam dat hij zich niet wilde conformeren aan de visie van de meeste mensen uit de kerkelijke en universitaire sfeer van die tijd. Hij wilde radicaal wat anders. Daar schoot hij ook prompt in door, dat moeten we ook niet vergeten. Hij vond bijvoorbeeld dat de vrouw niet meetelde in de maatschappij en eigenlijk een soort noodzakelijk kwaad was, wat voor veel mensen in die tijd vanzelfsprekend was. De vrouw werd getolereerd, maar deed er eigenlijk niet toe. Dat was lang niet overal een geaccepteerde opvatting. Geert Grote keek vaak op vrouwen neer. Dat is een van de tijdsgebonden aspecten van zijn opvattingen, waarvan we ons moeten realiseren dat die voorbij zijn gegaan en ons nu eigenlijk niets meer te zeggen hebben.

Zijn er andere voorbeelden die aangeven hoe star en rechtlijnig hij was in de opvattingen die hij verkondigde?

Ook als het ging om de levensstijl van de kerkelijke ambtsdrager was

hij erg strikt in zijn leer. Hij was erg populair als gastspreker bij allerlei evenementen. Dat gaf hem de gelegenheid zich overal te laten uitnodigen om zijn boodschap te verkondigen. Zo gaf hij een uitgebreide conferentie voor de vergadering van de top van het Utrechtse bisdom, waarbij hij uitvoer tegen al die heren die daar zaten en die het niet zo nauw namen met het celibaat en vooral uit waren op financieel gewin. Hij had stevige kritiek op diegenen die alleen voor de uiterlijke schijn meededen met de kerk, maar er verder weinig van geloofden.

Waarom kwam niemand in Utrecht op het idee Geert Grote de laan uit te sturen?

Dat is wel gebeurd. Hij had de laagste kerkelijke wijding die er was: diaken. Daarmee mocht hij alleen preken. Prompt werd er toen een oekaze afgekondigd door de bisschop dat de diakens niet meer mochten preken. De andere diakens kregen al heel snel weer dispensatie om toch te mogen preken, maar Geert Grote niet. Hij werd echter niet compleet monddood gemaakt, want hij preekte op een andere manier. Toen hij niet meer in het openbaar mocht preken, wilde hij gaan schrijven en vertalen. Dat heeft hem uiteindelijk meer invloed opgeleverd dan dat hij ooit zou hebben gekregen wanneer hij alleen maar was blijven preken. Hij vertaalde werken van de grote christelijke auteurs, maar ook van delen uit de bijbel die vaak alleen beschikbaar waren in het Latijn. Door de bijbel in Oost-Nederlandse spreektaal te vertalen, maakte hij die beschikbaar voor de gewone man. Hij legde de schatten van het geloof open voor een veel bredere kring van mensen.

Hij was op dat moment niet meer aan de kerk verbonden. Als diaken had hij immers een spreekverbod. Wat was op dat moment zijn uitvalsbasis? Hoe leefde hij?

Hij had hier in Deventer een eigen huis van zijn welgestelde familie. Hij heeft ook nog een tijdje in Woudrichem gewoond, in het rivierengebied, maar zijn uitvalsbasis was voornamelijk Deventer. Dat bleef ook zo.

Hoe groot is zijn leer geworden?

Laat ik voorop stellen dat hij zelf geen school heeft gesticht. Er waren mensen die onder de indruk waren van hem en die wilden leven zoals hij. Hij was iemand die eigenlijk terug wilde naar de basis en lak had aan uiterlijk vertoon, show of carrièrejacht. Hij wilde dat mensen een eenvoudig leven leidden, waarin ze verdieping zochten en aan gemeenschapsvorming deden. Dat hield in dat hij de mensen aanspoorde te kiezen voor verdieping en de tijd te nemen om te reflecteren door zich terug te trekken: zoek in je innerlijk wat je belangrijkste drijfveren zijn, lees, studeer, en geef om de mensen om je heen. Daarmee week hij af van het verhaal van carrière maken en overdadig uiterlijk vertoon in de burgerlijke maatschappij en binnen de kerk. Uiteindelijk is dat verhaal aangeslagen, en wel als een lekenbeweging. Het was dus geen beweging vanuit de clerus, maar juist vanuit de mensen uit Deventer en

omliggende steden. Die vonden dat zijn opvattingen waarde hadden voor hun dagelijkse doen en laten. Er waren mensen die samen gingen wonen, samen gingen werken, samen een huishoudpot hadden en zich gezamenlijk gingen bezinnen. Dat waren de Broeders en Zusters van het Gemene Leven, het gemeenschappelijke dagelijks leven. Er waren andere mensen die deze levensstijl te los vonden, want dat deed je immers gewoon binnen het stadse leven. Je had er je gewone kloffie bij aan en je kon in- en uitlopen wanneer je wilde. Zij zochten een wat radicalere vorm en opteerden voor het vormen van kloosters. Daarbij was een nevenkomend voordeel dat wanneer iemand zou zeggen dat de Broeders en Zusters niet voldeden aan de kerkelijke juridische normen, ze altijd terug konden vallen op de kloosterlijke structuur en model. Die variatie van een aantal mogelijke leefvormen heeft in de 15e en 16e eeuw zijn weg gevonden naar een groot deel van Noord- en West-Europa, zelfs tot aan Polen en Noord-Zwitserland. Het was dus een erg succesvolle beweging. Vervolgens heeft het zich langs de lijnen van de reformatie en contrareformatie nog veel verder verspreid tot aan Italië en Spanje. Het leuke en bijzondere aan deze beweging is ook dat je het niet als de actuele denominatie kunt claimen. Het gaat om een beweging van vóór de hervorming, waarin een heleboel huidige kerkelijke en maatschappelijke bewegingen hun wortels hebben. Dat levert toch een interessanter beeld dan wanneer je het zou moeten koppelen aan één bepaalde richting. Dat verklaart ook waarom er uit zo'n breed gebied interesse is voor de Moderne Devotie.

Geert Grote is echter pas bekend geworden door iemand die na hem kwam: Thomas a Kempis.

Ja. Thomas a Kempis heeft veel van het gedachtegoed van de Moderne Devotie bij elkaar gebracht in een succesvolle bundel van vier boekjes: ‘De Navolging van Christus’. Die boekjes zijn de hele wereld over gegaan. Het waren boekjes die Thomas in de loop der tijd geleidelijk heeft samengesteld uit een heleboel citaten die hem aanspraken uit de Bijbel, maar ook van klassieke christelijke auteurs. Hij heeft dat op een bepaalde manier gerubriceerd en met elkaar verbonden. Dat deed hij in de geest van Geert Grote. Er waren vroeger zelfs mensen die dachten dat Geert Grote die boekjes zelf had geschreven. Tegenwoordig geloven we dat niet meer, het bewijs dat Thomas de werkelijke auteur is, is erg groot. Niettemin is het heel sterk de geest van Geert Grote en de Moderne Devotie die uit ‘De Navolging van Christus’ spreekt.

Wat doet Deventer tegenwoordig nog met deze twee belangrijke mensen: Geert Grote en Thomas a Kempis?

Thomas a Kempis is hier om te beginnen scholier geweest aan de Latijnse School en is vervolgens op het randje van Zwolle op de Nemelerberg in een klooster gaan wonen. We gunnen het Zwolle dan ook dat die stad op allerlei manieren de aandacht rondom Thomas naar zich toetrekt. Wat Geert Grote en, ruimer gezien, de Moderne Devotie betreft is er in Deventer een aantal plekken dat daar aan herinnert. Die plekken zijn ook op allerlei manieren, ambachtelijk en artistiek, gemarkeerd.

Er zijn instellingen die het gedachtegoed van de Moderne Devotie uitdragen. Denk aan het Meester Geertshuis, een diaconaal centrum opgericht vanuit de kerken, waar mensen worden opgevangen die net buiten alle bestaande regelingen vallen. Er is ook een Geert Grote Huis in oprichting op de plek waar ooit de eerste Broeders hebben gewoond. Dat wordt een centrum ter bezinning en educatie. Daarnaast zijn er groepen mensen die het gedachtegoed van Geert Grote op allerlei manieren praktiseren, bijvoorbeeld in gespreksgroepen. Ook is er een stichting Centrum Moderne Devotie, waar ik zelf voorzitter van mag zijn.

Waar ligt Geert Grote begraven?

Hij is aanvankelijk begraven in de Oude Mariakerk aan de Nieuwe Markt. Uiteindelijk, maar dan sla ik een paar stapjes over, is zijn schedel terecht gekomen in de Broederenkerk. Vervolgens heeft die kerk, uit veiligheidsoverwegingen, de schedel in bruikleen gegeven aan het museum voor stadsgeschiedenis in de Waag, waar we hem nu elke dag kunnen zien. De schedel is eigendom van de parochiegemeenschap van de Broederenkerk, maar die heeft gemerkt dat het onhandig is om bepaalde kostbare dingen in huis te houden en heeft het museum gevraagd om er op te passen. De schedel van Geert Grote is ooit gestolen geweest, maar is uiteindelijk terug gekomen. Dat was toen ook de reden om er een veilig plekje voor te zoeken, in het museum, veilig achter glas. Het is niet bekend wie die schedel ontvreemd heeft. Er zijn wel vermoedens dat een beeldend kunstenaar behoefte had aan extra inspiratie en de schedel daarom een tijdje onder zijn hoede heeft genomen. Toen hij voldoende inspiratie had opgedaan, heeft hij waarschijnlijk gedacht: ‘Nu kan hij wel weer terug’.

Hoe weten we nou dat het de echte schedel van Geert Grote is die in de Waag ligt?

Het enige wat we kunnen zeggen is dat de schedel ooit, vòór de diefstal, goed is opgemeten, gefotografeerd, enzovoort. Dan moet je het doen met aannames en de expertise van deskundigen, op basis van de foto's en het materiaal van toen. Die schedel ligt nu achter dik glas, samen met de schedel van Floris Radewijns, een belangrijke volgeling van Geert Grote en de grondlegger van de Broeders en Zusters van het Gemene Leven.

Er wordt in Deventer erg veel met boeken gedaan, maar het is geen literaire stad. Hoe komt dat?

Deventer is ondermeer een boekenstad omdat de Moderne Devoten destijds de grondslag hebben gelegd voor een brede boekencultuur. Hun houding was altijd dat het leven niet is begonnen met de huidige generatie, maar dat men juist veel kon leren van wat er daarvoor was gebeurd. Daarom koesterden ze boeken. Ze schreven boeken over en droegen daarmee ook een groot cultuurgood over naar volgende generaties. Ze hebben daarnaast veel boeken verzameld en daarmee kwamen er dus bibliotheken en schrijfateliers in de stad. Dat was een gunstige basis voor beginnende drukkers.

Brink, met uithangbord de Drie Haringen

Toen de boekdrukkunst eind 15e eeuw vanuit Keulen naar Deventer kwam, ontstonden er in Deventer al vroeg drukkerijen. Dat waren echter ook uitgevers en zo is er in die tijd een klimaat ontstaan van belangstelling, waardering, maar ook expertise op het gebied van boeken, schrijven, illustreren, drukken, uitgeven en bewaren. Dat heeft geleid tot een veelzijdige bedrijvigheid en een interessant bibliotheekwezen. We hebben in de stad behoorlijk wat antiquariaten en boekhandels, maar die hebben het tegenwoordig niet erg makkelijk. We hebben twee bibliotheken waarvan de Athenaeumbibliotheek het afgelopen jaar haar 450-jarig bestaan heeft gevierd. Op die manier beheert de stad nu haar boekenerfgoed. Bovendien hebben wij op de eerste zondag van augustus de grote boekenmarkt.

Zou Deventer niet nog een stapje verder kunnen gaan door te claimen de stad van het boek of de boekdrukkunst te zijn?

Als je zoiets stelt, moet je dat natuurlijk wel waar kunnen maken. Het is zo dat hier al erg vroeg drukkers waren, maar we moeten ook niet vergeten dat op een gegeven moment het zwaartepunt naar andere steden verschoof zodat binnen de Nederlanden Antwerpen, en in de 17e eeuw ook Amsterdam, de steden van de boekdrukkunst werden. Je kunt wel zeggen dat je een lange en onafgebroken traditie hebt op het gebied van het drukken van boeken en je kunt ook best een beetje pronken met de oude boeken in de Athenaeumbibliotheek, maar je moet jezelf niet overschreeuwen.

Er wordt binnenkort op de Stromarkt een nieuwe bibliotheek gebouwd. Is dit geen mooi moment om de bibliotheken van Deventer samen te voegen?

Er zijn in Deventer twee grote bibliotheken met een publieksfunctie die je in theorie zou kunnen samenvoegen. Op het eerste gezicht is daar wel iets voor te zeggen, maar de bibliotheken hebben een heel verschillende functie waardoor het lastig wordt ze daadwerkelijk samen te voegen. Toch zouden ze op een aantal deelgebieden kunnen gaan samenwerken en dat gebeurt ook al. Er komt nu een nieuwe huisvesting voor de Openbare Bibliotheek. Dat is een uitleenbibliotheek voor een breed publiek en heeft een slijtende collectie; boeken worden uitgeleend en als ze 'op' zijn worden ze weggegooid of vervangen. Dat is een patroon dat voor alle Openbare Bibliotheken in het land past. De digitalisering wordt erg belangrijk en van daaruit is de verbreding van de functie van de bibliotheek van groot belang. Die functie gaat veranderen: de aanwezigheid van papieren boeken wordt minder belangrijk en er komen hele nieuwe vormen van omgang met informatie bij. De andere bibliotheek, de Athenaeumbibliotheek, heeft primair een functie als wetenschappelijke en bewaarbibliotheek. Daar is uitlenen secundair en is het het belangrijkste om een grote, veelzijdige en wetenschappelijke collectie op te bouwen en te behouden. De grens daarbij ligt ongeveer rond het HBO-niveau. Er zijn dus weinig doublures in het totale bezit van de twee bibliotheken. De Athenaeumbibliotheek heeft een functie niet alleen voor Deventer, maar ook voor het hoger onderwijs in Enschede en Apeldoorn.

Brink, de Drie Haringen

Klooster met gevel 'Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek'

Noordenbergstraat hoek Klooster, Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek

Thomas a Kempis op de Nemeler- of Agnietenberg

Ze heeft daarvoor een aantal vormen van dienstverlening en een collectie die speciaal gericht is op onderwijs. Daarnaast herbergt de Athenaeumbibliotheek ook nog het Stadsarchief. Dat is een unieke functie die ook wettelijk verplicht is. Bovendien ondersteunt ze de openbare bibliotheken in de hele provincie. Zo blijkt dat, hoewel de beide instellingen in uiterlijke verschijningsvormen wel een beetje op elkaar lijken, hun functies erg verschillend zijn. Tot op zekere hoogte zijn er nuttige zaken met elkaar af te stemmen, bijvoorbeeld in collectievorming, maar daar blijft het ook wel bij.

Een deel van de Athenaeumbibliotheek heeft een museaal karakter, waar historische boeken en geschriften tentoont worden gesteld. Waarom gaat u die stukken straks niet toegankelijk maken in de grote nieuwe bibliotheek op de Stromarkt?

De boeken en geschriften van de Athenaeumbibliotheek zijn deels toegankelijk via internet. De wetenschappelijke bibliotheek, met al die geschriften uit de Moderne Devotie, herbergt een groot en kostbaar bezit. Je kunt daaruit wel eens een klein aantal boeken tentoonstellen, maar het is niet mogelijk de collectie permanent voor een breed publiek toegankelijk te maken, omdat de boeken dan zouden verbleken en verstoffen. In dat opzicht is internet een geweldig alternatief hulpmiddel. Op die manier kun je toch de teksten inzien, eventueel met commentaar of een vertaling in het hedendaagse Nederlands.

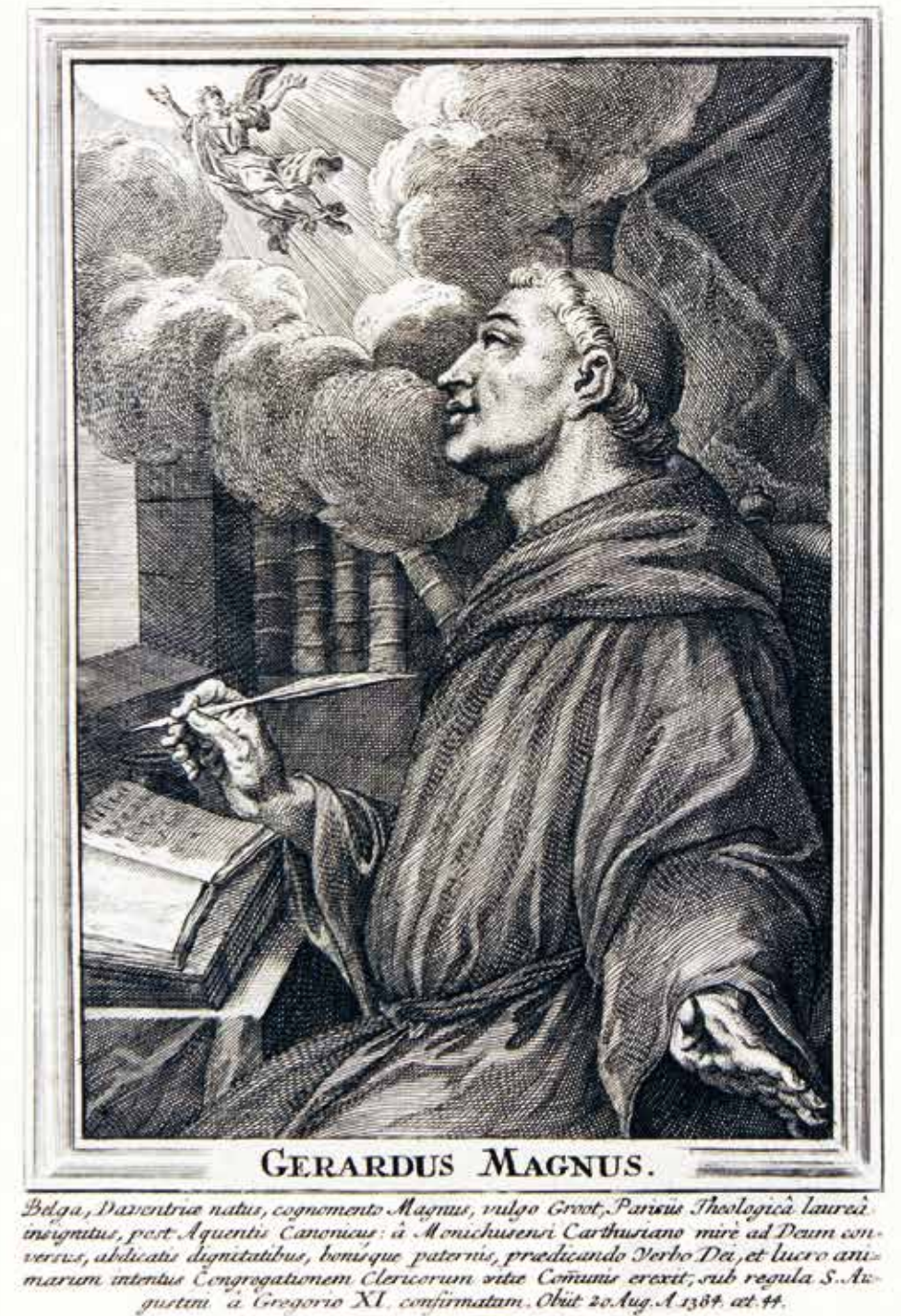
In de hele wereld liggen musea vol met kwetsbare spullen. In Deventer weten toeristen als het regent vaak niet wat ze moeten doen met hun tijd. Waarom zou u al die schatten niet tentoonstellen?

We hebben in Deventer al het museum van stadshistorie in de Waag en het Speelgoedmuseum. Ook de Athenaeumbibliotheek stelt graag haar deuren open. Je kunt er bovendien een heleboel zaken via de catalogus aanvragen. Je kunt echter geen permanente tentoonstelling houden vanwege het buitengewoon kwetsbare karakter van de collectie. Bij gelegenheid worden tientallen boeken tentoongesteld, maar men moet zich daarin beperken.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Als ik terugkijk op dit gesprek, denk ik vooral aan de Latijnse School op het Grote Kerkhof. Het is een belangrijke plek voor Deventer als onderwijs- en boekenstad. Dat is ook de plek waar de Moderne Devoten hun opleiding hebben gehad en het heeft een sterke link met de kerkelijke cultuur. Vanaf die plek zijn veel mensen hun carrière gestart die hen uiteindelijk tot ver buiten Deventer hebben gevoerd. We kennen allemaal Desiderius Erasmus, hij was leerling aan die school. Zo zijn er nog veel meer geweest. Bovendien was het een plek van innovatie. Daar begon het onderwijs in het Grieks in de Lage Landen, dankzij Alexander Hegius. De Latijnse School is de basis van alles wat er zich in de loop der tijden op het gebied van onderwijs, cultuur en kunst in deze stad heeft ontwikkeld.

Geert Grote als schrijver

Grote Kerkhof, Latijnse School

Bisschop van Utrecht

Mijnheer Dullaert, de bisschop van Utrecht woonde op een gegeven moment niet in Utrecht, maar in Deventer. Waarom was dat?

Dat is heel eenvoudig. Hij was op de vlucht voor de Vikingen die in de achtste en negende eeuw nogal hebben huisgehouden in Nederland. Dat blijkt onder andere uit het feit dat Dorestad, het huidige Wijk bij Duurstede, een hele belangrijke handelsstad in die tijd, op een gegeven moment totaal in puin lag. Daarnaast zijn de Vikingen ook een paar keer ‘gezellig’ op bezoek geweest in Utrecht. Dat was natuurlijk niet echt plezierig. Op een gegeven moment werd het zo onveilig in Utrecht dat de bisschop besloot met zijn gevolg oostwaarts te trekken. Hoe verder naar het oosten hij trok, hoe veiliger hij zat. De Vikingen gingen namelijk vanaf de zee de rivieren op en het was een flink eind om zo naar Deventer te komen. Zodoende is de bisschop in Deventer terechtgekomen en heeft vervolgens ook tientallen jaren in de stad gewoond.

Was Deventer in die tijd al een belangrijke stad?

Deventer was op dat moment een groeiende handelsnederzetting. Er waren twee redenen waardoor de groei van Deventer in een stroomversnelling is gekomen. Ten eerste was Dorestad zo onveilig geworden dat een groot aantal kooplieden naar Deventer trok. Ten tweede vestigde de bisschop van Utrecht zich in de stad, in de Bisschopshof. Hierdoor kreeg Deventer zowel een economische als een geestelijke impuls.

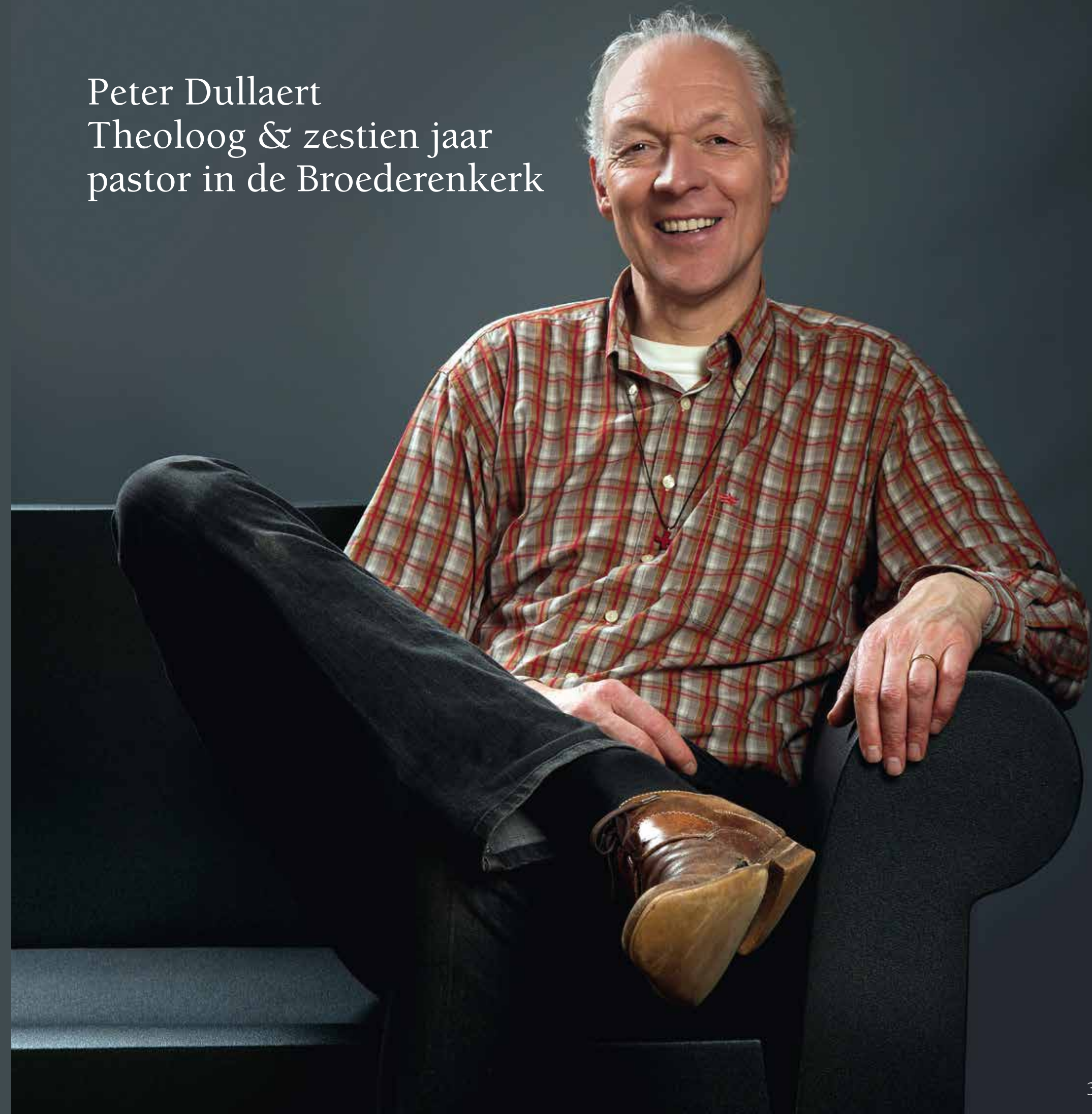
De bisschop van Utrecht woonde hier. Hij had echter niet alleen een paleis in de stad, hij was bovendien ook nog eigen baas, in de zin dat hij zijn eigen grond had en eigen wetten kon stellen.

Dat klopt. Eigenlijk kun je de situatie in Deventer in de negende en tiende eeuw een beetje vergelijken met de huidige situatie in Rome met Vaticaanstad. Binnen Deventer, een stad die op zich helemaal niet groot was, bestond er dus eigenlijk een soort tweede, ommuurde stad. Dit ‘ministadje’ bevond zich op de plaats waar nu de Lebuïnuskerk staat en bestond behalve uit het kerkgebouw, uit het bisschoppelijk paleis, de huizen van de kanunniken en van de proost, het opperhoofd van de kanunniken en een kerkhof. Daar golden de wetten van de bisschop. Het was in feite een autonome enclave, een eigen rechtsgebied midden in de stad Deventer.

Wat moet ik me voorstellen bij de status van de bisschop in die tijd?

Hij genoot in ieder geval aanzienlijk meer aanzien dan bisschoppen in deze tijd. In die tijd was er nog geen splitsing tussen protestanten en katholieken. Een deel van de bevolking was heiden of hing Germaanse godsdiensten aan, maar het overgrote deel was katholiek. Daarnaast waren er veel minder bisdommen dan nu. Hierdoor was de geestelijke macht van de bisschop vele malen groter dan heden het geval is. Bovendien had hij in die tijd ook een aanzienlijke wereldlijke macht.

Peter Dullaert Theoloog & zestien jaar pastor in de Broederenkerk

Dat kwam doordat keizers ook gedeeltelijk op de bisschop steunden wat hun eigen wereldlijke macht betreft. Verder was het zo dat de kerk veel rijker was dan nu, de kerk bezat toen ook landerijen. Het bisdom van Utrecht omvatte zelfs meerdere kapittels van kanunniken, niet alleen in Utrecht, maar ook in Deventer, Oldenzaal en andere steden. Daar waren uiteraard ook allerlei bezittingen aan verbonden.

Wat is er in Deventer tegenwoordig nog over van de behuizing van de bisschop?

Erg weinig. Uiteraard is er nog steeds de Grote of Lebuïnuskerk met allerlei inwendige gedeelten die uit die tijd stammen, maar van de Bisschopshof, die ernaast heeft gestaan, is bovengronds niets meer over. Er zijn opgravingen geweest waarbij een aantal fundamente van de Bisschopshof is gevonden. Hierdoor weet men ongeveer hoe groot de hof is geweest. Het meest tastbare overblijfsel uit de periode dat de bisschop hier gewoond heeft, is het oudste stenen huis van Nederland aan de Sandrasteeg. Dat is een grotendeels romaans huis dat toen functioneerde als de woning van de proost, het opperhoofd van het kapittel. Vermoedelijk bestond het huis oorspronkelijk uit een poortgebouw dat toegang gaf tot de immuniteit van de bisschop, met daarboven het woongedeelte van de proost. Dat huis is tegenwoordig een lappendeken van muurwerk uit de romaanse tijd, de vroege

Broederenstraat, gedenksteen Geert Grote

Middeleeuwen en laat-Middeleeuws muurwerk met 17e en 19e eeuwse verbouwingen, maar in de kern is het nog steeds een romaans huis. Dat besef je als je het huis binnengaat waarbij je twee grote romaanse gewelven zult zien. Het vloeroppervlak van het huis ligt zo laag dat je bij de ingang een aantal trapjes af moet. De straat kwam destijds steeds hoger omdat men al het vuil naar buiten gooide, waardoor de straat nu wel 75 centimeter hoger ligt dan de hal van het huis.

Geldt het niet voor alle belangrijke monumentale panden in Deventer en elders dat je invloeden uit verschillende eeuwen op elkaar gestapeld kunt waarnemen?

Natuurlijk. Het meest duidelijke voorbeeld is de Brink. Als je over de Brink loopt, zie je rechts van de Waag slechts één pand met een originele middeleeuwse gotische gevel. De meeste panden die je ziet zijn echter oorspronkelijk ook gotische huizen uit de 13e, 14e of 15e eeuw, waar in de 19e eeuw een nieuwe gevel voor is gezet met mooie witte stuc en grote ramen. Als je door een steegje langs zo'n huis loopt, zie je heel duidelijk dat die voorgevel er later tegenaan is geplakt.

De bisschop keerde uiteindelijk terug naar Utrecht. Daar was het dus kennelijk weer veilig.

Was het in Deventer ook veilig na het vertrek van de bisschop?

AAN DEN VADER DER MODERNE DEVOTIE
GEERT GROOTE
GEB. TE DEVENTER IN 1340. ALDAAR OVERL. 20. AUG. 1384.
Voer alle dinc dunct mi goet, dat ghi gheestelike blide sijt.
uwe ghebreke zullen u mynighen mer niet beaxten noch bedrucken.
Ende hy als een trouwe ackerman pynde hem dat woert Godes
overal te seyen, ende onse Here gaf sinen woerden alulce
cracht, dat hy vele vruchten dede onder den gemenen volke.
Herdenking 1940

De occultada grā sub hūilitatē custodia. Ca. vii.

Alli. Valius ē tibi 2 securus deuocōis grā
abscōdē: nec in altū te efferre. nec in
tū inde loqui neq. mltū ponderāe. s. magis
tem. p. m. despice: et tāq. in indigno datā ti
mē. Non ē hūic affectiōi tenacius iherōn:
que cui p. t. mutai in cōtrariū. Cogita i. g.
cia: q. m. ser. 2 m. ops ēē solus sine grā. Nec
ē in eo tū spūalis vite p. f. t. cū solaciōis
habuēs grām: s. cū hūilit. 2 abnegate pati
ent. q. t. uleis ē subtractionē. ita q. tūc ab
orōis studio nō torpeas: nec iniqua opa
tua ex usu faciēda o. m. dilabi p. m. itas: s.
sicut melius potius 2 intellexeis libent. q. d. in
te ē f. t. as: nec p. r. ariditatē seu anxietatem
mētis quā sentis te totalit. negligas. Multi
em. sūc. q. cū nō b. n. eis successerit: statim i. pa
cientes fuit aut. desides. Non em. semp est
in p. i. ate hoīs via eius: sed dei est dare 2 cō
solari q. n. vult et q. n. cū vult et cui vult: si
cut sibi placuit et nō ampli. Quidā in
cauci p. r. deuocōis grām ser. p. os destruxerit:
quia plus agē voluerūt q. potuerūt. nō p. e
tūc nō p. e

De Vroege Middeleeuwen, de 8e, 9e en 10e eeuw, was een erg rommelige periode. Volgens mij is het zo dat de bisschop zelfs in Deventer, waar hij veilig dacht te zijn, uiteindelijk is belaagd door de Vikingen. Die zijn toch tot Deventer gekomen. De Vikingen hebben Dorestad nabij het tegenwoordige Wijk bij Duurstede, een belangrijk handelscentrum van toen, de grond in geboord. Deventer werd niet compleet verwoest, maar is wel degelijk lastig gevallen.

Wat moet ik me voorstellen bij ‘lastig vallen’?

Veel van wat er in de Vroege Middeleeuwen in Deventer is gebeurd, is onvoldoende gedocumenteerd, daar is gewoon weinig van bekend. We leren nog steeds van opgravingen. Ik geloof dat ze onlangs nog een plek hebben gevonden waar een groot aantal mensen tegelijkertijd is begraven. Op basis van scherven konden ze vaststellen dat dit waarschijnlijk in de 9e eeuw is gebeurd. Dat zou er dus op kunnen wijzen dat er in die tijd een massamoord heeft plaatsgevonden. Er werd in die tijd veel geplunderd en geroofd. Op een aantal plaatsen hebben de Vikingen zich permanent gevestigd, maar dat is niet in Nederland het geval geweest. Veel van wat er in die tijd is gebeurd blijft in nevelen gehuld.

Even terug naar de oorspronkelijke vraag: hoe veilig was het nadat de bisschop uit Deventer vertrokken was?

In Deventer was het redelijk veilig aangezien de Noormannen op een gegeven moment weer zijn vertrokken en hun heil elders hebben gezocht. In Deventer is de situatie, net als in de rest van Nederland, vanaf ongeveer 950 redelijk gestabiliseerd. De bisschop keerde toen terug naar Utrecht, maar het kapittel met zijn proost, landerijen en belangrijke relieken van Lebuïnus, bleef in Deventer. In die tijd was er jaarlijks een ommegang door de stad met de relieken van Lebuïnus, wat veel pelgrims trok. Deventer bleef dus een belangrijk geestelijk centrum. Daarnaast groeide de stad ook als handelscentrum. De bisschop verbleef in die periode zelf weliswaar niet meer in Deventer, maar zijn erfenis en het kapittel waren nog steeds van grote invloed. Het kapittel had ook een eigen school, de Latijnse School. Daarmee werd Deventer gaandeweg ook een centrum voor onderwijs. Je ziet dus dat Deventer in de Vroege Middeleeuwen in toenemende mate aan economisch belang won, maar dat het daarnaast ook, door het beleid van de bisschop, het kapittel met de Latijnse School en de kanunniken, op geestelijk en kerkelijk gebied een voorname stad bleef. Het functioneerde toen als een soort hulpresidentie van de bisschop.

En met de Latijnse School als een centrum van opleiding en studie?

Juist. Dat was later ook weer van belang voor de ontwikkeling van de Moderne Devotie, omdat er een bepaald intellectueel klimaat was ontstaan waarin zich bepaalde gedachten over hervorming konden ontwikkelen.

Het jaar 1340, Geert Grote wordt geboren. Wat weten we van hem?

Redelijk veel gelukkig, maar lang niet alles. We weten zeker dat zijn ouders welgesteld waren en dat hij in ieder geval zijn vader, en hoogstwaarschijnlijk ook zijn moeder, op zeer jonge leeftijd heeft moeten missen. In die tijd woedden er regelmatig pestepidemieën, waaraan zijn ouders waarschijnlijk ook zijn overleden. Vervolgens is hij, volgens de verhalen, door een oom naar Parijs gestuurd om te studeren. Hij was op dat moment waarschijnlijk rond de vijftien jaar. Er zijn verhalen dat hij er een beetje op los heeft gezopen en gefeest, zoals het een student natuurlijk betaamt. In die tijd was het zo dat, als je carrière wilde maken, het aantrekkelijk was om kanunnik te worden. Je kreeg dan een vast inkomen dat meestal verbonden was aan een altaar. Dat heette een prebende. Daarmee was je kostje gekocht en kreeg je een prachtig huis in de buurt van de kerk. Toen Geert vrije kunsten en rechten had gestudeerd, was het idee dan ook, ik denk van

Brink, gezicht op de Waag

zijn oom: 'Nou Geert, we hebben nog wel een leuk baantje voor jou. Jij kunt mooi kanunnik worden, in Keulen, bijvoorbeeld.' Daar hoeft je je niets heiligs bij voor te stellen. Het was natuurlijk wel zo dat je de gebeden moest verrichten met een groep kanunniken, dat je moest bidden voor de overledenen en dat je voor moest gaan in missen, maar daar kreeg je dan wel dik voor betaald. Soms was het zelfs zo dat de kanunniken iemand in dienst hadden om dat werk voor ze te verrichten, een diaken of een priester, terwijl ze zelf het geld opstreken. Een soort beunhazerij dus. Hoe dan ook, Geert zou dus aanvankelijk kanunnik worden, maar op een gegeven moment is hij toch weer naar Deventer gekomen. Waarschijnlijk moest hij verplichtingen rond het huis van

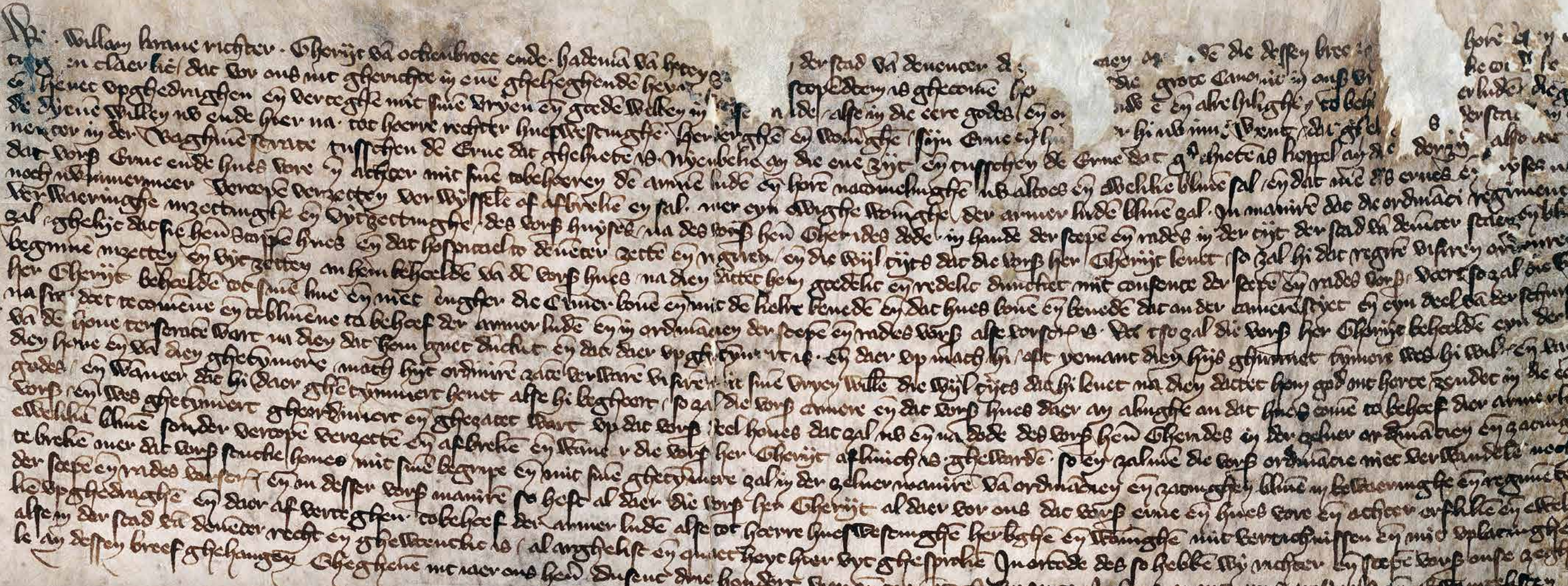
zijn ouders afhandelen. Hij had dat geërfd. Vervolgens is hij, mogelijk onder invloed van een massale pestepidemie, of doordat hij zelf ernstig ziek werd, zich gaan afvragen wat hij nou eigenlijk aan het doen was: 'Zo'n zakkenvullersbaantje, is dat het nu?' Hij heeft toen een geestelijke ommekeer doorgemaakt. In die tijd was, net als tegenwoordig, astrologie nogal in, maar dat werd door de officiële kerk toch een beetje met argusogen bekeken. Hij heeft op een bepaald moment op de Brink een aantal van zijn astrologieboeken laten verbranden. Dit was zijn moment van inkeer, hij wilde zich helemaal gaan wijden aan het 'christen zijn', niet door zijn zakken te vullen, wat heel normaal was in die tijd, maar op een serieuze en eenvoudige manier.

Er moet toch iets belangrijks in zijn leven zijn gebeurd om zo'n drastische ommekeer te kunnen verklaren?

Tsja, wanneer je in een situatie terecht komt dat mensen om je heen bij bosjes doodgaan, soms op jonge leeftijd, en wanneer je daarnaast zelf ook nog ernstig ziek wordt, dat wordt je wel aan het denken gezet en ga je je afvragen wat belangrijk is in het leven. Tegenwoordig is onze gezondheidstoestand en medische zorg zo goed, dat je tot je 60ste of 70ste zonder een centje pijn door kunt leven. In de tijd van Geert Grote was de levensverwachting door de pest en andere ziekten echter veel

lager. Geert Grote heeft zelf waarschijnlijk een periode van ernstige ziekte doorgemaakt waarin zijn leven aan een zijden draadje hing. Toen is hij waarschijnlijk aan het denken gezet en heeft hij zich afgevraagd wat er nu eigenlijk van wezenlijk belang was. Toen heeft hij zijn manier van christen zijn, wat hij tot dan toe wellicht oppervlakkig had beleefd, een hele nieuwe invulling gegeven. Dat leidde er onder andere toe dat hij materiële welstand helemaal niet meer belangrijk vond. Vandaar dat hij dus ook dat kanunnikenbaantje in Keulen uiteindelijk niet heeft aangenomen. Ook heeft hij het huis van zijn ouders, dat in die tijd een groot en duur huis was, ter beschikking

Stichtingsoorkonde Meester Geert Grote Huis

Thomas a Kempis

gesteld van vrouwen die een devotieel leven wilden leiden en op een nieuwe manier met het christendom bezig wilden zijn. Zelf is hij toen de bijbel opnieuw gaan lezen en heeft hij er een Nederlandse vertaling van gemaakt. Daarnaast is hij veel meer een gebedsleven gaan leiden en leverde hij gaandeweg steeds meer kritiek op de misstanden binnen de kerk. Aangezien je die misstanden het beste aan de kaak kon stellen door te preken, heeft hij zich tot diaken laten wijden.

Hoe deed hij dat, dat preken? Hij was op dat moment geen erg gezellige man, neem ik aan. Hij schopte namelijk hard tegen elk heilig huisje en vele collega's aan.

Het was in ieder geval iemand die totaal geen blad voor de mond nam. Hij heeft in zijn bekeringsproces contact gekregen met de Kartuzers, een van de weinige ordes in de Middeleeuwen die niet waren aangetast door allerlei misbruiken. Het waren halve kluizenaars. Iedere Kartuizer woonde in zijn eigen cel en ze deden slechts een beperkt aantal dingen samen. Ze waren er niet voor de gezelligheid, maar wel voor stilte en diepe bezinning. Geert Grote heeft enkele jaren in een Kartuizerklooster in Arnhem doorgebracht en heeft er toen sterk over gedacht om zelf Kartuizer te worden. Hij kreeg toen ook contact met Jan van Ruusbroec, een begenadigd mystiek schrijver die in het Zoniënwoud ten zuiden van Brussel woonde. De Kartuzers zeiden toen tegen Geert Grote: 'Jij hebt zulk een grote gave des woords, dat het jammer zou zijn als je een Kartuizer zou worden. Je kunt je beter in de maatschappij begeven en daar je verhaal vertellen.' Geert Grote was in die tijd compromisloos, wat onder andere bleek uit het feit dat hij zelfs de door hem zeer bewonderde Jan van Ruusbroec, die ook nog veel ouder was dan Geert, van stevige kritiek voorzag en hem vertelde hoe hij zaken beter zou kunnen doen.

Kunt u nu eens drie voorbeelden noemen van misstanden waarop Geert Grote kritiek formuleerde?

Heel eenvoudig. Het eerste misstand betreft het celibaat dat in die tijd in de kerk van toepassing was. Priesters mochten niet trouwen, maar het was zeer normaal dat ze vrouw en kinderen hadden. Ze zorgden er voor dat die kinderen een mooi baantje als kanunnik kregen. Officieel gold dus het celibaat, maar er werd op grote schaal de hand mee gelicht. Achteraf in onze ogen misschien niet het grootste misstand, maar er zat wel een stuk hypocrisie in. Het meest wrange was dat de illegale kinderen van de priesters allerlei posten in de kerk kregen. Dat had dan vaak niets te maken met een werkelijke roeping tot het pastoraat of het priesterschap, maar met het verkrijgen van een goedbetaald baantje. Het schijnt zelfs zo geweest te zijn dat er in de Middeleeuwen pastoors waren die nauwelijks het 'Onze Vader' op konden zeggen. Die waren dus wel erg ver heen. Het tweede misstand waar Geert Grote zich zeer druk over maakte is dat bisschoppen in de 14e eeuw een wereldlijke macht bezaten die ze onder andere gebruikten om grootse bouwwerken neer te zetten. Eén van die bouwwerken is de, ook nu nog imposante, Dom van

Utrecht. Bisschoppen in de 14e eeuw dachten: 'Hoe hoger de toren, hoe machtiger je bent.' In zijn preken en in het traktaat Contra Turrim, 'tegen de toren', stelde Geert Grote: 'Wat is dit voor gekkigheid om zo'n onbenullige toren te bouwen die zoveel geld kost. Kan dat geld niet beter aan de armen worden besteed?' Dat schoot bij de bisschop uiteraard in het verkeerde keelgat. Daar kwam nog bij dat de preken van Geert Grote erg goed aansloegen bij een heleboel 'gewone' mensen, 'gewone' gelovigen, maar ook bij een deel van de priesters. De bisschop wilde toen Geert Grote als persoon een preekverbod opleggen. Uiteindelijk heeft hij dat niet aangedurfd en heeft hij daarom maar alle diakens een preekverbod opgelegd. Toen heeft Geert inderdaad een tijdje niet mogen preken. Het derde misstand was de taal waarin de bijbel oorspronkelijk was geschreven, het Latijn. Dat was voor het gewone volk niet te lezen. Dat misstand werd opgeheven door de bijbel in de gewone volkstaal te vertalen. De drijfveer daartoe was dat men het geloof zo moest beleven dat er een persoonlijk band met God en Christus ontstond, dat je moest proberen zo dicht mogelijk bij Hem of het goddelijke te komen. Eén van de middelen daartoe was zelf de bijbel te lezen, in je eigen volkstaal. Dat was de tijd van de Moderne Devotie, een enorme vernieuwing van het geestelijk leven dat gezien wordt als voorloper van de Reformatie en uiteindelijk het protestantisme. Geert Grote wijdde zich aan een innig leven, niet op de buitenkant gericht, maar op de binnenkant. Gericht op stilte, zoals bij de Kartuzers, op zoek naar een persoonlijke band met Christus en God en deze te voeden door zelf de Bijbel te lezen in je eigen taal. Dat ging gepaard met een leven in grote eenvoud, armoede en deemoed. Tegenwoordig is er zowel onder katholieken als protestanten weer erg veel interesse voor die tijd van de Moderne Devotie. Het was een beweging die de inspiratiebron is geweest voor al de verschillende kerken van tegenwoordig. De gedachtegang van de Moderne Devotie is door een belangrijke leerling van Geert Grote, Thomas a Kempis, neergeschreven in het boek 'De navolging van Christus'. Dat was tot in de 19e eeuw, na de Bijbel, het meest gelezen boek ter wereld. Daarvan zijn zo'n vierduizend herdrukken verschenen, waaronder de meest recente druk 'De Navolging' in jonge taal, zo'n jaar geleden. Dat boek wordt nog steeds wereldwijd door zowel protestanten, katholieken als EO-jongeren gelezen. Al met al kunnen we dus zeggen dat Geert Grote, onbedoeld, ver uit is gestegen boven Deventer, boven Nederland en zelfs boven de katholieke kerk.

Waarom hebben de bisschoppen Geert Grote er niet uitgegooid? Die macht hadden ze en hij was een enorme 'pain in the ass'.

Ja, dat is wel weer interessant. Ik denk dat Geert Grote een beetje op het randje heeft gelopen. Als je terugkijkt in de kerkelijke geschiedenis dan zijn er vaker mensen geweest die ernstige kritiek hebben gehad en dat op zo'n manier wisten te verwoorden dat ze de mensen met macht wisten te overtuigen met hun kritiek. Geert Grote had kennelijk ook contacten met machtige lieden die luisterden naar wat hij te vertellen had.

Er is ook al in een vrij vroeg stadium bisschoppelijke goedkeuring gekomen voor de gemeenschappen van de Broeders en Zusters van het Gemene Leven.

Heeft hij dan niet een hele, half verborgen, schare beschermers gehad binnen de kerk?

Ja, dat waren zowel mensen die daadwerkelijk zijn volgelingen waren uit Deventer en andere Oost-Nederlandse steden, als ook een rondtrekkende kardinaal, delegaat van de Paus, die iets goeds zagen in de hervormingen die Geert Grote voorstelde. Natuurlijk was het ook zo dat binnen de middeleeuwse katholieke kerk meer mensen aanvoelden dat het niet helemaal goed zat. Geert Grote heeft dus zowel een groot aantal 'gewone' mensen, als ook belangrijke gezagdragers binnen de kerk aan het denken gezet. Door het toenemende aantal volgelingen ontstond er een stabilisering van de beweging. Geert Grote wilde met zijn beweging geen kloosterorde stichten, hij wilde een algemene mentaliteitsverandering. Volgelingen konden wel als broeders en zusters een gemeenschappelijk leven leiden, maar waren daarmee geen formele kloosterorde met officiële regels. Dat had de bisschop liever wel gehad, aangezien hij daarmee controle over de beweging zou hebben verkregen. Gaandeweg, vooral na zijn overlijden in 1384, is de beweging van Geert Grote toch gedeeltelijk een kloosterlijke beweging geworden. Met name de congregatie van Windesheim heeft de regels van Augustinus aangepast volgens het gedachtegoed van de Moderne Devotie. In totaal zijn er in Europa naar schatting zo'n 450 huizen van de Moderne Devotie geweest, deels met een kloosterlijke status en deels als gemeenschapshuizen, waarin broeders en zusters in een gemeenschap woonden zonder officieel een klooster te zijn.

Met welk gebouw in Deventer is Geert Grote het meest verbonden?

Dat is ongetwijfeld de Broederenkerk, de kerk van de Franciscanen. Een van de franciscaanse paters was de biechtvader van Geert Grote. Een biechtvader was heel belangrijk in de tijd van de Middeleeuwen, omdat die ook je geestelijk leidsman was. Uit de rechtermuur van de Broederenkerk was een nis gehakt van waaruit je op het altaar kon kijken. Geert woonde vanuit die nis de missen bij en bad en mediteerde daar ook urenlang. Geert Grote is hoogstwaarschijnlijk in de Mariakerk, de parochiekerk die tegen de Grote of Lebuïnuskerk is aangebouwd, begraven. De schedel van Geert Grote en van Floris Radewijns, een belangrijke leerling van Geert Grote, hebben lange tijd in de Broederenkerk gelegen. De schedels zijn ten tijde van de Reformatie mee de schuilkerken in genomen en zijn weer boven water gekomen rond 1804 in de tijd van Lodewijk Napoleon. Helaas zijn ze twintig jaar geleden door een of andere geflippte kunstenaar gestolen en zijn ze veertien jaar zoek geweest voordat ze weer werden teruggebracht. Tegenwoordig staan ze voor de veiligheid in het museum.

U bent een groot bewonderaar van Geert Grote en u bent zelf 16 jaar lang pastor geweest in de Broederenkerk. Als u daar staat te preken, is de geest van Geert Grote dan nabij?

Het is niet zo zeer dat Geert Grote direct nabij is, maar dat je dingen doet en zegt waarvan je achteraf denkt: 'Wat lijkt dat op zijn ideeën', terwijl je die ideeën in eerste instantie niet zo had. Zo heb ik ooit met een psycholoog, Jan van Spaendonck, in Deventer een hele keten ontmoetingsgroepen rondom Bijbelverhalen opgezet. Dat heet: 'Geloven Nu'. Op dit moment doen daar zo'n twee- tot driehonderd groepen in Nederland aan mee. Later kwam ik er achter dat dit iets was dat Geert Grote in een soortgelijke vorm al in de Middeleeuwen had opgezet. Een ander voorbeeld is dat ik samen met mijn vrouw op een gegeven moment met een groep mensen in een gemeenschap ben gaan wonen, een religieuze gemeenschap. Dat leek in zekere zin op die gemeenschappen die Geert Grote in zijn tijd heeft gesticht. Op de een of andere manier hangt de geest van Geert Grote dus nog steeds in Deventer en kom je ook in deze tijd bepaalde dingen tegen die hij in zijn tijd al in gang had gezet.

Wat is eigenlijk u mooiste herinnering aan de Broederenkerk?

Ik heb er wel duizenden, maar ik zal één mooi verhaal vertellen dat illustreert dat wonderen bestaan. Net als Geert Grote preekte ik ook in de Broederenkerk. Op een gegeven moment zei ik in een preek rondom Kerstmis dat de kerk nogal krap bij kas zat. We kwamen 14.500 euro tekort en ik vroeg of mensen wellicht iets extra's in de collecteschaal konden werpen. Dat hielp in eerste instantie niet erg. Er zat echter wel een journalist in de kerk die in een artikel in de krant schreef dat de kerk nog een tekort van 14.500 euro had. Vervolgens zat ik vlak voor Drie Koningen een preek te schrijven en, net op het moment dat ik schreef: 'De wijzen gaven aan het Christuskind goud, wierook en mirre', klopte de penningmeester aan mijn deur met de mededeling dat er iemand was die mij wilde spreken.

Het oudste stenen huis

Jan van Ruusbroec

Er stond een meneer voor de deur die in de krant over het tekort van de kerk had gelezen. Die man had nog een kilo goud in de kluis liggen en zei: 'Hier heeft u het, alstublieft meneer Dullaert'. Ik was helemaal verbouwereerd! Ik zei wel gelijk tegen de penningmeester: 'Kom, we laten het snel wegen bij de juwelier om de hoek'. Het bleek zuiver goud te zijn, dus ik vroeg wat het op zou leveren. Wat denk je? Veertien en een half duizend euro! Dat was natuurlijk helemaal te gek! Van die man heb ik daarna dat verhaal in mijn preek mogen vertellen en vervolgens ben ik drie dagen bezig geweest om alle pers daarover te woord te staan.

Wie is Jan Strik?

Jan Strik is een hele handige vent en een hele goede antiekhandelaar. Hij heeft een prachtige collectie antiek. Ik ben zelf ook beëdigd taxateur en de antiekhandel is mijn hobby, dus ik weet er wat van. Hij is samen met zijn vrouw Emmy de drijvende kracht achter de Walstraat. Daarnaast hebben ze ook van het Dickensfestival een enorm levendige boel gemaakt met heel veel schoonheid. Dat heeft hij erg knap en handig gedaan.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Dat is toch wel de Broederenkerk, alleen al vanwege het feit dat het gebed van eeuwen daar is opgestapeld, dat vind ik prachtig. Het gebouw is franciscaans geïnspireerd en herbergt de relieken van Lebuïnus. Bovendien is het ook nog eens de kerk van Geert Grote en de plek waar de schedels van hem en Floris Radewijns weer terug zijn bezorgd, dus mooier kun je het niet hebben!

Broederenstraat, Broederenkerk

Welkom in de Walstraat

Walstraat vanaf de Brink

A portrait of Jan Strik, an elderly man with white hair, wearing a dark blue suit, white shirt, and a striped tie. He is sitting and looking towards the camera.

Jan Strik Antiquair / Commissaris NV Bergkwartier

Mijnheer Strik, uit wat voor soort gezin bent u afkomstig?

Mijn vader had een kunst- en antiekzaak in de Assenstraat, waar ik zelf ook geboren ben. Dat was een buurt met veel bedrijvigheid en kleine ondernemers zoals de melkboer en de stadsboer: de zogenoemde wortelboer. Die boer zat in de Assenstraat en had daar ongeveer 50 koeien staan. In de winter bleven die in de stad en in de zomer gingen ze naar de uiterwaarden. Dat was een feest. Al die wortelboeren liepen dan met hun koeien door de stad en wij mochten daar als jongens achteraan, dwars door al die kleine, smalle straatjes. De boer in onze straat had ook zijn eigen melkzaak daartegenover. Verder was er nog een kleine kruidenier en allerlei kleine handeltjes. Zo zag de binnenstad van Deventer er toen uit.

Misschien een lompe vraag, maar stinkt het niet in zo'n stad?

Ja, maar de mest werd afgevoerd naar de weilanden aan de overkant van de IJssel. Als de boer uit de Golstraat in het voorjaar met de koeien naar de uiterwaarden liep, werd hij gevolgd door een hele zwerm vliegen. Hij mestte dus niet voldoende af. Dat was mooi om te zien.

Met welke emotie kijkt u terug op die jaren?

Met een zekere warmte. Alle mensen hielpen elkaar. Als mijn moeder 's avonds bij wijze van spreken geen eieren had, vroeg ze me even naar de kruidenier op de hoek te gaan. Daar kon je dan even snel via de achterkant naar binnen om eieren te krijgen.

Dat was gewoon vriendelijkheid naar elkaar toe en dat mis ik op het ogenblik eigenlijk toch wel een beetje. Behalve in de straat waarin ik nu woon, de Walstraat. Dat noem ik eigenlijk een dorpje in de stad. Daar is de saamenhorigheid erg groot en daar hecht ik aan. Vroeger was er armoede maar ook vrolijkheid, want arm zijn kan ook een bijdrage leveren tot saamenhorigheid. Dat vind ik heel belangrijk, want dat heb ik in mijn jeugd ervaren. In de Walstraat, waar ook nog verschillende vrienden vanuit de Assenstraat naar toe zijn verhuisd, is die saamenhorigheid nog steeds.

Van welk jaar bent u?

1941. Ik ben in de oorlog geboren en heb die dus ook meegemaakt. Die angst van toen houdt je altijd bij je. Als ik vroeger bij mijn moeder op de fiets zat en er V1's overkwamen, dan moest je van de fiets af en in een sloot gaan liggen. Mijn moeder ging dan bovenop me liggen om me te beschermen. Die angst blijft bij je. Als de Spoorbrug in Deventer gebombardeerd werd gingen we allemaal de kelder in. Alle kelders in de Assenstraat en de Brink stonden in verbinding met elkaar. Als het huis gebombardeerd zou worden, zouden mensen via de kelders naar andere huizen kunnen vluchten. Ze trachtten namelijk de brug te bombarderen, maar Henk van Baalen zei altijd: 'Als je veilig wilde zijn bij de bombardementen, moest je onder de brug gaan zitten, want die misten ze altijd'.

Hoe was het na de oorlog? U ging als jongetje ook gewoon met uw vriendjes buitenspelen, neem ik aan?

Walstraat

Walstraat

Ja, na de oorlog was ik ongeveer 5 jaar en het was een eldorado om er met je vriendjes buiten te spelen. Wij lieten kelders instorten en maakten onze hutten in huizen die gedeeltelijk ingestort waren. Dat was schitterend, beter dan de speeltuinen van tegenwoordig. Kinderen willen graag iets afbreken en met oude dingen iets nieuws maken. We waren toen met oude sloopmaterialen nieuwe dingen aan het bouwen. Eigenlijk is dat hetzelfde als wat we nu met de NV doen: met oude materialen zoveel mogelijk weer opbouwen.

Hoe lagen de sociale verhoudingen in het Deventer van uw jeugd?

Dat verhiel zich sociaal gezien erg goed met elkaar. Zoals ik al zei, alle mensen waren arm en je had elkaar nodig. Wij konden bij de buurvrouw terecht om bijvoorbeeld een kopje suiker te lenen. Dat was heel gewoon in die tijd. We hebben nu de neiging om dat te romantiseren, maar men had elkaar nodig, waardoor saamhorigheid ontstond.

Een antiekhandelaar was niet per definitie een miljonair in die tijd?

Zeker niet. Het was ook niet alleen antiek, het waren ook gebruikte goederen waar niemand meer wat aan had. Als er iemand overleed, kreeg je wel ineens een complete inboedel. Er zaten ook veel tweedehands goederen bij, zelfs kleding. Alles werd weer verkocht in die tijd, zoals nu de kringloopwinkels dat doen.

Hoe rook het in de straten?

Naar bedrijvigheid. Wij hadden een groenteboer en een bakker in de straat, die leverden nog natuurlijke geuren. Nu heb je een grote broodfabriek op een industrieterrein, maar de stad van toen had altijd een bepaalde geur. 's Ochtends zette de groenteboer namelijk al zijn producten buiten, dan was er gelijk al die geur.

Hoe klonk het in de straten?

Bedrijvig, vanaf 's ochtends vroeg al. Vrijdags werd elke stoep geschrobd in die tijd. Mijn moeder gaf ook altijd koffie aan iedereen die langs kwam, als er bijvoorbeeld een telefoonlijn moest worden aangelegd. Als er nu mensen in de straat bezig zijn, doet niemand meer zoiets. Er was toen meer gevoel vanuit mensen naar hun medemens toe.

Mag ik veronderstellen dat die tijd en ervaringen een inspiratie zijn geweest voor wat u nu doet?

Zeker. Ik probeer vanuit mijn achtergrond saamhorigheid te kweken en te behouden. Ik ben destijds in de Walstraat begonnen om te kijken of ik een pandje kon kopen. Ik had eerst een winkeltje in de Polstraat dat ik huurde voor 27,50 gulden per maand. Daar zat ik 's winters vaak in een dikke jas bij mijn peteroliekachel. Toen groeide mijn winkeltje en moest ik een grotere ruimte hebben. In de Walstraat stond een pand te

Het IJsselhotel op de Worp vanaf de stad gezien

De stad vanaf de Wilhelminabrug gezien

koop voor 14.000 gulden. Ik had eerst gekeken in de Grote en Kleine Overstraat, maar daar waren panden allemaal veel duurder. Omdat de Walstraat na de oorlog verpauperd was, kon ik daar wel een pandje voor dat geld kopen. Toen heb ik een levensverzekering afgesloten, heb dat pand gekocht en ben daar begonnen. In de Walstraat waren panden dichtgetimmerd met bordjes met 'Onbewoonbaar Verklaard' erop. De mensen waren daar massaal weggetrokken, omdat er in de buitenwijken, zoals de Rivierenwijk, nieuwe woningen gebouwd werden. De panden in de Walstraat kwamen zodoende leeg te staan. Toen ik daar begon was 80% dichtgespijkerd en onbewoonbaar verklaard.

Dan moet u wel lef hebben gehad om daar een zaak te beginnen?

Het was niet alleen lef, het was pure noodzaak. Ik kon ergens anders een pand krijgen, maar ik dacht bij mezelf: 'Als ik hier wat van kan maken, dan zie ik verder wel wat er gebeurt'. Zo ben ik daar in 1963 begonnen.

De hamvraag is eigenlijk wanneer u op het idee bent gekomen daar nog een pand bij te kopen.

Al vrij snel werd er een ander pand te koop aangeboden.

Walstraat

De mensen die daarin geïnteresseerd waren, had ik liever niet in de straat. Dat pand werd mij aangeboden, omdat daar anders een seksboetiek in zou komen. Ik probeerde natuurlijk mijn antiekzaak te beschermen en ook mijn drie dochters. Daarom heb ik dat gekocht. Zo gaandeweg heb ik geprobeerd de straat een bepaald gezicht te geven. Ik heb ook geluk gehad, want naast mij woonden bijvoorbeeld twee dames die een kapsalon hadden. Die zagen mij altijd hard werken en zeiden: ‘Als wij hier weg gaan, kun jij dit pand voor een redelijke prijs van ons overnemen’. Zo ging dat in die tijd, omdat ik de panden opknapte en het behoud van het aanzicht van de straat belangrijk vond. Anders zou een projectontwikkelaar dat kopen.

Was u zich er bewust van dat u eigenlijk de straat van vroeger, de straat van uw jeugd, bezig was vorm te geven?

Dat klopt. Dat was eigenlijk mijn uitgangspunt, een soort Montmartre te maken. Een idee dat vroeger in Deventer door de oud VVV-directeur Wim Surink is geopperd. Ik dacht: ‘Als ik een pandje koop, knap ik dat op en probeer er iets artistieks in te krijgen, iets wat een beetje bij onze straat past’. En zo is het langzamerhand gegroeid. Ik heb daarbij ook een beetje mijn eigen normen en waarden gehanteerd. Ik heb meerdere seksboetieken geweigerd. Het pand waar nu Boas in zit, heb ik destijds gekocht van Pim van der Zee. Er zat toen een discotheek in met een

slechte reputatie. Als ik het niet had gekocht, was er een seksboetiek in gekomen. Op een bepaald moment wilde men het Bureau van Alcohol en Drugs bij ons in de straat vestigen, maar ik wilde daar graag iets artistieks in. De toenmalige makelaar Gerrit Eggink kwam bij mij, want de eigenaar van dat pand gunde het mij liever. Nu heb ik in die oude Vrouwengevangenis de Tea-Rose en is er de opslag van de kleding voor het Dickensfestijn.

U bent eigenlijk een beetje de burgemeester van de Walstraat.

Nee en dat wil ik ook zeer zeker niet zijn. Ik draag Deventer een heel warm hart toe. Ik ben hier geboren en wil graag dat Deventer op de kaart komt en blijft staan. Dat we een stad hebben waar mensen graag willen verblijven en met elkaar willen samenwerken.

Dus als er morgen een agressief café in de straat opduikt dan zou u het opkopen?

Dan zal ik inderdaad trachten dat te kopen. Gelukkig heeft de gemeente Deventer alle horeca verplaatst naar de Brink. Daar heb ik dus geen last meer van. Bij de rest van de panden in de Walstraat hebben eigenaren het gevoel dat het bij het karakter van de straat moet passen. Zo word ik vaak gevraagd mee te denken over wat er het best in een bepaald

pand kan komen. Bijvoorbeeld het pand van meneer Schulten, ik heb gezorgd dat daar een galerie in kwam. Dat past in onze straat en dat vinden we allemaal belangrijk, wij willen graag een artistieke straat. In het voorjaar hebben we ook een open dag, waarbij alle galeries buiten exposeren. Dat is saamhorigheid en dat hoop ik nog lang vol te houden. Tevens hoop ik dat mijn kinderen datzelfde gevoel voort zullen zetten. Zo heeft mijn dochter een winkel in de Walstraat: ‘Dille en Kamille’. Zij heeft gelukkig datzelfde gevoel als haar vader en moeder.

Mag ik vragen hoeveel panden u bezit in de Walstraat?

Daar kan ik wel een kleine anekdote over vertellen. Ik heb u al verteld over die stadsboer in de Assenstraat, boer Jan Klunder. De welstand van een boer werd vroeger afgemeten aan het aantal koeien dat hij bezat. Als mijn moeder zei: ‘Jan, ga eens even aan boer Klunder vragen hoeveel koeien hij heeft,’ zei hij: ‘Zeg maar tegen je moeder dat ik de tel ben kwijt geraakt’. Zo is het ongeveer ook bij mij.

Mag ik veronderstellen dat u vaak wint bij Monopoly?

Ik win vaak met Monopoly en met kaartspelletjes. Ik probeer te winnen, soms tot ongenoegen van mijn kinderen. Ik ben behoorlijk fanatiek.

Waarom bent u betrokken bij de NV Bergkwartier?

Een groep Deventenaren was bang dat het Bergkwartier zou worden afgebroken om er een grote weg dwars doorheen te leggen. Toen is die groep bijeengekomen en is de Stichting Werkgroep Bergkwartier opgericht. Het Bergkwartier was in die tijd een onbewoonbaar verklaarde wijk. De panden waren in de loop der tijd aangekocht door de gemeente omdat niemand daar wilde wonen. Het was een heel slechte wijk. Er waren bijna geen woonhuizen meer die nog bewoond waren. Die waren net als in de Walstraat destijds, dichtgetimmerd. De Walstraat was onderdeel van het Bergkwartier, maar in de Walstraat waren nog veel woningen van particulieren.

Was voor u direct de waarde van het restauratieproject duidelijk?

Ja, dat was voor mij meteen erg duidelijk, anders had ik me daar ook niet mee bemoeid en getracht samen met anderen er vorm aan te geven. Wim Surink had, zoals ik eerder al zei, het idee om er een soort Montmartre van te maken, maar er waren vele ideeën.

Ik vraag het, omdat een andere man van het eerste uur, Gerrit Eggink, niet direct enthousiast werd van het restaureren van monumenten.

Ik wel. Alles wat behouden kan worden, wil ik graag behouden. Ik was dan ook vanaf het eerste moment betrokken bij de Stichting Werkgroep Bergkwartier. De Culturele Raad was samen met de Stichting Oud Deventer aanvankelijk de drijvende kracht. Zij hebben de leden

van de werkgroep in eerste instantie bij elkaar gebracht, mensen die kennis van zaken hadden. Zo was er iemand van het Deventer Dagblad bij voor de publiciteit. Er werd een notaris bij gehaald, Klaas Anema, en de heer Henstra, die een fusie van verschillende verzekeringsmaatschappijen tot stand had gebracht. Er werd ook een makelaar bijgevraagd, Gerrit Eggink, en ik als antiquair met kennis van de stad.

Is het waar dat jullie op geheime plekken moesten vergaderen, omdat er ambtenaren mee wilden doen die dat eigenlijk niet mochten?

Aanvankelijk wel, dat klopt. Later hebben wij ook verschillende adviseurs van de gemeente en de Rijksdienst Monumentenzorg en Volkshuisvesting erbij gehaald, maar dat was altijd openbaar. Wij konden gewoon niet zonder de gemeente, we hadden ze nodig, want de panden waren haar eigendom. Die samenwerking was noodzakelijk, wij waren aanvankelijk immers maar een klein groepje dat trachtte iets te realiseren. We hebben het geluk gehad dat we anderhalf miljoen gulden kregen van Marga Klompé, minister voor Werkgelegenheid. Daardoor zijn er verschillende projecten van de grond gekomen. Vroeger was er bijvoorbeeld een gat in de Walstraat. Een huis was daar verdwenen door de bombardementen. Dat hebben wij geprobeerd op te vullen, maar daar zat een grote onrendabele top op. We hadden toen het geluk dat we 30.000 gulden kregen van de patriciër mr. M. van Doorninck toen hij overleed. Zo ging het steeds verder. Het laatste wapenfeit is dat wij het IJsselhotel hebben gekocht, niet wetende dat wij ooit daarvoor subsidie zouden krijgen.

Golstraat

Er waren verschillende Deventer commissarissen die een groot belang hechtten aan het IJsselhotel. Wij hebben gevochten om dat aan te kopen. Men wilde daar namelijk appartementen gaan bouwen. Wij herinnerden ons dat wij daar in de zomer als kind met onze ouders koffie en limonade gingen drinken en uitkeken over die prachtige IJssel. We hebben geluk gehad dat we later daarvoor subsidie hebben gekregen. Prettige bijkomstigheden om zaken te kunnen realiseren.

er een bepaald bedrag door de Deventer bevolking zou worden opgebracht. Dat kon door aandelen te kopen. Daaruit zou de betrokkenheid en de wil om het Bergkwartier te restaureren blijken. Op die manier konden we gaan aankopen en restaureren. Als je geen geld hebt, kun je niet restaureren. Henstra was een man die zulke contacten had. Zonder hem was het een en ander niet van de grond gekomen.

zitten er prima huurders in. Wat dat betreft zijn er dus geen moeilijkheden. Ten tweede zien kapitaalverstrekkers ook dat wij de afgelopen 40 jaar gedegen te werk zijn gegaan. Wij hebben geen gekke risico's genomen of ons van tevoren rijk gerekend. Er is alleen in het belang van de stad gewerkt om op die manier iets voor het nageslacht te bewaren. We wilden geen projecten realiseren om enorme winsten te maken en hebben het besluit genomen dat er in het

restauranten stoppen. Zeker niet.
Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?
Mijn favoriete pand is eigenlijk het IJsselhotel. Dat was in het verleden gekocht door een autohandelaar die er bepaalde winsten uit wilde halen door daar appartementen te bouwen. Wij hebben onze nek daarvoor

Walstraat, geen gevel is hetzelfde

Walstraat, voormalige stadsboerderij uit 1630

Wie was nou aanvankelijk de drijvende kracht?

Dat was drs. D.J. Henstra, destijds directeur bij Kluwer. Hij was een financieel genie uit de verzekeringswereld en heeft ervoor gezorgd dat verzekeringsmaatschappijen geld in de NV Bergkwartier wilden investeren. Voorwaarde van de verzekeringsmaatschappijen was wel dat

Nu is het 2011 en de wereld staat financieel op z'n kop. Hoe kijkt u naar de toekomst van de NV? Denkt u dat ze financieel veilig zijn en blijven om te kunnen doorgaan met waarmee ze nu bezig zijn?

Dat denk ik zeker. Ten eerste is het bezit erg goed onderhouden en

Bergkwartier van ons bezit nooit iets verkocht mag worden en dat vind ik een goede zaak. Ondanks de moeilijke economische periode blijft het rijk toch subsidiëren. Er komen nu ook weer nieuwe subsidiestromen om kerken te behouden, dus ik zie daar geen problemen in. Het zal wel wat moeilijker worden en iedereen zal de broekriem iets aan moeten halen, maar dat betekent niet dat we de

uitgestoken en hebben dat om kunnen buigen. De commissarissen van de verzekeringsmaatschappijen hadden er hun bedenkingen bij, maar wij hebben gezegd: 'Dit moeten we realiseren.' Het is zo'n prachtig punt, een monumentaal pand aan de rivier. Dat moest behouden worden en dat is nu een wapenfeit.

Met het pondje naar het IJsselhotel

Brink met Wilhelminafonteijn uit 1898

De spoorbrug over de IJssel

Andries Heidema Burgemeester van Deventer

Mijnheer Heidema, wat is volgens u de betekenis van de NV Bergkwartier voor de stad?

Zonder de NV Bergkwartier had Deventer er niet zo uit gezien als nu. We hadden, bijvoorbeeld, een groot deel van de historische stad niet zo gehad. Die zou grotendeels gesloopt zijn en daarmee zouden we een enorm stuk geschiedenis kwijt zijn geraakt. Deventer is nu een parel en de NV heeft daar een ongelooflijk grote rol in vervuld.

Toch begon het als een weerspanning. De NV moest aanvankelijk ondergronds en stiekem vergaderen.

Klopt. Het toenmalige stadsbestuur had namelijk heel andere plannen. Deventer moest in de vaart der volkeren naar een stad van meer dan 200.000 inwoners. Al die oude meuk moest maar plat. Er moest mooie hoogbouw komen en grote brede alles met de Brink als groot parkeerterrein. Het moest, kortom, groots en meeslepend worden. Een beetje zoals in Rotterdam. Nu is dat niet meer voorstelbaar, maar als je de foto's en beelden ziet van Deventer in de jaren '60 kun je je daar wel iets bij voorstellen. Je moest ook echt een visie hebben om verder te kunnen kijken dan het getto en de afbraak van de binnenstad. In de jaren '70 werd bijvoorbeeld 'A Bridge To Far' opgenomen in het Noordenbergkwartier. Daar hadden ze geen decor voor nodig. Ze konden gewoon beginnen met filmen, want er was daar veel oorlogsschade en er lag enorm veel puin. Bovendien hadden wij geen geld, dus er was geen enkele mogelijkheid om dat op dat moment op te knappen. Toen er later weer wat geld kwam, konden eindelijk de ambities van decennia terug in de praktijk worden gebracht. Er was echter een aantal Deventenaren en een enkele topambtenaar die zich daar tegen hadden verzet. Uiteindelijk heeft dat geleid tot een succesverhaal dat iedereen tot het zijne rekent.

Wat zou u doen als een groep burgers dwars tegen het gemeentebestuur in zou gaan en zelfs uw topambtenaren stiekem zaten te helpen?

Met dat laatste zou ik wel moeite hebben, maar Deventer heeft natuurlijk wel een traditie van ongelooflijk betrokken inwoners. Dat hebben we bijvoorbeeld ook weer gemerkt met de plannen voor het nieuwe stadskantoor. Dat waren toch plannen die de skyline van Deventer zouden veranderen. De komst van een soort groot koepelvormig gebouw zou de aanblik, zelfs vanaf de andere kant van de IJssel, in ieder geval flink veranderen. Dat heeft op een gegeven moment de nodige weerstand binnen Deventer ontketend. Dit gemeentebestuur doet wel zijn best ideeën en plannen tot uitvoering te brengen, maar dat doe je niet buiten de Deventenaren om. Dat werkt gewoon niet.

En de ambtenaren die eventueel zouden helpen met burgerlijk verzet, hoe zou u daar mee omgaan?

Ik moet eerlijk zeggen dat ik met hen toch wel een indringend gesprek aan zou gaan over ambtelijke loyaliteit. Hoewel ik, eerlijk gezegd,

nu toch wel een beetje blij ben met de ambtelijke ongehoorzaamheid in de jaren '60.

Het Bergkwartier is nu zo goed als af, maar de NV is nog lang niet van plan te stoppen. Nu zijn ze bezig zich te bemoeien met ruimtelijke ordening en gebiedsontwikkeling rondom het Lamme van Deseplein. Bent u daar gelukkig mee?

Ik ben zelf ook commissaris bij de NV Bergkwartier, dus ik voel me daar ook medeverantwoordelijk voor, maar ook in mijn functie als gemeentebestuurder ben ik daar blij mee. Een organisatie zoals de NV, met de kracht en de binding aan Deventer, is ongelooflijk waardevol. Ze hebben decennia lang pandjes aangekocht, opgeknapt en vervolgens weer verhuurd. Daardoor is er een hele beweging in de stad ontstaan, ook van particuliere woningeigenaren, om historische panden op te knappen. Op een gegeven moment is het niet meer zo spannend om van pandje naar pandje te gaan. Die fase heeft de NV gehad. Nu is de NV een fantastische partner in, bijvoorbeeld, het vormgeven van de culturele driehoek, het realiseren van de nieuwe bibliotheek of het opzetten van andere culturele voorzieningen. Dat is goud waard!

Is het geen dubbele petten situatie? De NV Bergkwartier maakt een plan, ze mogen het realiseren en u vangt op die manier zelf het dividend.

Het is heel simpel. De NV is een club die niet op winst is gericht, dividenden zijn daarbij statutair bepaald en zijn ook beperkt. Je moet geen aandelen in deze NV kopen om daar rijk van te worden.

Los daarvan. Als u het werk aan een andere projectontwikkelaar had gegeven, had u er helemaal geen cent aan over gehouden.

Het gaat hier slechts om een paar euro aan dividend. Ik denk dat hier eerder sprake is van een forse extra investering met het kapitaal van de NV, dan dat we hier financieel erg rijk van worden. Het gaat bijvoorbeeld om vele miljoenen voor de verbouwing van een modern bankpand, dat nu volledig misstaat, tot stadsbibliotheek. Op die manier wilt de NV het samen met ons terug brengen tot iets dat organisch past in de historische binnenstad. We hebben de plannen daarvoor ook samen verder ontwikkeld. Het is dus niet zo dat de NV in een hokje is gaan zitten, zelf plannen heeft bedacht en vervolgens tegen ons heeft gezegd: 'Slikken of stikken'. Ze hebben wel zelf het initiatief genomen om de strategische aankoop van het SNS-gebouw te doen, met de visie dat het een sleutelplek in de stad is en dat daar op korte of lange termijn iets mee gaat gebeuren.

Is de NV Bergkwartier hier nu zo snel mee geweest of de gemeente zo langzaam? Het Lamme van Deseplein en de Stromarkt zagen er namelijk al jaren niet meer uit.

Dat gebied zag er inderdaad al jaren niet meer uit. De ideeën en plannen over wat er uiteindelijk zou moeten komen

zijn natuurlijk fors veranderd. Aanvankelijk was het idee ook dat de bibliotheek, samen met de ambtenaren, in het nieuwe stadskantoor zou moeten komen. Dat is niet doorgegaan en vervolgens ontstond er een nieuwe situatie. Doordat de NV daar die strategische locatie had, zijn de plannen voor de Stromarkt wel in een stroomversnelling terecht gekomen. Dat ging ook in combinatie met de plannen van Coenen en Asselbergs voor de culturele driehoek in de stad.

Dit verhaal illustreert ook de machtspositie van de NV Bergkwartier. Ze ontwikkelen niet alleen, maar ze kopen ook. Door aankopen te doen in een probleemgebied verwerven ze automatisch een stem in gebiedsontwikkeling. Als ik de directeur en de voorzitter van de NV mag geloven gaan ze daar voorlopig ook nog mee door. Denkt u niet dat de NV op deze manier aan de bal zal blijven in Deventer?

Ik vind het fantastisch dat we een club hebben die niet vanuit geldelijk gewin maar vanuit passie in de stad bezig is. Het is geen pure machtspolitiek. Vanuit een passie voor de stad wordt er, indien mogelijk, op strategische locaties vastgoed verworven. Dat is iets waartoe de gemeente vaak niet eens de mogelijkheid heeft.

Dat is het doel, maar het middel is machtspolitiek bedrijven. De NV verwerft grond en panden en zegt vervolgens tegen de gemeente: 'Wij gaan nu bepalen wat hiermee gebeurt'.

Eerste ontwerp stadskantoor, ingetrokken

Nee, want uiteindelijk bepaalt de gemeente altijd wat er gebeurt als het gaat om planologische ontwikkeling. Tot nu toe, kan ik in alle oprechtheid zeggen, is de NV Bergkwartier voor de gemeente een hele belangrijke partner geweest, die vanuit een passie voor de stad ook die positie heeft verworven. Het is niet slechts een organisatie die af en toe een idee heeft en wel eens mee wil praten, maar het is een club die ook echt een deuk in een pakje boter kan slaan. Dat is goud waard.

Kan de gemeente Deventer daardoor hetzelfde werk met minder ambtenaren doen dan in andere gemeentes?

De gemeente Deventer heeft op zich al een hele compacte organisatie in vergelijking met andere gemeentes. We proberen ook zoveel mogelijk een regie-organisatie te zijn, waarin we de kracht van de stad en het platteland maximaal willen benutten. Wij verkeren in Deventer gelukkig in de situatie dat wij heel wat kracht in de stad hebben zitten. Die willen we graag benutten, vanuit partnerschap en niet vanuit machtspolitiek. Het grappige is ook dat de NV Bergkwartier een mini-organisatie is. Daar werken letterlijk anderhalve man en een paardenkop, dus wat dat betreft betekent het ook niet dat we gelijk tientallen mensen naar huis kunnen sturen. Het is echter wel een partner met slagkracht op het moment dat het er echt toe doet. Ze ontwikkelen samen met Deventenaren ook creatieve ideeën over waar we met de stad naar toe zouden kunnen en bekijken waar de

kansen liggen. Daar maken we graag gebruik van.

Wie is dan die paardenkop binnen de NV?

Nou, laten we daar dan maar Evert-Jan Eggink van maken. Hij is toch een beetje het boegbeeld die de kar trekt. Natuurlijk wel samen met de Raad van Commissarissen en de Raad van Toezicht, waar ook een aantal mensen in zit die passie voor de stad heeft en weet waar men het over heeft. Die mensen hebben verstand van vastgoed en hebben er dus voor gezorgd dat de NV Bergkwartier niet slechts een club is met passie voor de stad en een paar leuke huizen, maar ook een organisatie die financieel solide staat.

Heeft de NV Bergkwartier zich bij uw weten ooit bemoeid met de ontwikkeling van het stationsplein?

De NV heeft, als het gaat over het stationsplein, volgens mij geen dominante rol gespeeld.

Hadden ze dat niet beter wel kunnen doen? Uw adviseur Fons Asselbergs heeft dat plein 'bijna misdadig' genoemd.

Dat is een plein dat er nu al geruime tijd ligt. Jo Coenen en Fons Asselbergs hebben samen met Deventenaren goed nagedacht over wat er nu eigenlijk mis is met die plek. Op dit moment zijn we ook bezig een nieuw soort toekomstplaatje voor het hele stationsgebied te maken om de aansluitingsfout tussen het station en de binnenstad weg te halen. Dat is niet in de eerste plaats een vastgoedprobleem. Je zou kunnen zeggen dat het moderne gebouw bij de Leeuwenbrug daar knap ongelukkig staat. Je kunt van architectuur vinden wat je vindt, maar als je puur kijkt naar stedenbouwkundige structuur, met oude grachten en de infrastructuur voor auto's, zie je dat het daar wringt.

Is het plein niet gewoon mislukt?

Je wordt er in ieder geval niet blij van. Het gaat echter verder dan het plein. We praten ook over de gebouwen die daar omheen staan. We zijn ook volop bezig om de situatie rondom het station aan te pakken. We zijn bezig met het busstation en de fietsenstalling daaronder. Een dezer dagen zullen we het in de gemeenteraad ook weer hebben over hoe het verder moet met het smalle stuk tussen het station, met de Leeuwenbrug aan de ene en de Schouwburg aan de andere kant. Dat is nu eigenlijk een flessenhals waar veel verkeer zich doorheen moet persen. Daar zijn een hoop verschillende opvattingen en ideeën over, maar we zullen de knoop door moeten hakken en daarmee aan de slag gaan.

Daarvoor moeten ook de fondsen beschikbaar zijn, want dit wordt geen goedkope affaire neem ik aan?

Nee, maar we vinden het wel een erg belangrijk punt. Dat heeft vele redenen. Niet alleen om de aansluiting met de binnenstad te verbeteren, maar ook om daar de doorstroming van het verkeer te bevorderen. Daar moet echt iets aan gebeuren. Het is nu een flessenhals, dat kan zo echt niet!

Volgens Jo Coenen zou het stationsplein de eerste prioriteit voor de stad moeten zijn, net als het Bergkwartier, het Lamme van Dieseplein en de Stromarkt. Kunt u zich in zijn visie vinden?

Ja, ik denk dat daar een enorme uitdaging ligt. Er zijn een paar plekken in de stad waar we een forse slag moeten maken. Ondermeer in het Sluiskwartier, een gebied dat direct grenst aan de historische binnenstad. Dat kun je zien als je langs de IJssel rijdt. Daar staat het Pothoofd, een modern appartementencomplex uitkijkend over de IJssel. Maar tussen dat complex en de Wilhelminabrug, de oude brug van 'A Bridge to Far', is de stad eigenlijk sterk verpauperd. Daar moeten we een forse renovatie doorvoeren. We zijn dan ook begonnen om daar plannen voor te maken. Ik denk dat het een heel belangrijk punt is. Ook in de oude binnenstad hebben we nog een aantal rotte plekken: de oude Schouwburg, de Stromarkt en het gebied rondom de Broederenkerk waar Geert Grote nog op z'n knieën heeft gelegen. Dat zijn geen plekken waar je nu erg blij van wordt. Dat zijn de locaties waar we op dit moment ook mee bezig zijn. Uiteindelijk willen wij ook graag de IJssel en de stad meer met elkaar verbinden. Nu loopt er aardig wat verkeer over de kade langs de IJssel en daarmee ontstaat toch een soort barrière naar de IJssel toe. We zouden het wat meer een promenade willen laten zijn. Samen met de situatie bij het station heb je dan zo een hele reeks ambities waar we de komende decennia denk ik nog druk mee zullen zijn.

Lijkt het u belangrijk dat de NV Bergkwartier er zo lang bij blijft en probeert te participeren in die projecten?

Ik denk dat er veel projecten zijn waarin de NV Bergkwartier een hele waardevolle rol in kan vervullen. Ik denk dat ze dat ook nog lang zullen blijven doen. Ze hebben dat al decennia lang, sinds de jaren '60, gedaan en het zou mij verwonderen als de NV in 2050 niet meer zou bestaan.

Wat is, volgens u, precies de basis voor het handelen van de NV Bergkwartier? Is dat een vastberadenheid: de hele stad wordt opgeknapt, of is het de macht van het hebben van panden en grond?

Ik denk dat juist de combinatie van passie, middelen, vastgoed, creativiteit en visie de NV typeert. Die combinatie van factoren maakt de NV ook een heel aantrekkelijke partner voor de gemeente.

Waarom wordt Deventer vaak geassocieerd met boeken, maar eigenlijk nooit met literatuur?

Als je kijkt naar bekende schrijvers hebben wij er in Deventer in het verleden een aantal gehad. Het is echter ook een tijdje rustiger geweest. We hebben bijvoorbeeld met Etty Hillesum, de ‘Deventer Anne Frank’, een belangrijke schrijfster gehad die een aantal indringende boeken heeft geschreven. Op dit moment wordt er in Deventer het nodige geschreven op het gebied van bestsellers en thrillers. De boeken die in Deventer verschijnen, beschrijven echter vaak de stad of de geschiedenis van de stad en gaan wat minder over literatuur. Naast dat we het hele jaar door boeken aan de man brengen, via alle antiquariaten en boekwinkels door de hele stad en door de grootste boekenmarkt in Europa te organiseren, is het in de context van Deventer als boekenstad belangrijk om te benadrukken dat we in het Noordenbergkwartier elk jaar een topevenement hebben waarbij allerlei dichters uit hun eigen werk voordragen, wat inmiddels ook een nationale trekpleister aan het worden is.

Deventer zou echt een positie op de markt van boeken en boekdrukkunst kunnen claimen en daarbij een hoge ambitie kunnen formuleren. Dat gebeurt nu eigenlijk een beetje halfslachtig. Er zijn wel veel antiquariaten in de stad en er wordt een prachtige boekenmarkt georganiseerd, maar een echte claim op het gebied van boekdrukkunst en historische expertise op dat vlak maakt Deventer niet. Waarom niet?

Dat is op zich een boeiende vraag. Je ziet dat er op verschillende fronten nog kansen liggen. Op het terrein van boeken heeft de Athenaeumbibliotheek, de oudste wetenschappelijke bibliotheek van Nederland, de afgelopen jaren hard aan de weg getimmerd. We hebben in dat opzicht een bibliotheek die tot de top behoort. Ik denk dat je ook op nationaal niveau, anno 2011 en de komende periode, nog veel gaat horen van Deventer als het gaat over de omgang met kennis in brede zin. Ik vind het ook geen gekke gedachte dat je dit thema nog verder uit zou werken. Het past bij Deventer. Zo zijn er meer thema’s, bijvoorbeeld ‘Geert Grote’. Hij was decennialang toch een beetje een ondergeschoven kindje

en was niet of nauwelijks in het zicht. Ook daar groeit de laatste paar jaar het bewustzijn dat Geert Grote een belangrijke Deventenaar was die eigenlijk in de vergetelheid is geraakt en daar weer uit moet worden gehaald. Dat begint aardig door te dringen bij de mensen.

De directeur van de VVV, Hein te Riele, zegt, nu vat ik het samen in mijn eigen woorden: ‘Geert Grote is een suf imago, daar kunnen we niets mee als stad.’

Dat ben ik niet met hem eens. Kijk, het moet natuurlijk een bouwsteen zijn van het verhaal van Deventer. Het is niet uitsluitend het verhaal van Deventer, want dat is veel diverser dan Geert Grote. Maar hij was toch iemand die haaks stond op de trends van die tijd: zelfverrijking en machtspolitiek, en aandacht vroeg voor naastenliefde en eenvoud. De kracht van Geert Grote was dat hij enerzijds in zijn christenzijn een scherpe visie ontwikkelde die haaks stond op wat er in die tijd speelde

en anderzijds in het algemeen belangrijke ideeën had over de onderlinge relatie tussen mensen. Ik denk dat Geert Grote wat dat betreft ook voor niet-christenen veel te vertellen heeft als het gaat over het soort gemeenschap dat je zou willen zijn. Je ziet ook dat er een groeiend enthousiasme is omtrent de bouw van het Geert Grote Huis. Dat trekt mensen van kerkelijke en niet-kerkelijke huize.

Toch zie ik het niet terug als speerpunt.

Wij zijn op dit moment bezig dit van de grond te krijgen. Voor de bouw van het Geert Grote Huis zijn vanuit verschillende kanten, ook vanuit de gemeente, budgetten op tafel gelegd. De realisatie daarvan zal op korte termijn plaatsvinden en er zal een programma voor moeten worden ontwikkeld dat nu en in de toekomst aansprekend is en blijft voor jong en oud.

Roggestraat, Etty Hillesum centrum

Artist impression van het Geert Grote Huis op het Lamme van Diesseplein

Staat Geert Grote in de top drie van projecten die nog zouden moeten worden gerealiseerd om Deventer verder op de culturele kaart van Nederland te zetten?

Ik vind Geert Grote een belangrijk project dat wat mij betreft in de top drie zou kunnen staan.

Wat staat er nog meer in die top drie?

Ik denk dat, op het gebied van evenementen in de stad, het enerzijds de uitdaging is om te behouden wat we nu hebben qua beeldbepalende evenementen, maar dat we anderzijds ook telkens op zoek moeten gaan naar nieuwe ideeën, bijvoorbeeld voor andere leeftijdsgroepen. Dat kan gaan over muziek, dans of vele andere vormen. Daar zit een enorme uitdaging in. Een andere ambitie die we hebben is de nieuwe bibliotheek vorm en inhoud te geven en te verbinden met andere culturele instellingen. Dat vind ik een spannend project.

Vindt u het niet zonde dat de twee bibliotheken niet kunnen worden samengevoegd?

Ik denk dat de samenwerking de komende tijd verder zal groeien. Daar hebben we ook afspraken over gemaakt, maar dit soort zaken moet je niet forceren. Er liggen wel kansen voor verdere versterking en fysiek komen de twee bibliotheken straks dicht bij elkaar te liggen. Ik denk dat de tijd daar veel zal doen.

Wat gebeurt er met het gebouw van de oude bibliotheek?

Een mooie nieuwe herontwikkeling op een prachtige plek aan de Brink. We zullen het gebouw moeten afstoten. We zoeken daarvoor wel een goede functie, dus het is niet zo dat de hoogste bidder het gebouw gelijk in kan gaan richten. We zullen er een goede bestemming voor moeten vinden. Het is een hele strategische plek.

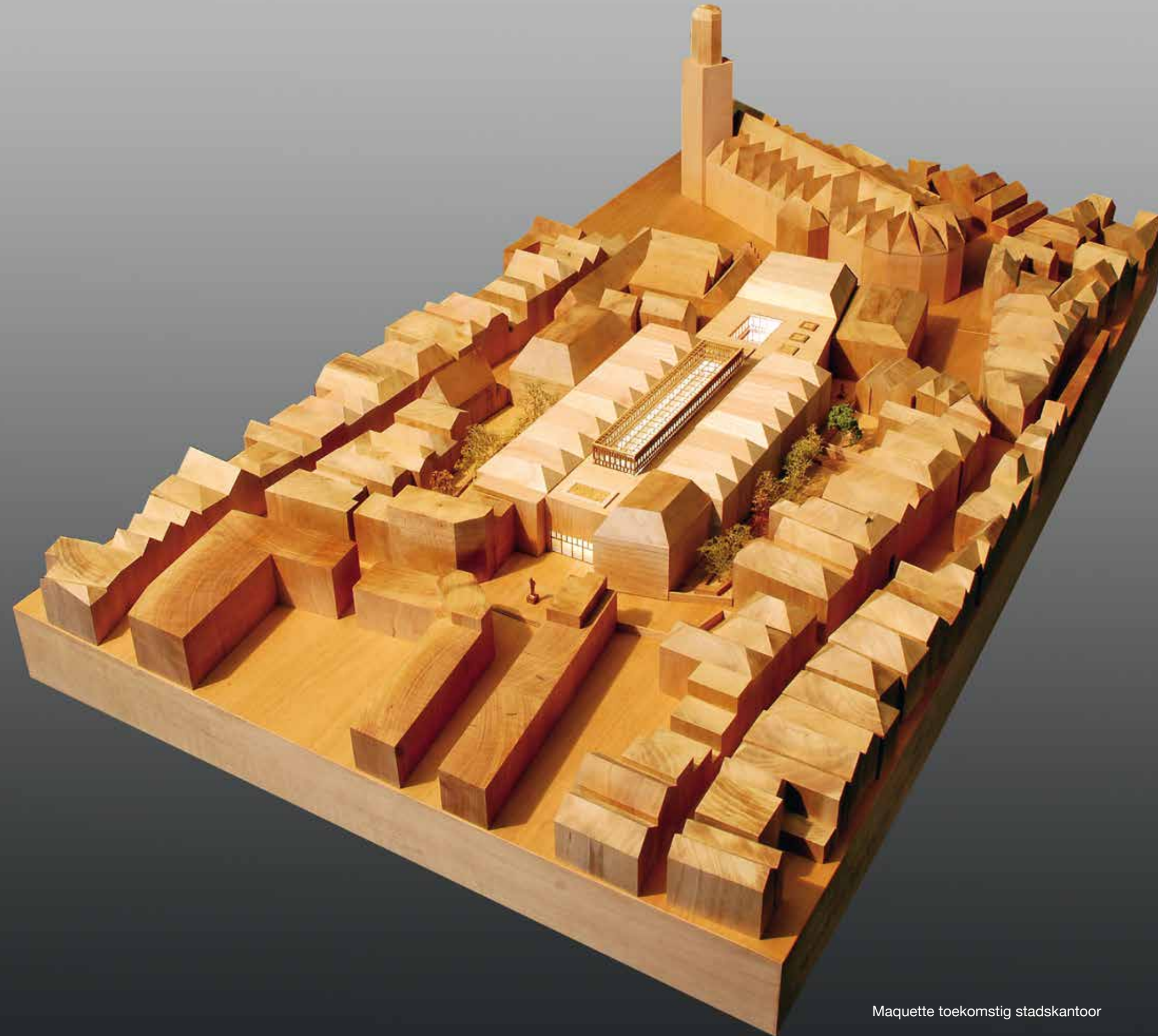
Het huidige speelgoedmuseum staat op een waardevolle locatie.

Ja, daar ligt nog een uitdaging. Daar zijn echter in het verleden al de nodige onderzoeken om gedaan. Je moet kijken of je als stad wilt gaan voor het realiseren van een groots, meeslepend, museum in een vast gebouw met vaste exposities of dat je zoekt naar andere concepten. Op dit moment is het gemeentebestuur er toch over na aan het denken om de Deventer collectie te presenteren op de verschillende prachtige plekken die we hebben, bijvoorbeeld de Bergkerk, de Mariakerk of straks het Geert Grote Huis. Er zijn zoveel locaties waar tijdelijke exposities plaats zouden kunnen vinden en waarmee je kan aanhaken aan andere evenementen en activiteiten in de stad. Dat kan een alternatief zijn voor een museum met een vaste collectie.

Je kunt van het museum ook gelijk de grootste speelplaats van heel Nederland maken. Ik hoor namelijk veel mensen zeggen dat er buiten weliswaar van alles te zien en te bezoeken is, maar als het gaat regenen de toeristen niet weten waar ze terecht kunnen.

De oude bibliotheek is toch een prachtige locatie voor zo'n plan?

Ja, qua inhoud is het een fantastisch verhaal. Dat concept zou je ook kunnen uitwerken, alleen er hangt een fors prijskaartje aan en dit zijn niet de tijden om als gemeentebestuur erg veel uit te geven. Voor de komende jaren vind ik het vooral de uitdaging om te kijken hoe je de bestaande voorzieningen overeind kunt houden en op welke manier ze elkaar onderling zouden kunnen versterken. In het kader van de bezuinigingen hebben de directeurs van de grote culturele instellingen op dat gebied ook uitdagende voorstellen gedaan. We hebben gekeken naar hoe we meer verbinding kunnen leggen met de evenementen en met alles wat er al plaatsvindt in de stad, want we hebben in Deventer natuurlijk al een aantal parels qua evenementen en activiteiten. De kunst is om daar een parelsnoer van te maken en om verbindingen te leggen tussen die activiteiten, waardoor we arrangementen kunnen aanbieden en een totaal verhaal van Deventer

Maquette toekomstig stadskantoor

kunnen laten zien. De vraag is wat de stad de grootste impuls geeft: het opzetten van een nieuwe meeslepende voorziening of proberen een slag te maken met de bestaande activiteiten en voorzieningen. Ik kan me wel veel voorstellen bij het idee een prachtig nieuw museum op te zetten, maar op dit moment zou ik mijn geld liever inzetten op het versterken van de kwaliteiten die we al hebben.

U heeft net een rondje bezuinigingen gedaan en u heeft met alle partijen moeten overleggen. Ik heb begrepen dat dat tamelijk soepel is verlopen. Klopt dat?

Ja, dat klopt. Boven verwachting soepel zelfs, om heel eerlijk te zijn. We hebben voor 16 miljoen euro omgebogen en dat is zo'n 5% van onze jaarlijkse uitgaven en zelfs 10% van de uitgaven die we feitelijk kunnen beïnvloeden. Dat is erg veel en dat doet ook pijn. Deventer heeft echter wel een traditie om niet op het stadhuis allerlei bezuinigingen te gaan bedenken. Op die manier zou je namelijk weezin en weerstand kweken. We zijn als gemeentebestuur dan ook de stad en het platteland ingetrokken en hebben met de mensen gepraat over de problemen en hen gevraagd om mee te denken en ideeën en suggesties aan te dragen.

Doen de mensen dat?

Ruim de helft van de bezuinigingsvoorstellen die we onlangs hebben doorgevoerd komt vanuit de Deventer bevolking. Dat vind ik heel substantieel.

Hoe ging dat precies? Onder welke voorwaarden hebben zij meegewerkt?

Uiteindelijk beslist de Raad. Dat hebben we van tevoren ook heel duidelijk gemaakt, maar we hebben in allerlei rondes gesproken met bedrijven, instellingen en inwoners. We zijn letterlijk op bezoek gegaan en hebben de mensen uitgedaagd. Er waren allerlei creatieve werksessies en inspraakbijeenkomsten om zelf met suggesties en ideeën te komen. Niet met het idee van 'not in my backyard', maar om te kijken hoe je zelf kunt bezuinigen. We hebben ook de culturele instellingen uitgedaagd door voor te stellen om de 6 ton die in hun sector bezuinigd moest worden om het huishoudboekje rond te maken, zelf in te vullen. Toen hebben zij de handschoenen opgepakt en hun voorstellen zijn ook één op één door de Raad geaccepteerd. Daar hebben ze een keurig plan voor gemaakt.

U bent ook in andere gemeentes wethouder dan wel burgemeester geweest. Heeft u eerder ergens in Nederland een gemeente gezien waar dit succesvol is gebeurd?

Ik moet eerlijk zeggen dat ik het een huzarenstukje vind, maar het past wel bij de Deventer traditie. Decennia geleden zijn we al gestart met de wijkaanpak waarmee we buurtbewoners zelf in hun kracht zetten en hun ideeën faciliteren in plaats van op het stadhuis te bedenken

waarom dat wel of niet mogelijk zou zijn. Ook de evenementen in de stad zijn, door een ondernemende en creatieve houding, van een klein zaadje uitgegroeid tot de mega-evenementen zoals we die nu kennen, met een enorme organisatiegraad. De grootste MKB, in absolute aantallen, zit bijvoorbeeld niet in Amsterdam, maar in Deventer. Er is heel veel verbondenheid en de wil om samen de dingen te doen. Dat is een noodzakelijk fundament om zo'n traject te kunnen doorlopen.

Heeft u ook een verklaring voor het feit dat deze van oudsher socialistische vechtjassen opeens zo meegaand zijn geworden?

Ik vind ten eerste de typering niet helemaal kloppen, want ondanks dat Deventer natuurlijk een groot links kloppend hart heeft, kent de stad een redelijk diverse bevolking. De gemeenteraad is daarvan een mooie afspiegeling. Het zijn verder mensen die hun eigen idee hebben, maar zich uiteindelijk ook realiseren dat ze samen moeten werken voor de stad. Dat is het mooie. Er is heel veel bereidheid om samen te werken.

Waarom komt dit nu uitgerekend in Deventer tot stand?

Ik heb er natuurlijk geen wetenschappelijk onderzoek naar gedaan, maar ik denk dat het te maken heeft met het feit dat Deventer al vanaf de vroege Middeleeuwen als Hanzestad lid was van een soort Europese Unie avant-la-lettre waarin je alleen echt geld kon verdienen door samen te werken, binnen de stad, en met de andere Hanzesteden binnen Europa. In ieder geval was de stad enorm naar buiten gericht. Wij hadden al een VOC-mentaliteit avant-la-lettre en wij waren al één Europa, eeuwen voordat de EU was uitgevonden. Op een gegeven moment verankert zich dat wel in de genetische structuur van de stad.

In de volksaard?

Ja. Het is een apart woord, maar ik denk het wel.

Deventer ligt aan de IJssel, een prachtige rivier, omringd door dijken, want in het najaar kan het nog wel eens hoog water worden. Wat zijn de belemmeringen rondom de IJssel en hoe kom je daar vanaf?

Als je naar de IJssel kijkt zie ik het toch als een groot cadeautje van de geschiedenis dat Deventer op deze manier aan de IJssel ligt. Gelukkig zijn de idiote plannen uit het verleden om aan de andere kant van de rivier grote wijken te bouwen niet doorgegaan, want het contrast tussen de stad en het groene gebied aan de overzijde van de IJssel met het IJsselhotel, een van de juweeltjes van de NV Bergkwartier, is natuurlijk prachtig. Als je met het pontje over de IJssel gaat en er staat een mooie avondzon, dan is het bijna een Rembrandtesque plaatje. Dat is zó mooi. Het is vooral zaak om dat proberen vast te houden. Ik zou het echter fantastisch vinden als we daarnaast in staat zouden zijn om de weg tussen de IJssel en de stad, waar nu veel verkeer loopt, rustig te krijgen zodat je een betere verbinding krijgt tussen de stad en de IJssel.

Bergpoortstraat, pakhuis Ten Hove

Op die manier kan een soort flaneerpromenade ontstaan met leuke terrasjes, waar ongetwijfeld af en toe nog wel een auto langs zal komen, maar dat in ieder geval een totaal ander karakter krijgt dan een doorgaande verkeersweg. Ik denk dat daar een enorme uitdaging zit. We hoeven verder geen spannende dingen te doen met de dijken rondom de stad. De uitdaging is niet zozeer om de dijken hoger te maken, maar vooral om de rivier meer de ruimte te geven. Daar zijn we volop mee bezig en we gaan op dat gebied binnenkort ook echt over tot de uitvoering van allerlei plannen. Ik ben er van overtuigd dat het alleen maar mooier wordt rondom Deventer bij de IJssel.

Hoe lang gaat het duren voordat u de problematiek bij de IJssel en de Welle heeft opgelost?

Als je de Welle autovrij zou willen maken, zou je het verkeer ten noorden van Deventer over de IJssel richting de snelweg moeten brengen. Dat zou ongetwijfeld een project zijn dat decennia zou duren. Wat we op kortere termijn kunnen doen is het verkeer, in plaats van via de Welle, op andere manieren langs Deventer te leiden, bijvoorbeeld via het Hanzetracé of het traject langs het station. Op die manier kun je in ieder geval een stuk druk van de Welle afhaken en ik denk dat dat al enorm zou bijdragen aan de verbinding tussen de IJssel en de stad.

Ik hoor ook mensen zeggen dat het alleen druk is in de spits. De rest van de dag heb je dan een prachtige boulevard die je helemaal zou kunnen afsluiten.

Op zich heb je dan een forse piek opgelost, maar ik denk dat het lastig is om het ene deel van de dag een boulevard te hebben en vervolgens een racebaan waarbij je gelijk weer bumper aan bumper staat. Daar moeten we toch een oplossing voor vinden. Dat kun je niet doen door de Welle even af te sluiten. Maar we zullen aan de slag moeten met de hele verkeersstructuur in Deventer. Dat is een zaak van zeer lange adem. Ik verwacht echter wel dat we de komende 5 tot 10 jaar de verkeersdruk op de Welle een stuk naar beneden kunnen krijgen. We zouden dat in die tijdspanne kunnen realiseren als het Hanzetracé en het traject langs het station worden aangepakt.

Bent u er over tien jaar nog als burgemeester van Deventer?

Ik moet eerlijk zeggen dat ik me dat nog kan voorstellen ook. Oud-burgemeesters van deze stad hangen met hun namen, wapens en diensttijd in de glas-in-lood ramen in de burgemeesterskamer en daar zit een aantal tussen die hier meer dan tien jaar burgemeester is geweest. Ik ben hier nu vier jaar burgemeester. Ik doe het met hart en ziel en ik kan me op dit moment nog geen ander leven voorstellen dan hier in Deventer als burgemeester bezig te zijn. Het is een heerlijke plek.

Wie is Jan Strik?

Jan Strik is een gepassioneerde Deventenaar in hart en nieren die ook voor de NV Bergkwartier een heel belangrijke rol heeft wat betreft de visie op de binnenstad. Hij heeft op belangrijke plekken prachtig vastgoed en is, samen met zijn vrouw Emmy, ook nog eens geestelijk de vader en de moeder van het Dickens Festijn.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Hoewel het moeilijk kiezen is, kies ik toch het IJsselhotel. Het is een beetje een atypisch pand van de NV Bergkwartier, dat buiten de historische binnenstad ligt, met een fors stuk nieuwbouw tegen het historische pand aan. Er zit nu een fantastisch functionerend hotel-restaurant met een mooi terras. Als je met het pontje overgaat en je zit daar vervolgens op een mooie zomeravond met een goed glas bier in je hand op dat terras en je ziet het late avondlicht tegen de gevels van de binnenstad en de Lebuïnuskerk vallen. Dan gaat je hart sneller kloppen.

Gezicht op de stad vanaf het IJsselhotel

Marc-Jan Ahne Wethouder van Deventer

Marc Jan Ahne, wethouder in Deventer met een grote portefeuille waaronder economische zaken, financiën, cultuur, binnenstad en monumentenbeleid. Wanneer beleefde Deventer historisch gezien haar hoogtepunt?

Als je dat historisch bekijkt, denk ik dat Deventer haar hoogtepunt had in de Hanzetijd, zo tussen de jaren 1000 en 1500. Het was toen een zeer welvarende stad, de belangrijkste stad van de toenmalige Nederlanden qua handel met Duitsland en verder naar het oosten. Er is zelfs een periode geweest dat Deventer groter was dan Amsterdam en met Lübeck de belangrijkste Hanzestad was.

Kunt u verklaren hoe het komt dat er in Deventer, in vergelijking met andere steden van ongeveer dezelfde grootte, zoveel historische panden bewaard zijn gebleven?

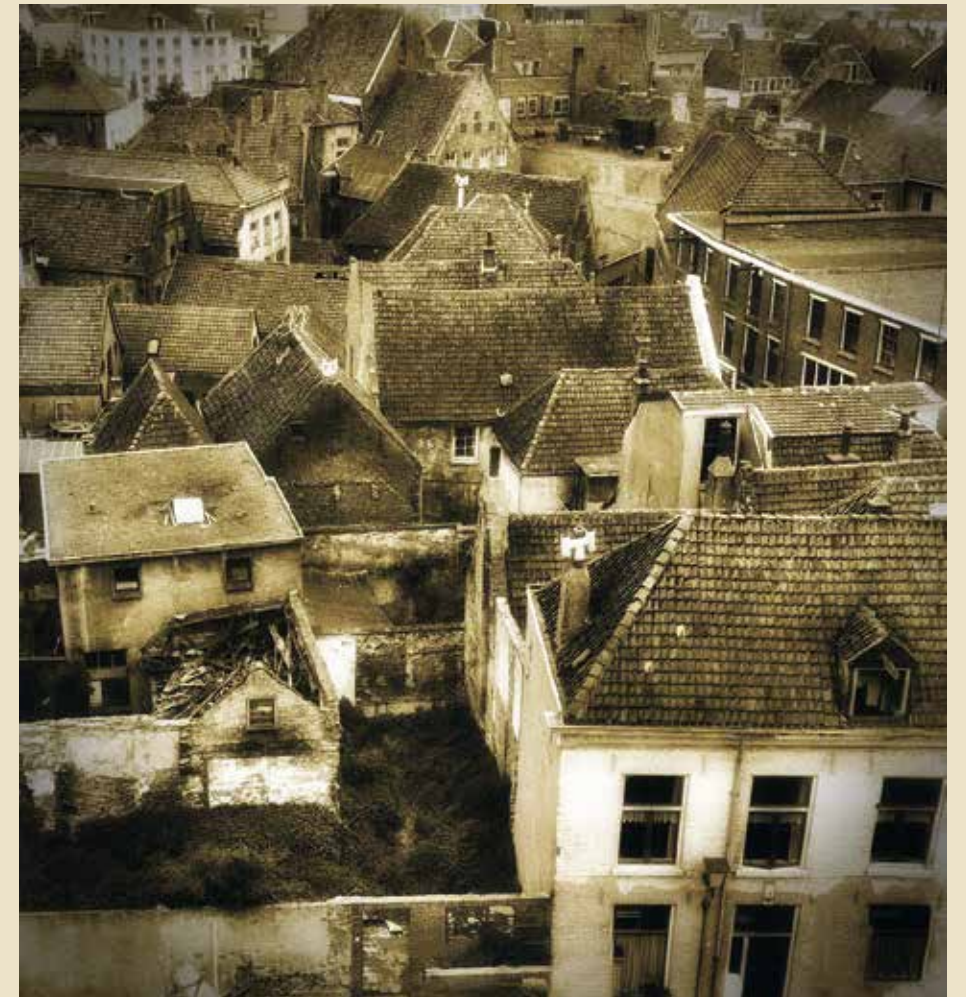
Ik denk dat wij in de tijd na de Tweede Wereldoorlog dezelfde plannen hadden als alle andere steden, namelijk grootschalige sloop. Het Bergkwartier stond op instorten. Daar stonden zwaar vervallen panden en voor dat gebied lagen er grootschalige sloop- en nieuwbouwplannen. Daarbij is het heel belangrijk geweest dat Deventer op dat moment beperkte financiële middelen had, waardoor ze die plannen niet kon financieren. Tegelijkertijd kwam er vanuit de bevolking protest tegen de sloop van dat historische gebied. Men pleitte voor herstel van het Bergkwartier. Ik denk eigenlijk dat de armlastigheid uit die tijd ons grote geluk is geweest. De NV Bergkwartier werd opgericht en samen met de gemeente zijn, o.a. van het Rijk, grote restauratiebudgetten binnengehaald. Daarmee is dit deel van de binnenstad behouden en is het nu één van onze grootste toeristische ‘handelsmerken’.

Waarom was Deventer in die tijd nou zoveel armer dan andere steden van vergelijkbare grootte?

Deventer had een geschiedenis van veel laaggeschoolde, industriële arbeid. Met name na de Tweede Wereldoorlog moest fors geïnvesteerd worden in nieuwe huisvesting voor de arbeiders. Daar ging veel geld in zitten. Het was wel logisch dat dit gebeurde. Dat paste ook bij het karakter van de stad. Wij hadden toen een nogal socialistisch getint stadsbestuur hier in Deventer. Het werd zelfs wel eens ‘Moskou aan de IJssel’ genoemd. De SDAP is hier ooit opgericht en daar hoorde vanuit die politieke optiek een bepaald uitgavenpatroon bij, met veel investeringen in het sociale domein en voor de arbeiders. Voor sloop- en nieuwbouwplannen bleef daardoor minder geld over. Uiteindelijk is dit het grote geluk voor Deventer geweest.

Had het gemeentebestuur uit die tijd niet ongelooflijk de pest in toen de burgers in opstand kwamen en al hun plannen gingen verstoren?

Ongetwijfeld. Dat geldt natuurlijk ook nog steeds in deze tijd. Op het moment dat je als gemeentebestuur overtuigd bent van je plannen en daar lang en hard aan hebt gewerkt, is het frustrerend als

Bergkwartier in verval

daar grootschalig verzet tegen komt, dat ook nog lijkt te slagen. Dat moet voor bestuurders uit die tijd frustrerend zijn geweest, net zoals dat voor bestuurders van nu het geval is. We leren daar natuurlijk ook wel van. We hebben met name de afgelopen jaren in Deventer ook laten zien dat we de bevolking vroegtijdig bij onze plannen betrekken en daarmee draagvlak creëren. We benoemen gezamenlijk de problemen die je in de stad tegenkomt en waarvoor we een oplossing willen. Vervolgens ga je samen werken aan oplossingen die mede door de bevolking worden gedragen. Soms is men het niet helemaal eens over het type oplossing, maar je bent al een heel eind als je het eens bent over het probleem dat zich voordoet. Daardoor kunnen mensen zich er ook wel bij neerleggen als niet precies hun voorstel wordt gekozen, maar een die net iets anders is.

Had de gemeente kunnen doen wat uiteindelijk de burgers in de NV Bergkwartier hebben gedaan?

Ik denk dat op dat moment de dynamiek van de bevolking nodig was. Het was voor investeerders ook een voorwaarde dat de bevolking dit plan steunde. Met name als je uiteindelijk toegaat naar grootschalige renovatie in plaats van sloop heb je dat draagvlak nodig. Dat soort plannen duren namelijk jaren.

Stromarkt, voormalig SNS-gebouw

Als dat draagvlak binnen de stad niet bestaat, krijg je constant, bij verkiezingen en rondom nieuwe beslismomenten, druk vanuit de bevolking om iets tegen te houden. Het draagvlak van de bevolking was dus enorm belangrijk en heeft uiteindelijk de renovatie van het Bergkwartier tot een succes gemaakt.

Hoe kijkt u terug op het feit dat er in die tijd allerlei ambtenaren stiekem gingen helpen en ook gingen vergaderen op een plek waar de rest van het gemeentebestuur ze niet kon zien?

Voor bestuurders is het altijd zwaar te verteren als er ambtelijk meegewerkt wordt aan de oppositie tegen je eigen plannen. Ambtenaren horen loyaal te zijn aan (de besluiten van) het bestuur, maar soms is de liefde voor het vak groter. Met de kennis van nu, maar dat is tegenwoordig natuurlijk een gevleugelde uitspraak, denk ik echter dat je niet rouwig hoeft te zijn om de ontwikkelingen uit die tijd. Uiteindelijk horen ambtenaren te werken voor het gemeentebestuur en behoren ze gewoon de politieke wens uit te voeren, maar toch kun je soms begrip opbrengen voor de keuzes die men toen heeft gemaakt. Uiteindelijk gingen we allemaal voor het belang van grote kwaliteit van de (binnen)stad.

Maar u zou dat vandaag de dag niet meer tolereren?

Ik zou daar in mijn eigen portefeuille in ieder geval wel problemen mee hebben. Ik denk echter wel dat er in deze tijd veel meer ruimte is voor ambtenaren om hun punten in te brengen en ook te bespreken met de samenleving. Destijds werkten ambtenaren in striktere zin alleen voor het gemeentebestuur, tegenwoordig is er veel meer interactie met de mensen uit de stad, heel vaak aan de voorkant van projecten en beleidsprocessen.

De gemeente Deventer is een van de grootste aandeelhouders van de NV Bergkwartier. Maakt u zich ooit zorgen over de financiële situatie van de NV?

Ik denk dat de NV een buitengewoon stabiele onderneming is met een groot bezit dat ook gewoon zijn rendement oplevert. Wat dat betreft heb ik de afgelopen jaren als aandeelhouder dan ook geen zorgen gehad. Dividend wordt altijd keurig uitgekeerd, zoals wij dat ook verwachten. Bovendien heb ik ook niet het idee dat de NV onverantwoorde risico's neemt.

De overheid of de mondiale economie speelt natuurlijk ook een rol in dit verhaal. Wat zou er bijvoorbeeld gebeuren als de rente enorm zou stijgen?

Op het moment dat de rente fors gaat stijgen, hebben we met z'n allen natuurlijk een probleem, al wijst het verleden uit dat ook in tijden met hogere rentes er gewoon geïnvesteerd wordt. Uiteindelijk moet je de tering naar de nering zetten en moet je de lasten op kunnen hoesten, maar daar valt wel in te sturen. Het bezit van nu is voor een groot deel gefinancierd tegen een lage rente en levert ook een rendement op. Je kunt je voorstellen dat je bij hogere rentes genoeg moet nemen met iets minder rendement. Dat is voor een overheid altijd wat minder lastig dan voor marktpartijen. Daar komt bij dat, wat het dividend betreft, het niet om dermate wereldschokkende bedragen gaat dat we die niet zouden kunnen missen.

Het lijkt erop dat de NV Bergkwartier haar beleid een beetje aan het veranderen is. Ze is begonnen met pandsgewijs gebouwen te restaureren en te verkopen, terwijl ze nu steeds meer bezig is met gebiedsontwikkeling. Loopt ze daarbij de gemeente niet voor de voeten?

Nee, absoluut niet, in tegendeel zelfs. Als gemeente zijn wij ook afgeweken van het beleid om de binnenstad pandsgewijs te ontwikkelen. Natuurlijk moet een gemeente af en toe beleid voeren op vervallen panden of, zogezegd, 'de rotte kiezen' in de stad, maar dan wel altijd vanuit een gebiedsvisie. We hebben een perfecte samenwerking met de NV met betrekking tot de visie op de binnenstad. De gebiedsontwikkeling die zij nu nastreeft, zoals rondom de Stromarkt, past perfect bij de gedachte die wij daar als gemeente over hebben. Het feit dat zij zelf nu ook Jo Coenen daarvoor als supervisor hebben aangesteld, iemand die wij in eerste instantie samen met Fons Asselbergs hebben ingehuurd om een visie voor de totale binnenstad op te stellen, geeft ons als overheid natuurlijk alleen maar vertrouwen. Ik denk dat het een hele goede samenwerking is die juist versterkend werkt voor ons beleid omtrent de binnenstad. Je kunt je in sommige gevallen afvragen of een marktpartij als de NV Bergkwartier dat op zou moeten pakken, of dat je het aan de overheid moet overlaten. Op het moment dat het echter gaat om een ontwikkeling waar de markt brood in ziet, denk ik dat het verstandig is je daar als overheid niet mee te bemoeien. In het geval van de nieuwe bibliotheek op de Stromarkt gaat het om een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Daarin zie je wat de markt wil, ook de NV ziet daar de meerwaarde in voor het gebied. Tegelijkertijd is het niet erg rendabel en daarom draaien wij daar ook financieel in mee. Dat past bij een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Wordt u geraadpleegd als het bestuur van de NV een plan heeft voor een bepaald gebied?

Wij hebben regelmatig gesprekken met de NV Bergkwartier. Het is niet zo dat ze ieder plan specifiek aan de bestuurder voorlegt, maar we hebben wel regelmatig overleg waarin zij aangeeft met welke ontwikkelingen ze bezig is of bezig wil gaan. In die gesprekken spreekt

ze met mij als wethouder. Uiteraard ben ik ook aandeelhouder en hebben we regelmatig aandeelhoudersvergaderingen over de vooruitgang van de NV. Dan vul ik echter mijn rol als aandeelhouder in om te kijken of men verantwoord bezig is en niet zozeer om te bezien of het wel om ontwikkelingen gaat die de gemeente op dat moment wenselijk vindt. Ik vind dat je die rollen moet scheiden. Op het moment dat men met plannen komt voor de binnenstad, beoordeel ik die plannen vanuit mijn functie als wethouder, vanuit mijn verantwoordelijkheid voor de binnenstad en het monumentenbeleid. Op het moment dat men mij om advies vraagt als aandeelhouder moet ik kijken naar het belang voor de NV. In het algemeen proberen we die rollen binnen het college ook te scheiden. Er zijn collega's die aandeelhouders zijn van andere NV's, met belangen waar ik in mijn werk direct mee te maken heb. Dat was in het verleden ook met de NV Bergkwartier vaak het geval, omdat zij niet als een opdrachtgever voor de gemeente functioneerde. Bij een aantal van die gebiedsontwikkelingen komt dat nu wel dichterbij, maar dat leidt nog niet tot problemen.

De NV Bergkwartier heeft zich niet bemoeid met de ontwikkeling van het stationsplein. Had ze dat, gezien het huidige stationsplein, misschien beter wel kunnen doen?

Als je kijkt naar hoe het stationsplein er nu bij ligt en de logica die daar nu in zit, denk ik dat veel meer mensen zich daarmee hadden kunnen bemoeien. Uiteindelijk is het namelijk niet het stationsplein geworden dat je verwacht bij een stad als Deventer. Het sluit qua karakter totaal niet aan bij de rest van de omgeving. Het grenst aan beide kanten aan een mooie groene waterzone, maar biedt weinig grond en is op dit moment dus een heel hard stuk steen tussen beide groene singels. Daar zijn in het verleden een aantal dingen verkeerd gegaan waar de stad nu last van heeft.

Uw adviseur Fons Asselbergs heeft het een misdadig plein genoemd. Zou u hem dat nazeggen?

Nee. Ik denk dat het vanuit zijn visie een heldere uitspraak is, maar ik vind dat het op dit moment, voor de functie die het heeft, op zich gewoon goed functioneert. Er is verkeerskundig wel een aantal problemen dat erg lastig op te lossen is, maar in het tijdsgewricht waarin dat stationsplein is aangelegd was het politiek gezien toen ook absoluut niet haalbaar geweest daar andere keuzes in te maken. Als je kijkt naar de rol van het stationsplein ten opzichte van de binnenstad en de logica die de bezoeker van Deventer ervaart op het moment dat hij het station uitkomt en richting de binnenstad wil, denk ik dat daar een aantal stevige verbeteringen mogelijk is. Dat is misschien een understatement, maar je kunt gemakkelijk blijven hangen in fouten die in het verleden zijn gemaakt. Ik houd er persoonlijk meer van om te kijken wat je kunt doen vanuit de huidige situatie en wat daarvoor wenselijk is.

Had de NV Bergkwartier zich ook niet beter kunnen bemoeien met de Boreelkazerne?

Ik denk dat het op dat moment niet in de lijn lag van de NV, aangezien er met name gekeken werd naar commerciële winkelfuncties. De rol van de NV Bergkwartier richtte zich in die tijd met name op woonfuncties in de binnenstad. Dat was niet de gewenste ontwikkeling voor het gebied bij de Boreel. Vandaar dat ik denk dat ze daar toen geen rol hebben gespeeld. Als je kijkt naar wat er uiteindelijk is geworden van het kazernesgebouw en de slagen die daarin zijn gemaakt, heeft de marktpartij daar wel iets erg moois van gemaakt.

Maar het staat helemaal leeg.

Het staat niet leeg, er is inmiddels gewoon een bedrijf gevestigd. Dat de ontwikkelaar zelf in het pand is gaan zitten maakt het misschien wat makkelijker, maar de eerste ruimte is verhuurd. Daarbij moet worden opgemerkt dat de openbare ruimte pas recent is vrijgegeven. Je kunt ruimten pas op een goede manier verhuren als betreffende zaak of bedrijf op een goede manier te bereiken is en de omgeving ook kwaliteit heeft. De bouw op de Houtmarkt is nu ook gestart. Er zijn wel voorbeelden in Nederland waarbij huurcontracten werden gesloten ver voordat een pand daadwerkelijk af was, maar dat waren toch andere tijden waarin door bedrijven gemakkelijker investeringen werden gedaan. Vooral detailhandels die geïnteresseerd zijn zich in een gebied te vestigen, willen vaak toch eerst weten welke kwaliteit de omgeving biedt. Ik verwacht dat, met de kwaliteit die we met de kazerne en het binnenterrein hebben gerealiseerd, de huurders wel zullen komen. Als alles klaar is, inclusief de Houtmarkt tegenover de Boreelkazerne en de definitieve doorsteek naar de Walstraat, hebben we een fantastische toevoeging aan de binnenstad.

Kunt u een beknopt overzicht geven van ruimtelijke projecten waarbij de gemeente zelf ontwikkelaar of opdrachtgever is?

We hebben op dit moment een belangrijk project lopen rondom de nieuwbouw van ons stadhuiskwartier, waarbij wij zelf opdrachtgever zijn. Verder is er een aantal grootschalige woningbouwprojecten die plaatsvindt onder de regie van de gemeente. Daarnaast zijn er ook enorm veel projecten waarbij juist marktpartijen aan zet zijn. Het stadhuiskwartier is op dit moment eigenlijk het enige grote project in de binnenstad waarbij de gemeente zelf aan het ontwikkelen is. Daar wordt al behoorlijk lang aan gewerkt en dat project heeft ook een tijdje stil gelegen. Al vanaf dat ik politiek actief werd, in 2002, zijn er met enige regelmaat discussies over de nieuwbouw. Op een gegeven moment waren er vergevorderde plannen voor de gezamenlijke nieuwbouw van een stadskantoor en een bibliotheek. Uiteindelijk strandde dat plan zo'n twee jaar geleden. Vanaf dat moment is er heel voortvarend gewerkt aan het nieuwbouwplan. Daar moest echter wel een traject aan voorafgaan dat niet zozeer met de bouw te maken had, maar met het terugwinnen van het enthousiasme

van de Deventenaren. Er was een hoop frustratie ontstaan. Enerzijds bij de voorstanders van de nieuwbouw, omdat de plannen uiteindelijk niet doorgingen, en anderzijds bij tegenstanders, vanwege het gevoerde proces: er was niet goed gecommuniceerd. Twee jaar geleden heeft het toen heersende college, nadat het vorige college dat de mislukte plannen had voorbereid gevallen was, de plannen weer opnieuw opgepakt. We hebben Fons Asselbergs en Jo Coenen gevraagd mede te bekijken hoe we de mensen konden betrekken bij onze visie over de binnenstad. We hebben alle mensen die een mening hadden over het project, gevraagd in gesprek te gaan met Coenen en Asselbergs om zo het enthousiasme en het denken over de binnenstad weer terug te winnen. Dat kostte even tijd, maar het was nodig om draagkracht te creëren voor de ontwikkeling van vernieuwende plannen voor het stadhuiskwartier. Daarbij is in allerlei stappen meegedacht door de bevolking, die ook met architect Michiel Riedijk aan tafel heeft gezeten. Als je nu dan ook de gemoedsrust van de Deventenaren inschat rondom de huidige plannen, zitten we in een totaal andere situatie dan twee jaar geleden.

Wat zegt zo'n jarenlang massaal verzet tegen een nieuw stadskantoor, over Deventer? Verschilt Deventer in dit opzicht van andere steden?

Over het algemeen zie je dat de nieuwbouw van stadskantoren eigenlijk overal onrust onder de bevolking veroorzaakt. In Deventer betrof het natuurlijk wel een unieke situatie, aangezien wij hier een modern element aan de middeleeuwse binnenstad toe willen voegen. Het is op zich niet vreemd dat er constant elementen worden toegevoegd aan een stad die al honderden jaren bestaat. Het is wel zo dat hier in Deventer mensen zich sneller en massaler weten te organiseren dan in veel andere steden. De betrokkenheid van de bevolking bij die historische binnenstad is gewoon enorm groot. Het is ook zo dat de Deventer bevolking verwacht dat je ze erbij betreft vanaf het moment dat je met zulke plannen komt. In het verleden is dat onvoldoende gebeurd. Destijds werd een ontwerp gekozen uit een ontwerpwedstrijd en waar een groot deel van de bevolking toen voorstander van was. Op het moment echter dat je vervolgens anderhalf jaar stilte ervaart, moeten mensen opnieuw wennen aan wat voor bestuurders wellicht al een bijna afgerond proces is. Als je dan het ontwerp in een definitieve maquettevorm terugziet, kan dat bij sommige mensen zo maar tot een schrikreactie leiden, terwijl ze het twee jaar daarvoor misschien wel een prima ontwerp vonden.

Op het hoogtepunt bleken er 141 mensen een mening te hebben over het nieuwe stadskantoor. Vond u het niet pijnlijk dat u de hulp van buitenstaanders nodig had om het gesprek aan te gaan met deze mensen?

Nee, dat vond ik niet pijnlijk. Ik was zelf ook gemeenteraadslid in de periode voor de val van het toenmalige college en dus ook betrokken bij de plannen voor dat stadskantoor. Ik ben in het verleden altijd voorstander geweest van die nieuwbouw, maar ik vond het wel schokkend om te zien hoe groot de kloof was geworden tussen de

bestuurlijke besluiten en de mening van de bevolking. De bevolking was door die anderhalf jaar stilte niet meer zo betrokken bij het plan, dat daarvoor wel draagvlak had. Je mag het bestuur daar best op aankijken. En je mag ook wat compassie hebben met de mensen die er minder vertrouwen in hadden dat het bestuur de plannen vervolgens zelf weer op zou pakken. Je zou kunnen zeggen dat er sprake is van bestuurlijk falen wanneer je daarvoor externen in moet huren. Maar als dat nodig is om de plannen weer op gang te brengen en het enthousiasme bij de mensen terug te krijgen, hoeft je je daar absoluut niet voor te schamen. Dat doe ik ook zeker niet.

Een ander onderwerp nog: de bibliotheek. De financiële structuur daarvan lijkt vrij ingewikkeld. Daarbij zijn namelijk zowel de bibliotheek als de gemeente en de NV Bergkwartier betrokken. Kunt u daar wat helderheid over verschaffen?

Wij hebben als gemeente een subsidierelatie met de bibliotheek. De bibliotheek ontvangt jaarlijks een subsidie van de gemeente voor de huur. Op basis van de huurinkomsten kan de NV een deel van de kosten voor de ontwikkeling van de bibliotheek dragen. Daarnaast hebben we als gemeente gezegd dat wij ook nog eenmalig middelen beschikbaar stellen om ook in die ontwikkeling bij te dragen. Eigenlijk draagt de gemeente dus een deel van de onrendabele top. De NV ontwikkelt en draagt een risico, de bibliotheek wordt huurder. Ik denk dat het plan nu degelijk in elkaar zit, waarbij de bibliotheek een stabiele huurder is waardoor het geen enorm risicovol project voor de NV is.

Grote Kerkhof, Stadhuis en Landshuis

Waarom denkt u dat de bibliotheek een betrouwbare huurder is? Die wordt ook ondersteund door de overheid en die moet momenteel massaal bezuinigen. Daarnaast komt er over een aantal jaren weer een nieuwe gemeenteraad, die wellicht hele andere plannen heeft.

De gemeente heeft uitgesproken dat ze deze ontwikkeling graag wil en daarvoor neemt ze ook een bepaalde verantwoordelijkheid op zich. Anders zou het betekenen dat je nooit met overheidsgesubsidieerde

instellingen zaken zou kunnen doen als marktpartij. Uiteindelijk heeft elke gemeenteraad de vrijheid om besluiten te nemen die zij verstandig acht. Daarbij hebben we wel gezegd dat dit geen project is van slechts enkele jaren en dat je dus ook vergezichten moet schetsen. Dat zie je ook terugkomen in het ambitiedocument voor de binnenstad dat we samen met Coenen en Asselbergs hebben gemaakt. Daarin staan vergezichten waaraan we ons met ons allen kunnen committeren. Natuurlijk kan iedere nieuwe gemeenteraad andere

Grote Kerkhof, Oude Mariakerk en Grote of Lebuïnuskerk

prioriteiten stellen en dat is ons met name door Fons Asselbergs ook steeds voorgehouden. Honderd procent zekerheid garanderen bij de overheid is lastig, omdat het altijd politieke consultatie en afweging betreft. Je weet nooit hoe zaken zich ontwikkelen. Als bibliotheek weet je dus niet zeker of de overheid je over tien jaar nog wel steunt zoals in de jaren daarvoor. Dat geldt voor meer culturele instellingen. Kijk op dit moment maar naar al die culturele instellingen die in het verleden zijn opgebouwd en nu worden afgebroken omdat er een totaal ander (landelijk) politiek spel gaande is. Partijen die in de coalitie terecht zijn gekomen denken op een compleet andere manier over het belang van cultuur voor Nederland. Je hebt geen garantie, maar zo werkt het systeem waar we in Nederland voor hebben gekozen. Voor de NV betekent dat, met de bibliotheek als huurder, ook meer risico. Met woningen is het zo dat een gezin dat uit een huis vertrekt gemakkelijk te vervangen is door een ander gezin die naar iets vergelijkbaars op zoek is. Een bibliotheek of bedrijf is altijd op zoek naar een specifieke ruimte. In dat opzicht loopt de NV dus een risico. Daar voorzie ik echter geen problemen binnen een periode van tien jaar. Als daarna de politiek mocht besluiten de bibliotheek daar niet meer te handhaven, heeft de gemeenteraad dan financieel gezien ook wat te slikken. Er is dan immers wel een grote investering gedaan die dan versneld zal moeten worden afgeschreven. Dat zal dan een belemmering vormen. Voor de NV zou het betekenen dat zij het pand dan zou moeten omzetten naar een andere functie met een rendabele huur. Voor nu geldt dat de NV met deze gebiedsontwikkeling dat deel van de binnenstad een enorme impuls gaat geven, waardoor een latere eventuele herontwikkeling weer makkelijker zal zijn.

Waarschuwt u de NV Bergkwartier in uw rol als aandeelhouder ook voor dit verhaal?

Wij hebben daar nog geen aandeelhoudersvergadering over gehad, maar tijdens die vergadering zullen wij in ieder geval een gesprek met de directie aangaan over de risico's die zij nemen. Dat doen we iedere keer. Ik ga daarbij af op het verhaal van de directeur, of hij vertrouwen heeft in de bibliotheek als stabiele huurder en wat de mogelijkheden tot een fatsoenlijke herontwikkeling zijn wanneer deze huurder weg zou vallen.

Roggestraat 14

De Leeuwenbrug

Zou u het niet sterker moeten stellen en zeggen: ‘Het is levensgevaarlijk om in zee te gaan met de overheid in Nederland?’

Nee, want dan zou ik er een karikatuur van maken en ons eigen gemeentebestuur tekort doen. Het is namelijk niet levensgevaarlijk om met de overheid in zee te gaan. Iedere gemeenteraad die nieuwe besluiten neemt zal de effecten van dat besluit moeten wegen, dat hoort bij het gemeentebestuur. Wanneer er over vijftien jaar een discussie zou ontstaan over de steun aan de bibliotheek behoort de collega die op dat moment in het bestuur zit ook dan de effecten van een te nemen besluit in beeld te brengen. Vervolgens hoort de gemeenteraad die te wegen en zal men daarbij ook rekening houden met de gevolgen die dat bijvoorbeeld voor de NV Bergkwartier zou hebben. Daar is de gemeente dan zelf ook aandeelhouder van, dus in dat geval heeft de gemeente ook belang bij de continuïteit van de NV. Wat de NV betreft zijn de commissarissen natuurlijk de eerste toezichthouders op de directie, die in horen te schatten of een ontwikkeling uiteindelijk rendabel wordt. Al met al denk ik dat dit project een rendabele ontwikkeling oplevert, maar dat zeg ik vanuit mijn functie als wethouder, waarbij ik ook verantwoordelijk ben voor de nieuwbouw van de bibliotheek. En ik ben uiteindelijk ook wethouder Financiën. Ik denk dat daar voldoende waarborgen in zitten, ook politiek gezien. Wij gaan daarin een investering doen die uiteindelijk duurzaam zal blijken te zijn. De NV moet daar zijn eigen afwegingen in maken en ik zal daarin, als aandeelhouder, het verhaal van de commissarissen toetsen en kijken in hoeverre wij daar een risico lopen.

Wie is Jan Strik?

Als je Deventer beschouwt als de Keizerlijke Hanzestad die het ooit was, is Jan Strik de keizer van de Walstraat. Hij bezit daar veel panden en is erg betrokken bij de ontwikkeling van de straat. Een mooi voorbeeld is het Dickensfestijn. Daarbij is Jan Strik niet alleen degene die samen met het evenementenbureau van de VVV en vele vrijwilligers zorgt dat alles georganiseerd wordt, maar staat hij zelf ook om vijf uur ’s ochtends boompjes aan regenpijpen te binden om te zorgen dat het eerste werk al gedaan is als ’s ochtends alle andere vrijwilligers komen helpen. Dat is Jan Strik.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Je kunt in Deventer natuurlijk heel veel mooie panden zien, maar voor mij is het mooiste pand toch Roggestraat 14a. Dat is een bovenwoning waar ik zelf een aantal jaren in heb gewoond. Ik zou ook kunnen kiezen voor het prachtige oudste stenen huis van Nederland, waarin de NV gevestigd zat, toen ik me daar inschreef.

A portrait of Professor Ir. Jo Coenen, a middle-aged man with wavy brown hair and glasses, wearing a grey patterned button-down shirt. He is sitting and looking towards the camera with a slight smile. The background is dark and out of focus.

Professor Ir. Jo Coenen Oud-rijksbouwmeester en adviseur van de gemeente Deventer

Meneer Coenen, u werd gevraagd te helpen met het vastgelopen project voor de bouw van een stadskantoor. Heel Deventer had daar een mening over. Kunt u vertellen wat precies uw rol is geweest in het vlot trekken van dat project?

Het zou erg lang duren om dat precies te vertellen, maar ik kan wel een aantal feiten noemen die een rol hebben gespeeld binnen dit proces. Het begon met het bouwen van een object. Daarbij stuitte we op de omgeving die, zo bleek, in een breder kader gezien moest worden. Vervolgens kwamen we erachter dat er vele meningen bestonden over hoe dat kader op den duur vorm zou moeten krijgen. Dit alles mondde erin uit dat we de hele binnenstad onder de loop hebben moeten nemen.

Was dat niet een ingewikkeldere opdracht dan u van tevoren had voorzien?

Ja, dat is zo. Tegelijkertijd moet ik ook zeggen dat we het met groot plezier hebben gedaan, vooral ook door de gevolgde werkwijze. De samenwerking met collega Fons Asselbergs met zijn uitdagende observaties biedt steeds weer nieuwe verrassingen. We hebben onze observaties samen ontwikkeld door ze voorzichtig en weloverwogen op te bouwen. Net zoals je als architect in de stedenbouw een ontwerp opbouwt, bouw je ook een observatie op. Het was werkelijk een genot om dat samen met hem te doen. Daarnaast speelde de manier waarop wij hier ontvangen werden een grote rol. In het begin werden we nog enigszins met argusogen bekeken. Na al die jaren van misverstanden kwamen er twee wijzen uit het Oosten die de stad wel even zouden vertellen hoe het moest. We zijn toen het gesprek aangegaan met al die mensen die hier iets over te zeggen hadden. Wij hebben ze steeds gevraagd of we ze goed hadden begrepen. Ook hebben we in korte tijd stapels boeken doorgenomen. We hebben heel veel gelezen en met velen gesproken, wat mij betreft dé manier om een stedenbouwkundige analyse te maken. Je kunt dat niet alleen maar vanaf je tekentafel of je bureel doen. Je wilt luisteren, zien, voelen en proeven, want stedenbouw gaat ook over zintuiglijke waarneming. Ik ben ervan overtuigd dat, als je objecten in een mooi kader of een mooie omgeving wilt plaatsen, je die omgeving ook moet verstaan en begrijpen. Dat is niet zo eenvoudig maar juist daarop was onze werkwijze gericht. We zijn zo ver gegaan dat wij ook de historie hebben bestudeerd. Niet omdat we daar nu zo gek op zijn, we maken namelijk juist graag nieuwe dingen. Het getuigt echter van een foute instelling om nieuwe dingen te willen maken zonder kennis te nemen van het verleden. Vandaar dat we het in deze volgorde hebben gedaan. In mijn beroep worden transformaties vaak zonder al te veel waarneming en met grote stappen gemaakt. Dat is wat mij betreft niet acceptabel. Je moet eerst alle sporen van fouten in de geschiedenis traceren, inclusief de aanleidingen tot het ontstaan van die fouten. Dat was ook de drijfveer achter onze uitgebreide ondervraging. We hebben veel verschillende mensen ontmoet, waaronder het bestuur en de administratie, maar ook onvoorstelbaar veel geïnteresseerden uit andere hoeken van deze stad. Die ontmoetingen en gesprekken hebben ons enorm geholpen.

De burgers van Deventer?

Ja, die zijn namelijk uitzonderlijk betrokken bij alles. Na zoveel jaren in de stad te hebben gewerkt, begrijp ik ook goed waarom. Deventer is namelijk een prachstad aan de IJssel en als ik hier zou wonen, zou ik dat ook willen koesteren. Aan mijn tongval kun je horen dat ik uit het zuiden kom. Ik ben opgegroeid in een kleinschalig gebied, met kenmerken van de romaanse cultuur, zoals in Maastricht of Aken. Ik weet dus ook hoe mensen zich aan hun omgeving hechten, die koesteren en verdedigen wanneer iemand van buitenaf die ter discussie komt stellen. Vandaar dat we behoedzaam en met overtuiging te werk zijn gegaan. Uiteindelijk hebben we onze opvatting over de stad aan de gemeente voorgelegd. Die werd in grote sessies aan iedereen gepresenteerd en heeft tot enorme discussies geleid. Toen hebben we ook gemerkt hoeveel er nog niet op elkaar was afgestemd. De discussie ging er vooral over dat het stadskantoor misschien te hoog uit zou torenen boven de oude daken van de stad. Maar achter een discussie zit natuurlijk altijd meer, en wij wilden graag ontdekken wat daar allemaal achter zat. We begonnen met ontleden en analyseren om zo uit te vinden hoe de nieuwe compositie opgesteld moest worden. Daarbij kijk je niet alleen naar hoog of laag, maar ook naar waar de bewegende lijnen van de stad samenkomen en naar ontmoetingsplekken van mensen. Zo hebben we ontdekt dat er in de stad een prachtig stelsel van wegen, ontmoetingsplekken en pleinen bestaat, die eigenlijk schakels en verbindingen vormen.

U zegt: ‘We gaan terug in de tijd om te bekijken hoe de situaties en structuren eruit zagen en hoe ze er nu uitzien.’

Waar is echter de opvatting op gebaseerd dat het in het verleden allemaal goed gezien is? Zijn er geen plekken waarvan u ziet dat ze daar vele eeuwen terug al een puinhoop van hebben gemaakt?

Zeker, het Lamme van Dieseplein is een voorbeeld van zo’n plek. We ontdekten dat daar van alles mis is gegaan. Je kunt een stad vergelijken met een lichaam, een corpus met een aantal organen die het in leven houdt, ondersteund door een karkas. Op het moment dat een aantal organen niet meer goed werkt, kan het lichaam ook niet meer naar behoren functioneren. Het is dus niet zo dat wij denken dat in het verleden alles maar goed was, dat zeker niet.

Hoe is het op het Lamme van Dieseplein dan misgegaan destijds en hoe heeft u de fouten gevonden?

Het plein was nerveus. Hoe je zoiets ontdekt? Door te kijken, rond te lopen en te luisteren. We hebben oude plattegronden en tekeningen bekeken en met de kaart in de hand rondgelopen om te kijken hoe de situatie vroeger was en hoe die is geworden. Daarbij is het absoluut niet zo dat het oude onaantastbaar is. Wat we hebben willen onderzoeken is de oorspronkelijke vorm van het corpus. Kijk maar naar de mens, er zijn zo veel verschillende lichamen! Wat je feitelijk wilt, is dat het

unieke corpus, met zijn eigen typische kenmerken, zijn vorm hervindt en verder kan groeien. In dat verband moet ik Louis Kahn noemen, een geweldige architect, die ons aanraadde om de weg te volgen die de stenen ons duiden. Dat klinkt raadselachtig, maar als je de dingen en objecten hun vanzelfsprekende lijn laat volgen, zonder obstructies, zie je de mooiste kunstwerken ontstaan. En met kunstwerken bedoel ik niet slechts gebouwen, maar ook omgeving, context, enzovoorts.

Nu heel concreet. Hoe en wanneer is het misgegaan met het Lamme van Dieseplein?

We hebben gezien dat het gebied vroeger een stadshart was. Daar waren er twee van, de clerus, met kloosters, plekken voor beschermd wonen en kerkelijke verblijven, en het stedelijke hart. Die dichotomie, die tweehed, had je in al die steden van toen. In het hart van het prachtige stadje Deventer lag dus een clerus met een stil binnengebied, de Bisschopshof. Die hof werd natuurlijk gekoesterd, het was er groen en er werd gewoond en geleefd. Op een gegeven moment verwaterde dat, delen verdwenen en nieuwe werden er toegevoegd, met als gevolg dat de oude structuur verdween. De genadeslag kwam toen er op onbenullige wijze een passage door het gebied werd getrokken, veel slechter hadden ze het toen niet kunnen doen.

Kunt u ook zeggen wie er toen besloten heeft die rare doorgang te maken en waarom?

We hebben het in die drie maanden niet volledig kunnen onderzoeken, maar we hebben wel onze eigen interpretatie. Ik vermoed dat men vond dat men teveel om dat lange gebied midden in de stad heen moest lopen om van winkel naar winkel en van nering naar nering te gaan. Dat gebied was ooit een beschermd gebied, waar je je in terug kon trekken en waar je je veilig voelde. Maar toen brak er een nieuwe tijd aan. Je kunt natuurlijk niet van doodzondes spreken, maar de toen genomen beslissingen bleken later wel onoverkomelijk. Op dit soort verkeerd genomen beslissingen stuiten we en daar is ons plan mede op gebaseerd. Het gaat met name om het SNS-pand op de Stromarkt en om het gebouw van Schröder dat daar tegenover staat. Wij kregen tijdens onze gesprekken met allerlei kwesties te maken. Door mijn ervaring als supervisor rook ik al gauw onraad bij het indienen van de bouwvergunningen. Dat was voor mij de reden om mij af te vragen of ik hier wel iets kon doen. Ik heb toen om bedenktijd gevraagd. Ik was wel diegene die binnen was gehaald om de kwaliteit van de binnenstad te bewaken en de plannen daarvoor te maken. Ik vond dan ook dat ik het recht had die bedenktijd te vragen. Ik heb toen ook gezegd dat ik er heel serieus mee om wilde gaan en heb gevraagd of we het plan aan mochten houden, wat werd toegestaan. Ik heb niet uit kunnen leggen waar die bedenkingen vandaan kwamen, het was puur intuïtief. De kern ervan was dat het niet alleen maar om herstellen moest gaan, maar ook om het weer tot leven brengen van de stad. De fout die destijds met het Lamme van Dieseplein is gemaakt,

is dat het bruut doorbroken is, met een passage voor voetgangers die zo van winkeldomein naar winkeldomein konden lopen. Dat is op zich niet zo ernstig, maar het woord 'bruut' geeft al iets aan. Ik wil niet zeggen dat je nergens doorheen mag lopen of mag passeren. Je zou echter willen dat het net zo gaat als in een film: wanneer je door die ene bijzondere kamer loopt ga je je anders gedragen. Het gaat om de enscenering. En daar is toen domweg geen rekening mee gehouden. Het gaat erom dat je op de juiste manier een nieuwe compositie maakt, een compositie van ritme, geluid en indrukken naar het model van vroeger, met in je achterhoofd de muziek zoals die toen heeft geklonken. Dat gevoel probeerden we daar te pakken te krijgen en dat lukte na een aantal weken. Ons inzicht beperkte zich echter niet alleen tot die plek. Om de hoek ligt het Broederenplein, daar geldt in feite hetzelfde voor. Als ik van het station kom aanlopen en ik heb even pech, vind ik de binnenstad niet. Laten we de film even afspelen: ik kom de trein uit en loop de stad in. De indrukken die ik dan opdoe, bestaan uit zien, luisteren, ruiken, enzovoorts. Stel dat ik hier op een zondagavond aankom en naar het IJsselhotel moet. Er is op dat moment geen taxi te krijgen, dus ik heb alle gelegenheid om te observeren wat er om me heen zoal gebeurt. Er rijden mensen af en aan. Zo zie ik de jongeren die hier in het weekend naar Amsterdam gaan, bij het station afgezet worden door vader en moeder. Er is nog steeds geen taxi. Ik kijk de straat in die als vanzelfsprekend naar de stad zou moeten leiden. Daar is een brug over water. Er lopen geen mensen maar ik neem die route toch maar. Rechts zie ik een prachtige buitenzone, met grachten en singels. Men wilde tussen die prachtige bomen wonen, in mooie, villa-achtige woningen. Die sfeer is echter zwaar verstoord door een gat, met daarover een brug om van en naar het station te kunnen komen. Als ik nu vanuit het station kom lopen voel ik me eigenlijk een beetje onbeholpen tussen al die villa's. Later heeft men de fout erkend en Theo Bosch gevraagd om daar met behulp van mooie woningbouw een beetje sier aan te geven. Wanneer ik nu verder loop, kom ik uiteindelijk aan bij een enorme parkeergarage. Die moest daar destijds natuurlijk, vanwege planologische overwegingen, naast de HEMA komen te liggen. Afijn, ik loop weer verder en kom aan op een non-descripte plek, een prachtig ouderwets kapelletje: de Broederenkerk, omzoomd met kleine huisjes. De omgeving rechts daarvan is echter monsterachtig, ik kan het helaas niet anders zeggen. Die is gemaakt in de jaren '60, toen architecten vaak niet meer wisten waar ze het licht moesten vinden. Er staan standaardhuizen en winkels, die op een zodanig onbeholpen en karakterloze wijze op elkaar zijn gestapeld, dat je gewoon niet meer weet waar je bent, in Deventer, in Zaltbommel, in Den Haag-buiten of in Brunssum-west.

Brunssum-west is wel héél erg.

U bent er ook geweest, begrijp ik. Je kunt hier ook de meest verschrikkelijke voorbeelden bij geven. Erger dan zo kan ik het bijna niet beschrijven. De ruimte verliest op deze manier zijn intimiteit, zijn bewegelijkheid. Als je met de auto aankomt, word je ergens aan de achterkant van een winkelcentrum gedumpt.

Eerste ontwerp stadskantoor, ingetrokken

Dat getuigt van de kortzichtige wijze van de hedendaagse stedenbouw, die een stadje om zeep kan helpen. Een ander voorbeeld is de weg van het station naar de stad, met de Brink nog steeds als het beloofde land. Als ik nu vanaf het station even verkeerdt loop, ga ik de mist in, verdwaal op het Broederenplein en raak gedesoriënteerd. Indien ik de op het oog logische route volg, over de brug rechtdoor, zit ik dus fout. Ik moet blijkbaar meer een weg naar links volgen, over een voetgangersbruggetje. Via een minieme aanduiding leidt mij dat via de hoofdstraat, de Keizerstraat, naar de Brink. Zo kan het, wat mij betreft, niet langer blijven. Wij hebben geprobeerd uit te vinden hoe deze situatie is ontstaan. Er lagen planologische verkeersobservaties bij het station aan ten grondslag. Die hebben geleid tot een hoge concentratie kantoorgebouwen, waarmee prioriteit is gegeven aan het belang van kantoren en bedrijven boven de behoeften van de ‘normale’ mensen in hun woonomgeving. Afijn, wanneer ik vervolgens verder het stadje binnenga, ontdek ik opeens routes met mooi geschaalde winkelstraten op de Brink, zeer intiem, met façades die zorgen voor geweldig mooie taferelen, een goede balans tussen wonen en winkelen. Wat mij betreft is dat gedeelte van Deventer een uitzondering in het land. In veel steden moet men een heel eind lopen om bij het winkelgedeelte terecht te komen. Mensen die, bijvoorbeeld, Maastricht bezoeken, gaan van het station naar de Prada-winkels en sjokken vandaar, via Kiki Niesten, weer terug. Dat is een aanval op het karakter van de oude steden, tegen het levende organisme dat een stad zou moeten zijn. Nu loop ik verder door de oude stad Deventer en ontdek dan, na het Broederenplein, het Lamme van Deseplein. Vervolgens ga ik verder en passeer prachtige entourages rond de Lebuinuskkerk en het aangrenzende plein om vervolgens, op een beetje onbeholpen manier, uit te komen bij de IJssel, waar ik op de Welle bijna van de sokken word gereden! Goed, hier en daar staat een café

dat wat karakter aan de stad geeft, maar elders zitten alweer makelaars en staan kantoren en nieuwbouw uit de jaren ’60 die dat beeld weer frustreren. Vergelijk dat nu eens met Florence, een fantastisch gecomponeerde stad, een prachtig voorbeeld van de architectuur en stedenbouw uit vroegere tijden. Daar is in de Renaissancetijd een mooie gaanderij zo geësceneerd, dat het beeld van de Arno en de heuvels naar voren wordt gehaald. Dat had men hier in Deventer ook kunnen doen, met die mooie IJssel waar iedereen zo over te spreken is.

Heeft u deze kleine wandeling wel eens voorgelegd aan het college van Burgemeester & Wethouders?

Ja, natuurlijk. Tussen twee haakjes, je moet je ook voorstellen dat mensen in onze positie voortdurend van stad naar stad hollen, met powerpointpresentaties onder de arm om ons verhaal over steden uit de doeken te doen. We zijn er dus in getraind onze visies en observaties over te brengen. En onze plannen en doelen hier zijn nogal ambitieus.

Breng je ze anders zo van de wijs dat ze helemaal niets meer doen?

Exact. Dat was natuurlijk ook een van de redenen voor de crisis. Wij hebben geprobeerd om mensen op dat moment rustig te houden en de continuïteit van administratie en bestuur te behouden. Met name Fons spreekt die taal goed, hij is daarin erg bedreven maar ook begaan. We hebben de burgemeester en de wethouders uiteindelijk kunnen overtuigen om op een andere manier naar de problemen te kijken. Wij hebben een ambitiedocument voor het stadskantoor opgesteld waarin we onze plannen en ontwerpen hebben beschreven, met een toekomstbeeld dat consistent, begrijpelijk en goed

verdedigbaar moest zijn.

Moet het bestuur daarvoor ook niet consistent en permanent aanwezig zijn? Dit is namelijk niet in een paar jaar op te lossen.

Daar heb ik een andere kijk op. Stel je eens voor dat je zou leven in de tijd toen de kathedraal van Chartres is gebouwd, met de wetenschap dat je vader, je grootvader en diens vader nog aan diezelfde kathedraal hebben gebouwd waar jij nu aan gaat bouwen. Hoe hebben ze die kathedraal zo kunnen bouwen? Door een beeld te schetsen dat zo sterk was dat het vele generaties stand kon houden.

Het probleem is dat politieke organisaties, zoals de gemeente, helemaal niet constant zijn. Op een gegeven moment komt er een nieuwe burgemeester met nieuwe ideeën.

Zeker, maar daar ben ik niet bang voor. Als het goed is, is ons verhaal zo overtuigend dat men het ook later nog na kan vertellen. Het moet zo zijn dat mensen later zullen zeggen: ‘Wij waren toen die mening toe gedaan en dat zijn we nog steeds.’

Er is echter misschien een andere methode. U zou uw verhaal ook voor kunnen leggen aan het bestuur van de NV Bergkwartier, waarin zakenmensen en burgers zitten. Zijn dat geen consistentere groepen dan de gemeente?

Destijds had ik die mening niet. Wij hadden met een college te maken dat bestond uit mensen met een grote interesse voor onze verhalen, die ook de wil toonden zich daarvoor in te zetten. Wij hebben toen veel van

hen gevraagd. Toen ze het met ons eens waren, moesten ze de maand daarop al de uitwerking beoordelen én uitdragen. Het waren niet alleen maar mooie praatjes, ze moesten zich er ook sterk voor maken. De NV Bergkwartier was hier ook bij betrokken. Ik vond dat destijds een mooie vondst, dat NV Bergkwartier, dat gedeelde belangen had: zowel maatschappelijk, cultureel, stedelijk als commercieel. Dat vind je niet in elke stad en daar was ik ongelooflijk blij mee. Dat was voor mij een opsteker.

Brengt u dat dan niet tot de conclusie dat u in de toekomst misschien zulke klussen beter aan dat soort organisaties toe kunt vertrouwen?

Het antwoord is misschien weinig verrassend, maar het is natuurlijk zo dat het bestuur ons hiervoor heeft gevraagd, het bestuur is onze opdrachtgever. Het is dan ook niet aan mij om mijn opdracht zo maar toe te vertrouwen aan een andere partij, omdat ik die toevallig interessant vind.

Ik zal de vraag anders stellen: Vindt u, in het huidige politieke klimaat van Nederland, dat opdrachten die decennia kunnen duren aan lokale overheden toevertrouwd kunnen worden ?

Dat is een mooie vraag...

Een kort antwoord graag. Ja of nee?

Nee. Het alternatief is een organisatie als de NV Bergkwartier, onafhankelijk, met ideële doelen. Dergelijke organisaties werken op een consistente manier en laten zich niet leiden door de waan van de dag.

Stationsplein met de Leeuwenbrug

Voetgangersbruggetje bij Stationsplein

Sijzenbaanplein, parkeergarage

Zo heb ik laatst in Limburg meegewerkt aan de bouw van de Innovatoren, straks het icoon van de Floriade. Daarbij is alles duurzaam van opzet, als voorbeeld voor het land. Dat houdt in dat er geen gebouwen worden neergezet die, zoals elders is gebeurd, na het evenement leeg komen te staan. We zijn van de opvatting uitgegaan dat gebouwen en parken na de Floriade een tweede leven moeten hebben. Zoiets vooraf bedenken is makkelijk, wij probeerden het echter ook echt concreet te maken. Voor de overlevingskans van dat plan was juist de positie en opstelling van de onafhankelijke provincie Limburg essentieel, niet die van de gemeentes of stadsbesturen. Ik meen dan ook dat langdurige plannen meer kans hebben stand te houden als ze door onafhankelijke en ideële instellingen worden gedragen.

In Deventer staat ongeveer 85000 vierkante meter aan kantoorruimte leeg, maar toch wordt er nog steeds nieuwe kantoorruimte bij gecreëerd door prachtige monumentale panden om te vormen tot kantoren. Men verwacht dat daar wel bedrijven in zullen komen. Gelooft u daar in?

Ja, dat zou kunnen, maar dat hangt wel van de plek af. Ik wil hier wel genuanceerd op antwoorden. Ik weet niet exact om welke plekken het

gaat, maar ik kan mij voorstellen dat er in de binnenstad panden leegstaan die je het beste tot werkbestemming om zou kunnen vormen. Je moet de binnenstad weer intact zien te krijgen, met behulp van kleine aanpassingen of, zo nodig, door middel van transformaties op een iets grotere schaal. Door de straten weer in orde te maken wordt het lichaam van de stad hersteld en voorkom je dat organen afsterven. Panden voor leegstand bouwen is niet alleen van deze tijd, het is een ontwikkeling die ik al van jaren geleden ken. Dertig jaar geleden vroegen wij ons al af waarom we tekeningen maakten voor panden waarover we nog met niemand mochten spreken, ook al waren er eventueel geïnteresseerden. Het was toen een spel om panden te bouwen voor belegging. Nu is dat weer aan de orde, de geschiedenis herhaalt zich en ik denk dat we ons daar niet over moeten beklagen. Ik heb dan ook geen medelijden met mensen die nu iets langer met hun panden blijven zitten.

Daarvoor gelden nu echter wel afbraakprijzen. Verwacht u wel dat het mogelijk is fatsoenlijke prijzen te krijgen voor panden die gerenoveerd zijn?

Nee, dat denk ik niet. Ik vrees dat men die gewoon moet afboeken

of slopen.

Dat slopen gebeurt nog niet en men is ondertussen wel bezig nieuwe kantoren te bouwen in gerenoveerde panden. Dat is toch vreemd?

Als je het zo stelt, zou het inderdaad absoluut verkeerd zijn. Wanneer je het echter bekijkt vanuit het perspectief om de stad weer op orde te krijgen en nieuwe werkplekken te creëren, lijkt het me wel acceptabel. Het project van het stadskantoor is een geval waar we behoorlijk mee hebben geworsteld. Men vroeg ons voortdurend of er op die plek wel nieuwbouw zou moeten komen. Fons en ik hebben toen beargumenteerd dat ambtenaren in de binnenstad horen en niet ergens aan de randen van de stad. Met dat advies pleitten we inderdaad voor kantoren in de stad. Wanneer dat overeenkomt met een gezonde visie in combinatie met andere maatregelen vind ik dat verdedigbaar, als dat niet het geval is klopt uw suggestie dat het eigenlijk vreemd is.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Na afloop van de discussies gaan we altijd naar het Italiaanse restaurant aan de Grote Poot: La Perla. Behalve dat je daar erg goed kunt eten, heb je vanaf het terras een prachtig uitzicht op het statige pand daartegenover: sociëteit De Hereeniging. Het is interessant om te zien hoe mensen het pand in- en uitgaan. Dat gaat voorzichtig en volgens bepaalde codes. Dat pand is van grote betekenis voor de stadsopbouw. Het is een helft van een mogelijk vierkant pand. Ik roep het beeld op

Keizerstraat toegang tot de Brink

Singel met oude plantsoen bij Stationsplein

Broederenplein

van een dobbelsteen waarvan alle zijden een andere betekenis hebben. Dat prachtige klassieke pand zou, als het verdubbeld zou worden, inclusief daken, schoorstenen, enzovoorts, een entourage-maker voor het gebied kunnen zijn. Ik ben van dat pand gaan houden, omdat we het vanuit La Perla zijn gaan observeren. We hebben ons toen afgevraagd waar en hoe de stromen van het publiek in de toekomst zouden kunnen gaan lopen en hoe we een nieuw stadhuis zouden kunnen maken, toegankelijk voor iedereen, te bereiken volgens een logische en vanzelfsprekende route. Dat zou een prachtige samenstelling van pleinen en plekken op moeten leveren. Met name daarom is dat gebouw mijn favoriet.

Als ik het zou mogen verbouwen, zou ik het wel weten.

U doet uw vak eer aan door een pand dat nog verbouwd moet worden te kiezen als uw favoriete pand.

De Brink

Mijnheer Asselbergs, u heeft uzelf een bewonderaar van Deventer genoemd, waarom?

Deventer is in de geschiedenis van de Nederlandse stadsvernieuwing een voorloper, net zoals Maastricht. Men heeft hier vanuit de burgerbevolking het initiatief genomen om het Bergkwartier te restaureren en terug te geven aan de toekomst. Het was een rijke buurt die volledig in elkaar was gezakt. De jaren '60 was een periode van cityvorming en mensen liepen massaal de binnenstad van Deventer uit. Die lieten op een gegeven moment ook krotten achter en toen was er iemand die dacht: 'Als je dat weer opknapt, kan dat heel erg mooi worden.' Zo is het in die tijd in Nederland wel vaker gegaan, maar in Deventer heeft dat een geweldige consequentie gehad. Het is hier tot een nationaal project geworden zonder dat men er erg in had. Het werd een voorbeeld, een strategie, een investeringswil, maar ook de hoop voor de toekomst van al die verloederde binnensteden. Het was een inspiratiebron!

Wat deden ze in Deventer dan anders dan in de rest van Nederland?

Eigenlijk deden ze hier het gewone buitengewoon. Elders had men nog niet voldoende inzicht en restauraties bleven vaak beperkt tot een bepaald monument. Dat was een beperkt begrip. Het monument werd gezien als een gebouw met een bepaald soort verleden te midden van een banale omgeving. Nu weten we echter dat het gebied rondom het monument, de omgeving met verharding, verlichting en bomen, ook van belang is. Samen met het monument moet dat een aantrekkelijk geheel vormen, waar je graag wilt wonen. Een gebied waarin je graag een woning wilt kopen of huren en die je, wanneer je het wilt of moet verkopen, kan verkopen tegen dezelfde, of misschien zelfs tegen een hogere prijs dan waarvoor je het kocht. Met andere woorden: een gebied waar toekomstwaarde in zit. Dat heeft iemand hier in Deventer gezien. In diezelfde tijd had iemand in Den Bosch gezien dat de Dieze niet gedempt moest worden en iemand in Maastricht dat het Bassin niet vernietigd moest worden. Nu weten we hoe belangrijk die besluiten zijn geweest voor de economie van die steden. Het herstel van het Bergkwartier is ook het begin van een nieuwe economie voor de binnenstad van Deventer geworden. Daar heb ik enorme bewondering voor.

Was u in die tijd al op de hoogte van wat er zich toen afspeelde in Deventer?

Jazeker. Ik was in die tijd directeur van het Architectuurmuseum, dat op dat moment nog in Amsterdam zat. Nu is dat het NAI in Rotterdam. Ik was in dienst van de Rijksdienst Monumentenzorg, waar het Architectuurmuseum een onderdeel van was. Daar sprak men toen al over de ontwikkelingen in Deventer. Als er een conferentie werd gehouden over stadsvernieuwing - wat vanaf 1973 werd geïntroduceerd door Marcel van Dam en Jan Schaefer - was Deventer een lichtend voorbeeld. Waar men in de rest van Nederland alleen maar ellende zag, zag men in Deventer bij een straat met een hoop ellende vooral ook een

hoop potentie voor ontwikkeling. Het perspectief van het gebied, met de daarboven uittorende Bergkerk, was natuurlijk ook erg spannend. Daar zat een geweldige symboliek in. Wij waren daar heel erg van onder de indruk.

Was het logisch dat de burgers het initiatief namen de binnenstad op te knappen in plaats van de gemeente?

Dat was heel logisch. De gemeente zat nog in de roes van cityvorming, volgens formules die door banken werd bepaald. Zo opereerde de Westland Utrecht Hypotheekbank als ontwikkelingsmaatschappij die in Amsterdam de herinvesterings deed achter de slooppartij van Han Lammers aan. Rond 1970 werden plotseling alle ontwikkelaars gecriminaliseerd, van die kant hoefde je dus niets meer te verwachten. En van machowethouders die met de grote stroom van het kapitaal megingen, kon je evenmin nog wat verwachten. De ontwikkelingen moesten toen dus voortkomen uit de protestbeweging. Dat gaf wel veel emotie en kracht, maar de acties waren aanvankelijk veel te verstrooid. Het keerpunt kwam toen men de krachten en emoties ging bundelen.

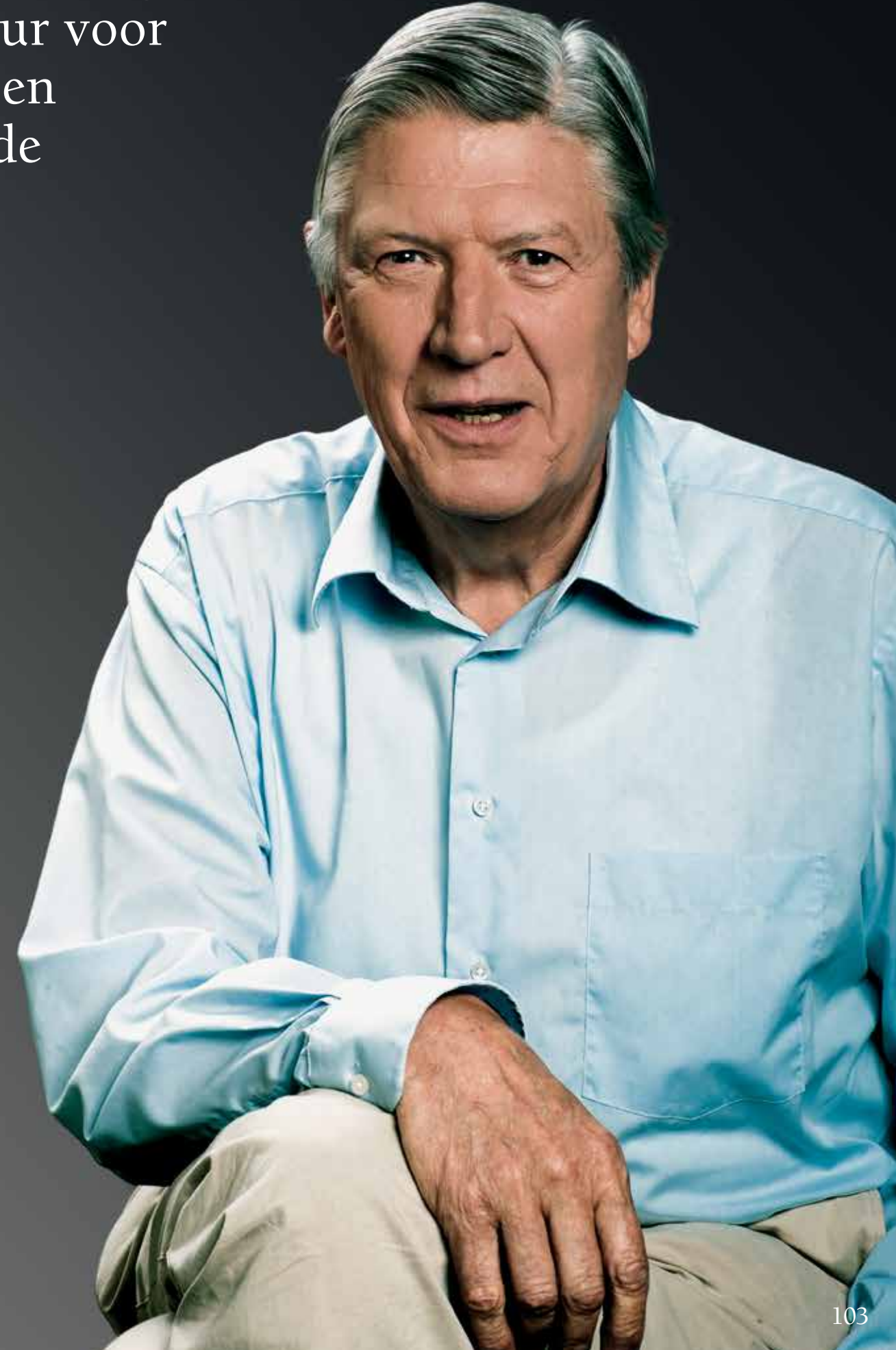
Was dat hetzelfde als in Maastricht en Den Bosch?

Ja. Het keerpunt in Maastricht kwam toen John Wevers, die later twintig jaar wethouder van die mooie stad was, de stad enorm heeft opgeknapt en mooi gemaakt. Daar heb ik grote bewondering voor, je moet het maar vol kunnen houden. Hij is begonnen als activist. Hij was net afgestudeerd als architect en dacht: 'Het zal toch niet gebeuren dat het Willemskanaal, dat ook nog een belangrijke verbinding naar Luik vormt, zal worden gedempt'. Daarmee zou de infrastructuur van dit gebied geweld worden aangedaan en het casco van dit stadsdeel verknallen. Op zo'n moment verlies je je oriëntatie. Hetzelfde dreigde in Deventer te gebeuren met het saneren van het Bergkwartier. Als je van ver aan komt lopen zie je natuurlijk eerst de Lebuinuskkerk, maar daarna ook de Bergkerk. Als je vervolgens langs de flanken van de Bergkerk de binnenstad binnen loopt, is dat iets heel spannends. Als je straks, als het gedeelte bij de Houtmarktschool tegenover de Boreel hersteld is, de straat langs de Bergkerk op loopt, zul je zien hoe mooi het daar dan is en hoe fijn de mensen daar dan wonen. Dan zul je ook de logica zien in het patroon van de historische stad.

U verwijst regelmatig naar de schoonheid of de logica van de historische stad. Zou het echter niet zo kunnen zijn dat de historische stad een wangedrocht is geweest? Waarom geloven wij altijd dat wat men 500 jaar geleden heeft gebouwd goed is?

Deze vraag gaat uit van de veronderstelling dat men in die tijd er op uit was om iets moois van de stad te maken. Dat was echter helemaal niet het geval. Een stad werd niet voor de schoonheid gemaakt, die werd gemaakt om brood op de plank te krijgen. De veiligheid van de burgers en het belang van de stedelijke economie vormden de basis van de opbouw van de stad.

Professor drs. Fons Asselbergs Voormalig Rijksadviseur voor het Cultureel Erfgoed en tijdelijk adviseur van de gemeente Deventer

Bagijnenstraat, Stappenconvent

Aan de haven wordt geladen en gelost, want daar komen de boten langs. Op een knooppunt van wegen staan een kerk, een café en een bestuurshuis. Dat is de kern van de stad: de bundeling van die drie zaken. Vervolgens gaan daar mensen omheen wonen. Al met al is dat de logica van de stadsopbouw. Alle 104 Belvédère steden in Nederland hebben diezelfde logica. De een is groot, de ander is klein, maar die logica hebben ze allemaal met elkaar gemeen. Daarnaast had je vanaf de 12e tot de 14e eeuw oude kloosterstichtingen met hun eigen enclaves die tegen het stadscentrum aanleunden. In Deventer bestonden er daarvan drie op een rij. De oost- en westzijde van de binnenstad zijn van elkaar gescheiden door die kerkelijke gebieden. Je kon weliswaar door poortjes naar binnen en naar buiten, maar het waren toch gescheiden werelden. Dat zijn historische gegevens die je moet begrijpen om er later met historisch besef op in te kunnen grijpen. Vanuit historisch onbegrip is er daar nogal wat mis gegaan, niet alleen na de oorlog, maar ook al in de 19e eeuw. Hoe dan ook, de essentie is dat je vanuit de logica van de historische stadsopbouw redeneert en van daaruit doorontwikkelt.

*Is alles goed gegaan in de ontwikkeling van Deventer?
Wat vindt u bijvoorbeeld van het Stationsplein?*

De Leeuwenbrug is een verschrikking. Het is haast misdadig als je

daarvoor bestuurlijk verantwoordelijk durft te zijn. Dat je je kennelijk laat imponeren door iemand met een maquette van een te groot gebouw, dat bovendien geen enkele bijdrage levert aan de kernkwaliteiten van de stad, de contouren en de logica. Het station ligt buiten de vroegere vesting, omdat men daar vóór 1874 niet doorheen mocht breken. Het park liep aan de voeten van het station door en juist daar is nu het gebouw neergezet dat in de volksmond ‘de Kassa’ wordt genoemd. Het is voor mensen die van de oostkant aan komen rijden eigenlijk onmogelijk geworden op een logische manier bij het station te komen. Zelfs met de fiets moet je allerlei rare toeren uithalen. Voor de Leeuwenbrug is de Singel tot een stenen waterloop gereduceerd, een aanfluiting in vergelijking met hoe de groene omwandeling ooit bedacht is. Dat is niet meer te herstellen, maar je kunt de ellende wel proberen te verzachten. Als bestuurder ben je ook verantwoordelijk voor de toekomst van de stad en van daaruit geredeneerd is het een regelrechte misgreep als je daar zo iets laat neerzetten. Dat is voor de komende honderd jaar een blok aan het been. Je vernielt het casco van de stad en aanpassing kost veel geld. De Singel wordt daar letterlijk afgeknelld. Als je dat met nieren doet, met een hart of met longen, dan krijg je het enorm benauwd. Daar is een operatie nodig, iets als dotteren. Iemand als Jo Coenen kan met een enkele schets duidelijk maken in welke richting zo’n euvel kan worden aangepakt. Het ontwerptalent in Nederland is erg groot, dat bewonder ik enorm.

Kunt u in drie zinnen omschrijven wie Jo Coenen is?

Jo Coenen is een architect uit het zuiden van het land die niet nuchter, maar vol emotie zijn vak uitoefent. Daarbij doet hij beroep op de schatkamer van de stedenbouw uit het verleden en zet dat om in een moderne spiegel van de maatschappij. Hij gaat daarbij dus niet terug naar de historie, maar neemt de historie mee de toekomst in. Dat heeft hij bijvoorbeeld op een voortreffelijke manier gedaan in Maastricht met het Céramiqueplein. Verder heeft hij in Amsterdam op een interessante manier, ook vanuit sociaal opzicht, een ontmoetingsplek gemaakt met de openbare bibliotheek. Die ligt zeker niet op een gemakkelijke plaats, maar er gaan toch ruim 100.000 mensen per jaar heen. Ze worden dus getrokken door iets dat werkt. Daarbij gaat het niet alleen om vorm, maar ook om functie.

Even terug naar Deventer. Wat vindt u van de Boreel?

De Boreel als nieuw totaalcomplex is nu een feit. Ik hoop wel dat de kazerne een goede bestemming krijgt. Na de restauratie ziet die er voortreffelijk uit. Als het plein, dat wordt ingesloten door het ‘hoefijzer van de kazerne’, zo wordt ingericht dat de as van de Bergkerk naar de Boreel voor voetgangers en fietsers ook aantrekkelijk wordt, krijg je een prachtige dwarsverbinding. Niet alleen tussen het station en de IJssel, maar ook tussen de Boreel en het historische stadscentrum. Daarbij zou het winklassortiment van de Boreel complementair moeten zijn aan het aanbod van het stadscentrum. Op die manier kan er een nieuw evenwicht ontstaan. Vanuit architectonisch oogpunt had men de noordgevel van de Boreel wat gevoeliger vorm kunnen geven, die komt nu over als een reusachtig billboard. Daar sta je gewoon van te kijken.

Roggestraat, Bergkerk

Kantorencomplex de Leeuwenbrug

Tegen een billboard kun je niet lullen. Daardoor kom je tot stilstand, je staat versteld, het trekt niet aan. Het is nog wel voor een groot deel te redden: je kunt het een nieuwe jas geven. Ook hier geldt: maak optimaal gebruik van de mogelijkheden van het casco.

Uw hulp werd ingeroepen, omdat het plan voor een nieuw stadskantoor muurvast zat. Iedereen had daar een mening over en niemand kon het met elkaar eens worden. Hoe heeft u dat samen met Jo Coenen weer vlot weten te trekken?

Dat plan was in 2004 begonnen met veel elan en inkleuring. Mensen gingen er echt in mee. Dat heeft zeker tot 2007 geduurd. Daarna zijn er een aantal dingen gebeurd waardoor het stagneerde en het elan wegvloede. Voor de architect was het natuurlijk ook vervelend om iets voor de vierde keer te moeten ontwerpen. Op een gegeven moment begrepen mensen het niet meer en raakten het spoor bijster. Vervolgens wordt een bestuur dan onzeker en gaat zwenkingen maken. Dan sneuvelt er eerst een wethouder en uiteindelijk een heel college. Op dat moment moet er geopereerd worden. Er was een probleem met de communicatie en het begrip voor het plan was weg. Onze eerste zet was om de reacties van de mensen te horen. Niet om de inhoud, maar vanwege de achterliggende emoties. Dat waren meer dan 140 personen. Ieder van hen had een brief of een notitie gestuurd. Mijn insteek was om al die mensen persoonlijk in de ogen te kijken en ze vier vragen te stellen: ‘Wat heeft u gedaan in deze complexe zaak?’ ‘Waarom heeft u dat gedaan?’ ‘Waar bent u voor en waar bent u tegen?’ en ‘Wat zou uw advies zijn als er vanuit uw belang zou moeten worden geopereerd?’ We kregen te maken met meer dan 40 verschillende soorten belangen. Toch wilde ik die mensen in de ogen kijken en zeggen: ‘Ik bewonder uw bemoeienis’, of zelfs ‘bemoeizucht’, want die wordt ingegeven door liefde voor de stad.’ Als die er niet is, houd je je daar niet zo intensief mee bezig, dan ga je voor de tv of achter je pc zitten. Maar deze mensen spraken op bijeenkomsten, stonden op, kregen een rood hoofd en waren zenuwachtig. Maar ze deden het wel! Jo en ik hebben in drie weken tijd al die mensen gehoord en al hun verhalen laten opschrijven. Vervolgens hebben we in beeld gebracht wat ze hadden gezegd en dat aan hen teruggekoppeld onder de titel: ‘Hebben wij u goed begrepen?’ We hebben daarbij de verschillende deelbelangen opgetild naar het iets hogere belang: de samenhang van de binnenstad. Daarnaast hebben we de mensen geconfronteerd met de diversiteit van hun verschillende belangen. We hebben uitgelegd dat als we iets willen bereiken, mensen bereid moeten zijn om iets te geven en te nemen en dat er naar elkaar geluisterd moet worden. Ga niet individueel wat roepen, maar bundel je belangen en ga samen voor dat hogere belang. Dat heeft uiteindelijk tot het ambitiedocument geleid. Dat document is door de hele Raad omarmd en van daaruit hebben we vervolgens toe kunnen werken naar een plan van aanpak. Ook dat is door de hele Raad omarmd. Toen hebben we beargumenteerd dat de grote thema’s, te weten het verkeer, het parkeren, het stadskantoor, het theater, de bibliotheek en het filmhuis, het cluster vormen waarmee het casco van de stad, van het station naar de IJssel, weer hersteld zou moeten worden. Over dat

totaalcluster zou in één keer besloten moeten worden. Daar was men het niet direct over eens, dat vond men teveel. Wij benadrukten dat als er niet in één keer over het geheel besloten zou worden, men het ene besluit tegen het andere zou gaan uitspelen. Er was immers in 25 jaar niets meer ondernomen. Al 25 jaar houden de diverse coterietjes elkaar in een verlamme omknelling. Af en toe kan het goed zijn voor een oude stad als er niets gebeurt, dan gaat er ook niets kapot. Maar in dit geval vloede de ziel sluipenderwijs weg uit de binnenstad. Dat in de Nieuwstraat ineens allerlei winkels leeg kwamen te staan was een teken aan de wand. Dan moet je jezelf toch achter de oren gaan krabben. De daadkracht valt weg en dat was voor ons een belangrijke constatering. De gemeenteraad heeft gelukkig de betekenis van de samenhang onderkend en met een grote meerderheid al die besluiten in samenhang met elkaar genomen. Toen kon men verder met de uitwerking daarvan.

De zojuist beschreven aanpak is toch vrij simpel? Waarom had het stadsbestuur van Deventer dit niet zelf kunnen verzinnen?

Dat had ze misschien zelf ook wel kunnen verzinnen. De vraag is alleen of je de benodigde overtuigingskracht en betrouwbaarheid uit kunt uitdragen op een moment je net een tik op je vingers hebt gehad. Ik denk dat het college het goed gezien heeft die brug te laten slaan door mensen van buitenaf, daar goed naar te luisteren en de zo gekozen route voort te zetten. Zo hebben ze het gedaan en nu ze weten hoe ze het hart moeten opereren, lijkt het niet meer zo ingewikkeld. Maar het is wel een hele operatie. Je kunt niets overslaan, want anders steekt dat mes nog in je hart.

Wat vindt u van de veelgehoorde stelling dat een stad vooral leuk moet zijn?

Dat is een verschrikkelijke uitdrukking. ‘Leuk’ is zo’n misplaatst woord in dit geval. Het wordt gebruikt als een alibi om streng voor jezelf te zijn. Wat een bestuurder, een ontwikkelaar of een investeerder doet, moet functioneel zijn en de schoonheid en de sociale betrouwbaarheid dienen. Er is niets ‘leuks’ aan de oriëntatiekracht van een stad, dat is gewoon een plicht. Dat bedoel ik niet calvinistisch, maar je hebt daarin een serieuze, ernstige taak die je gewoon uit dient te voeren. Het woord ‘leuk’ geldt voor een strand of een café. Het woord ‘mooi’ is een ander verhaal. Dat kun je zien in het verlengde van ‘comfortabel’, ‘je prettig voelen’, ‘weten waar je bent en waar je heen moet’. Je moet je veilig voelen, het profiel van de straat moet goed zijn, je struikelt niet en je wordt niet overreden. ‘Leuk’ is een woord voor Wim Kan, geassocieerd met ‘wel gezellig’. Dat betekent dat je minder geconcentreerd bent. Dat is natuurlijk mijn persoonlijke interpretatie van het woord ‘leuk’. Ik ken ook wel leuke momenten, maar dan wel in het gezelschap van anderen op vrijblijvende plekken. Dan kan ik doen wat ik wil, omdat het mijn eigen vrije tijd is. Het werk aan de stad is echter geen vrije tijd en geen vrijblijvendheid. Het werk aan de stad wordt niet gekarakteriseerd door het woord ‘leuk’.

Het is een verkeerd woord in deze operatie. Een chirurg kan handenwrijvend het hart van een patiënt opereren, maar je kunt moeilijk zeggen dat het ‘leuk’ is. Het is misschien uitdagend, dat kan, maar je moet het wel goed doen. Doe het gewone buitengewoon. Op die manier wordt alles simpel. Ga geen toeters en bellen erbij halen om het leuk te maken en op die manier de kern van de opgave, de versterking van het stedelijk casco, te vertroebelen.

Op de Stromarkt wordt een nieuwe bibliotheek gebouwd. Heeft u nou de indruk dat daar een nieuwe bibliotheek wordt gebouwd, omdat daar behoefte aan is, of omdat er iets moest gebeuren met de Stromarkt?

Er was behoefte aan een nieuwe bibliotheek. Men wil de bibliotheek een nieuwe functie en gedaante geven en zo zorgen dat de bibliotheek een stedelijke voorziening blijft. De functie van het boek en het lezen verandert in deze tijd heel snel. Er ontstaat een nieuwe beeldcultuur die heel erg scene- en straatgebonden is: overal worden wij omgeven door teksten en beelden. Dat vraagt om een plek waar mensen zich geconcentreerd kunnen verdiepen en elkaar kunnen ontmoeten. Een plek waar men tot nieuwe inzichten kan komen over de beeldcultuur, de leefstijl en over omgangsvormen. Er is een onderzoek geweest naar bibliotheken. Daaruit blijkt dat het gebruik van bibliotheken die niet veranderen -en dat zijn de meesten- het laatste jaar met 25% terug is gelopen. Slechts de generatie van 50+ maakt nog op een traditionele manier gebruik van de bibliotheek. Voor de jongere doelgroepen dient er een bepaalde sturing te komen: de bibliotheek als vrije informatieplek, een plek van ontmoeting en uitwisseling. Deze moderne formule vind je op dit moment in Maastricht, Amsterdam en Almere. De opzet verschilt qua schaal en omgevingsstructuur, maar in alle drie gevallen wordt de bibliotheek

Brink, huis van Mariet Voûte

niet meer beschouwd als alleen maar een gebouw met boekenkasten. De meeste ruimte in die nieuwe ontwerpen gaat op aan de nieuwe zingeving van ontmoeting.

Maar alle boeken zullen de komende tien jaar verdwijnen, dan lezen we allemaal digitaal. Als alle boekenkasten verwijderd worden is er toch voldoende ruimte in de oude bibliotheek? Waarom moet er een groot nieuw gebouw komen op de Stromarkt?

Ik geloof niet dat het boek helemaal gaat verdwijnen. Het papier zal blijven bestaan als informatiedrager. Vroeger dacht men dat met de verschijning van de computer er minder papieren drukwerk zou zijn. Het is meer dan tien keer zo veel geworden. Bij de locatiekeuze was het wel mede bepalend dat de Stromarkt op dit moment een mislukt plein is. Maar die eigenlijke motivatie kwam na de beslissing om te investeren in een nieuwe bibliotheek. Dat werd al in 2004 besloten. Oorspronkelijk zou de bibliotheek een onderdeel worden van ‘Het Huis Van Deventer’ in combinatie, met het nieuwe stadskantoor. Dat plan kelderde in 2009. Daarna begon de zoektocht naar een andere locatie en dat werd uiteindelijk de Stromarkt. Het moet echt een bibliotheek van de toekomst worden. Een dergelijk complex stelt eisen waaraan het huidige gebouw van de bibliotheek niet kan voldoen. Maar je kunt met dat gebouw straks wel weer hele mooie andere dingen doen. Zo zou het een goed idee zijn om daar een geheel vernieuwde, gebundelde museumfunctie van de stad in onder te brengen. Op dit moment is daar nog geen geld voor, maar de bouw van de nieuwe bibliotheek is ook pas rond eind 2014 afgerond. In de tussentijd moet daarover worden nagedacht.

Wordt die nieuwe bibliotheek ook goed bereikbaar met het openbaar vervoer? Ook als het regent?

Ja kijk, als het regent dan wordt je nat, tenzij je een paraplu meeneemt. Het is de vraag hoezeer deze binnenstad bereikbaar moet zijn. Dat geldt voor zowel de HEMA, de V&D als de nieuwe bibliotheek, daar zit niet veel verschil in. De mensen hebben daarvoor een aantal parkeerplekken op niet meer dan 200 meter afstand.

Is er voor die parkeergarage berekend hoeveel plaatsen er nodig zijn als het straks storm gaat lopen op die nieuwe bibliotheek?

Jawel, er is capaciteit genoeg. Er zijn zelfs nog enige honderden plekken in de Noordenbergparkeergarage onbenut. De hele stad vraagt zich af waarom die parkeergarage niet functioneert. Dat komt omdat er flankerend beleid ontbreekt. De entourage deugt niet en het comfort is minimaal. We hebben geadviseerd daar de nodige verbeteringen in aan te brengen.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Het huis van mevrouw Mariet Voûte naast de Openbare Bibliotheek.

Dat is een prachtig pand, heel breed. Het waren oorspronkelijk twee panden die men, naar ik meen in de 18e eeuw, heeft verbouwd tot een monumentaal stadspaleis. Het heeft een prachtig interieur en wordt heel vitaal gebruikt. Het heeft niets van een museum; alle kamers worden gebruikt, overal liggen papieren, er wordt gekookt. Ze kan verrukkelijk koken. Ik ben daar een paar keer geweest. In haar tuin staat een moerbeiboom die moet worden ondersteund, omdat hij zijn eigen gewicht niet meer kan dragen. Er groeien daarnaast ook kweeperen, waarvan ze bijvoorbeeld gebak met kweeperenjam of kweeperenmoes maakt. Iedereen vindt dat lekker! Ik geloof dat de hele binnenstad weet dat zij dat kan en het fijn vindt om te doen. De manier waarop dat pand bewoond wordt, vind ik zo gaaf! Het is geen museaal monument. Het heeft een ontspannen en plezierige woencultuur die dat pand laat leven. Dat is een prachtige relatie tussen de historische duurzaamheid en het moderne gebruik. Ik hoop van harte dat wat er in dat huis

gebeurt, op een grotere schaal ook verder in de binnenstad gaat gebeuren. De binnenstad heeft nieuwe impulsen nodig die op een ontspannen en verantwoorde manier geïntroduceerd moeten worden, zodat die over 20 jaar ook nog goed functioneren. Ik vind het erg belangrijk om te kijken of iets deugt. Dat is een belangrijk woord: het moet van binnenuit ‘deugen’. Je moet kijken of het iets toevoegt, of het nieuwe kwaliteit creëert en of mensen er mee vooruit kunnen. Te vaak worden smoesjes verkocht, mooie praatjes met mooie plaatjes om ons over te halen iets te doen wat helemaal niet deugt. Je moet je niet laten beetnemen, je moet je concentreren op de kernwaarden, om van daaruit te begrijpen hoe je nieuwe kwaliteiten kunt creëren die nog lang mee kunnen. Dat is fantastisch. Dat is werken aan de stad.

Martin Kleine Schaars Architect

Meneer Kleine Schaars, hoe vaak hebt u zich als burger bezig gehouden met gebiedsontwikkeling in de stad?

Ik denk een keer of vijf. De eerste keer was op mijn 18de, als lid van een actiegroep. Dat is zo doorgegaan tot mijn 53ste, dus tot op heden.

Wat is het belangrijkste project dat u hebt aangezwengeld?

Daar moet ik even over nadenken, maar ik zou zeggen: de Pothoofdkade.

Kunt U er iets meer over vertellen?

De Pothoofdkade is onlangs gerestaureerd. Het project betrof het hele gebied van het Sluiskwartier. Het herbergt een belangrijk stukje industrieel erfgoed van Deventer. Destijds heb ik met de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer als burgerinitiatief een plan ingediend bij de gemeente om dit markante stadsdeel te herstellen. De kade is inmiddels gereed. Er resteert nu nog het Sluiskwartier zelf dat in de komende jaren verder zal moeten worden hersteld. En daarbij hoop ik dat we niet kiezen voor het volbouwen van dit prachtige kwartier van Deventer, zo vlak bij de binnenstad.

Een burgerinitiatief. U laat het niet aan de stad over?

Nee, daar ik heb weinig v... in, zonder dat ik daarmee nou iemand voor het hoofd wil stoten.

U hebt weinig... U bent begonnen met een v..., is dat de v van vertrouwen? Weinig 'vertrouwen'?

Nou ja, weinig vertrouwen vanwege de voortdurende wisseling van bestuur en ambtenaren. Ik woon hier al 50 jaar en ik denk zo langzamerhand wel een beetje te weten wat belangrijk is voor Deventer. Dat baseer ik ook op gesprekken met veel bewoners van deze

stad en die kennis neem ik mee in mijn werkzaamheden voor de NV Bergkwartier.

Maar waarom hebt u zo weinig vertrouwen in dat bestuur? Er komen elke keer weer nieuwe bestuurders, die je het voordeel van de twijfel zou kunnen gunnen. Hetzelfde geldt ook voor een burgemeester.

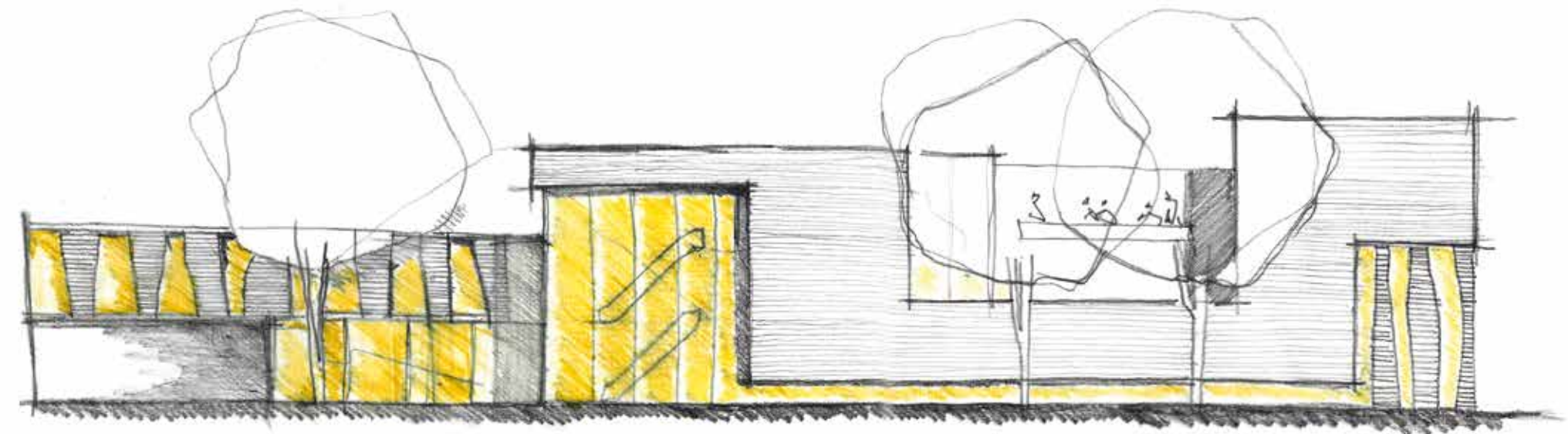
Het gaat niet zozeer over de burgemeestersrol. Dat vind ik echt een hele mooie functie. Het is mijn grote droom ooit nog eens burgemeester van Deventer te worden. Dat zou een mooie laatste stap in mijn loopbaan zijn. Wat zich vaak afspeelt is dat besluiten worden genomen op basis van tijdelijke emoties, die op zich best ergens op gestoeld zullen zijn, maar niet de langere termijn dienen. Door te snel en ondoordacht handelen kan de lange termijn visie uit het oog worden verloren. Dat kan bijvoorbeeld ten koste gaan van de historische waarde van Deventer. Ik pleit dan ook al jaren voor een soort stadsbouwmeester die wordt aangesteld voor een langere periode en die de stad kent.

U hebt dus gewoon niet zoveel vertrouwen in het gemeentebestuur?

Het gaat niet om de personen. Het regelmatig wisselen van de gemeenteraad zal om bepaalde redenen best goed kunnen zijn. Maar door die frequente wisselingen wordt er heel erg op de korte termijn gekoerst: wat kan er in vier jaar gerealiseerd worden? Ik heb dat in de dertig jaar dat ik nu actief ben in de stedenbouw en ruimtelijke ordening regelmatig zo ervaren. En wat is het dan jammer te moeten constateren dat er beslissingen genomen zijn, waarvan we achteraf zeggen: dat had niet gemogen.

Zoals?

De situatie rondom de Leeuwenbrug, vind ik echt foute boel. Maar ook de nieuwbouw naast De Boreel vind ik een gemiste kans: het resultaat sluit totaal niet aan bij de rijke historie van de stad.

Een van de schetsontwerpen voor de nieuwe bibliotheek

En dat meen ik oprecht.

Hoeveel tijd steekt u daar nou in? Het realiseren van initiatieven?

Ik overdrijf niet als ik zeg dat ik al 30 jaar lang tien tot twintig uur per week bezig ben met de stad.

Als burger voor eigen rekening en risico?

Ja, inderdaad.

En hoeveel van die plannen zijn uiteindelijk op uw manier gerealiseerd?

Geen.

En dat weerhoudt u er niet van door te gaan?

Nee, integendeel, ondanks dat ik het elke keer weer mis zie gaan. En dat doet echt wel pijn in m'n hart. Maar dingen gaan zoals ze gaan en . . . gebeurd is gebeurd, hoe jammer ik het ook vind. Neem nu de oude Pothoofdkade: we hadden zo graag die oude muur gerestaureerd willen zien. Uiteindelijk is er toch door de gemeente besloten om die hele muur te slopen. Dat vind ik dan echt een gemiste kans.

Zijn er veel mensen die doen wat u doet, is het een soort lokale sport? Burgers die het werk van de gemeente overnemen?

Ja, dat is in Deventer wel een lokale sport. Maar dat is ook meteen het mooie van Deventer. Als je aangeeft dat je ergens voor of tegen bent dan is het een fluitje van een cent om 10 -20 mensen om je heen te verzamelen, die je steunen.

En die stropen dan ook de mouwen op en gaan over tot actie?

Gezicht op de panden aan de Bergpoortstraat

Inderdaad. Zo heb ik me ooit ingezet om een Kunsthal te realiseren. Ik heb er destijds, samen met anderen, het initiatief toe genomen, omdat ik van menig was, en ben!, dat er een goed museum moet komen in Deventer. Ik ben er nu zelf uitgestapt, maar er is een groep die daar nu fanatiek mee doorgaat. Dus aan medestanders geen gebrek!

Hoe is uw verhouding met de gemeente?

Heel erg goed, ik ben er alleen soms een beetje te vaak. Zoals nu, vanwege de bibliotheek. Ik heb weleens het idee dat ik even een stapje terug zou moeten doen: ik moet niet steeds overal bij betrokken willen zijn.

Maar legt u eens uit: u moet er niet te veel zijn?

Zoals gezegd: af en toe ben ik gewoon te vaak bij de gemeente. Ik zit in veel commissies. Bij sommige vergaderingen denk ik weleens: Welke pet zal ik nu eens opzetten, en hoeveel, twee of drie?

Bent u niet gewoon deel van het probleem geworden?

Nee, want wat ik nooit zal doen is mensen persoonlijk aanvallen. Ik initieer actiegroepen om vanuit het negatieve, 'het ergens tegen zijn', iets te bereiken, maar wel steeds met een positieve inzet. En als dat lukt dan geeft dat een geweldig gevoel. Maar zoals al gezegd, het lukt niet zo vaak. Er zijn nu eenmaal andere factoren die met geld, tijd en planning te maken hebben, die maken dat dingen toch anders lopen.

Hoe ver gaan de plannen die u aandraagt? Maakt u hele maquettes, brochures of verkoopplannen, wat moet ik me daar bij voorstellen?

We bemoeien ons niet met verkoopplannen. Wij maken wel gebruik van maquettes, zoals voor het Lamme van Dieseplein. Vijf Jaar geleden zijn we daarover in gesprek gegaan met de NV Bergkwartier. We vonden echt dat dit plein moest worden aangepakt. We hebben daar uiteindelijk vier grote maquettes voor gemaakt, waar we uiteindelijk een kleine vergoeding voor hebben ontvangen . . .

Maar dat kost toch duizenden euro's?

Ik werk met stagiaires waardoor ik de kosten kan beperken. Zij maken ook de tekeningen en artist impressions.

Ze doen van alles en nog wat . . .

Ja, bijvoorbeeld ook de website.

Het weerhoudt u er niet van door te gaan, gezien het feit dat er nog nooit een plan van u daadwerkelijk is gerealiseerd?

Nee.

Wat beschouwt u als uw belangrijkste project?

U bedoelt ten aanzien van Deventer?

Ja.

Mijn belangrijkste project vind ik de ontwikkeling van een woonbeleid boven de winkels in de binnenstad. Dat is een initiatief van een woningbouwvereniging en de gemeente Deventer, gezamenlijk zijn ze dan ook mijn opdrachtgever. Het heeft tot doel alle leegstaande ruimtes boven de winkels op de A-locaties geschikt te maken voor bewoning. Daar heb ik nu een 2 -3-tal projecten in Deventer van gedaan. Daarbij gaat het erom een stukje leefbaarheid in de stad terug te brengen. Dat vind ik een van mijn leukste projecten.

En die zijn succesvol?

Ja, meer dan succesvol. We krijgen zelfs vanuit het hele land aanvragen van gemeentebesturen die willen komen kijken. Ik ben nu ook bezig in Almelo en Zwolle, waar we een groot project gaan opzetten. Ook in Arnhem zijn ze geïnteresseerd.

Bent u betrokken geweest bij het stadskantoor?

Nee . . . Ik heb getwijfeld er aan mee te werken, het was een Europese aanbesteding. Ik was het echter niet eens met het programma op die betreffende locatie. Dus als ik mee zou hebben gedaan, was ik in een spagaat beland. Ik kon mij er niet in vinden dat er zo'n groot bouwvolume zou komen voor deze locatie achter het huidige stadhuis. Daarom heb ik uiteindelijk, heel bewust, niet ingeschreven.

Dat had u dan goed gezien.

Ja.

Want het gaat er ook niet komen.

Soms weet ik het wel, hè.

Wat vindt u er eigenlijk van dat er buitenstaanders bij moesten worden gehaald om het hele project uiteindelijk vlot te trekken, want het zat wel muurvast.

Het zat inderdaad muurvast. Ik vind het verstandig van de gemeente dat ze besloten hebben er twee buitenstaanders bij te halen, want anders was het nooit los gekomen. Het was een kwestie van onmacht van de bestuurders, die het zware programma met betrekking tot de ontwikkeling van het stadhuis toen niet aankonden. Het is daarom goed dat Coenen en Asselbergs er bij zijn gekomen. Ik heb nu echt het idee dat wij in 2012 weer gaan bouwen in de stad. Dat is ook wat ik tegen iedereen zeg: 'We moeten de stad alleen maar mooier willen maken.'

Ik ben geen architect die alleen maar wil bouwen, ik wil vooral de stad beter en duurzamer maken. De burgemeester van Chicago is vier jaar geleden gestopt. Daarbij heeft hij gezegd: ‘We hebben niet gebouwd in Chicago, maar ik heb wel 400.000 bomen gepland en daar ben ik trots op’. Zo wil ik het ook graag in Deventer, dat we niet alleen bouwen, maar ook bekijken hoe we de stad mooier kunnen maken. Dat is onze opgave voor de toekomst.

Wat hebben Coenen en Asselbergs bereikt?

Ik denk dat vele groeperingen die aanvankelijk tegen waren, een willig oor hebben gekregen bij Coenen en Asselberg. Inmiddels zijn die groepen positief kritisch en doen ze vanuit die positieve houding ook mee in het overleg. Dat hebben ze dus mooi bereikt.

Hoe hebben ze dat bereikt?

Ik denk door hun persoonlijkheid en inzet, door te blijven praten en te luisteren en heel dicht bij de mensen te blijven staan.

Denkt u dat het de enige manier was om het te bereiken, dat vreemde ogen in dit geval konden dwingen?

Dat denk ik wel. Of je had er een dictator bij moeten hebben, dat had ook gekund. Maar dat is niet van deze tijd hè...?

In Deventer een dictator? Heeft die tijd van leven, denkt u?

Is eigenlijk toch niet zo raar. Wanneer in de tijd van de Romeinse republiek de senaat verdeeld was, en er grote wanhoop en angst heerste, dan kwam er een interim-manager, vaak een consul. Die zei dan: ‘Jongens, ik heb jullie allemaal gehoord, maar we gaan nu die kant op’. En nadien werd de senaat weer geïnstalleerd. In feite is dat wat er in Deventer ook een beetje gebeurd is. Coenen en Asselbergs namen het woord en zeiden: ‘We hebben jullie allemaal gehoord en nu gaan we die kant op’.

Steekt het u als professional dat ze er buitenstaanders bij hebben gehaald?

Nee, helemaal niet. Want dat zou betekenen dat ik ook niet meer in Venlo of Eindhoven zou mogen werken. Ik ben echt blij dat Coenen erbij is gekomen.

Had u het niet kunnen doen?

Wij hadden inderdaad een uitgewerkt plan klaar. Evert-Jan van het Bergkwartier en ik: een mooi boekwerk, helemaal voor niets. Ons voorstel was om de Deventer binnenstad op te delen in kwartieren, met voor elk kwartier een uitwerking. Ieder kwartier had een eigen functie gebaseerd op wat er al was. Niet dat het me steekt, maar het is wel leuk om te zien dat alles wat in dat boekje staat,

nu ook echt wordt gerealiseerd. Alleen zijn we nu wel zo’n anderhalf tot twee jaar verder . . .

En het frustriert u niet, dat er aan uw voorstel destijds geen gehoor werd gegeven?

Helemaal niet. Nee, ik ben blij dat we doorgaan met de verfraaiing van de stad en dat we weer een stap zetten om de stad weer mooier te maken.

Een ander groot project . . . Het Lamme van Diesplein en de Stromarkt moeten worden aangepakt. Daar is een hele grote bibliotheek gepland. Is dat een verstandig plan?

Het beste plan van de afgelopen tien jaar in Deventer!

Waarom moet dat gebouw zo groot zijn?

De bibliotheekfunctie op zich zal niet de meeste ruimte in beslag nemen. Het geheel moet meer een soort ‘denkgebouw’ worden. Er zijn in Deventer zoveel culturele activiteiten: theater, straattheater, Dickens Festijn, noem maar op. Dus wat ik leuk zou vinden, en waar naar mijn idee echt behoefte aan is, is een soort cultureel ‘denkgebouw’, waar je heen gaat als je iets wilt weten, over filosofie, psychologie, literatuur, noem het maar op. Alles wat over ons gaat, wat we hier op deze aarde aan het doen zijn, wie we eigenlijk zijn . . .

Dan ga je toch thuis achter de computer zitten en het internet op?

Nee! Dan ga je naar de bibliotheek op de Stromarkt. Want daar kom je geestverwanten tegen, waar je mee van gedachten kunt wisselen, óók over allerlei andere zaken.

Het is dus een ontmoetingsplek voor geestverwanten?

Ja.

Daar had je vroeger cafés, sociëteiten en verenigingen voor.

Dat klopt, ja.

En nu hebben we daar de bibliotheek op de Stromarkt voor. Waarom nu?

Ik denk omdat wij wel wat trotser mogen zijn op onszelf en Deventer. Ik heb het wel vaker gezegd: ik vind Deventer belangrijk, omdat ik een echte Deventenaar ben. Ik vind dat Deventer net zo belangrijk is als Delft of Leiden, alleen stralen we het niet uit. We zijn niet alleen groot met de kermis, Go Ahead Eagles of de ijsbaan, maar ook met Geert Grote. We hadden grote denkers in Deventer! En dat wil ik weer terug krijgen, een stad waar het vrije denken weer een belangrijke rol gaat innemen.

Ontwerpen Martin Kleine Schaars

En de realisering van de bibliotheek is daar een voorwaarde voor?

Ik denk inderdaad dat een fysiek gebouw, waar je van ‘s morgens 07.00 uur tot ‘s avonds 24.00 uur naar binnen kunt lopen, waar je andere mensen kunt ontmoeten, maar ook informatie kunt opzoeken via internet, daar een hele goede bijdrage aan zou kunnen leveren.

En wie gaat dat betalen?

De gemeente Deventer.

Maar dat is niet wat ze gaan doen.

Jawel, dat gaat de gemeente wel doen. Een voorlopig besluit is al genomen.

Voor de bouw van de bibliotheek.

Inderdaad.

Maar niet voor de exploitatie van de bibliotheek en zeker niet voor de exploitatie ‘nieuwe stijl’, zoals u het zojuist verwoord hebt.

Ja, dat vind ik dan weer jammer, maar ik ben er nog niet zeker van dat dit concept niet zou gaan lukken.

U hoopt het natuurlijk wel.

Ja, en ik neem aan dat het uiteindelijk toch gewoon gebeurt.

Wat is de beste bibliotheek van Nederland op dit moment?

Amsterdam, omdat deze bibliotheek aansluit bij mijn gedachte: het is een ontmoetingsplaats en niet alleen een gebouw voor het uitlenen van boeken.

Aan welke bibliotheek in Nederland zou Deventer een voorbeeld kunnen nemen?

Als Deventer het beter zou doen dan Lelystad, Almere, of zelfs Eindhoven, waar de bibliotheek is gehuisvest in een heel mooi industrieel gebouw ‘de Witte Dame’, dan zou Deventer het heel goed doen. We moeten in Deventer echter verder gaan en niet alleen focussen op het uitlenen van boeken, CD’s en dergelijke. Ik hoop dat Deventer daartoe in staat zal zijn en dat de directeur, Jos Debeij, dit zal realiseren. We gaan dus één stap verder, of misschien wel drie stappen.

Kunt u, voor mensen die niet bekend zijn met de bibliotheken in Amsterdam, Eindhoven of Almere, aangeven welke stap de eerste stap verder zou zijn?

Dat er vrijheid is. Heel veel bibliotheken, en dan neem ik als voorbeeld Amsterdam en Eindhoven, hanteren van die strakke lijnen. Vooral veel boeken in niet te verplaatsen kasten, alles netjes geordend. Dat geeft geen sfeer van vrijheid, om ze even te pakken, of in te zien, hoeveel zitjes je er ook maakt. Die boeken moeten er natuurlijk wel zijn, maar wat ik voor ogen heb is dat al die boekenkennis aan elkaar kan worden geschoven. Als mensen daar zin in hebben, kunnen ze bij elkaar aan tafel schuiven en zeggen: 'Jongens we gaan het er nu over hebben. We hebben dát en dát boek nodig en we gaan er hier met elkaar over zitten praten, tot 24.00 uur, of misschien wel de hele nacht door.' Die vrijheid zou er moeten zijn.

Maar wat is er dan mis met een café, een sociëteit, de keukentafel, of de tennisbaan. Waarom hebben we daar die bibliotheek 'nieuwe stijl' voor nodig?

Een voorbeeldje. Ik heb drie jaar geleden geprobeerd samen met anderen een Geert Grotedag te organiseren. Ik werd helemaal gek van al die literaire en geestelijke groepjes en van al die lezingen die er waren. Er waren rond de 30 organisaties bij betrokken, de ene zat in het café, de ander in de schouwburg en weer een ander in het gemeentehuis. Dus iedereen zat verspreid over de stad te discussiëren. Vervolgens gingen ze alles netjes programmeren. De beste schrijvers kwamen een verhaal vertellen, alleen was dat bijvoorbeeld op een dinsdag, waarop er ook al twee anderen kwamen. En dan denk ik echt: dit is jammer. Het is juist leuk als al die mensen elkaar kunnen

ontmoeten. En daarvoor heb je toch één fysiek gebouw nodig.

Die na een tijdje ook de logische plek wordt voor iedereen om heen te gaan?

Ja, ik vind het zo jammer als je met een heel klein literatuurgroepje in je café of in een vergaderruimte gaat zitten en daar niemand anders tegenkomt. Veel leuker: je gaat naar de bibliotheek en denkt: 'Goh, hij is hier ook, en zij zijn er ook'. Opeens gaat het niet meer alleen over literatuur, maar ook over filosofie en andere aspecten van het leven. Dat zou ik echt zó mooi vinden, dat je dat in deze stad in één gebouw hebt, met al die boeken om je heen, want boeken blijven enorm inspirerend.

Is het voor iedereen bereikbaar?

Ja, als je kunt lopen en fietsen kun je er goed komen.

En met de auto?

Tsja, Deventer is een kleine stad. Als je in Twello woont is het 10 kilometer rijden: de brug over, je parkeert je auto onder De Boreel en vervolgens loop je nog, wat zal het zijn, 300 meter.

Dus geen bezwaar?

De Welle, terras aan de IJssel

Nee, maar ik vind wel dat die auto's, als het even kan, zoveel mogelijk aan de buitenkant van de stad moeten worden geparkeerd. Maar maak de Welle nooit autovrij (behalve op de zondagen), daar ben ik fel tegenstander van en dat wil ik wel even gezegd hebben. De Welle is gewoon de mooiste autoroute van Nederland. Dat is steeds iedere morgen en middag weer genieten. En als er een bijzondere activiteit is, ook goed, dan sluit je hem op 's zondags af.

Duidelijk. Nu heel wat anders. Houdt u zich nog bezig met nieuwe bouwprojecten of beweegt u zich meer op het terrein van restauratie?

Ik zeg al enige tijd: ik ben een architect die niet meer nieuw wil bouwen. De opdrachten van ons architectenbureau (I'M architecten) bestaan voor 80% uit verbouw / restauraties en transformaties van bestaande panden zoals bankgebouwen, schoolgebouwen, pakhuizen en monumenten in de binnenstad. Dus dat is eigenlijk mijn werk nu.

U restaureert ook nog pakhuizen? En dat worden dan kantoren?

Ja, we hebben er meerdere gehad. Wat we nu in Deventer onder handen hebben is het project Ten Hove, in opdracht van de NV Bergkwartier. Het was eerst de bedoeling dat daar woningen kwamen, maar de plafonds bleken te laag om dat te kunnen realiseren. Bovendien hebben de woningen als nadeel dat ze altijd een balkon moeten hebben, een buitenruimte. Bij het pakhuis, wat een heel introvert gebouw is met allemaal kleine raampjes, is het heel lastig daar grote balkons aan te hangen. Wij hebben voorgesteld een plan te maken voor een kantoorgebouw, maar dan meer in de vorm van een clubhuis, waarin je ook kennis kunt uitwisselen met andere gebruikers. Je zou het een 'bedrijfsverzamelgebouw' kunnen noemen, hoewel ik dat wel weer een rotwoord vind dat de lading niet dekt. Maar in opzet moet het een clubhuis vol met mensen zijn, waar de gebruikers allemaal een eigen gebied zullen hebben, maar waar ze ook regelmatig bij elkaar binnen lopen. En boven op het dak zit dan een heel groot dakterras, een soort kantine, waar je elkaar kunt informeel kunt ontmoeten.

En daar bent u nu mee bezig. Hoeveel tienduizend vierkante meter staat er leeg aan kantoorruimte in Deventer?

Ik dacht 40.000.

Er staat 40.000 vierkante meter leeg en u bent bezig een industrieel pand te transformeren naar nog meer kantoorruimte. Waar bent u nou helemaal mee bezig zou Martin van Waardenberg zeggen . . .

Dat zei de gemeente Deventer ook, is dit nu wel nodig? Nu zijn er in Deventer heel veel kleine bedrijfjes die in grote panden op een vierde verdieping zitten terwijl 1, 2, 3, 5 en 6 leeg staan. Die bedrijven zitten daar niet heel prettig op zijn zachtst gezegd. Wat je nu dus ook ziet is dat al die bedrijfjes op zoek zijn naar een eigen identiteit, veel meer dan tien jaar geleden. En je ziet ook weer de behoefte om dichterbij de

binnenstad te gaan zitten, dichterbij het openbaar vervoer. De snelweg is niet heilig meer, bereikbaar zijn met de trein is steeds belangrijker aan het worden. De uitstraling van je pand is weliswaar belangrijk, maar ook: wat voor werkomgeving bied je de werknemers en hoe krijg je die onderlinge cohesie. Je kan wel een heel leuk team hebben, maar dat zit dan wel aan de snelweg, terwijl iedereen graag zou willen werken vanuit een locatie in de binnenstad. Wij zitten zelf ook in een oud industrieel pand.

Maar het is duurder dan aan de snelweg zitten. En de economie dreigt volgens diverse berichten in een neerwaartse spiraal terecht te komen. Dus wil ik er toch wel even dieper op ingaan, want ik ben nog niet overtuigd. Wat zijn uw beweegredenen, wat is uw 'drive' voor de ontwikkeling van nog meer, weliswaar heel bijzondere en mooie, kantoorruimten?

Ik heb het al meerdere malen gezegd, ik wil de stad gewoon mooier maken. Stel dat er een fantastisch mooi pand in de binnenstad van Deventer staat, een rijksmonument dat al veertig jaar lang leeg staat en dreigt om te vallen. Neem daarbij aan dat we niet de mogelijkheid hebben om daar woningen in te bouwen, want ook daarvoor geldt straks dat we er daar genoeg van hebben in Deventer. Als we dan dat rijksmonument kunnen redden door er een kantoor in te vestigen en we brengen dat pand weer helemaal in goede staat, een rijksmonument waardig, dan moeten we dat doen.

Maar het wordt alleen maar waardig gered als er ook mensen in gaan zitten. Mensen die ook daadwerkelijk elke maand de huur willen betalen. En daarbij moet je toch kanttekeningen plaatsen, want hoe reëel is dat? U bouwt, hoe u het ook wendt of keert, mooi of niet mooi, met respect voor het verleden of niet, voor leegstand.

Nee, een pand in die opzet komt helemaal vol te zitten. Er is zoveel vraag naar bijzondere locaties. Ik ken Deventer een beetje en een heleboel mensen die hier wonen of werken. Wij zitten ook in een oud pand. Als ik bedenken hoeveel mensen me de afgelopen vijf jaar hebben gevraagd: 'Wij zoeken ook iets dergelijks, weet je nog iets, want we willen ook graag een oud industrieel pand en ook op een mooi plekje zitten . . .' Er is gewoon de laatste dertig jaar iets verkeerd gegaan. Die snelweglocaties . . . , ik zou willen dat ik God was, maar dat ben ik niet, dus daar heb ik ook niet de oplossing voor. Al met al gaat het mij om wonen en leven in de stad: hoe kunnen we de panden die we hebben een waardevolle bestemming geven. En dan gaat het niet alleen over de Oude Mariakerk, maar ook over een heleboel andere panden. Zorgen dat je de mooie gebouwen in de stad een goede duurzame bestemming geeft, daar ben ik een groot voorstander van. Dus liever geen nieuwbouw meer in een weiland naast de stad.

Ander onderwerp. Als je goed kijkt, zie je dat Deventer met zijn rug naar de IJssel ligt. Hoe taxeert u dat?

Heel eerlijk gezegd weet ik niet waar je dat vandaan haalt.

Deventer ligt gewoon op de mooiste manier aan de IJssel. Als je naar Zwolle of Zutphen kijkt dan zie je dat Deventer veel dichtter tegen die IJssel aan is gebouwd, waardoor de IJssel vlak langs de stad loopt en . . .

Hij ligt er helemaal niet tegenaan, er ligt een hele drukke verkeersweg tussen om eens wat te noemen.

Die is niet druk, ja, rond 17.00 uur. Maar dan is het in heel Nederland druk, in heel de wereld is het dan druk, zelfs in Afrika. Dan gaan er gewoon heel veel mensen heen en weer. Maar overdag is het daar niet druk. Maar bedoel je met je opmerking over ‘met de rug naar de stad toe’, dat er weinig activiteiten zijn langs de IJssel, met horeca en dat soort zaken?

Ik hoor namelijk iedereen in Deventer zeggen: hadden we maar een echte grote, mooie, brede boulevard waar je zou kunnen zitten met uitzicht op de IJssel.

Maar ik woon ik al 50 jaar in Deventer en er is ook een maandag, een dinsdag, een woensdag en een donderdag. Op die dagen zal er alleen Karel van de Graaf zitten en voor de rest zal het daar dan heel erg rustig zijn.

U vindt dus dat daar geen probleem is?

Nee, het is heerlijk als je daar langs kunt lopen, zonder te worden geconfronteerd met de horeca of allerhande activiteiten. Je kunt er wandelen, je kunt er langs fietsen. Het is gewoon de Deventer boulevard op onze eigen manier. En als er op zaterdag of zondag

activiteiten zijn en het is mooi weer en druk, dan mag je van mij de Welle afsluiten. Maar die acht maanden vanaf april tot november, als het regent en geen mooi weer is, dan is de boulevard van jou, zelfs als het leeg is en je waait erbij weg is het mooi.

Nog één vraag over dit onderwerp. Kunt u in één woord kwalificeren wat al die mensen tegen mij hebben gezegd: ‘Helaas ligt ons mooie Deventer met z’n rug naar de IJssel.’

Eén woord? Wees blij! Oh, nee, dat zijn twee woorden. Ik vind de weg met z’n fietsers en auto’s één van de karakters van Deventer, dat we geen boulevard hebben waar je moet gaan zitten en waar van alles moet gebeuren. Iedereen die daar een probleem in ziet, heeft het echt mis.

Wie is Jan Strik?

Hij is de grote redder van de Walstraat. Een hele aardige man die het, met zijn vrouw, toch maar mooi voor elkaar heeft gekregen de Walstraat van een achterafstraatje om te toveren in een van de leukste straatjes van Deventer.

Hoe lang is die straat?

Ik denk ongeveer 600 meter.

Is die helemaal van hem?

Ik heb niet het kaartje in mijn hoofd, maar nee, lang niet. Wat ik wel hoor van mensen die er huren of een bedrijf hebben, dat ze altijd heel

veel steun kunnen krijgen van Jan Strik. Hij zorgt niet alleen voor zijn eigen panden, maar ook heel goed voor de andere ondernemers in de Walstraat.

Het gaat hem dus om de straat?

Ja, dat weet ik wel zeker. Het is ook een Deventenaar met eergevoel, die zegt: ‘Dit heb ik voor elkaar gekregen, ben er trots op en laat ik ook niet meer los’.

Wat, als u er één moet kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Dat zijn er dan . . .

Nee, geen 3, maar eentje . . .

Ik heb in verschillende panden gewoond, maar als ik er een moet noemen waarvoor ik een bijzonder gevoel heb en dat mij intrigeert dan is dat de sociëteit De Hereeniging, om de hoek bij het stadhuis, een statig wit gebouw.

Met een levensgevaarlijke trap?

Ja, een levensgevaarlijke trap naar boven toe, en ook naar beneden. Verder een kelder die te laag is, en een prachtige zolder die niet gebruikt wordt.

En fantastische kegelbanen?

Ja, alhoewel ik al die muurschilderingen wel wat overdreven vindt, maar ze zijn er nu eenmaal. Wat me het meest aan dit pand intrigeert is, hoe de sociëteit door de jaren heen wordt gerund door mensen op vrijwillige basis. Ik ben er ook een tijdje lid van geweest, een jaar of vier, maar op een gegeven moment werd het weer tijd voor iets anders. Maar ik blijf me heel erg Deventenaar voelen in dat pand, met het idee dat je hierin onderdeel bent van driehonderd jaar geschiedenis. Dat is wat dit pand uitstraalt, het is blijven steken in de tijd, heeft geen trend gevolgd maar is authentiek gebleven.

Driehonderd jaar geschiedenis en ook nog geschiedenis die de moeite waard is?

Die inderdaad echt de moeite waard is, omdat het natuurlijk ook heel duidelijk het leven van de notabelen van de stad van destijds weergeeft. Je kunt op ze afgeven, op die notabelen van toen, maar het waren wel de mensen die iets deden voor de stad. Het waren overigens alleen maar mannen. Op zich ook weer verkeerd, maar ja . . .

Zoals er nu nog steeds alleen mannen zijn die iets doen voor de stad.

Ja, dat moet ik erkennen: het is een mannenbolwerk maar er zijn ook zeker vrouwen actief in de stad. Zelf ben ik bestuurslid van de SIED: de Stichting Industrieel Erfgoed Deventer. We hebben zestig

vrijwilligers, van wie er misschien nog vijf werken, de rest is 65 plus. Maar het is de meest mallotige fanatieke groep, die je maar kunt bedenken. En die doen echt alles, het doorspitten van archieven van oude bedrijven, gegevens invoeren in de computer, verzamelen van foto’s, foto’s maken, boeken schrijven en uitgeven. En dat alles op vrijwillige basis.

U werkt voortdurend met allerlei partijen die in de stad bezig zijn om iets te vervolmaken, af te maken of nieuw te bouwen of wat dan ook. Hoe ervaart u de aanpak van de NV Bergkwartier?

We werken nu ongeveer zeven jaar voor de NV Bergkwartier.

Hoe kijkt u naar de aanpak van de NV Bergkwartier?

Ik vind het echt heerlijk om voor de NV Bergkwartier te werken. Normaal werken we voor commerciële ontwikkelaars, woningbouwcorporaties en gemeenten en dan gaat het vaak om een individueel programma en het daarop maken van bouwtekeningen. De NV Bergkwartier heeft een langere termijn visie, wat heel goed bij mij past. Het gaat dan niet over dat ene pandje, maar over een heel gebied. Wat nu speelt is het Grote Kerkhof, het Lamme van Dieseplein, Stromarkt, Nieuwe Markt. Wat is het typische karakter van die plekken of zou dat moeten worden? Het gaat dus om het op grote schaal denken, en dan vooral over wat we nu moeten doen om het over dertig jaar goed te hebben. Maar het gaat ook over de kleine pandjes op zich, met iedere keer weer de vraag: ‘Wat kunnen we met dat karakteristieke pand?’ We zijn trouwens ook met de Houtmarkt bezig geweest. We hebben daarover gesprekken, over woonruimte, gehad met co-assistenten van het ziekenhuis. Dan gaat het niet alleen over dat pand, maar vooral ook over hoe we hiermee een meerwaarde voor het ziekenhuis kunnen creëren. De NV Bergkwartier kijkt ook hier dus niet alleen maar naar dat pand, maar heeft ook oog voor een goede relatie met het Deventer ziekenhuis. Dat hele brede denken van de NV, dat maakt het zo leuk om voor ze te werken.

Een van de schetsontwerpen voor de nieuwe bibliotheek

Jos Debeij

Directeur bibliotheek Deventer

Meneer Debeij, waarom is het nodig dat er een nieuwe, grotere bibliotheek wordt gebouwd?

Dat is nodig, omdat de huidige bibliotheek te klein is. Deze bibliotheek stamt uit 1964 en sindsdien is de functie van de bibliotheek langzamerhand flink veranderd. We gaan dan ook niet alleen de bibliotheek zoals we die nu hebben opnieuw bouwen, maar we gaan deze tevens uitbreiden met functies die in de toekomst steeds belangrijker worden. Het wordt een ontmoetingsplek voor mensen. We behouden de bibliotheek als warenhuis met boeken om uit te lenen, maar daarnaast voegen we allerlei bronnen van kennis en cultuur en activiteitenprogramma's toe. Hierdoor worden die bronnen ook van betekenis voor mensen.

Ik hoor ook de verwachting dat alle boeken over vijf tot tien jaar verdwenen zijn en alles gedigitaliseerd wordt.

Dat hoor ik ook. Als je de huidige ontwikkelingen bekijkt is het aannemelijk dat dat moment er inderdaad aan zit te komen. We weten natuurlijk niet of dat over acht, tien of vijftien jaar zal zijn. We zien nu ook nog dat hele generaties, met name de oudere generaties, verknocht zijn en blijven aan het boek. Die mensen willen wij nog vele jaren goed blijven bedienen. Daarnaast zie je dat kinderen aan de ene kant in de weer zijn met iPads, maar aan de andere kant met stapels boeken bij ons de deur uit lopen. De afbouw van het boek willen wij daarom prettig begeleiden. In een fijne bibliotheek waarin we ook boeken prachtig gaan uitstallen en aan mensen laten zien, zodat ze daar nog met veel plezier gebruik van kunnen maken. De mensen die de digitalisering van het boek voorspellen doen dat met een dikke duim. Het is moeilijk te voorspellen hoe lang dat duurt. Wat we zien is dat we kennisbronnen blijven behouden, maar dat vormen kunnen veranderen. De bibliotheek moet de plek blijven waar je van die bronnen gebruik kunt maken. Bijvoorbeeld door het er over te hebben. We zien dat het aantal leeskringen groeit. Dat zijn eigenlijk tafels waaraan mensen met elkaar bepaalde kennisbronnen bespreken. Ook studieplekken in bibliotheken nemen toe en worden intensiever gebruikt. Het gebruik van kennisbronnen blijft dus onlosmakelijk verbonden aan de bibliotheek. Wat de vorm betreft is het afwachten of dat een boek blijft, of een e-reader, een iPad of een andere vorm. Dat zullen we gaan zien.

Hoeveel mensen komen er op dit moment jaarlijks in de huidige bibliotheek?

Als je de hele stad bekijkt zijn dat er rond de 400.000 tot 500.000. We hebben namelijk meerdere bibliotheken, in wijken, dorpen, woon- en zorgcentra. In de centrale bibliotheek aan de Brink komen nu 220.000 tot 250.000 mensen per jaar. Wij verwachten dat we met de nieuwe bibliotheek al vrij snel naar een verdubbeling zullen gaan. Dan praat je dus over 500.000 bezoekers in het nieuwe gebouw op de Stromarkt. We zien daarnaast dat bezoekers op dit moment een kwartier tot een half uur in de bibliotheek verblijven.

Wij verwachten dat de verblijfsduur in de nieuwe bibliotheek zal toenemen. In de bibliotheken die nu al zo'n nieuwe functie hebben, bijvoorbeeld in Almere of Amsterdam, ligt de gemiddelde verblijfsduur al boven een uur, in Amsterdam zelfs al boven de twee uur. Dat betekent dus dat mensen daar een groot deel van de dag zitten te lezen en te werken of aan activiteiten deelnemen. Op het moment dat de verblijfsduur toeneemt, dien je dat te faciliteren. Dat betekent dat je in de bibliotheek ook iets moet kunnen drinken of een broodje eten.

*Hoe ziet u dat faciliteren precies voor zich?
Er kunnen bijvoorbeeld ook mensen zijn die graag liggend lezen.*

Er zijn voorbeelden van bibliotheken waar oude treinbanken in staan of waar zitzakken liggen. De bibliotheek moet een verblijfsplek zijn voor velen. De een wil stilte en een klassieke bank of stoel en de ander wil iets informeels en moderns. Dat aanbod kan heel gevarieerd zijn. Er zijn elders in de wereld voorbeelden van openbare bibliotheken die alle boeken letterlijk in het magazijn zetten. Er is dan een catalogus waaruit je thuis alles kunt bestellen en wat je hebt besteld staat voor je klaar in de kast om af te halen. Daarbij kun je het ook zo organiseren dat die bronnen dichtbij huis of zelfs aan huis bezorgd worden. De openbare bibliotheek wordt dan een plek om bepaalde dingen te bespreken of om te werken. Die omslag vindt op een aantal plekken al plaats, zoals in universiteitsbibliotheken. Daar staan wetenschappelijke bronnen en vaktijdschriften vaak al opgeslagen in digitale databanken. Daar is het papier verdwenen en bedien je je van digitale bronnen. De universiteitsbibliotheek Delft is daar een voorbeeld van. Dergelijke toepassingen zullen we ook steeds meer in openbare bibliotheken gaan zien.

*Aan welke groepen gebruikers denkt u hierbij?
Die ook op dit moment al in de huidige bibliotheek komen, of nieuwe groepen die u binnen gaat krijgen in de nieuwe bibliotheek?*

Dat is heel gevarieerd. Zo zijn er scholieren die in de bibliotheek komen werken. Die vinden het rondom examentijd thuis misschien te onrustig om goed te kunnen studeren, willen er toch voor gaan om een mooi cijfer te halen en zoeken dus een plek waar ze geconcentreerd kunnen werken. Op dit moment zit er in ons pand aan de Brink een leeskring van jongeren die één keer per maand bijeenkomt om boeken die ze gelezen hebben te bespreken. Ook kan het om groepen van het COC gaan die een film komen kijken, om de Alliance Française of om mensen die samen een flamencofilm willen zien. Het varieert dus van brede groepen in de samenleving tot kleine niches.

Dat kan toch ook in andere zaaltjes of cafés?

Wij hebben de kennisbronnen, wij kunnen daar eenvoudig en gemakkelijk aan komen. De bibliotheekpas biedt dus toegang tot diensten op verschillende fronten. We hebben het over het publieke domein wat het op dit moment op veel terreinen moeilijk heeft.

Brink, openbare bibliotheek

Als je naar onze begroting kijkt, dan blijkt dat de contributieopbrengsten ongeveer het bedrag oplevert waarmee wij onze collectie steeds aanvullen. Feitelijk delen de mensen van Deventer zo de kennis met elkaar via de faciliteiten die wij ze aanbieden. Met die nieuwe opzet komt dat juist allemaal tot leven, wij zijn het middel om al die verschillende soorten kennisbronnen beschikbaar te stellen voor de mensen. ‘Een stationshal van de verbeelding’ zei Aad Nuis ooit. Dat blijft een mooi beeld.

Zijn er nog andere groepen die u wilt bereiken met de nieuwe bibliotheek?

Ja. Dat zijn de groepen die het niet gemakkelijk hebben in de samenleving. Dat kunnen mensen zijn die op zoek zijn naar informatie rondom wonen, welzijn en zorg. Die mensen zoeken bijvoorbeeld antwoord op vragen als: ‘Mijn moeder moet naar een woonzorgcentrum, welke zijn er? Hoe werkt dat?’ Dat soort groepen willen we voorzien van informatie, waarbij we ook verwijzen naar de juiste partners. Dat komt nadrukkelijk in al onze vestigingen terug. Daarnaast richten we ons ook op laaggeletterden of mensen die net met hun inburgering en de Nederlandse taal bezig zijn. Mensen die de taal onvoldoende vaardig zijn om eenvoudige formulieren te lezen en om zich te kunnen redden in de samenleving willen we ondersteunen met taalcursussen, computers met taal oefeningen en op andere manieren. Verder moet je denken aan aantrekkelijke educatieve programma’s voor groepen zoals klassen van het basisonderwijs die met taal en lezen bezig zijn. Ook willen we mediavaardigheden en mediawijsheid bevorderen door mensen om te leren gaan met computers en beelden. Dat soort hulpprogramma’s zul je nadrukkelijk tegenkomen in de nieuwe bibliotheek. Al met al zal de bibliotheek een waardevolle ontmoetingsplek worden voor iedereen. Dan gaat de bibliotheek ook niet meer om 6 uur ’s avonds en in het weekend dicht. We hebben nu het idee om zeven dagen per week van 9 tot 9 open te zijn. In Amsterdam is dat van 10 tot 10. Iets in die richting. Wat we ook zullen gaan zien is dat er mensen zijn die de sleutel en de alarmcode hebben om programma’s ook na sluitingstijd te kunnen draaien.

Een fundamentele vraag. Wat was er nou eerder, een inhoudelijke noodzaak voor een nieuwe bibliotheek, of de behoefte om de Stromarkt en het Lamme van Diesplein aan te pakken?

De bibliotheek aan de Brink is al in 1964 gebouwd. In die tijd was het Europese top, maar de bibliotheek in die vorm is eigenlijk in de jaren 90 aan het eind van zijn levenscyclus gekomen. De behoefte aan een nieuwe bibliotheekvorm was er dus al eerder. We hebben eerder gekeken of de bibliotheek samen met het stadskantoor aan het Grote Kerkhof geplaatst kon worden. Op enig moment stelde de NV Bergkwartier voor om de panden van de SNS-bank, Schröder en La Fontana samen te voegen en daar een bibliotheek in te plaatsen. Zoals dat zo vaak in het leven gaat, komen partijen elkaar tegen en komt er uiteindelijk iets moois uit.

Welke bibliotheek in Nederland is het beste voorbeeld voor de nieuwe bibliotheek in Deventer?

Er zijn er een aantal, maar het meest actueel en het meest compleet is de bibliotheek van Almere. Ze hebben daar een aantal aspecten die ik eerder noemde, samengebracht in een kwalitatief hoogwaardig gebouw op een goede plek in het centrum van de stad. Ze hebben de collecties van de uitleenbibliotheek op een prachtige manier uitgesteld, als een warenhuis op het niveau van de Bijenkorf. Daar dwaal je relaxed doorheen en voordat je er erg in hebt, sta je met je handen vol met materiaal. Daarmee neemt het aantal uitleningen dus toe. Ook is er een fantastisch grote gamehoek voor jongeren. Van gamen kun je ook ontzettend veel leren, zeker als je dat tegen of met elkaar doet. Daarnaast hebben ze in Almere een filmtheater waarmee ze het filmhuis van de stad in huis hebben. Verder worden er voorstellingen rond taal en lezen gehouden en is er een nieuwscafé. Je kunt er de hele dag verblijven. De combinatie van het prachtige gebouw met dat mooie moderne interieur en al die functies die daarin bijeenkomen, trekt al die Almeerders naar binnen. Die nieuwe bibliotheek staat er nu een jaar en er is nu al een tekort aan studieplekken.

Er zullen volgens u meer mensen in de nieuwe bibliotheek komen. Geven die daar ook meer geld uit?

Dat ligt eraan hoe je met elkaar wilt afrekenen. In het systeem dat we in alle bibliotheken in Overijssel hanteren, wordt er een bepaald bedrag betaald voor alle diensten. Momenteel hebben ongeveer 30.000 mensen een bibliotheekpas bij ons. Daarmee haal je op een eenvoudige manier een substantieel bedrag binnen. Naarmate we meer producten en diensten gaan aanbieden zullen we de contributie geleidelijk aan verhogen.

Dat lijkt me toch een karige propositie voor de bibliotheek. Heeft u al volledig zicht op alle kosten, bijvoorbeeld voor alle rechten van de digitale producten?

Voor een klein deel, maar nog niet in de volle breedte. De Nederlandse digitale bibliotheek 'bibliotheek.nl', waar onze website deel van uitmaakt, biedt nu voor heel Nederland een index van alle beschikbare digitale bronnen, zowel voor het brede publiek, als voor de wetenschap. Ook alle programma's van de omroepen en de bronnen van musea en archieven zullen geïndexeerd worden. Daarmee komt er een overzicht van alle beschikbare bronnen. Of je ze mag raadplegen en tegen welke prijs, hangt er vanaf of de bibliotheek, of je school, of je bedrijf de gebruiksrechten voor je betaald heeft. Misschien moet het publiek voor bepaalde producten een extra bedrag betalen, net zoals je nu in een boekhandel een boek kunt kopen.

Dat is toch dubbel jammer? Zowel voor degene die een losse prijs moet betalen, dat is hij immers niet gewend in de bibliotheek, als voor de bibliotheek zelf, want dat geld gaat naar iemand anders. Gaat u op deze manier wel uit de kosten komen?

Het is nu zo in Nederland dat een groot deel van de functie van de openbare bibliotheek via belastingopbrengsten gefinancierd wordt. Zelfs in deze bezuinigingstijd heeft men op rijksniveau nadrukkelijk gezegd dat de bibliotheek haar functie moet blijven behouden.

Maar de nieuwe bibliotheek gaat vaker en langer open, moet veelzijdig zijn, biedt meer diensten aan en vergt breder opgeleid personeel. Alles wordt groter en duurder. Hoe gaat u dat nou bekostigen?

Wij zijn al een aantal jaren bezig om van de bibliotheek een zelfbedieningsbibliotheek te maken, waar je in en uit kunt lopen om materialen mee te nemen en weer terug te brengen. In de bibliotheek van nu kun je direct gebruik maken van het internet of van een filmzaal zonder dat iemand je daarbij moet helpen. Het personeel houdt alleen toezicht. Daarnaast bieden wij meerwaarde op het gebied van taal en lezen, mediawijsheid en informatievoorziening. De daarmee gepaard gaande reductie in personele capaciteit hebben we inmiddels al voor zestig á zeventig procent gemaakt. We hebben gelukkig nog drie of vier jaar om dit te voltooien, voordat we in het nieuwe gebouw zitten. Dat zijn we nu aan het voorbereiden. Met dezelfde kosten gaan wij dus meer kwaliteit bieden. De gebruiker zal bereid zijn daar meer voor te betalen. Wij hebben als bibliotheek ook een maatschappelijke functie omdat we een zeer grote groep van de samenleving bedienen. Dertig procent van de mensen heeft een bibliotheekpas en maakt daar heel actief gebruik van. Vijftig procent komt minstens één keer per jaar binnenlopen. Bibliotheekmensen zijn bescheiden, maar de bibliotheken hebben meer leden dan de ANWB en meer klanten dan Albert Heijn. De gebruiker betaalt op dit moment 49 euro bij ons. Wij verwachten dat dit bedrag de komende jaren geleidelijk zal kunnen gaan groeien naarmate wij meer producten en diensten aan onze gebruikers gaan bieden.

Tot wat voor een bedrag zal het contributiegeld kunnen toenemen?

Wij zitten met het huidige bedrag van 49 euro landelijk gezien op een heel redelijk niveau. Internationaal gezien behoort Nederland tot de top. In Scandinavische landen, Amerika en Engeland is de bibliotheek gratis. Wij zijn in dat opzicht echt het land van het profijtbeginnsel. Veel mensen zijn best bereid voor de bibliotheekdiensten te betalen. Daarnaast is de overheid, gelet op de grote aantallen mensen die wij bereiken, bereid daar een heel redelijk bedrag bij te leggen om dat ruime pakket aan te kunnen blijven bieden. Met de Overijsselse bibliotheken zijn we bezig om dienstverlening binnen het onderwijs te gaan bieden. Onderwijsinstellingen zijn bereid om daarvoor een substantieel bedrag per leerling neer te leggen. Ze zullen daarmee immers slechts een relatief klein deel van het bedrag kwijt zijn van wat het ze zou kosten als ze dit zelf zouden moeten organiseren. Bovendien zullen ze via de openbare bibliotheek een veel beter en breder product aangeboden krijgen.

Stromarkt, La Fontana

De overheid verkeert momenteel in een lastige financiële situatie en bezuinigt al op de allerzwaksten in de samenleving. Hoe lang denkt u dat het gaat duren, voordat de overheid op de bibliotheek gaat bezuinigen? Straks zit u daar met een gebouw van 7000 vierkante meter aan de Stromarkt.

In Deventer komt het bezuinigingsprogramma een dezer dagen in de gemeenteraad. Ook op de bibliotheek zal bezuinigd worden. Natuurlijk nemen ook wij onze verantwoordelijkheid als er in mindere tijden bezuinigd moet worden. In sommige steden wordt er erg fors bezuinigd en moeten ze de tering naar de nering zetten. Dat is wel jammer. In Deventer hebben we een gecombineerde financiering met een gebruikersbijdrage, een overheidsbijdrage en bijdragen vanuit organisaties en instellingen die voor groepen in de samenleving staan. Dat biedt een gespreide financiering. Dat houdt minstens tien jaar stand, ik denk zelfs wel de komende twintig à dertig jaar.

De logische koopmanswet luidt dat als de mensen die de diensten gebruiken daarvan niet het merendeel van de kosten betalen, u vroeger of later blut raakt.

Ja, maar wij verlenen diensten voor grote groepen in de samenleving. De helft van onze klanten is jonger dan achttien jaar en zit in een periode dat ze zich ontwikkelt, waarbij taal en lezen enorm belangrijk zijn. De mate waarin je taal tot je kunt nemen is belangrijk voor je persoonlijke ontwikkeling, in je werkende leven presteer je beter als je dat in huis hebt. Wij draaien bijvoorbeeld extra programma's om in gezinnen voor te lezen. Dat is van waarde op het gebied van taal en lezen, maar ook voor het opdoen van mediavaardigheden. Dat is van heel groot belang in de kennissamenleving die we als Nederland willen zijn om, als onderdeel van Europa, te kunnen concurreren in de wereld. Dat vinden ook overheden van groot belang, die komen steeds vaker aankloppen met het verzoek om te helpen de burger te ontwikkelen, opdat die beter kan participeren in de samenleving.

Er is ook nog een tweede bibliotheek in de stad: de Athenaeumbibliotheek. Het zou mij logisch lijken als die samen met de openbare bibliotheek in dat mooie nieuwe gebouw zou gaan zitten.

Dat gaat niet gebeuren. Enerzijds omdat de Athenaeumbibliotheek met zijn historische collectie een grote rijkdom van de boekenstad Deventer herbergt. Daar zitten handschriften tussen, eerste drukken, en dergelijke. Daarnaast is die bibliotheek samengegaan met het archief. Het is daarmee een erfgoedinstelling met een prachtig bezit. Het zou dus eerder in aanmerking komen voor een museum om die collectie te presenteren. De Athenaeumbibliotheek, ooit verrijkt met de collectie van de Universiteit van Harderwijk, heeft al heel wat jaren een koppeling met hogeschool Saxion. Daardoor functioneert de Atheneumbibliotheek nu ook als hogeschoolbibliotheek van het Saxion in Deventer en Enschede. Vanuit die functie ondersteunt de Athenaeumbibliotheek ook alle bibliotheken en burgers van Overijssel. Samenvoeging met onze bibliotheek is niet direct noodzakelijk, omdat al hun kennisbronnen ook nu al beschikbaar zijn voor het publiek. Bovendien zullen er ook studieplekken komen die toegang bieden tot alle rijkdommen van die Athenaeumbibliotheek. Wij vormen in zekere mate al de voorkant, de publiekskant, voor de Athenaeumbibliotheek. Dat kunnen we straks nog uitbreiden in het nieuwe gebouw. We zullen met de Athenaeumbibliotheek en de Hogeschool gaan praten om die functie straks meer gestalte te geven. Het is zonde om nieuwe magazijnen te gaan bouwen in ons nieuwe gebouw. Daarnaast zie je nu een ontwikkeling bij wetenschappelijke bibliotheken van hogescholen en universiteiten waarbij je via digitale databanken toegang krijgt tot boeken en geschriften. Die ontwikkeling zal zich ook bij ons doorzetten waarmee je via digitale systemen ook vanuit de openbare bibliotheek toegang krijgt tot de fysieke én digitale kennisbronnen van de Atheneumbibliotheek.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Dan kies ik voor het pand van La Fontana. Wij gingen daar vroeger als gezin vaak eten toen het nog een restaurant was. Het is ook een pand dat bij het nieuwe complex van de bibliotheek gaat horen, samen met het SNS-gebouw en het Schröder pand. In het plan zoals dat nu bij de gemeenteraad ligt komt de bibliotheek in het SNS-gebouw plus het Schröder pand. Het La Fontana pand zal ongetwijfeld op een goede manier geïntegreerd worden in dat complex. Ik stel me voor dat daar een geweldig restaurant in komt dat het publiek van de bibliotheek bedient. Achter La Fontana zit een prachtig terras dat dan ons leesterras kan worden. Als het niet regent, loop je even naar buiten, de oude Proosdijtuin in, waar dan prachtige boeken, tijdschriften, kranten en weekbladen klaar liggen om gelezen te worden.

Brink, openbare bibliotheek

Meneer van Baalen, wat zou u aanwijzen als lelijkste pand van de NV?

Dat is een leuk discussiepunt. Voor mij is het lelijkste pand het huidige gebouw van de SNS-bank, dat straks compleet verbouwd zal worden tot bibliotheek. Ik heb ook al jarenlang gebeden of er op die plek misschien een verdwaalde Scud-raket terecht zou kunnen komen, maar ik heb begrepen dat het nu goed gaat. Het wordt daar helemaal verbouwd. Het is op zichzelf een bijzonder pand van na de oorlog, maar het was een vergissing dat op een historische plek in het centrum van Deventer te plaatsen. Dat had aan de rand van de stad moeten staan. Ik heb er wel alle vertrouwen in dat dit straks een erg mooi pand wordt en dat mijn gebeden eindelijk worden verhoord.

Wat is volgens u het meest bandeloze pand van de NV?

Als ik met toeristen over het Grote Kerkhof loop, laat ik mensen in de

Sint Jansstraat - een klein middeleeuws steegje met prachtige boogjes - op de gevel van een pand een vrouw zien die uitnodigend met haar boezem uit het raam hangt. Daar staat een prachtige tekst bij: 'Eens halve kous heet nu St. Jan' en dat eindigt met 'Wat ik u brom, u keert weer om'. 'Een kous aantrekken', is een oud Middeleeuws gezegde voor vrijen of copuleren. Dat is namelijk een oord van prostitutie geweest. Ik neem aan dat menig bezoeker hier ooit in dat steegje naar vrouwen heeft gezocht, of naar binnen is gewenkt. Dat is natuurlijk een prachtig verhaal.

En het meest armelijke pand?

Het meest armelijke pand lijkt mij het pand op het Bergschild, tegen de stadsmuur aan, waar ik weet niet hoeveel gezinnen in hebben gewoond. Men woonde zelfs in de bogen van de stadsmuur. Daar heeft ooit ook Lazarus Voorzanger gewoond, een Joodse man die nu eens op de Brink liep en dan weer in een portiekje zat te bedelen en te drinken. Het verhaal luidt dat er op een dag een professor van het Athenaeum bij hem kwam en zei: 'Lazarus, we hebben wat vlooiën nodig voor een medisch experiment. Heb jij er wat voor mij?' Lazarus wilde er net één pakken, maar vroeg toen aan de professor: 'Hoe vólle kan 'k d'r mee verdienen?' Waarop die professor zei: 'Wij wouden je daar een stuiver voor geven.' Lazarus heeft daarop toen durven zeggen: 'Nee, loat moar. Da's mie de moeite nieet weerd'. Dat vind ik een van de mooie verhalen over Deventer.

Het meest curieuze pand?

Het meest curieuze pand is denk ik het pand in de Menstraat, tegenover het prachtige borstelwinkeltje: het huis Zevenaar. Dat huis stond namelijk ooit in Zevenaar, waar het na de Tweede Wereldoorlog moest wijken voor een ander gebouw. Door de bombardementen waren er tijdens de Tweede Wereldoorlog nogal wat gaten gevallen in Deventer. Die moesten natuurlijk opgevuld worden. Zevenaar had dat huis daar over, dus de burgemeesters van Deventer en Zevenaar beklonken onder een goed glas een akkoord, waarmee dat pand naar Deventer ging. Daar staat het nu en het leuke is dat de toenmalige burgemeester Bolkestein er toen zelf in ging wonen. Hij gaf een goed voorbeeld door zelf een huis in die armelijke buurt te gaan betrekken. Als de burgemeester er gaat wonen, dachten de mensen, wil ik dat ook.

Het meest criminele pand?

Het meest criminele pand is het pand met de papegaai in de Bergstraat. Boven de papegaai zit ook een prachtig snijraam. In dat pand is in 1995 Hugo Bootsma vermoord. Heel triest. De moordenaar is helaas nooit gepakt. De ellende die zich daar toen heeft voorgedaan, met de bloedsporen die je daar op straat kon zien, ook nog eens vlak voor Kerst, was erg triest.

Sint Jansstraat

Henk van Baalen Commissaris NV Bergkwartier

Het meest religieuze pand?

Dat staat denk ik in de Menstraat naast het huis Zevenaar. We hadden hier ooit een klooster vlakbij Deventer. Ten tijde van gevaar vluchtten de zusters naar de stad, waar ze dan veilig waren. Dat pand heet ook ‘Der Nonnenhuis’, dat staat ook nog mooi boven op de deur. Het was dus een vluchthuis en het staat er al sinds 1609, meer dan 400 jaar. We hebben jaren geleden het klooster opgegraven en toen ook de begraafplaats van de zusters gezien. Het was een adellijk klooster, maar het bleek dat veel zusters een lichaamsafwijking hadden: een bultje of een te kort been. Die kwamen niet aan de man, dus gingen ze maar het klooster in.

Kunt u eens uitleggen hoe destijds de voorloper van de NV Bergkwartier is ontstaan?

Na de Tweede Wereldoorlog lag Deventer totaal in puin. Aan alles was gebrek. Er was wel een klein clubje, Stichting Oud Deventer, maar die had eigenlijk weinig geld. Ze hebben wel een keer een pand opgeknapt,

bijeenkwamen: ‘Maar dat is cultuurbarbarisme.’ Die hebben zich verzet. Ik vind het ook prachtig dat die gesteund werden door een aantal hoge ambtenaren dat het niet eens was met hun wethouders. Die ambtenaren mochten dat natuurlijk niet, dus hielden ze vergaderingen aan de overkant van de IJssel, in het IJsselhotel, bang dat ze door hun superieuren ontdekt zouden worden. Uiteindelijk heeft die groep gewonnen. De grote directeurs die daar ook bij zaten, kenden namelijk mensen in de politiek en in de Tweede Kamer en zij hebben er voor gezorgd dat het Bergkwartier werd opgeknapt. Een mooi verhaal is ook dat de wethouders eerst furieus waren op ambtenaren die meehielpen hun plannen te dwarsbomen, totdat Deventer negen jaar later de Europa Nostra prijs kreeg, een prestigieuze prijs voor renovatie en stadsschoon. Toen hebben de wethouders die prijs in ontvangst genomen en deden ze alsof ze altijd al een profetische blik op het stadsschoon hadden gehad. Dan gaan je tenen natuurlijk krommen van ellende. Dat is de politiek.

Hoe kwam de heer Eggink senior terecht in de Stichting die later de NV Bergkwartier zou worden?

maar dat zette eigenlijk weinig zoden aan de dijk. Het mooie is in dit geval ook weer dat er mensen waren die zich echt om de stad bekommerden en niet klakkeloos naar de overheid luisterden. De gemeente had namelijk het plan om de hele wijk te slopen en een afrit vanaf de Wilhelminabrug dwars door het Bergkwartier te leggen. Allemaal lekker nieuwbouw en Deventer in de vaart der volkeren omhoog. Toen zeiden belangrijke mannen, die bij ons in de sociëteit

De heer Eggink was een makelaar met hart voor de stad. Ik denk dat de kennis van panden binnen de oorspronkelijke groep nihil was. Een aantal heren kende Eggink natuurlijk al, dus men vroeg hem erbij. Hij kon inschatten hoeveel bepaalde panden waard waren. Het waren op dat moment nog allemaal krotten. Bovendien had hij liefde voor de stad. Zo begint er dus langzaam iets te ontstaan. Het is fantastisch dat men de visie had hoe het Bergkwartier mooi kon

worden. Mijn vader was vroeger loodgieter en ik weet nog goed dat ik hem wel eens brood moest brengen tussen de middag. Toen waren er misschien drie huizen gerenoveerd in het Bergkwartier. Als jongen zag ik al dat het daar erg mooi kon worden, dus ik zei tegen mijn moeder: ‘Daar waar pappa aan het werk is, wil ik ook wel wonen!’ En mijn moeder begon te huilen en zei: ‘Nu gaan mijn kinderen in het armste van het armste wonen, waar heb ik dat aan verdiend?’.

Hoe zag het Bergkwartier er uit op het moment dat de gemeente met het plan kwam om de wijk plat te gooien en er een afrit doorheen te leggen?

Het Bergkwartier zag er in de jaren '60, als gevolg van de Tweede Wereldoorlog, verschrikkelijk uit. Er waren veel dichtgespijkerde panden. Als je verkering had met een meisje uit die buurt, werd dat je sterk afgeraden, dat kon niets goeds zijn. Er woonden maar een paar mensen, de rest was gewoon pure armoede. Het was voor de helft verlaten en de andere helft werd nog bewoond. Ik vind het altijd geweldig om daar nu door heen te lopen en op die manier de mensen die daar toentertijd hun schouders onder hebben gezet, te eren. In de Bergstraat hebben we een prachtige steen ter herinnering aangebracht. Op 5 december 1967 kregen wij de eerste miljoenen om die wijk op te knappen. Midden in die steen kun je ook een soort oude vrijster of taaitaipop zien. Boze tongen beweren dat het juffrouw Klompé is, de toenmalige vrijgezelle bewindsvrouw van de KVP. Maar dat weet ik niet zeker.

Op welk moment is de gemeente echt enthousiast geworden voor de ontwikkelingen in het Bergkwartier?

Een aantal jaren nadat de eerste resultaten zichtbaar waren. Je ziet ook dat de tijdgeest is veranderd. Wij hadden in die tijd een enorm links stadsbestuur. Het was dan ook niet verwonderlijk dat Deventer ‘Moskou aan de IJssel’ werd genoemd. Men vond in die tijd dan ook dat het geen wijk voor de rijken mocht worden, de gewone man moest daar ook kunnen wonen. Dat was natuurlijk niet haalbaar op dat moment. Een aantal jaren later zag de gemeente toch in dat het misschien wel goed was dat daar geen monocultuur ontstond, maar dat er juist diversiteit moest zijn. Nu is het gemeentebestuur denk ik ook buitengewoon trots op het prachtige Bergkwartier en alle andere panden die wij restaureren. Niet alleen in het Bergkwartier, maar ook rondom het Grote Kerkhof en met de recente plannen voor het Lamme van Diesplein en de Stromarkt.

Het huis Zevenaar is afgebroken in Zevenaar en weer opgebouwd in Deventer. Is het vaker voorgekomen dat huizen verhuisd werden?

Ik weet niet of dat in Deventer vaker is gebeurd, maar het komt in andere steden natuurlijk ook wel voor. Kijk bijvoorbeeld maar eens wat er in Italië allemaal opnieuw wordt opgebouwd. Of stadsmuren die men weer restaureert. Zo hebben wij ook geprobeerd om de enige poort die wij nog hebben, de Bergpoort die in de tuin van het Rijksmuseum

in Amsterdam staat, terug te krijgen naar Deventer Dat hebben we een aantal keer geprobeerd, maar tevergeefs: eens geschonken, blijft geschonken. Elke keer dat ik in Amsterdam ben, moet ik daar even langs om hem aan te raken en dan gaat mijn Deventer hart weer sneller kloppen.

Wie is Jan Strik?

Dat is de enige die een eigen straatje heeft: de Jan Strik gang. Ik vind het een geweldig mens. Het is ook terecht dat het gangetje naar hem is vernoemd, als eerbetoon. Wat hij allemaal heeft moeten regelen. Je zult maar in '63 een antiekzaak beginnen in die straat, ze hebben hem voor gek verklaard. Als je nu kijkt wat voor een prachtige straat het is geworden met een geweldige diversiteit aan prachtige, aparte winkeltjes. Ik had laatst een rondleiding met tien Noordhollandse dames die ik door de Walstraat leidde. Ik zei: ‘Kijk dames, dit is het leukste straatje van Deventer, met allemaal unieke winkeltjes. Hier vind je gelukkig eens geen Hema of Blokker’. Waarop een van de dames zei: ‘Meneer van Baalen,

Bergstraat, pand de Papegaai

ik ben mevrouw Blokker.’ Je moet dus af en toe wel uitkijken wat je zegt, maar ze kon het gelukkig goed met me vinden. Jan Strik heeft natuurlijk een goede blik gehad. Hij had een pandje mooi opgeknapt en had een goede neus voor andere panden. Naar zijn idee moet het een straat met kleinschalige winkels zijn. Soms helpt hij ook starters. Juist die diversiteit van al die winkels en antiquariaten maakt het tot hêt cultuurstraatje van Deventer. Dat maakt zo’n stad leuk. Als straks de Boreelkazerne klaar is, kun je vanaf daar zo die prachtige Walstraat

die daar toen ’s winters ging wonen. Het is een pand uit 1664 en toen hij er ging wonen was het nog erg mooi. Hij wilde toen wel op de IJssel uit kunnen kijken, dus liet hij een stuk stadsmuur slopen. In de tuin van dat huis vind je hier en daar nog een klein stukje stadsmuur terug. In die tijd kon de burgemeester dat nog zomaar doen. Zo’n twintig jaar geleden was het huis ongelooflijk verwaarloosd, zo erg dat we ons afvroegen wat we daar nog van konden maken. De prachtige rococo-plafonds waren helemaal kapot. Gelukkig is op een gegeven

Walstraat

doorlopen en kom je uit op de Brink, waar je lekker kun shoppen of op een terrasje kunt zitten. Dan wil je nooit meer op vakantie, dan blijf je in je eigen stad.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Het mooiste pand vind ik het Van Marlehuis aan de Polstraat 18. Dat pand is vernoemd naar een oud-burgemeester uit de 19e eeuw,

moment besloten tot renovatie. Ik was verkleed als burgemeester Van Marle, met een hoge hoed op en een deftig jasje aan en riep: ‘Wat is er hier in mijn huis allemaal gebeurd?’ Ik was zogenaamd honderd jaar in slaap gevallen en met een symbolische klap tegen de muur begon de restauratie. Nu is het misschien wel het mooiste huis van Deventer, waar je met groepen kunt dineren of een feestje kunt geven. Zo is het eigenlijk voor iedereen toegankelijk. Bovendien is het een prachtig pand, uitkijkend op de IJssel, mooier kan het eigenlijk niet.

Polstraat, het Van Marlehuis

Olst, Havezate De Haere
hoofdkantoor Stichting
IJssellandschap

Mijnheer Assink, waarom is het wenselijker dat de burgers, in plaats van de gemeente, de stad Deventer opknappen?

Ik ben van mening dat wanneer gemotiveerde burgers het initiatief nemen, je ervan uit kunt gaan dat er extra inspiratie, inzet en betrokkenheid ontstaat voor het opknappen van de stad. En die mensen zijn er!

Maar die zijn minder geïnspireerd.

Dat hoeft niet zo te zijn, het hangt heel erg af van het soort individuen, van de persoonlijkheden. Daarbij moet ik wel zeggen dat, wanneer je het specifiek over de NV Bergkwartier hebt, er sprake is van een gelukkig uitgevallen combinatie van stadsbestuurders en burgers die er duidelijk samen voor gaan!

Die gelukkige samenwerking was er niet van de ene op de andere dag, neem ik aan?

De NV bestaat al heel wat jaren. Daarbij zijn we door verschillende fasen gegaan. Het begon allemaal met een droom. En er zijn altijd mensen die dromen zweverig vinden, die vinden dat je met beide benen op de grond moet blijven staan. Maar mensen met een droom zijn vaak mensen met visie, die er, met een gericht doel voor ogen, vol passie in gaan. Maar passie kan ook weerstand oproepen vanwege traditioneel denken: ‘Waar haal je het geld vandaan’ en ‘dit is onverenigbaar met bestaande belangen’ en zo verder. Toch is zoiets een beweging in de tijd en dan zie je op enig moment, zoals ik dat al vaak heb gezien, dat mensen in de loop van een groepsproces geleidelijk aan mede-eigenaar worden van zo’n nieuwe droom. Zo gezien heeft succes in de tijd vele vaders.

Ja?

We leven in een tijd dat er al te gemakkelijk gezegd wordt: ‘We moeten alles via particulier initiatief doen.’ In principe ben ik het daar wel mee eens maar uiteindelijk moet je het toch echt met elkaar doen met ook een rol voor de overheid.

In hoeverre is dat van toepassing op de president-commissaris, die, bij mijn weten, ook nog president-commissaris is van de Stichting IJssellandschap?

Het klopt dat ik ook voorzitter ben van de Stichting IJssellandschap, wel een bijzondere combinatie.

Maakt u dat niet tot een buitengewoon machtige man in deze streek?

Mocht die gedachte van buitengewone macht al ooit bij me opkomen, dan zal ik dat snel weer naast me neerleggen. Ik vind dat, wanneer je in dit soort functies zit, de basis van je handelen een zekere bescheidenheid moet inhouden of, beter nog, dat je een houding van

dienstbaarheid moet innemen. Je moet je wel bewust zijn van je sterke positie en dat je van daaruit voorwaarden moet scheppen voor iets goeds, met een doel dat uitstijgt boven het privébelang.

Ja, dat begrijp ik wel, maar dat staat los van het feit dat u een machtige man zou kunnen zijn.

Ik heb natuurlijk veel dingen voor de stad gedaan. Als we dat lijstje zouden langs lopen, dan heb ik daarin inderdaad wel een bijzondere positie. Maar ik heb me wel altijd deel gevoeld van de groep waarmee ik werkte. Je wilt vooral iedereen die erbij betrokken is tot zijn recht laten komen. Ook wil je voor een directie die de dagelijkse gang van zaken bestuurt een klankbord zijn en ze helpen om tot een goed resultaat te komen. In deze tijd wordt nog wel eens vergeten dat veel mensen in een toezichhoudende rol die niet zozeer invullen vanwege geldelijk gewin, maar vanuit interesse, omdat ze zich ergens voor in willen zetten.

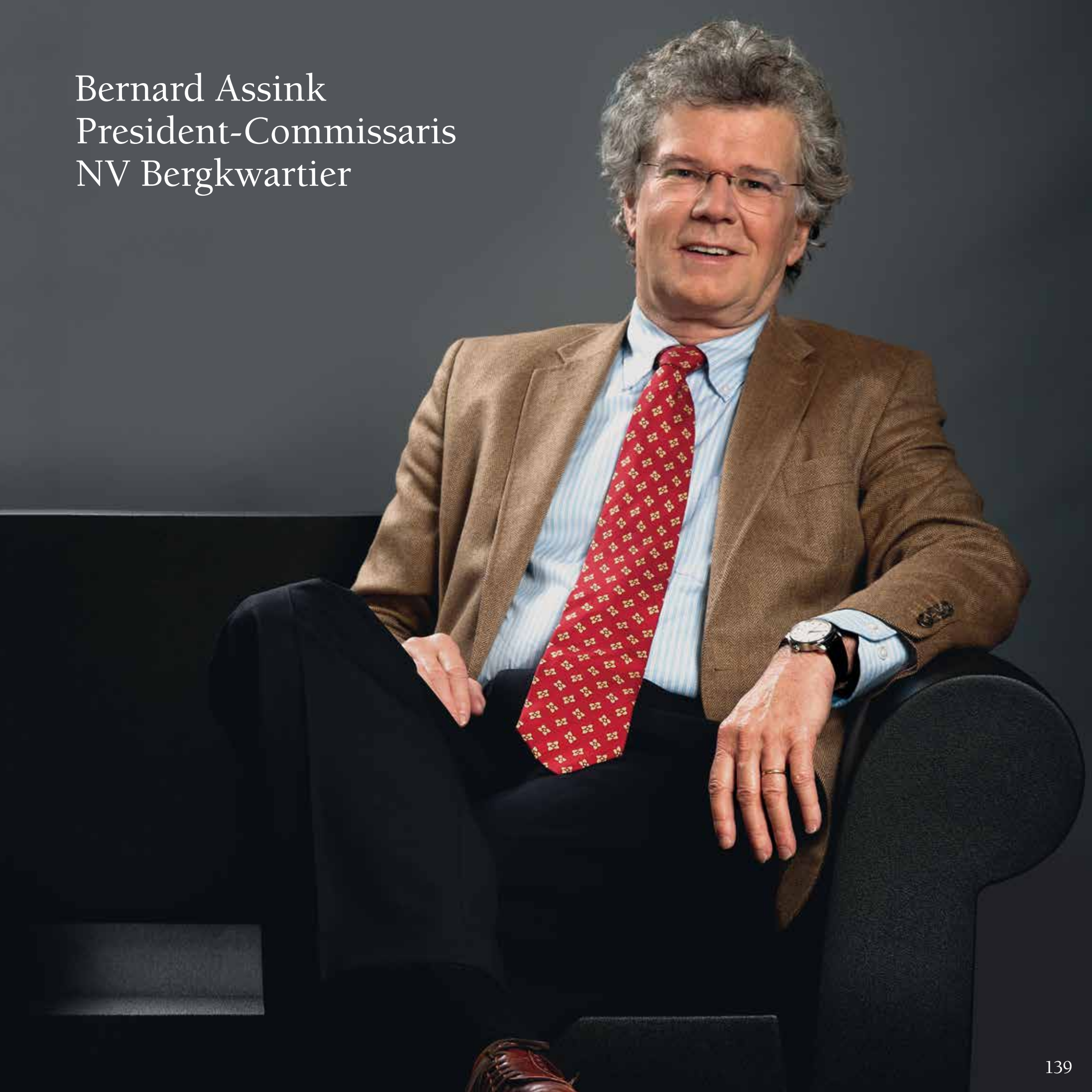
Ik heb ook niet gesuggereerd dat u er voor het geld zit. Ik suggereer alleen maar dat u ‘n machtige man bent en ik wil het toch nog een keer proberen. Helpt het u in uw functie als president-commissaris bij de NV Bergkwartier dat u ook nog voorzitter van het bestuur van de Stichting IJssellandschap bent? Versterkt dat elkaar, versterken die twee elkaar?

Ik heb doorlopend geprobeerd om die twee organisaties, waar nuttig en nodig, met elkaar te verbinden. Daarbij lag het initiatief bij mijzelf. Misschien is het interessant om te vertellen dat ik begin negentiger jaren zowel de taak van president-commissaris van de NV Bergkwartier als ook van voorzitter van de Stichting IJssellandschap heb overgenomen van Dolf Resius, oud-hoofddirecteur van Kluwer. Een bijzonder inspirerende man. Ik denk nog regelmatig aan hem, hij heeft zich vele jaren voor beide organisaties ingezet.

Kunt u uitleggen hoe het één het ander kan versterken?

Allereerst werken beide organisaties in dezelfde regio, de stad en ommelanden, waarbij de Stichting IJssellandschap zich beweegt in een gebied van, zeg, twintig kilometer rondom Deventer en de NV Bergkwartier zich bezighoudt met de stad. Er zijn heel veel raakpunten. Beiden beheren monumenten. Zowel de NV Bergkwartier als de Stichting IJssellandschap hebben een statutaire opdracht het algemeen belang van Deventer en ommelanden op een vernieuwende manier te dienen. De oorsprong van de Stichting IJssellandschap ligt in de dertiende eeuw. Een eeuw later ontwikkelde zich de Moderne Devotie, wat een grote maatschappelijke verandering teweeg bracht. Door de eeuwen heen is er bezit verzameld, vaak gekoppeld aan zorg voor minder bedeelden. In de tachtiger jaren van de vorige eeuw werd de beweging, toen Verenigde Gestichten genaamd, gesplitst in een stichting die zich bezig hield met verpleging en een stichting die moest zorgen voor het landschap. Die laatste stichting had geen aandeelhouders, maar was wel verbonden met de stad Deventer als overheid. Ik ben later in de gelegenheid geweest om die verbondenheid

Bernard Assink President-Commissaris NV Bergkwartier

los te koppelen. De NV Bergkwartier is ontstaan vanuit particulier initiatief. Aanvankelijk was het een stichting, kort daarna werd het een naamloze vennootschap met dus ook de inbreng van risicohoudend kapitaal. Dat risicohoudend kapitaal vraagt om een jaarlijkse vergoeding, waarbij wel statutair bepaald is dat het ingebrachte kapitaal geen intrinsieke waardevermeerdering kent. De toegenomen waarde van de bezittingen wordt steeds gebruikt voor de verdere restauratie van de stad. Al die jaren zijn we in staat geweest om jaarlijks 5 procent dividend uit te keren, als waardering voor onze aandeelhouders.

Maar nu nog een keer terug naar die inhoudelijke match. Hoe werken die twee nou samen, hoe versterken ze elkaar?

De combinatie van functies versterkt elkaar wel denk ik, in het bijzonder door de spirit die het mij oplevert. Ik ben er wel terughoudend in om die twee als het ware in elkaar te schuiven. Dat heb ik nooit gewild.

Maar dat denk ik ook niet. Ik wil alleen zo graag weten hoe je nou praktisch samenwerkt met die twee instanties.

Je kunt dat in de eerste plaats doen door regelmatig informatie uit te wisselen over wat je aan het doen bent, bijvoorbeeld bij restauratieprojecten, ‘Ruimte voor de rivier’, projecten in de horeca en ga zo maar door. Al jaren heeft de Stichting IJssellandschap zo’n tien procent aandelen in de NV Bergkwartier.

Stromarkt, detail SNS-bank

Kunnen ze om u heen in deze streek als het gaat om monumenten en landschap?

Natuurlijk heb ik enige invloed en men zegt ook wel dat ik een bepaalde visie heb en dat ik ook heel ‘begeisterd’, zelfs gepassioneerd, in mijn werk sta. Maar tegelijkertijd heb ik altijd oog voor degenen met wie ik samenwerk. Ik vind het belangrijk dat ieder lid van het bestuur of van de Raad van Commissarissen een goed gevoel heeft, dat hij het werk met plezier doet, dat hij een bijdrage levert en ook dat hij erkend wordt. Daar voor te zorgen is bij uitstek de rol van een voorzitter. En dat je dan na twintig jaar bekend en erkend wordt is een prettige bijzaak. Ik ben iemand met een missie, die iets wil bereiken.

Mag ik het eens iets platvloeser aan u vragen? Ik kan mij voorstellen dat er door de NV Bergkwartier regelmatig panden worden aangekocht, waarna ze netjes gerenoveerd en/of gerestaureerd worden. U bent een man die het belangrijk vindt om de markt te bekijken en te zeggen: ‘Nou nee, even wachten nog, het kan nog iets goedkoper die inkoop, geef hier nog een duwtje, trek daar nog eens een beetje... Pats, ik weet ook zeker dat we het nu zakelijk op z’n allerhandigst hebben gedaan.’ Is dat ook nog een kwaliteit van u om die sport zo te bedrijven?

Ik denk het wel. Uiteindelijk kom ik uit het bedrijfsleven, maar ik heb collega’s die daar net zo goed, zo niet beter in zijn dan ik. Gaandeweg leer je het klappen van de zweep wel kennen.

En er wordt nooit een pand gekocht zonder dat u het weet.

Ik heb één keer met Stichting IJssellandschap meegemaakt dat we niet unaniem beslisten. Met de NV Bergkwartier heb ik dat nog nooit meegemaakt. Unanimiteit is iets wat voor mij heel heilig is.

Maar hoe moet ik me dat dan voorstellen. Zitten jullie in een kamertje, in een café of op kantoor en besluiten: ‘Nee, nóg een week, nóg een week, nog even wachten nog, of ...?’

Nee, zo werkt het niet. Of de directeur komt met een voorstel, of wij doen een suggestie. Het gebeurt zelden dat er dan van het ene op het andere moment wordt beslist, daar wordt eerst goed over nagedacht. Daarbij moet er natuurlijk wel een beeld zijn over wat we met een pand willen. Het gaat niet alleen maar om het restaureren, het gaat ook om de bestemming. De NV Bergkwartier heeft veel te maken met betrokkenheid van verzekeringsmaatschappijen die jarenlang veel geld geïnvesteerd hebben. De inbreng van financiële kennis en marktervaring door de directies van die verzekeringsmaatschappijen is altijd van groot belang geweest. Zonder hen zou de NV Bergkwartier niet hebben bestaan.

Dat brengen zij mee. Wat brengen de andere leden van het bestuur mee zoals bijvoorbeeld Jan Strik?

Achter de Broeders

Jan is een voorbeeld van iemand die nauw verbonden is met de stad. Als koopman ‘pur sang’ heeft hij natuurlijk wel het een en ander tot stand gebracht. Maar ook andere bestuursleden hebben regelmatig hun bijdrage geleverd, bijvoorbeeld ten aanzien van de geschiedenis van een bepaald stadsdeel, huis of gebouw vanwege hun achtergrondkennis. Denk aan Hans Röben, Henk van Baalen en, vanuit het verleden, zeker ook aan Bernard Duimel. Het is absoluut niet zo dat alleen mensen uit het zakenleven weten hoe het moet. Wat ik erg opvallend vind is dat in de loop der tijd een aantal commissarissen uit de verzekeringswereld heeft laten weten dat ze het een voorrecht zouden vinden om na hun pensionering commissaris te kunnen blijven van de NV. Dat ze het waarderen zoals de NV met de monumenten in de stad omgaat.

Is die NV een leuke plek om dit te doen?

Ja, dan is de NV echt een leuke plek. En ik heb het idee dat ik er ook altijd voor heb kunnen zorgen dat er een binding tussen de mensen is, met een sfeer die ervoor zorgt dat we een groep zijn die graag samenwerkt.

Zitten er nog meer in het bestuur?

Ja, we hebben de burgemeester natuurlijk. Ik heb twee burgemeesters meegemaakt, de huidige burgemeester Andries Heidema en de vorige, James van Lidth de Jeude. De laatste was oud-wethouder in Utrecht en kwam vanuit die ervaring

Bergpoortstraat, arbeidershuisjes eind 19e eeuw

Raamstraat hoek Bergpoortstraat gerestaureerde arbeidershuisjes

heel vaak met interessante gedachten over hoe we geld zouden kunnen krijgen of hoe we dingen anderszins zouden kunnen regelen. Zo herinner ik mij een discussie over of wij geen panden aan huurders zouden kunnen verkopen. Na eindeloze discussies hebben we uiteindelijk nee gezegd. Maar die discussies hebben ons wel veel inzicht verschaft, want waarom wilden we uiteindelijk niet verkopen? Omdat we de stad Deventer leefbaar willen houden!

De burgemeester zit nog steeds in het bestuur?

Ja, maar wij ervaren Andries Heidema niet zo zeer als burgemeester, zo stelt hij zich niet op. Ik denk dat hij het belang onderkent van de NV voor de stad. Als zaken stroef lopen wendt hij zijn invloed aan om een goede beslissing te realiseren voor beide partijen.

Maar u bent ook een stel bemoeials in die NV. U bemoeit zich met gebiedsontwikkeling, u maakt de dienst uit op de Stromarkt. Ik kan me voorstellen dat wethouders en burgemeester daar eigenlijk diep in hun hart niet zo heel erg van gediend zijn?

Er zullen zeker momenten zijn dat ze dat tegen elkaar zeggen.

Weet u van de laatste keer dat ze dat tegen elkaar hebben gezegd?

Nee, zo machtig ben ik nou ook weer niet dat ik meeluister tijdens hun vergaderingen.

Dat valt me van u tegen.

Ja, dat zal best. Ik prijs mezelf gelukkig dat ik niet in die positie zit. Wij hebben de overstap gemaakt van het restaureren van individuele panden naar gebiedsontwikkeling, zoals aan de Stromarkt. Daarvoor is een goede verhouding met het gemeentebestuur nodig. In dat kader maken we ook regelmatig excursies, bijvoorbeeld naar Maastricht en laatst naar Salzburg. Daar hebben we een aantal dagen rondgekeken en er kennis van genomen hoe die stad zich verkoopt en aantrekkelijk maakt. Salzburg is een stad met een enorme historie. Eigenlijk zijn we in beide steden tot het besef gekomen hoeveel meer er nog mogelijk is in Deventer. Ook kan ik hier nog een verbinding leggen met de Stichting IJssellandschap. Het was op een receptie van die Stichting dat professor Goudappel mij op de schouder tikte en zei: ‘Het gaat helemaal niet goed’. Waarop ik zei: ‘Wat gaat er dan niet goed?’ Goudappel: ‘Er komt een bestemmingsplan voor de Stromarkt en dat doet geen recht aan de grote historie die daar ligt.’ Kijk, dat is dan niet tegen dovemansoren gezegd. Uiteindelijk heeft de gemeente dat bestemmingsplan gewijzigd. Daarbij heeft de NV Bergkwartier de moed gehad, en dat wil ik echt benadrukken, om een heel groot pand op de Stromarkt, de voormalige SNS-bank, aan te kopen. Nu zal daar de nieuwe bibliotheek worden gerealiseerd. Dat lef hebben wij wel gehad!

Bergpoortstraat, voormalig fabriekspand Ten Hove

Maar daarna staat de gemeente ook behoorlijk klem, na die aankoop door de NV Bergkwartier.

Nee, dat ligt anders. De gemeente heeft zijn eigen verantwoordelijkheden die ze namens de burgers uitoefent. Wij zijn heel doelgericht, wij willen iets tot ontwikkeling brengen. Ik vind dat er een natuurlijke, gezonde spanning moet zijn tussen die twee. Daarbij moeten wij natuurlijk niet kinderachtig gaan zitten zeuren over de invloed van de overheid op het moment dat zij gewoon probeert haar werk goed te doen. Zo zijn er verordeningen die voorschrijven dat er voor aanvang van de bouw naar historische sporen moet worden gekeken. Dat heeft in een enkel geval een vertragende invloed op ons werk

gehad, maar daar moeten wij dan maar rekening mee houden.

Ik beschuldig u nergens van, ik zeg niet dat ik het een verkeerde volgorde van zaken vind. Ik stel alleen vast dat u overgaat tot gebiedsontwikkeling, een pand aankoopt, een plan bedenkt voor dat gebied, en vervolgens met de gemeente gaat praten. Dat is, even neutraal geformuleerd, nogal een power die binnenkomt.

Ik ervaar dat zelf niet zo. Op het moment dat wij bedenken waar het belang van de stad mee gediend is, hebben we natuurlijk met meerdere partijen te maken: de mensen die er wonen en werken en daar mogelijk andere belangen bij

hebben. Al die aspecten moeten we op een goede manier benaderen. Daarbij komt dat wij, meestal via onze directeur, gesprekken aangaan met wethouders, Monumentenzorg en andere instanties.

Is het, ander onderwerp, denkbaar dat het IJsselhotel op korte termijn een keer verkocht gaat worden?

Dat is denkbaar. Wij zijn erin gestapt met een ondernemer die de wens te kennen heeft gegeven het op termijn te willen kopen. Daar zijn afspraken over gemaakt, dus dat is zeker mogelijk. Wij hebben ons afgevraagd hoe we hier eigenaar van willen zijn. Het verleden van het IJsselhotel is vaak schimmig geweest, je wist soms niet meer wie de eigenaar was. Als er een goed hotel staat waarmee goed wordt omgegaan, dan zijn we best bereid om te desinvesteren. Dat geld kunnen we dan weer gebruiken om in de stad te investeren.

Ondanks het feit dat het de plek was van alle geheime vergaderingen bij het ontstaan van de NV? Want die band heeft de NV er natuurlijk nog wel liggen.

Ik vind het wel leuk dat u het zo zegt. Ik ben daar natuurlijk niet bij geweest, dat is duidelijk. Het idee om het IJsselhotel te kopen heeft bij ons tot veel discussie geleid. We zouden dan immers óver de IJssel gaan, buiten de binnenstad. Ik herinner me nog heel goed dat ik een keer een verhaal las over de oud-vicevoorzitter van de Raad van State, de heer Scholten, die uit Deventer kwam. Hij vertelde dat hij niets leuker vond om vanuit Deventer met het pontje naar de overkant te gaan en daar een kopje koffie te drinken. Ik vond dat zo'n mooie gedachte. Toen ik daar vervolgens bij diverse mensen naar vroeg, bleek voor velen dat het IJsselhotel in voorgaande decennia een plek was waar je op zondag naartoe ging: het was een ontmoetingspunt. Toen ik dit in de Raad van Commissarissen aankaartte, was er een aantal dat zei dat we daar niet aan moesten beginnen. De locatie was wel aardig maar kostte te veel geld en was veel te risicovol. Ik kon ze daar ook geen ongelijk in geven. Op een gegeven moment is er ter vergadering op initiatief van een aantal mensen, niet unaniem, toch tot aankoop besloten. En dan is het wel heel kenmerkend dat we onze rijen sluiten en samen zeggen: 'Dit is ons project.' Soms ontstaan er zo, door toevalligheden, kansen die we dan ten volle aangrijpen.

En dan helpt het dat er in het bestuur een overzichtelijk groepje mannen is die de lijnen kort houdt?

Ik constateer achteraf dat wij allemaal langere tijd bij die NV betrokken zijn en volgens de huidige regels van het spel moet je na negen jaar of tien jaar weg zijn. Er zitten bestuursleden, en daar reken ik mezelf ook toe, die zo hecht aan de zaak verbonden zijn, dat ze elke keer weer benoemd worden. Het voelt net alsof het een bedrijf van jezelf is, je wilt graag dat het zich zal continueren. Je wilt goede mensen vinden en houden en alles onder de best mogelijke omstandigheden doen. Dat is, denk ik, kenmerkend voor de NV. Daarbij wil ik ook opmerken dat in de onroerend goed sector het hebben van een langere termijn visie heel belangrijk is, zeker met de huidige situatie waar de onroerend goed markt nogal fluctueert. Er zal een moment komen dat deze generatie geleidelijk uitstroomt en ik zal er heel erg trots op zijn als ze kan worden opgevolgd door mensen die ook echte liefde voor de stad hebben, met visie. En het lef hebben te ondernemen, want dat is natuurlijk het belangrijkste.

U zegt ‘liefde voor de stad.’ Het begon met het Bergkwartier, sterker nog het beperkte zich heel nadrukkelijk tot het Bergkwartier, de naam zegt het al: De NV Bergkwartier, Maatschappij tot Stadsherstel. Maar u bent inmiddels al ruimschoots buiten het Bergkwartier panden aan het verwerven en restaureren. Is het moment gepasseerd dat het alleen maar Bergkwartier was, kunnen we nu gewoon zeggen dat het weliswaar Bergkwartier heet, maar dat het om heel Deventer gaat?

Dat denk ik zeker. Maar het heet nu eenmaal de NV Bergkwartier, Maatschappij tot Stadsherstel. Deventer is uitgebreid door nieuwe gemeentelijke ontwikkelingen. Stel je voor dat er in Schalkhaar een prachtig mooi historisch pand staat, bijvoorbeeld het geweldig mooie oude gemeentehuis, waar ik altijd nog met liefde langs loop en denk, hé! Maar het kan ook zijn dat je zoiets ervaart in Okkenbroek, Lettele of Bathmen. Maar we hebben onder elkaar wel sterk het gevoel dat we de ontwikkelingen moeten kunnen blijven overzien.

Dus u blijft dicht bij de stad?

Ja. Ik zie ons niet in Amsterdam iets doen, of in het Gooi, of elders. Daarvoor zijn we denk ik ook een beetje te degelijk.

De NV Bergkwartier is dus inmiddels wel heel Deventer?

Ja, de NV Bergkwartier behelst in principe heel Deventer, meer dan alleen maar die binnenstad, hoewel daar wel ons hart ligt.

Vindt u eigenlijk dat altijd alles gerestaureerd zou moeten worden?

Ik geef je een mooi voorbeeld. De NV heeft een aantal pakhuizen gerestaureerd in de Raambuurt, op één na. Het is al jaren onderwerp van gesprek om dat pand te restaureren. Tegenover dat pand staan allemaal prachtige oude arbeidershuisjes, ook door ons gerestaureerd. We worden af en toe wel eens achter onze broek aangezeten, ook door het gemeentebestuur, om ook dat pakhuys op te knappen. Ik zei laatst tegen onze directeur: ‘Er staat haast een ruïne, het zou noodzakelijk gerestaureerd moeten worden. Zie jij kans op dit moment om het rendabel te restaureren?’ ‘Nee’ was het antwoord. Mijn reactie: ‘Oké, dan laten we het gewoon zo staan.’ Er staat wel een hek omheen, dat zou eigenlijk niet moeten.

Dus kinderen kunnen er niet spelen?

Nee, dat is trouwens een goede gedachte. Dat zou misschien niet eens zo gek zijn, maar ja..

Maak er een speeltuin van.

Ja, maar de investering daarvoor is natuurlijk aanzienlijk. En we leven in een maatschappij waar elk risico moet worden uitgesloten, met name ten opzichte van kinderen. Dus ik promoot het nu niet, ondanks dat we

vroeger wel op dit soort plaatsen gingen spelen.

Oh, ja?

En als je ouders vroegen ‘Waar ben je geweest?’ , dan zei je ‘Ach, ja...’

...in dat huis dat in puin ligt, van vlak na de oorlog, om er nu maar eens één te noemen. Nu zit u in het bestuur van het Bergkwartier, dus waarom zou u het niet doen? Dan weet u zeker dat het niet wordt opgeruimd en tegen de vlakte wordt gegoid. Dan kunt u het over dertig jaar alsnog restaureren. Dan hebben we er voor de jeugd van Deventer tot die tijd, dertig jaar lang een hele mooie speelplaats bij.

Ik moet eerlijk bekennen dat de gedachte van een restauratie die u net aanhaalde niet origineel van mij is, maar van iemand die daar in de buurt woont. En elke keer als ik hem ontmoet dringt hij weer aan met: ‘Wanneer ga je nou restaureren?’ Maar ik weet zeker dat, als ik met dit voorstel bij de directeur en bij de Raad van Commissarissen kom, men zal zeggen: ‘Kom nou . . . waar heb je het over’.

Ik heb nergens een ordentelijk document gevonden waar uw tienjaars strategie instaat. En ik verdenk u er van dat u dat ook niet wilt maken.

De NV is natuurlijk geen grote multinational, het is gewoon een lokaal bedrijf. En laten we er vooral geen wetenschap van maken. Het is ook veel toeval en geluk waarbij je dankbaar bent dat je dit kunt doen. En soms lukt het ons ook niet, want we hebben natuurlijk niet alleen maar succesnummers. Ook zijn er projecten geweest die we anders hadden kunnen doen. Wat ik per saldo heel belangrijk vind is het vakmanschap binnen onze gelederen, van onze directeur, van de medewerkers, de relaties en de mensen die weten hoe je moet restaureren. Dat is niet zomaar iets. Daarmee kunnen we een degelijke strategie neerzetten.

Een laatste vraag: Wat, als u er één moet kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Dat vind ik een moeilijk vraag. Zo heb ik nog nooit naar ons bezit gekeken. En als ik zou moeten kiezen, dan zou ik me afvragen: is het nou mijn favoriete pand omdat we er zoveel toegevoegde waarde aan hebben gegeven, omdat het door ons toedoen zo geweldig geworden is, of is het omdat je het historisch zo geweldig vindt? Want als een moeder meerdere kinderen zou hebben en je zou vragen: ‘Wat is uw favoriete kind?’ Dan zou ze zeggen: ‘Die vraag kan ik niet beantwoorden.’ Hoe dan ook, er zijn meerdere mooie panden. Zelf ben ik heel erg trots op het IJsselhotel, omdat ik zie hoe de geschiedenis daar doorheen getrokken is. En er is ook een pand midden in de stad dat op dit moment nog niet echt bij de NV hoort, maar waar ik wel een ongelooflijke liefde voor heb: de Broederenkerk.

Brink, het Penninckshuis

Meneer te Riele, in de jaren '60 werd Deventer 'Moskou aan de IJssel genoemd'. Waar kwam die naam vandaan?

Dat was in een periode, na de wederopbouw, waarin de Partij van de Arbeid van oudsher altijd de grootste partij was. Dat bepaalde natuurlijk heel erg de sfeer in de stad. Er was duidelijk een richting die ging voor de opbouw van Deventer als industriestad, waarbij men niet verder keek dan hun eigen socialistische grenzen. Deventer heeft wat dat betreft ook een traditie. De Communistische Partij Nederland is bijvoorbeeld ook in Deventer opgericht. Dan praten we over 1945. Dat was ook een periode dat, wanneer directeuren van grote bedrijven zich in Deventer wilden vestigen, de wethouder deze hoge heren gewoon afwees en zei: 'Daar hebben we geen belangstelling voor. Gaat u maar in Lochem of Twello wonen, daar waar rijke mensen thuis horen'. Die lijn is natuurlijk wel helemaal gekeerd.

Dat was echter geen gezellige sfeer, neem ik aan?

Nee, het was een vrij harde sfeer in de jaren '60. Er was weinig consensus en men had natuurlijk een absolute meerderheid in de Raad. Op een gegeven moment is de beweging, die toen landelijk in de Partij van de Arbeid door Van der Louw werd ingezet, ook in Deventer doorgezet. Toen brak er ook in Deventer een periode aan waarbij mensen verder keken dan hun socialistische neus lang was.

Zit er nog iets van het oude activistische verleden in het Deventer van nu?

Dat is nooit uit Deventer weggegaan. Of je nu in de Middeleeuwen kijkt of in de 17e, 18e of 19e eeuw, het markante van deze stad is dat er altijd een soort anarchistische of tegendraadse sfeer hangt. Men kan enorme conflicten met elkaar aan gaan, maar toch zie je altijd weer malloten opstaan en met gekke ideeën komen en vervolgens krijgen ze ook de ruimte voor creativiteit. Deventer heeft bijna 85 professionele beeldende kunstenaars, dat is voor een stad van 90 duizend inwoners erg veel. Die komen naar de stad, omdat ze hier toch een bepaalde sfeer en inspiratie voelen. Dat is inherent aan Deventer. Dat onderscheidt Deventer bijvoorbeeld ook van andere Overijsselse steden. Zwolle wordt toch vaak ervaren als een ambtelijke stad. Daar zit natuurlijk ook het provinciebestuur en er lopen meer dames en heren in nette pakjes rond. Deventer is toch wat anarchistischer. Daarbij maakt het niet uit of je van de PvdA of het CDA bent, dat hoort gewoon bij de stad.

Dat maakt de stad niet gemakkelijk te besturen, lijkt me?

Dat mag zo zijn, maar een stad die erg formeel is ingericht en waar alles volgens de ambtelijke lijnen gaat, is ook een stad waar geen uitdaging in zit. Ik denk dat als je hier in Deventer bijvoorbeeld wethouder mag zijn, in plaats van bijvoorbeeld in Apeldoorn of Zwolle, je ontzettend blij mag zijn. Er is namelijk altijd wat te doen. Er is ook op een aardige manier oppositie.

Elke keer als je iets verzint zijn er burgers die daar op tegen zijn en gelijk met hun eigen plannen voor een alternatief komen.

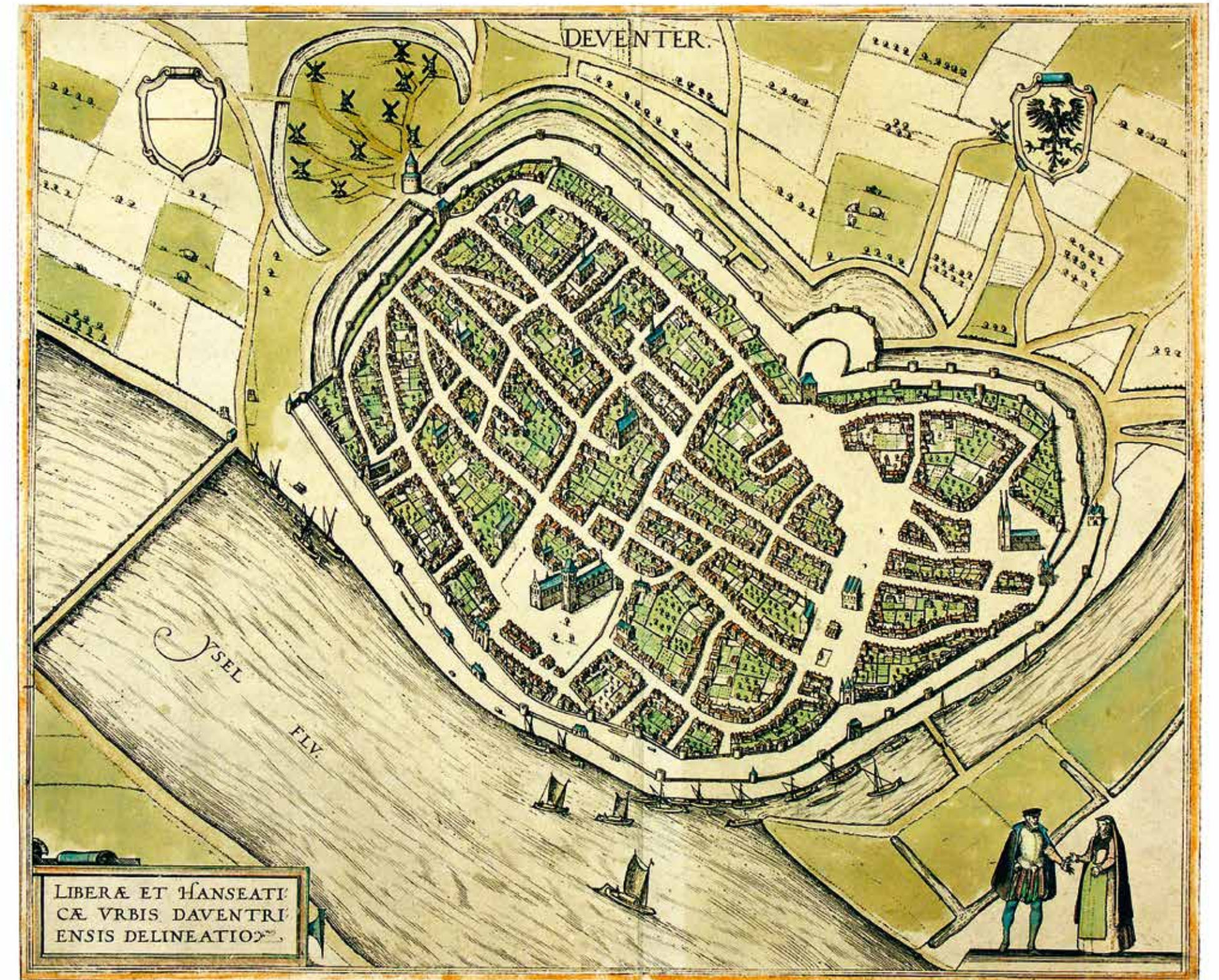
Beter kan je het niet hebben. Dat is natuurlijk het aardige dat in de stad zit. We hebben een enorm plan gehad van Neutelings Riedijk voor een stadskantoor. Dat ging mede op initiatief van de bevolking. Ze hebben vervolgens dat plan aan de kant geschoven en zijn bezig gegaan met een nieuw plan. Dat is juist het aardige en dynamische. In de oorsprong is de NV Bergkwartier, denk ik, een anarchistisch clubje. Zij gingen ook tegen alles in. Onder andere een van mijn voorgangers, wijlen de heer Suurink, zei: 'Niets ervan, afbraak. Wij gaat het heel anders doen.' Ze hebben het van onder af aan opgebouwd en dat is doorgegroeid tot wat het nu is. Eigenlijk waren het, zeker de heren die aan het begin stonden, geen brave lieden. Misschien zijn de huidige commissarissen van de NV dat inmiddels wel, al hoop ik het niet, maar aanvankelijk waren het mensen die dwars tegen alle stromingen ingingen. In de jaren '60 was er toch een trend van grootschalige sloop en rechte wegen. Dat heeft men uiteindelijk niet gevolgd, wat voor een groot deel is te danken aan de Deventer bevolking en vervolgens omarmt door het gemeentebestuur. Nu zitten we met de positieve gebakken peren. Nog steeds zie je dat de NV, maar ook andere clubs en zelfs particulieren, bijvoorbeeld iemand als Jan Strik in de Walstraat, met belangrijke initiatieven komen. Ze zouden ook kunnen zeggen: 'We gaan op onze pandjes zitten en we zorgen dat we een leuk dividend hebben', maar in plaats daarvan steken ze hun nek uit en gaan ze bezig op de Stromarkt. Dat dynamische, anarchistische en creatieve zit volop in de stad. Daarom blijf ik hier ook werken.

U bent directeur van de VVV. Is Deventer al een echte toeristenstad?

Nee. Deventer is hard op weg een toeristische stad te worden en er is ook enorm veel gebeurd op dat gebied de afgelopen jaren. Door de mensen die bij de VVV werken, maar ook door tal van andere mensen. Op een hele brede manier, typisch voor Deventer. Als je gaat kijken of Deventer echt een toeristenstad is, moet je daarbij ook kijken naar je concurrenten zoals Maastricht of Den Bosch. In dat opzicht denk ik dat Deventer nog wel een tandje bij moet zetten, maar wel op basis van hetgeen wat wij de afgelopen jaren al hebben bereikt. Dat is gewoon al erg veel. Ruim dertig jaar geleden al werden in Deventer bijvoorbeeld, samen met Zutphen, de Internationale Hanzedagen georganiseerd. Deventer is van oudsher lid van het Hanzeverbond en dat bestaat nog steeds. Ieder jaar komen er van de in totaal 200 Hanzesteden er zo'n 120 à 140 bijeen om vergaderingen en toeristische presentaties te houden. Dat is een groot evenement dat af en toe in Nederland plaatsvindt, maar ook in Duitsland, de Baltische staten of in Scandinavië. In 1960 vond het dus plaats in Deventer. Dat was een enorme operatie. Het was een groot evenement, waarbij zelfs de koningin en minister-president kwamen kijken en het moest ook nog eens samen met Zutphen. Toen heeft Deventer toch besloten dat te organiseren en is ook eigenlijk de doorbraak gekomen waarbij Deventer

Hein te Riele Directeur VVV Deventer

Toen hebben we dus al vrij snel een evenementenbureau opgericht, waar momenteel vier fulltime werknemers zitten die niets anders doen dan het hele jaar grote evenementen organiseren. Zo hebben wij ons voortdurend met het product bezig gehouden en dat doe ik nog steeds. De VVV-winkel is natuurlijk al lang niet meer onze core-business. Vroeger was het zo dat als je een VVV-winkel had, je het toerisme eigenlijk wel geregeld had. Dat is natuurlijk, mede door de ontwikkeling van het internet, allang niet meer zo. De VVV-winkel is dus één van

onze PR-middelen, maar het is nog steeds zo dat, als ik een folder zie staan waar we ons als Deventer voor moeten schamen, ik de hele stapel zonder pardon in de prullenbak gooi. Ik vind ook dat je op die manier met je stad om moet gaan. Je moet staan voor het product. Ik houd wel eens inleidingen aan het Saxion voor het HBO over stedelijk toerisme en stadsmarketing en dan neem ik altijd een doosje maandverband mee. Dan zeg ik tegen de studenten: 'Kijk, hier gaat het om. Dit is het product en dat moet verkocht worden.'

De verpakking moet goed zijn, alles moet kloppen en je moet zorgen dat mensen het vaker kopen.’ Dat zijn simpele principes. Bij de stad ligt dat misschien iets ingewikkelder, maar zo werken wij wel.

Het valt op dat Deventer een stad is van boeken, maar niet zozeer van literatuur. Is dat niet zonde?

Ik weet niet of Deventer geen literatuurstad is. We hebben op dit moment inderdaad niet erg veel schrijvers van landelijke allure in de stad wonen. Op het gebied van detectives en thrillers is er wel een schrijver die nu aan het doorbreken is, Almar Otten. Deventer is van oudsher natuurlijk een boekenstad. In 1475 was Deventer een van de eerste steden waar gedrukt werd volgens de nieuwe methode met losse letters, die door Gutenberg is uitgevonden. Vervolgens kwam Richard Pafraet, goudsmid van beroep, vanuit Keulen met een bootje via de handelswegen van Hanze hier de IJssel opgevaaren. In Deventer was al de Latijnse School, een soort gerenommeerde middelbare school, waar onder andere iemand als Desiderius Erasmus naar school is gegaan. Bovendien hadden we hier de beweging van de Moderne Devotie en de beweging rondom Geert Grote, die ook wel de ‘Broeders van de pennen’ werden genoemd omdat zij vooral boeken overschreven. Met andere woorden, Pafraet voelde dat hij in Deventer moest zijn omdat er hier al een intellectueel klimaat en handel was. Vanaf die tijd is Deventer een boekenstad geworden.

Maar het is nooit een literatuurstad geworden.

Jawel. Mensen als Erasmus hebben hier gestudeerd en in de 19e eeuw heeft hier Van Vloten, een belangrijke humanist, gezeten en we hadden hier mensen van het Athenaeum Illustre.

Waarom heeft Deventer als boekenstad nog steeds niet die alles overtreffende trap van een boekenmuseum?

Dat is er in zekere zin al wel, onder andere doordat Deventer de oudste wetenschappelijke stadsbibliotheek van Europa heeft. Daar is geen museum aan verbonden, omdat het een bibliotheek is. Daar worden wel regelmatig tentoonstellingen gehouden en er komen veel mensen om middeleeuwse handschriften en oude drukken te bestuderen. Deventer heeft dus twee bibliotheken. Naast de openbare bibliotheek is er dus ook deze wetenschappelijke stadsbibliotheek die ook functioneert als bibliotheek voor het HBO. Ik denk dat er nog geen echt boekenmuseum bestaat, omdat het met materiaal als boeken erg lastig is om daar toeristen op los te laten. Dat lukt bijvoorbeeld wel met de boekenmarkt. Wij organiseren de eerste zondag van augustus al twintig jaar lang de grootste boekenmarkt van Europa. Dan komen er op één dag meer dan 120.000 mensen uit heel Nederland en Duitsland naar Deventer. De avond daarvoor is er een tuinfeest in de tuinen rondom Theater Bouwkunde, waarbij bijna alle grote Nederlandse dichters naar Deventer komen, zoals Gerrit Komrij. Hij is inmiddels een vaste gast en komt speciaal voor dat feest vanuit Portugal helemaal naar

Deventer. Als je kijkt in de atlas van de Nederlandse gemeente, waarin van alles wordt onderzocht, zie je ook dat Deventer de stad is met relatief gezien de meeste boekhandels en antiquariaten.

Klopt het dat de boekenmarkt, geheel in de traditie van Deventer, is verzonnen door een boekhandelaar?

Degene die de boekenmarkt heeft verzonnen zit tegenover u. Bovendien is de boekenmarkt ook niet toevallig bedacht. Na de jaren ’70 werd er met een forse investering een verlaagd pad aangelegd langs de IJssel. Uiteindelijk lag dat prachtige pad er maar vroeg het college van B&W zich af wat we ermee moesten doen. Men wilde daar toen marktjes en dergelijke houden. Ik werkte toen nog niet bij de VVV, maar bij de Culturele Raad en toen heb ik voorgesteld om daar een boekenmarkt te houden. Vervolgens hebben we met een beetje Sallandse ondernemerszin gezegd: ‘Dan moeten we ook gelijk de grootste boekenmarkt van Nederland organiseren.’ Dat werd gelijk even opgeschaald. Bij de eerste editie is dat ook gelukt. Daarbij hebben we nauw samengewerkt met boekhandelaren, waaronder Johan Bouwmeester. De boekenmarkt is in de loop der jaren uitgegroeid tot de grootste boekenmarkt van Europa. Er staan inmiddels bijna 700 kramen en er is nergens in Nederland een grotere markt voor een ander artikel. Ook qua markt is het dus de grootste in Nederland. Deze markt hoort en past wel heel nadrukkelijk bij Deventer. Niet alleen vanwege de historie, maar wij hebben ook nu nog die reputatie van boekenstad. Ik rook bijvoorbeeld net toen ik hierheen reed dat de Donald Duck hier vers gedrukt werd. Ook de VARA-gids wordt in Deventer gedrukt en Wolters-Kluwer heeft hier belangrijke kantoren. Alleen daarom al past de boekenmarkt bij Deventer. Daarnaast maken we optimaal gebruik van de historische context en sfeer en de ligging van de stad aan de IJssel.

De toeristen gaan ’s avonds na afloop van de boekenmarkt echter massaal weer naar huis. U houdt ze niet binnen. Is dat niet doodzonde voor de stad?

Als die bewering klopt, zou dat inderdaad zo zijn. Kijk, ten eerste is het aardige dat als de mensen ’s avonds thuiskomen en het journaal aan zetten, ze nog een leuk item zien, want het NOS- en RTL-journaal komen al sinds een aantal jaren naar Deventer om een reportage te maken over de boekenmarkt. Daar heb je aanvankelijk als stad niets aan, want het evenement is al voorbij. Maar op die manier, en dat is overigens ook wel eens onderzocht, ontdekken veel mensen Deventer. Als ze dan voor de eerste keer in de stad komen, merken ze dat het toch een bijzondere plaats is, aan de IJssel, met de historische binnenstad en prachtige straten. Je ziet dat de mensen dan vaker terugkomen. We willen ook niet dat al de mensen hier na de boekenmarkt blijven overnachten, daar moeten we niet aan denken. Je moet daar namelijk mee oppassen, je moet nooit twee dingen tegelijk willen doen. Het is een eendaags evenement. Daarbij doe je een beroep op het cultuurtoeristische gedrag van mensen. Dan komen en gaan ze vanuit huis of een vakantieadres. Ze willen ’s avonds weer naar huis.

Niet als ze naar Maastricht gaan, uw grote voorbeeld. In Maastricht willen ze dat de toeristen blijven, in hotels slapen, in restaurants eten en de volgende dag weer de stad gaan verkennen. Is dat in Deventer geen prioriteit?

Maastricht heeft geen boekenmarkt, die stad heeft weer andere evenementen. De boekenmarkt is van Deventer, maar dan praten we wel over een dagactiviteit. De avond eraan voorafgaand vindt het Tuinfeest plaats en dan zitten de meeste hotels en campings ook vol. De mensen komen dus vaak zaterdag al, zodat ze zondagochtend vroeg naar de boekenmarkt kunnen. Voor ons is het overigens economisch gezien ook goed dat de mensen zondagavond weer naar huis gaan. Zo kunnen wij de boel weer opruimen en het evenement daarmee

Is het denkbaar dat er meer wordt gedaan met de Moderne Devotie en Geert Grote om toeristen naar de stad te halen?

Ik ben bang van niet. De beweging van Geert Grote is een hele theoretische stroming, het gaat voornamelijk over nadenken. Het is daardoor heel moeilijk om van de bewegingen van de Moderne Devotie en Geert Grote chocola te maken. Het begint er al mee dat er van Geert Grote nauwelijks iets is overgebleven. Men zegt dat er een schedel van hem is, maar de echtheid daarvan wordt nog betwist. Verder is er niets tastbaars over, waardoor je al het al moet hebben van verbeelding, terwijl de boodschap van Geert Grote een heel beschouwende, bijna meditatieve is. Je kunt wel een plek creëren waar

Mozartkugeln maar met 1 Geert Grotekugel

afronden. We zien in de stijgende bezoekersaantallen dat de mensen door de eendaagse evenementen en tentoonstellingen kennis maken met de stad en vervolgens vaker en langer terugkomen, met dan gebruikmaking van meerdaagse arrangementen. Ze verblijven dan in Deventer en verkennen vanuit het hotel of de camping de stad en de omgeving. Een betere reclame dan zo’n evenement, om mensen terug te halen naar je stad en hier langer te laten verblijven, is er dus bijna niet. Daar kan geen advertentie tegen op.

je kunt praten en nadenken over Geert Grote en geschriften met elkaar kunt bespreken en bestuderen, maar het zal voor de stad nooit een icoon opleveren zoals bijvoorbeeld Erasmus dat is voor Rotterdam, of Mozart voor Salzburg. Ik bedoel, als je in Wenen bent, struikel je over de Mozartkugeln. Ik zie ons hier in Deventer niet struikelen over de Geert Grote kugeln. Dat wordt gewoon heel lastig.

De boodschap van Geert Grote was dat geloven iets persoonlijks is en dat men een persoonlijke relatie met God moet hebben. De hele wereld staat vol met kloosters en vergadercentra waar mensen dat in de praktijk proberen te brengen. Zou zoiets niet juist hier in Deventer geprobeerd moeten worden?

Ik zeg ook niet dat je het niet moet proberen. Je kunt met Geert Grote best iets aardigs doen en het hoort ook bij de stad, maar het blijft een heel bescheiden ingang als je het wegzet in termen van toerisme en economisch rendement. De beweging van de Moderne Devotie wordt daarnaast ook door meer steden geclaimd. Bijvoorbeeld door Nijmegen of Zwolle, dat inmiddels een eigen centrum heeft voor de Moderne Devotie. Kijk, als Geert Grote iets zou hebben van de swing en dynamiek van bijvoorbeeld de beweging van Taizé, zou het een ander verhaal zijn. Maar met alle respect, en ik hoop dat ik nu niemand

beledig, daar is Geert Grote natuurlijk toch wel een beetje te saai voor.

Geert Grote, een man die zoveel mensen tot op het bot heeft beledigd en inging tegen de kerk waarvan hij zelf deel uit maakte, moet toch te portretteren zijn als een voorloper en een held?

Je moet ook oppassen dat je de waarde van Geert Grote in dat opzicht niet schromelijk overschat. Kijk, als dat echt zo geweest zou zijn, had hij natuurlijk die status en positie allang gehad.

Of Deventer heeft zitten slapen?

Dan zou niet alleen Deventer hebben zitten slapen, maar ook Zwolle, Nijmegen en plaatsen tot ver in Duitsland.

Dickens Festijn, Queen Victoria

Ik denk niet dat Deventer heeft zitten slapen, maar ik denk dat er bepaalde mensen op zoek zijn om bepaalde iconen uit de geschiedenis van Deventer toeristisch of cultuurtoeristisch te vertalen. In dat opzicht denk ik dat daarbij, ook in de sfeer van Geert Grote en de Moderne Devotie, enige vroomheid en bescheidenheid past. Anders ben je bezig een kerstboom op te tuigen waar nooit een piek op zal komen. Dat lukt niet.

Welke drie zaken zouden in Deventer zo snel mogelijk gerealiseerd moeten worden om het toerisme in de stad te verbeteren?

Ik zou allereerst willen dat men nog eens kritisch kijkt naar het parkeerbeleid en de faciliteiten die men toch in de binnenstad levert voor parkeren. Er is vrij recent een aanpassing geweest op het Bergkerkplein, maar dat is al een bestuurlijk compromis geweest, ook met de bewoners. Daar staan nu nog zes of zeven auto's, als je die daar weghaalt, wat een simpele maatregel zou zijn, zorgt dat voor een enorme kwaliteitsverbetering. Ik denk dat men daar iets aan moet doen. Verder denk ik dat Deventer in de komende jaren nog nadrukkelijker de keuze moet maken om een cultuurtoeristische stad te zijn en nog meer de samenwerking moet zoeken met de cultuursector, die heden ten dage fors onder druk staat. Ten derde moet men ook meer zorg hebben om de levendigheid van de binnenstad overeind te houden. Als je daar nu namelijk geen oog voor hebt en dat overlaat aan de economische markt, is de kans groot dat, zoals je dat nu al in veel binnensteden ziet gebeuren, er een restant van zogenaamde A-winkels, zoals de Blokker en de HEMA, overblijft en het aantrekkelijke 'fun-shopper' verdwijnt uit de binnenstad en zich verplaatst naar de randen van de stad. Wij hebben in Deventer de Boreel voor het grootschalig winkelen, dat gelukkig tegen de binnenstad aan is geplakt. Het ligt op een loopafstand van twee tot drie minuten van het centrum, dus ik denk dat dat de komende jaren in Deventer een enorm winstpunt kan zijn. Je moet dan wel de panden daar op een goede manier kunnen invullen. Een overheid kan natuurlijk geen winkels exploiteren, maar ze kan wel actief meedenken met ondernemers. De lokale overheid is daarin niet voortdurend alert en dat is ook best een punt van zorg. Dat zit hem soms in grote, en soms in kleine dingen. Daarover heb ik ook heel vaak discussie met ambtenaren. Dan zeg ik: 'Het verschil tussen wat jullie doen en wat de ondernemer doet is dat hij 's avonds op de subtotaalknop drukt en jullie om vijf uur naar huis gaan.' Dat is een wereld van verschil. De ondernemer moet kunnen ondernemen en de overheid moet dat faciliteren, in kleine en in grote dingen. Zolang het nog zo is dat er een ambtenaar door de stad loopt en bekeuringen uitschrijft als iemand een reclamebordje tien of twintig centimeter teveel uit de gevel heeft hangen terwijl dat juist klanten trekt en een verlevendiging is van de stad, zitten we met z'n allen nog niet op het goede spoor. Daar is nog enorm veel te winnen.

Hoe ontmoet het gemeentebestuur de culturele voortrekkers van de stad? En hoe zijn de verhoudingen tussen die twee?

Dat is geen enkel probleem. Ik hoor zelfs regelmatig van ambtenaren dat ze jaloers op me zijn, omdat ik zo bij een wethouder kan binnenlopen, terwijl de ambtenaar daarvoor een afspraak moet maken. De wethouders en ambtenaren zijn voor ons zeer makkelijk aanspreekbaar. Dat is geen probleem. Ik beweer ook niet dat de overheid niets doet, integendeel we trekken heel nadrukkelijk samen op. Een van de beste voorbeelden is dat ook Deventer niet ontkomt aan forse bezuinigingen. Er moet hier in totaal structureel 15 miljoen worden bezuinigd. Toen dat aan de orde kwam, hebben we op een gegeven moment gezegd dat wij wel met een plan zouden komen. Zij zouden een bedrag noemen wat wij moesten bezuinigen en wij zouden een plan maken om de bezuinigingen in te vullen. Er moest uiteindelijk 6 ton worden bezuinigd, maar behalve de invulling daarvan wilden we tegelijkertijd een plan maken, waarin we, nadat we nu het moeilijke gedeelte geregeld hebben, de komende jaren verder kunnen gaan met de toekomst, door te bekijken hoe we de stad verder cultureel kunnen ontwikkelen met nieuwe investeringen.

Daarmee blijft u wel in lijn met de Deventer traditie. U neemt de wethouders en ambtenaren het werk uit handen en gaat zelf met die plannen aan de slag.

Dat is inderdaad in de Deventer lijn, dat stukje anarchisme. Het aardige is dat de wethouder dat ook graag doet. Er komt dan ook wel een resultaat waartegen de wethouder volmondig 'ja' zegt. Vervolgens wordt hij gebeld door een journalist van Radio 1, met de complimenten dat hij hier in Deventer de zaakjes goed geregeld heeft, omdat hij de bezuinigingen overlaat aan de mensen met wie hij moet werken en op die manier een voorbeeld voor het hele land is. Dan heb je twee keer gescoord. Ten eerste hebben we een goed plan en ten tweede kunnen Deventer en de wethouders zich positief profileren.

Vindt u dat Deventer hotelcapaciteit tekort komt?

Ik denk dat Deventer op dit moment, met de ontwikkelingen die aan de gang zijn, een redelijke hotelcapaciteit heeft. Daarbij moet je ook de andere overnachtingfaciliteiten in ogenschouw nemen. In Deventer zie je de afgelopen jaren een toenemende groei van voorzieningen op het niveau van Bed & Breakfast. In de omgeving van Deventer, bijvoorbeeld in Salland en Diepenveen, zie je ook groepsaccommodaties ontstaan. Als je dat alles bij elkaar neemt en bekijkt wat het totaal aantal bedden is, praat je denk ik, hoewel ik de exacte aantallen niet direct paraat heb, toch bijna over 300 bedden, direct in en rondom Deventer. Als je dat vergelijkt met tien tot vijftien jaar terug zijn dat er bijna 200 meer, een duidelijke groei dus. De komende vijf jaar zal dat ook nog doorgroeien en ik denk dat we zeker naar zo'n 500 overnachtingadressen moeten, mits Deventer de keuze maakt een toeristische stad te blijven. Daarbij moeten we ook kijken naar een overnachtingadres voor jongeren in een meer alternatieve sfeer, dat ontbreekt nog in Deventer. Jongeren hebben natuurlijk toch behoefte aan iets anders dan een vier-sterren hotel.

Vindt u dat Deventer op dit moment de ligging aan de IJssel volledig benut?

Nee, nog niet, maar dat gaat wel steeds meer gebeuren. Er zijn ook vrij recent weer wat investeringen gedaan voor nieuwe verlichtingen, enzovoorts. Het nadeel is en blijft de drukke verkeersweg die langs de IJssel loopt en deel uitmaakt van de ring van Deventer. Je kunt wel roepen dat je de Welle permanent moet afsluiten, maar dan creëer je een enorme verkeers- en economische chaos. De ambitie bij iedereen die je erover spreekt is echter wel om het verkeer dat er nu doorheen dondert, daar weg te halen. Je kunt wel leuke dingen willen doen aan de IJssel, maar als het daar gevaarlijk is schiet dat natuurlijk

dat is bloed dat stroomt en dat hoort bij Deventer. Zwolle ligt ook niet aan de IJssel, die ligt er iets vanaf. Dat kun je gewoon merken. Zutphen heeft dezelfde potentie en ambitie als Deventer en ligt ook aan de IJssel. De IJssel is al sinds dat Deventer een stad is, vanaf 800, een onderdeel van Deventer. De eerste die de IJssel overstak was Lebuïnus met z'n bootje, later zijn er 31 melkmeisjes verdronken, maar dat hoort allemaal bij de stad.

Is het niet jammer dat er geen haven is, waardoor je vanaf de IJssel gewoon de stad in zou kunnen varen?

Dat is er niet in Deventer, maar dat hebben we wel gehad. Ik weet niet of het jammer is, het zou mooi zijn als de haven terug zou kunnen komen, maar mijn prioriteiten zouden niet direct bij de haven liggen. Ik zou eerder kijken naar andere ontwikkelingen binnen de stad.

We hebben het nog niet gehad over Deventer op Stelten.

Ja, dat is één van de andere grote evenementen die wij organiseren. Per jaar hebben we vier á vijf grote evenementen: Deventer op Stelten, de Boekenmarkt, het Dickens Festijn, het Humorfestival en af en toe wat dingen tussendoor. In 2003 hebben wij bijvoorbeeld ook de organisatie gedaan van de ontvangst van de Koninklijke familie op Koninginnedag. Dat was een gedenkwaardige dag in de stromende regen. Deventer op Stelten is een evenement dat in de loop der tijd fors is gegroeid. We zitten nu op de 15e editie, waarmee we in drie dagen tijd ruim 140 voorstellingen van professionele groepen uit binnen- en buitenland aanbieden. Het is een compleet festival, dat we ook steeds

niet op. Ik denk dat je de ligging pas maximaal kunt uitbuiten als er een soort boulevard-idee ontstaat op het moment dat de verkeersweg in ieder geval fors minder verkeer zou hebben of helemaal weg zou zijn. We sluiten nu al een paar keer per jaar de Welle af, bijvoorbeeld bij de boekenmarkt. Op die momenten, wanneer het verkeer daar weg is, zie je ook hoe fantastisch de stad aan de rivier dan eigenlijk opbloeit en hoe de IJssel dan ook duidelijk een meerwaarde heeft. Mensen vragen wel eens aan mij waarom ik niet in Apeldoorn ga werken. Dat is heel simpel: Apeldoorn heeft een kanaal, dat is dood, Deventer heeft een rivier. Ik kom bijna iedere dag aan de rivier en hij is nooit hetzelfde,

meer uitspreiden over de gehele stad. Daarbij zoeken we heel nadrukkelijk de combinatie tussen de stad en de rivier. Zo hadden we bijvoorbeeld dit jaar een hele grote voorstelling op het Worpplantsoen. Het is een evenement dat erg veel mensen trekt; we hebben in drie dagen tijd toch 120 á 130.000 bezoekers, waaronder ook veel Deventenaren. Een van de leuke dingen die ik altijd meemaak bij Deventer op Stelten is dat, als ik na afloop altijd even zit uit te hijgen op een terrasje, een gewone Deventenaar, en dat is - met alle respect - niet iemand die direct een abonnement op de Schouwburg neemt, mij op de schouder tikt en me complimenteert.

Daar hebben Deventenaren ook niet veel woorden voor nodig. Ik kan wel heel behoorlijk lullen, maar ik kan het ook heel kort. We willen dat het festival entertainment én feest is, maar tegelijkertijd sturen we er ook heel erg op om daar op allerlei bijzondere plekken een inhoudelijke laag aan te geven.

Lukt dat ook bij het Dickens Festijn?

Ja, bij het Dickens Festijn doe wij dat ook. Daar zijn we ieder jaar weer bezig om het theater en de verbeelding van Dickens in het hele Bergkwartier steeds meer diepgang, inhoud en vorm te geven. Je ziet dan ook fantastische dingen ontstaan, bijvoorbeeld mensen die uit zichzelf met bepaalde Dickens-figuren komen. We zetten daar wel een bepaalde regie op. We willen niet dat het een kerstbraderie is, maar echt een Dickens Festijn. Het aardige daarvan is ook dat het een van de weinige kerstevementen in Nederland is die bussen vol toeristen vanuit Duitsland trekt.

In het begin van het gesprek zei u dat er nog een tandje bij moet worden gezet om te kunnen concurreren met bijvoorbeeld Maastricht. Wat moet er in dat opzicht de komende drie tot vijf jaar nog gebeuren?

Het gaat er niet alleen om wat er nog bij moet, want soms moeten er misschien ook wel eens dingen af. Kijk, we hadden een middeleeuws festival, Op den Berghe, in het Bergkwartier. Dat was een succesvol evenement, maar daar zijn we op een gegeven moment toch mee gestopt, omdat we niet wilden dat we een imago van teveel verkleedpartijen zouden krijgen. Je moet oppassen dat je niet wegglijdt

in een stoffig openluchtmuseum, dus zijn we daar toen mee gestopt. Tegen sommige dingen moet je gewoon 'nee' durven zeggen. Als een evenement of andere dingen niet kunnen of gewoon 'op' zijn, moet je dat ook durven te stoppen. Dat is net zo kundig als 'ja' durven zeggen. Ik denk wel dat Deventer nog wel de stap moet zetten een volwaardige cultuurtoeristische stad te willen zijn. Dat moet eigenlijk een organisch geheel binnen die stad zijn, iedereen moet daar mee bezig zijn.

De bevolking is daar al mee bezig. Wat moet er fysiek gebeuren om dat te bereiken?

Wij leveren bijvoorbeeld nog geen goede presentatie en hebben onvoldoende budget voor het tentoonstellen van beeldende kunst. We hebben wel de Bergkerk, dat een prima plek zou zijn voor tentoonstellingen. Het gaat echter niet alleen om de ruimte, maar ook om het budget. Ik zou bijvoorbeeld graag een overzichtstentoonstelling

De Welle aan de IJssel

willen houden van het werk van Erwin Olaf, maar dat haal je natuurlijk niet voor een paar euro naar Deventer, daarvoor heb je het bijpassende budget nodig. Verder hebben we in de stad de potentie voor een Nationaal Speelgoedmuseum, maar dat zit nu in een pand waar iemand in een rolstoel geen toegang toe heeft. Daarnaast is de presentatie beperkt. Het is een Nationaal Speelgoedmuseum, maar ik kan er geen computerspelletje vinden. Daar zit nog veel meer in. Wat verder verbetering behoeft is het stationsgebied in Deventer, toch de voordeur van de stad waar heel veel mensen binnenkomen, dat ziet er gewoon rommelig en slecht uit. Daar wordt nu gelukkig wel aan gewerkt. Verder is de Keizerstraat als allee naar het centrum, ondanks zijn naam, zeker geen keizerlijke toegang. Op dit moment is de route naar het centrum vanaf het station onduidelijk. Ook wordt er niet goed aangegeven waar men een fiets kan huren. Er zijn dus nog heel veel verbeterpunten. Die liggen bij iedereen. De gemeente is daar ook al hard mee bezig, laat ik dat voorop stellen. Iemand als Marc-Jan Ahne, die verantwoordelijk is voor evenementen, toerisme, cultuur, maar gelukkig ook voor de financiën en economie, heeft daar nadrukkelijk oog voor.

Waar ligt het dan wel aan? Het is namelijk nog niet gebeurd. U heeft Maastricht nog lang niet ingehaald.

Maastricht zullen we natuurlijk ook nooit inhalen, maar we moeten wel die kant op en ik denk dat wij daar al volop mee bezig zijn. Wij zijn echter nog niet zo ver. We hebben natuurlijk ook te maken met het feit dat Deventer geen erg rijke stad is. Daardoor moeten er afwegingen worden gemaakt, en terecht. Een heel simpel voorbeeld is

dat Charles Boissevain, de directeur van het Deventer museum, en ik de opdracht hebben gekregen van het college van B&W om met een plan te komen hoe wij de Deventer collectie nog beter en dynamischer kunnen presenteren. Onder de Deventer collectie verstaan we alles dat in de loop der eeuwen is overgebleven: potten, pannen, boeken, panden, pleinen, enzovoorts. We hebben gekeken hoe we dat nog beter voor het voetlicht kunnen brengen en daarvoor een plan gemaakt. Toen hebben we gezegd dat, als je dat goed wilt doen, je niet moet gaan zitten friemelen op het niveau van samenwerking, maar je fors zou moeten reorganiseren: mensen opnieuw inzetten, kijken of je intendanten kunt hebben, nieuwe media gebruiken, enzovoorts. Dat plan hebben we uitgewerkt en voorgelegd aan de gemeente en ook gevraagd of daar dan budget voor is. Dat is in de afgelopen voorjaarsnota meegenomen waarin heel veel gewogen en bezuinigd moest worden. Toen heeft het gemeentebestuur dan ook gezegd dat de middelen op dit moment toch te beperkt zijn en dat het doorgeschoven moest worden naar volgend jaar. Met die keuze kan je dan ook wel vrede hebben. Enerzijds moet je de ambitie behouden en die ook warm blijven houden, maar ondertussen moet je ook kijken wat je kunt realiseren. Voor het stationsgebied, nog zo'n ambitie, heeft men in ieder geval gerealiseerd dat er extra geld komt om dat op te knappen. Daar stopt de provincie ook geld in, dus dat gaat ook gebeuren. Hetzelfde geldt voor de ontwikkeling van de openbare bibliotheek in de SNS-bank aan de Stromarkt, toch een van de renderende panden van de NV Bergkwartier. Daar is ook voor extra geld van de provincie gezorgd. In Deventer moet het soms ook wel stap voor stap gaan. Ik erger me er bijvoorbeeld ook blauw aan het feit dat er in de Bergpoortstraat een pand al meer dan zes jaar staat te rotten.

Boekenmarkt

Gerrit Komrij

Verder is de Raambuurt een hele interessante plek, op het gebied van stedelijke ontwikkeling en dergelijke. Er lopen daar ook veel toeristen rond. Er staat echter nog wel één lelijke puist: de oude fabriek, die moet nog worden opgeknapt. Er staat wel met grote letters op: 'Dit pand is eigendom van NV Bergkwartier', maar dan moet je er ook gelijk onder zetten: 'De puinhoop die hier staat is ook van ons.' Dat is niets ten nadele van de NV Bergkwartier, want ik weet ook wel dat er wel geld en plannen voor moeten zijn. Dat kan dan nu niet, terwijl dat nu juist wel interessant is. Voor degenen die daar wonen en elke dag tegenaan kijken is het al erg, maar voor de gasten van je stad is het natuurlijk net zo erg. Soms moet je echter ook een pas op de plaats maken. Dat is niet zo erg, zolang je maar niet je anarchie, draai en creativiteit verliest. Soms moet je twee dagen wachten, of nog langer

en moet je de vierde en de vijfde dag toeslaan. Misschien heb je dan al met al juist wel een beter resultaat. Daarbij moet je, denk ik, ook oog hebben voor de realiteit. Er zijn natuurlijk ook sociale noden. Ik erger me groen en geel aan het feit dat Deventer nog steeds een voedselbank heeft. Dan denk ik bij mezelf: 'Je moet je doodschamen! Willen wij dat als stad? Weg ermee!' Dat is ook de realiteit. Daar kan ik me meer aan ergeren dan aan dingen die niet geregeld zijn. Ik vind dat echt een schande. En wat ik helemaal een schande vind is dat er nog Rotaryclubs en serviceclubs zijn, die dan voor het goede doel, voor de voedselbank, geld inzamelen. Dan denk ik: 'Jongens, rot op!'. Daar moeten we ook naar kijken, dat is ook Deventer.

Bergstraat, voormalige distilleerderij

Deventer op Stelten

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

In relatie tot de NV zou dat een pand zijn in de Bergstraat, een bescheiden woning. Daar staat op de balk boven de deur: 'Distilleerderij en Wijnhandel W. Th. ten Holder'.

Mijn vader was vroeger aan die distilleerderij verbonden. Vroeger was het zo dat ze aan de Brink het kantoor en de opslag hadden.

De distilleerderij moest volgens de wetgeving ergens anders zitten. Die zat dus in het Bergkwartier. Dat is een plek waar veel historie zit, waar men vroeger met vaten en mandflessen jenever liep en zelf eau-de-cologne en advocaat maakte. Iedere keer als ik langs dat pand loop heb ik er toch wel iets mee. Het aardige is ook dat daar vroeger altijd een hele rare geur hing, doordat er jenever werd gestookt. Dat gebeurt al lang niet meer, maar iedere keer als ik daar langs loop ruik ik dat nog. Dat is een hele rare ervaring. Het mooiste is natuurlijk de zin uit 'Kees de Jongen' van Theo Thijssen: 'De geur van de sigaar deed Kees bijna huilen.' Als ik langs dat pand loop, komt de historie terug; levende historie, want dat hoort bij Deventer.

Deventer op Stelten

Boekenmarkt

Boekenmarkt

Evert-Jan Eggink

Directeur NV Bergkwartier, Maatschappij tot Stadsherstel

Mijnheer Eggink, kunt u vertellen hoe en waarom de NV Bergkwartier destijds is opgericht?

De NV is opgericht in een periode waarin de gemeente Deventer het idee had een grote rondweg rondom de stad aan te leggen. We hadden de Tweede Wereldoorlog gehad, waarbij het Bergkwartier flink was gebombardeerd en er enorm veel panden waren verdwenen. Het Bergkwartier was een verpauperde buurt geworden. In de Bergkerk, rond 1966, zaten waarschijnlijk meer duiven dan dat er ooit parochianen in hebben gezeten. Vervolgens protesteerde een groepje Deventenaren die inzagen dat het zo niet langer door kon gaan. Er zou een mooie middeleeuwse wijk verdwijnen en daar moest wat tegen gebeuren. De grote verkeersweg zou namelijk dwars door het Bergkwartier gelegd worden. De gemeente had al panden en voortuinen gekocht om de weg te kunnen verbreden. Die weg zou dwars door het centrum, over de oude Wilhelminabrug lopen, waarmee eigenlijk die oude wijk zou verdwijnen. Dat zou natuurlijk doodzonde zijn geweest en ik ben achteraf ook blij dat het niet gebeurd is. Gelukkig kunnen zaken ook een goede wending krijgen. Er was een aantal mensen van de toenmalige werkgroep Bergkwartier, waaronder Jan Strik en mijn vader, die zei: 'Dit kan zo niet, daar moet wat aan gebeuren.' Uit balorigheid hebben zij daar toen een paar pandjes gekocht en zijn die met de Stichting Werkgroep Bergkwartier gaan opknappen. Daar was de gemeente helemaal niet blij mee, want dat ging natuurlijk compleet tegen haar plannen in. De werkgroep had echter één probleem: nadat ze drie pandjes had gerestaureerd, was het geld op. Vervolgens zocht men naar een oplossing om toch door te kunnen gaan. Heel toevallig had de directeur van Kluwer, die op dat moment ook bij de werkgroep zat, een nieuwe secretaris gekregen die van Nationale Nederlanden kwam. Hij had meegemaakt dat er bij de verzekeringsmaatschappij een convenant gesloten werd, waarmee verzekeringsmaatschappijen vrij gesteld zouden worden van vennootschapsbelasting als ze zouden investeren in particuliere woningbouw. Dat mocht dus ook met een ideële NV. Hij stelde dus voor om een ideële NV van de werkgroep te maken om zo de verzekeringsmaatschappijen mee te krijgen. Dat is ook gebeurd. Mijn vader is letterlijk met een koffertje naar de Bergkerk gegaan, we hebben de tafel van mijn moeder uit de eetkamer gehaald, die in de Bergkerk gezet en daar met het hele gezin aandelen zitten te verkopen. Die aandelen verkochten we aan de Deventer bevolking, want dat was een harde eis van de verzekeringsmaatschappijen. Zij wilden meedoen, maar ze wilden ook dat een deel van het geld opgebracht werd door de eigen bevolking. Ze wilden steun van de bevolking krijgen. Dat is logisch. We hebben dat toen zo voor elkaar gekregen, waarmee ook meteen de NV werd gestart.

Hoe reageerde de gemeente?

Het concrete plan voor de rondweg kon namelijk de prullenbak in.

De gemeente reageerde op twee manieren. Allereerst vonden ze het bizar dat wij woningen gingen restaureren om ze vervolgens weer te verhuren. Dat deden we ook niet omdat we dat zo wilden, maar omdat

we in die tijd het idee hadden dat, als we de panden zouden verkopen, we het risico zouden lopen dat alsnog de wijk als zodanig niet van de grond zou komen. We moesten de panden dus in eigendom houden, maar de huren waren wel relatief hoog. De gemeente was er destijds van overtuigd dat als je huurwoningen maakte, je die moest maken voor degenen die een koopwoning niet konden betalen. Deventer was namelijk het 'Moskou aan de IJssel'. Dat was op dat moment dus tegen het zere been van de gemeente, ook omdat we hun grote plannen doorkruisten. Aan de andere kant is het bijzonder dat de gemeente ons in eerste instantie heel lang heeft tegenwerkt, tot het moment dat wij hoorden en lazen dat wij de Europa Nostra prijs hadden gewonnen, een Europese onderscheiding voor de beste renovatie. En door wie werd die prijs opgehaald? Door heel B&W. Die waren naar Duitsland afgereisd om de prijs op te halen en vervolgens mee terug te nemen naar Deventer, terwijl het onze prijs was. Dat was op zich wel komisch. Er is niemand van ons mee geweest om die prijs op te halen. We wisten het niet eens. De gemeente heeft de prijs gewoon ingepakt, want die dachten dat het goed was voor de stadsmarketing. Vanaf dat moment hebben ze in ieder geval begrepen dat het Bergkwartier een uitstekend instrument is om stadsmarketing mee te voeren. Dat hebben ze daarna ook prima gedaan.

Hoe zou u de core-business van de NV Bergkwartier op dit moment omschrijven?

De core-business van de NV is het verhuren van vastgoed, woningen en bedrijfspanden. Maar als je kijkt naar de ziel van de NV, en dat vind ik belangrijker, dan is het dat we met elkaar proberen om de stad mooier en beter te maken, met de middelen die we uit de NV halen. We hebben absoluut het gevoel dat we een heel bijzondere stad hebben en dat de monumenten in deze stad een ongelooflijk grote waarde vertegenwoordigen. Wij denken dat, als je dat met elkaar verbindt en er een mooi geheel van maakt, je een geweldige kwaliteit krijgt. Dat hoeven ook echt niet alleen maar monumenten van de NV te zijn, de hele stad is ons even lief. Dat is eigenlijk hetgeen waar we op aansturen.

Als de core-business van de NV monumenten betreft, waarom zit u nu dan een splinternieuwe bibliotheek te bouwen op de Stromarkt?

Dat is een goede vraag. Het klinkt raar, daar heeft u volkomen gelijk in, maar dat heeft eigenlijk weer een heel andere achtergrond. We hebben erg lang objectgericht gerestaureerd. Niet in het begin, toen was het gebiedsgewijs; we wilden het Bergkwartier weer mooi maken. Daarna kregen we echter elders pandjes aangeboden om te restaureren. Daarmee is de stad op zich prima en mooi geworden, maar laatst hebben we gezegd dat we terug willen naar de gebiedsgerichte aanpak. Het laatste objectgerichte project is het IJsselhotel geweest, een prachtig hotel, dat we zeer succesvol hebben gerestaureerd. De nieuwe gebiedsgerichte aanpak heeft wel weer een andere basis dan die van het Bergkwartier destijds. Het Bergkwartier is een prachtige middeleeuwse

wijk, waar je hele mooie gebouwen en monumenten kunt zien. Maar eigenlijk is het gebied waar de SNS-bank staat nog interessanter. Dat is het gebied waar de Moderne Devotie van Geert Grote is ontstaan. Daar zit een enorme geschiedenis in. Als je naar Italië of Spanje gaat, dan voel je in de steden waar de geschiedenis zit, ondanks dat je het misschien niet meer altijd ziet. Het is dan ook jammer dat het Lamme van Dieseplein en de Stromarkt nu gewoon vervelende pleinen zijn. Daar willen we proberen om die oude culturele waarde, waaronder de Moderne Devotie, weer terug te krijgen en daar past een bibliotheek erg mooi in.

Dat kunt u nu wel zeggen, maar straks zit u bejaardentehuizen, theaters of massagesalons te bouwen, omdat dat toevallig goed uitkomt in dat gebied.

Dat gaan we niet doen. We hebben een duidelijke visie en die maken we nu ook kenbaar. La Fontana, naast de SNS-bank, is bijvoorbeeld een pand waarmee we met de restauratie bijna klaar zijn. De gebruikstoepassing is nog niet ingevuld, maar er hebben zich al wel huurders gemeld. Ook daarvan hebben we gezegd dat het moet passen in het geheel. Het zou ook best kunnen dat we andere typen gebouwen gaan bouwen, laat ik daar helder in zijn. Alleen vind ik wel dat het altijd moet passen in de visie die je op de stad hebt, dat is heel belangrijk. Neem bijvoorbeeld de cultuurdriehoek die Coenen en Asselbergs benoemd hebben in hun verhaal over Deventer. Dat betekent dat als je een bepaald gebied aanwijst voor een cultuurdriehoek, je ook moet zorgen dat daar cultuur in komt. Het zou dan minder voor de hand liggen om daar een sauna of een fitnesscentrum te gaan bouwen. Een theater zou daar weer wel kunnen.

Vindt u dat wel een taak voor burgers of is dat eigenlijk gemeentewerk?

Ik vind dat wel een taak voor burgers. Ik denk dat burgers in dit soort zaken een hele belangrijke taak kunnen hebben. De overheid moet een visie en een beeld hebben waar ze met de stad naar toe wil. De invulling van die visie hoort echter gewoon bij de burgers te liggen. De burgers maken de stad en de overheid hoort daarvoor de infrastructuur ter beschikking te stellen.

Maar de visie van de gemeente strookt lang niet altijd met de visie van de NV en uiteindelijk zijn jullie wel degene die aan het bouwen gaan.

Ja, ik denk dat wij ook zeer eigenwijs en standvastig zijn geweest, bijvoorbeeld met de bibliotheek. Daar hebben we van meet af aan geroepen dat wij ook een plan hadden. We hebben een mooi presentatieboek gemaakt waarin we hebben aangegeven dat op die plek de bibliotheek moet komen. Wat de gemeente moet beseffen is dat, als daar geen bibliotheek komt, de betekenis van dat hele gebied wegvalt. Het winkelend publiek raak je daar dan kwijt. De Boreel neemt in betekenis steeds meer toe en de Lange en Korte Bisschopsstraat zijn belangrijke winkelstraten. Door nu een bibliotheek op deze plek neer te zetten zorg je dat er traffic, zoals dat in makelaarstermen heet, in dat

Bergstraat

gebied komt, waardoor je daar doorstroom houdt. Heb je dat niet, dan is het gebeurd. Als je daar niet echt over na denkt, gebeuren er onbedoeld dingen die je niet wilt. Ik vind dat de gemeente dit niet goed gezien heeft.

Is dat specifiek een gebrek van de gemeente Deventer of werkt dat zo in alle gemeentes?

Ik denk dat het overal wel zo is. Kijk, wat de gemeente Deventer betreft gaat het de laatste twee jaar beter in de stad. Er zijn echter ook jaren geweest dat het gewoon niet goed ging met Deventer. Er kwam weinig van de grond en op de dingen die wel van de grond waren gekomen konden we niet altijd trots zijn. Er is onvoldoende visie geweest en onvoldoende nagedacht over waar we met de stad naar toe wilden.

Met de grote projecten in de binnenstad was vaak gezeur in Deventer. Denkt u dat het de gemeente dan ook goed uit komt dat de NV Bergkwartier deze projecten nu aanpakt?

Dat denk ik wel. Als ze slim zijn maken ze daar ook gebruik van. Ik zou het ongelooflijk dom vinden als ze dat niet zouden doen.

Kun je veronderstellen dat de gemeente Deventer daardoor inmiddels wat minder mensen in dienst heeft op de dienst ruimtelijke ordening?

Dat denk ik niet, maar gelukkig ga ik niet over het personeelsbeleid van de gemeente. Ik denk dat het heel verstandig zou zijn als de gemeente haar diensten wat inkrimpt, zodat je met minder mensen hetzelfde werk kan doen. Daarbij helpen de burgers ook. In Deventer zie je overal mensen opstaan en met eigen initiatieven komen, bijvoorbeeld bij een project als de Stadshaven. Dat is bijzonder, want in hoeveel steden in Nederland komen zulke burgerinitiatieven van de grond? De NV Bergkwartier is ook een clubje dat ontstaan is uit dat soort balorigheid. Je ziet ze overal om je heen ontstaan.

Dat komt, doordat iedereen die in Deventer woont, iets met de stad heeft. Je wordt er door bevolgen.

Hoe reageren de ambtenaren eigenlijk op uw werk?

De ambtenaren reageren op dit moment zeer enthousiast. Je merkt gewoon dat er een enorme kentering is gekomen en dat de plannen, ook door de gemeente, heel enthousiast ontvangen zijn. Er is weer geloof gekomen. Er zijn ook heel veel ambtenaren die dat geloof kwijt

geweest zijn. Bijna alle plannen die de afgelopen periode de revue zijn gepasseerd werden afgeschoten. Nu lijkt het erop dat er toch weer een aantal plannen gaat slagen en dat is ook erg belangrijk voor de moraal.

Ondanks het feit dat de NV voor een deel werk zit te doen dat de ambtenaren hadden kunnen doen? Verziekt dat niet de sfeer?

Nee, omdat er nu synergie is en omdat ze ons ook nodig hebben om dingen voor elkaar te krijgen. Daar ben ik heel blij mee. Wij zijn, hoe je het wendt of keert, in Deventer een heel prettige Gentle Giant. Wij zijn een ‘goedmoedig reusje’ dat door iedereen aardig en prettig wordt gevonden. Wij zijn voor niemand bedreigend. Dat is heel plezierig in de stad. Als wij initiatieven nemen, wordt dat over het algemeen dan ook heel positief ontvangen. Onze initiatieven komen voort uit onze visie en onze ziel die aangeven dat we met goede dingen moeten komen. Dat heeft niets te maken met een spel, maar omdat we er echt in geloven.

Een ander groot project, het stadskantoor, was op een gegeven moment compleet tot stilstand gekomen. Het zat muurvast. Toen zijn daar de heren Coenen en Asselbergs bijgekomen om orde op zaken te stellen. Kunt u uitleggen hoe ze dat gedaan hebben?

Ze hebben iedereen in een heel vroeg stadium betrokken bij het proces. Dat is denk ik de grote winst die we gehad hebben met Coenen en Asselbergs. Ze zijn eigenlijk opnieuw begonnen. Ik was er aanvankelijk eerlijk gezegd helemaal niet blij mee, want ik dacht dat wij een goed plan hadden dat gewoon uitgevoerd kon worden. Zij zijn begonnen met alle mensen uit te nodigen en deze te horen. Vervolgens hebben ze de stad uitgenodigd om de mensen hun plan te vertellen en om te vragen of het zo klopte en of iedereen zich er nu in kon vinden. Zo hebben ze dat traject doorgezet tot het punt waar ze nu zijn gekomen. Ik denk dat ze op die manier heel veel draagkracht onder de bevolking hebben gecreëerd. Dat was eigenlijk heel hard nodig. Er was veel scepsis en weinig vertrouwen en dat hebben zij, vind ik, toch op een knappe manier teruggebracht. Ik denk dan ook dat we nu echt vooruit kunnen met dit verhaal.

Denkt u dat de kans bestaat dat er bij een volgend project weer een soortgelijke situatie ontstaat of hebben de partijen in Deventer hun lesje nu geleerd?

Dat laatste durf ik niet te zeggen. Ik denk dat het zo weer zou kunnen ontstaan. Ik hoop alleen wel dat, als we weer een dergelijk groot project in gaan, we dan eerder en sneller aan de bel trekken, niet bang zijn voor elkaar en ook niet in achterkamertjes zaken proberen te regelen. Het moet echt met het publiek gedaan worden. De mensen moeten het geloven.

Bergkerk met stadsmuur

Nog even terug naar de bibliotheek. Waarom moet de NV Bergkwartier dat realiseren en niet een andere goede en betrouwbare onroerend goed ontwikkelaar?

Dat heeft twee redenen. De eerste reden is dat wij samen met de gemeente bij aanvang een commitment zijn aangegaan. Er waren twee monumenten bij het project betrokken: het pand van Schröder en La Fontana. Daarnaast is er ook nog het gebouw van de SNS-bank dat geen monument is, maar waarvan we hebben gezegd dat we daar absoluut een hoogwaardige kwaliteit in willen hebben. Er was vertrouwen van de gemeente dat wij dat zouden realiseren, en omgekeerd ook. De tweede belangrijke reden is dat wij een rendementseis hebben op onze projecten die over het algemeen lager ligt dan bij de gemiddelde vastgoedbelegger. Dat zorgt ervoor dat je gemakkelijker 'in de plus'

komt te staan en meer kwaliteit in het gebouw kan krijgen. Dat zijn eigenlijk de twee belangrijke redenen geweest.

Kunt u zich voorstellen dat een andere onroerend goed ondernemer in Deventer dit misschien op zou vatten als valse, of in ieder geval oneerlijke, concurrentie?

Dan had hij in het verleden ook maar een NV moeten starten. Wij krijgen hiervoor geen geld van de overheid. Wij doen alles met particulier geld. Kijk, de reclamespotjes zijn vaak anders, maar bij ons gelden de rendementen in het verleden toch een beetje als basis voor de rendementen van nu. We hebben panden in het verleden met relatief weinig geld gerestaureerd en die zijn nu erg goed renderend.

Daardoor kunnen we nu soms dingen doen die je normaal wat minder makkelijk zou kunnen. Dat is eigenlijk de reden waarom we er nu op deze manier mee bezig zijn. Ik vind absoluut niet dat het een oneerlijke situatie creëert.

Heeft u geen twijfels over de nieuwe bibliotheek van bijna 7000 vierkante meter? U moet het straks wel verhuren aan de bibliotheek.

Kijk, de bibliotheek huurt dat gebouw van ons. Daar heb ik geen twijfel over, dat gaat absoluut gebeuren en Deventer TV gaat er ook in komen. Ik heb geen idee of dat 6000, 4000 of 5000 m2 moet zijn. Dat is mijn tak van sport niet, daar heb ik ook geen verstand van.

Hoe weet u nou of u de komende twintig jaar uw geld krijgt? U bent straks wel de eigenaar van dat enorme pand.

Ja, dat betekent dus ook dat ik twee dingen heb gedaan. Ten eerste heb ik de gemeente goede garanties gevraagd over de huur. Die garantie loopt voor twee keer tien jaar, plus twee jaar. Als ze dus na de tweede tien jaar toch weg zouden gaan, krijgen wij nog twee jaar huur. Dat heb ik redelijk dichtgetimmerd. Het tweede belangrijke punt is dat we het pand niet alleen bouwen als bibliotheek, maar als een multifunctioneel pand. Een belangrijke voorwaarde voor mij is dat, op het moment dat de bibliotheek er, om wat voor een reden dan ook, uitgaat, we een alternatief kunnen aanbieden. We zorgen er dus voor dat je er een kantoor of winkels in kan maken. We maken het gebouw echt multifunctioneel.

Uw aandeelhouders zijn onder andere verzekeringsmaatschappijen, die kijken bij elk project mee, neem ik aan? Hoe lang heeft u nodig gehad om hen te overtuigen van de bouw van de bibliotheek?

Niet zo heel lang. De meest kritische vraag die ze me stelden was dezelfde vraag die u net stelde over de huurgarantie. We hebben dat op het moment goed afgedekt, zoals ik al aangaf. Kijk, het belangrijkste is dat we een heel goed gebouw neer willen zetten. Het moet kwalitatief goed zijn, architectonisch hoogwaardig en het moet een gebouw zijn dat een monument wordt voor de toekomst. Dat is ook de link die we

voor ons zelf kunnen maken. Wij gaan er in principe voor om dat pand helemaal op te leveren en mooi klaar te maken. Ik sluit niet uit dat een dergelijk pand op termijn ooit nog eens verkocht zal worden door de NV. In principe verkopen we niet, maar ik kan me wel voorstellen dat, als dit gebouw eenmaal goed functioneert, en we hebben over een jaar of 5 à 6 weer andere projecten te doen, we het dan toch verkopen. Maar in principe houden we het gewoon in eigen beheer.

De verzekeringsmaatschappijen doen dit nu al vanaf 1967. Overwegen zij nooit om er maar een keer mee op te houden en hun geld er uit te halen?

Ja, dat is een goede vraag. Dat is ook wel eens aan de orde geweest, zeker in de afgelopen periode. Verzekeringsmaatschappijen zitten erg op rendement. Er zijn echter twee belangrijke punten: ze krijgen een netto rendement van 5%, wat in deze periode niet heel slecht is in deze markt. Het tweede punt is, en daar blijf ik bij de verzekeringsmaatschappijen ook constant op hameren, dat het ook een beetje hun groene labeltje is. Het gaat natuurlijk allemaal om vastgoedjongens die investeren in Manhattan en dergelijke, met een reputatie dat ze toch een hoop geld uit de markt halen. Daarbij is dit natuurlijk iets vriendelijks. Wat je je daarbij wel moet realiseren is dat de NV een hele kleine portefeuille heeft. We praten over 70 miljoen euro. Er zijn heel wat particuliere beleggers die voor hetzelfde bedrag vastgoed bezitten in Nederland. Wat wel erg bijzonder is, is de kwaliteit van het vastgoed. Er zijn maar weinig clubs die zulk mooi vastgoed hebben in zo'n prachtige stad. Dat is echt waanzinnig mooi.

Bent u verplicht de 5% netto dividend per jaar uit te keren?

Ik ben het niet verplicht. Dividend hoeft je niet uit te keren, dat besluit de aandeelhoudersvergadering. Toch voelen wij die verplichting wel. Wij willen een betrouwbare partner zijn, met name naar onze aandeelhouders toe, want door hen zijn we in staat deze projecten te doen. Als ik op een gegeven moment niet aan die verplichting kan voldoen, heb ik een probleem.

Naast de verzekeringsmaatschappijen zijn tevens de gemeente en een heleboel particulieren aandeelhouders. Krijgen zij evenveel dividend als de verzekeringsmaatschappijen?

In principe krijgen verzekeringsmaatschappijen en particulieren allemaal 5%. Er is één uitzondering, dat is de Stichting Werkgroep Bergkwartier. Dat is eigenlijk de oprichter en we noemen het ook wel eens ons geweten. Zij krijgen 3%. De gemeente krijgt dus ook 5%.

De gemeente laat u een gemeentelijke bibliotheek ontwikkelen en verdient daar zelf geld aan. Is dat koosjer?

Ja, dat vind ik wel. Kijk, de bibliotheek is een heel marginaal object. Met de huurinkomsten kunnen we goed de kosten dekken, maar het is ook niet echt een project waar je heel rijk van wordt.

Polstraat, het Van Marlehuis

Bergschild

Net als het IJsselhotel. Dat heeft ons, denk ik, meer gekost dan dat het uiteindelijk oplevert, maar het is wel een ongelooflijk belangrijke bijdrage aan de gemeenschap. Het is natuurlijk ook heel lekker als je met een kleine club als de NV één op één met de gemeente kunt werken. Zo kun je snel en kort zaken doen. Dat is van groot belang, daarmee kun je snel vooruit.

Is het Bergkwartier nu helemaal af?

Het Bergkwartier is nagenoeg af. Er zijn eigenlijk bijna geen ongerestaureerde panden meer in het gebied.

In de Bergpoortstraat staat anders nog het Ten Hovepand te verrotten.

We hebben recentelijk in de aandeelhoudersvergadering besloten om dat pand volgend jaar inderdaad aan te gaan pakken. Dat wordt een waanzinnig gaaf pand. Het Bergkwartier is dan ook bijna af, maar er liggen nog zoveel uitdagingen. Bijvoorbeeld de Mariakerk. Dat is voor ons een heel belangrijk punt. Dat betreft de cultuurhoek bij de Grote Kerk, daar moet iets bijzonders komen. Ik denk dat, als je daar een mooie functie in brengt, je dat gebied nog een veel grotere motor gaat geven. Ook als dat klaar is, hebben we nog zoveel andere gebieden waar we wat kunnen doen. Er is nog enorm veel te doen met de NV.

Is het Bergkwartier geworden wat u en uw vader er van hoopten?

Ik denk dat het zeker is geworden wat mijn vader er van gehoopt heeft. Ook wat ik er zelf van heb gehoopt. Ik moet heel eerlijk zeggen dat ik het erg leuk vind dat we nu zelf bezig zijn met het project op de Stromarkt. Wat mijn vader heeft gedaan is echt super knap. Wat ik doe is heel aardig, maar wat mijn vader gedaan heeft is natuurlijk veel knapper. Het is echt een prestatie om vanuit het niets te proberen zoiets op te bouwen en dat, tegen heel veel winden in, ook voor elkaar te krijgen. Ik vind het leuk om met de Stromarkt bezig te zijn, omdat ik dat ook een beetje voel als het tweede Bergkwartier. We proberen weer een nieuw gebied een nieuwe elan te geven. Moet je nu eens kijken wat er in het Bergkwartier gebeurt. Daar kunnen we met z'n allen echt verschrikkelijk trots op zijn. Het is natuurlijk van Deventer, want de NV is ook van Deventer. Als je ziet hoe mooi de stad daar weer bij ligt en hoe Dickens daar in fungeert, dat is gewoon fantastisch! Dat smaakt naar meer.

U zei net dat jullie in principe niets verkopen, maar u sluit het niet uit dat de bibliotheek ooit weer verkocht wordt. Zijn er andere uitzonderingen denkbaar?

Ja hoor. Het IJsselhotel is ook zo'n uitzondering. We hebben wel erg nadrukkelijk gezegd dat we niet aan het Bergkwartier, het hele gebied rondom de Bergkerk, zullen komen. Datzelfde geldt voor het gebied rondom het Grote Kerkhof. Voor het IJsselhotel, dat solitair aan de andere kant van de IJssel ligt, zou ik me daarentegen goed voor kunnen stellen dat, als dat goed loopt, we daar ons geld uithalen om daarmee weer andere dingen te kunnen gaan doen. Dat moet dan wel weer een hoger doel hebben. Er zijn dus wel uitzonderingen op de regel, maar beperkt.

Vindt u dat de stad Deventer optimaal profiteert van het feit dat ze aan de IJssel ligt?

Nee. Dat heeft een aantal redenen. Deventer is eigenlijk met de rug naar de IJssel toe gebouwd, vanwege de stadsmuur die altijd om de stad heeft gelegen. Vervolgens is daar een verkeersweg, de Welle, langs gemaakt. Het is van erg groot belang dat de Welle autoluw wordt. Ik denk dat we goed na moeten denken over rondwegen. Als je naar Deventer in breder verband kijkt, moet je goed nadenken waar je met de stad naar toe wilt. Als je de stad meer naar de IJssel toe wilt trekken moet je de Welle autoluw maken en daar meer een boulevard van maken. Dat is niet echt makkelijk, omdat de gebouwen naar de Welle toe ook niet echt open zijn. Ik heb daar met Jo Coenen, Martin Kleine Schaars en Fons Asselbergs wel eens over gediscussieerd en daar zijn toch erg leuke dingen over te bedenken. Ik denk dat, als je Coenen daar een keer de vrije hand in geeft, hij met een heel leuk plan komt. Dan ga ik achter hem staan en moet de gemeente hem heel snel het groene licht geven.

Gobelin Van Marlehuis

Wat moet er gebeuren met de oude bibliotheek?

Ik zou het heel aantrekkelijk vinden om daar een echt mooie culturele voorziening van te maken, bijvoorbeeld een museum. We moeten de oude bibliotheek in ieder geval nooit verkopen! Het pand is het laatste pand dat we aan de Brink hebben, daar kun je echt hele mooie dingen mee doen. Dat verdient Deventer, want we hebben erg weinig musea. We hebben veel mooi-weer-voorzieningen, bijvoorbeeld 'huizen kijken in het Bergkwartier', maar we hebben ook behoefte aan slecht-weer-voorzieningen. In dat kader vind ik dat we heel goed moeten kijken naar de bibliotheek.

Er staat bijvoorbeeld een prachtige collectie speelgoed in een pand dat ontoegankelijk is. Kun je daar niet iets mee?

Ja, daar ben ik het helemaal mee eens. Het Speelgoedmuseum is natuurlijk best aardig, maar het doet zijn naam natuurlijk geen eer aan. Het heeft veel meer ruimte nodig en het zou ook veel interactiever en leuker voor kinderen moeten zijn. Ik kan me voorstellen dat, als je daar iets mee wilt, het gebouw aan de Brink daarvoor uitermate geschikt is.

Nog een ander pand waarover ik u mening zou willen horen: de Houtmarktschool. Wat vindt u daarvan?

De Houtmarktschool is een schitterend pand dat we net gekocht hebben. Daar moet een semi-openbare functie in komen. Wij zijn aan het kijken of we daar misschien een museale functie in kwijt kunnen. Op dit moment onderzoeken we de mogelijkheid voor een fotomuseum, met exposities van echte toppers zoals Erwin Olaf of Annie Leibovitz. We kijken nu of het daar groot genoeg en geschikt voor is of dat we daar een stukje voor bij moeten bouwen.

Daarbij kijken we ook naar een restaurantgelegenheid beneden. Dat kan heel mooi worden, met name ook in dat gebied. Er zit een grote parkeergarage vlakbij, dus qua parkeren is het ook ideaal gelegen.

Ik vind het wel opmerkelijk dat u het pand heeft gekocht, maar nog niet precies weet wat u er mee wilt.

Dat gebeurt wel vaker. Niet heel vaak, maar soms wel. Dit is een pand waar we al jaren naar kijken. Het zit aan de poort van het Bergkwartier. We hadden er aanvankelijk een andere functie voor, een semi-woonfunctie. Dat kon echter niet, het moest een openbare functie krijgen. We hebben het nu zodanig in handen gekregen dat we iets meer mogelijkheden hebben en ik heb er vertrouwen in dat we er tussen nu en driekwart jaar een goede bestemming voor zullen vinden.

Wie is Jan Strik?

Jan Strik is een van de meest bevlogen mensen die ik ken. Hij heeft de Walstraat bijna gemaakt tot Striksteeg. Hij is daar ooit op dezelfde manier begonnen als de NV in het Bergkwartier. Hij heeft een paar winkeltjes gekocht en is daar ook zijn eigen winkeltje begonnen. Uiteindelijk heeft hij bijna de hele straat gekocht en dat tot een groot succes gebracht. Niet alleen, maar samen met zijn vrouw Emmy, die je ook niet moet vergeten in dit verhaal. Zij hebben enorm veel voor de stad gedaan, het zijn mensen met een ongelooflijk warm hart voor de stad. Ze zijn me buitengewoon dierbaar.

Wat, als u er één zou mogen kiezen, zou uw favoriete pand in Deventer zijn?

Mijn favoriete pand in Deventer is denk ik het oude burgemeestershuis van Van Marle aan de Polstraat 16. Dat is namelijk het eerste pand dat ik zelf gerestaureerd heb, waarbij mijn vader de voorbereidingen heeft gedaan. In dat pand zijn we zoveel ellende tegen gekomen. Er zat bijvoorbeeld zwam in het pand en zwam heeft wortels die zich uit kunnen spreiden over een gebied van ongeveer de grootte van een voetbalveld. Dat pand hebben we dus van onder tot boven kaal gemaakt. Het imitatiegobelin dat we daar aantrouwen is naar Rolduc gegaan. Ik kwam daar natuurlijk als vastgoedmakelaar. 's Morgens zat ik nog in een vergadering in Apeldoorn voor het kopen van een groot kantoorpand en 's middags reed ik met een aantal ambtenaren van de gemeente naar Rolduc. Daar moesten we besluiten hoe we dat imitatiegobelin wilden restaureren. Daar zaten mensen aan tafel die een klein stukje van het gobelin hadden uitgeknipt en daar allemaal excuses over begonnen te maken en me verzekerden dat het allemaal weer keurig hersteld zou worden. Uiteindelijk zeiden ze gelukkig zelf hoe het gerestaureerd moest worden, want ik had daar absoluut geen kaas van gegeten. Wat mij toen opviel was de prachtige tegenstelling, dat je eerst 's morgens een zakelijke onderhandeling hebt, en vervolgens aan een formicatafeltje bij Rolduc zit met mensen die ongelooflijk bevlogen zijn. Ze zijn zo bezig met hun vak, met icoontjes waarmee ze maanden bezig zijn om die te restaureren.

Havenkwartier

Toen dacht ik: 'Ik vind het zo fantastisch dat dit soort mensen bestaan, dat is magnifiek.' Je ziet dan wat een pand eigenlijk met mensen doet, hoe ze daar betrokken bij raken en er hun hele ziel en zaligheid in kwijt kunnen. Dat heb ik zelf ook gemerkt, je raakt er gewoon aan verslaafd. Dat pand is uiteindelijk een prachtig pand geworden.

Bergsingel, voormalige Inktfabriek

Wie wat bewaart, die hééft wat

is een uitgave van de NV Bergkwartier
Maatschappij tot Stadsherstel, Deventer

SAMENSTELLING, FOTOGRAFIE
EN VORMGEVING
Henk van Mierlo

INTERVIEWS
Karel van de Graaf

GEÏNTERVIEWDEN
Marc Jan Ahne
Fons Asselbergs
Bernard Assink
Henk van Baalen
Jo Coenen
Jos Debeij
Peter Dullaert
Evertjan Eggink
Gerrit Eggink
Andries Heidema
Clemens Hogenstijn
Martin Kleine Schaars
Hein te Riele
Jan Strik

REDACTIE
Henk van Baalen
Ingeborg Bieze
Ineke van Diepen
Karel van de Graaf
Henk van Mierlo
Jaap Tielbeke

EINDREDACTIE
Frens Westenbrink

FOTOGRAFIE
Henk van Mierlo
Dirk Jansen: historische kostuumfoto's
Wim Ruigrok: bibliotheek Almere
Gerard Dubois: boekenmarkt
Luuk Kramer: gebouwen Martin Kleine Schaars

VISAGIE
Francis Hoppen

DRUKWERK
Wim Bouman - Amersfoort

MET DANK AAN
Hans Cusell
Theo van Leeuwen
Rob Verberne
Henk Nalis
Historisch Centrum Overijssel
Historisch Museum Deventer
Stadsarchief & Athenaeum Deventer
Het Utrechts Archief

DVD productie
DTA Systems BV - Leiden

Alle foto's uit dit boek zijn te bestellen in
allerlei maten op canvas, plexiglas, buitenbord,
op fotopapier, ingelijst, of als een set van 12
ansichtkaarten in een mapje.

Om ze te bestellen, stuur een mailtje met uw
wens naar mail@henkvanmierlo.com

©2012

Henk van Mierlo / N.V. Bergkwartier
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag
worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel
van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, door
geluidsopname- of weergaveapparatuur, of op enige andere
wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de
uitgever.